

ՅՈՎՍԷՓ ԼԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ
ԴԱՍԱԿԱՆ
ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

(ՀԱՄԱՌՕՏ
ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ)

ԵՐԵՒԱՆ 2022

ՅՈՎՍԷՓ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

**ՄԻՋԱԶԳԻԱՅԻՆ ԴԱՍԱԿԱՆ
ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ**

(ՀԱՄԱՌՕՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ)

ԵՐԵՎԱՆ «ԿԱՎ-ՊՐԻՆՏ»
2022

2021

ԲՈԼՈՐ ԵՐԱԺՇՏԱՀԱՆՆԵՐՈՒՆ,
ԽՄԲԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ, ԵՐԳԻՉ-
ԵՐԳՉՈՒՀԻՆԵՐՈՒՆ, ԴԵՐԱՍԱՆՆԵՐՈՒՆ,
ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱԳԷՏ
ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՆԵՐՈՒՆ, ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ
ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ ՍՏԵՂԾՈՂՆԵՐՈՒՆ,
ՆՈՒԱԳՈՂՆԵՐՈՒՆ:

ՀՏԴ 78.03
ԳՄԴ 85.313
Ն 220

Ն 220

ՆԱԼԴԱՆՏԵԱՆ ՅՈՎՍԷՓ

Միջազգային դասական երաժշտություն: Համառոտ պատմություն /
Յ. Նալպանտեան.- Եր.: ՎՄԿ-Պրինտ, 2022.- 264 էջ:

ՀՏԴ 78.03
ԳՄԴ 85.313

ISBN 978-9939-60-757-3

© Նալպանտեան Յովսեփ, 2022

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Բովանդակություն	3-6
Երաժշտական օտար բառերու հայերէն համարժեքները	7-8
Գործածուած համաոտագրութիւններ	9
Յառաջաբանի փոխարէն, Յ. Նալպաստեան	10-12

ԲԱՐՈՔԻ ՇՐՋԱՆ

Ջովաննի Պալեստրինա	14-15
Ուիլեամ Բեքստ	16-17
Կլաուդիո Սոնատվերդի	18-19
Հայնրիխ Շիլլեր	20
Ժան-Բատիստ Լիլի	21-22
Հենրի Փեթրսկ	23-24
Թոմասո Ալբինիոնի	25
Անտոնիո Վիվալդի	26-27
Ժան-Ֆիլիպ Ռամո	28-29
Եռհան Սեբաստիան Բախ	30-32
Գեորգ Ֆրիդրիխ Հենդել	33-35

ԴԱՍԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆ

Քրիստոֆ Գլիկ	38-39
Ֆրանց Եոզեֆ Հայդն	40-41
Անտոնիո Սալիերի	42

Վոլֆգանգ Ամադեուս Մոցարտ	43-46
Լիւդվիգ Վան Բեթհովեն	47-50
Ֆրանց Շոբերտ	51-53

ՌՈՄԱՆՏԻԿ ՇՐՋԱՆ

Կառլ Մարիա Ֆոն Վեբեր	56-57
Ջոակինո Ռոսսինի	58-59
Գաետանո Դոնիցետտի	60
Վինչենցո Բելլինի	61
Նիկոլո Պագանինի	62
Հեկտոր Բերլիոզ	63-64
Ֆելիքս Մենդելսոն	65-67
Ֆրեդրիկ Ֆրանսուա Շոպեն	68-69
Ռոբերտ Շուման	70-72
Ֆրանց Լիստ	73-75
Սեզար Ֆրանկ	76-77
Ժորժ Բիզե	78-79

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԵԼՔԻ ՇՐՋԱՆ

Միխայիլ Գլինկա	82
Շառլ Ֆրանսուա Գունո	83-84
Պետր Իլյիչ Չայկովսկի	85-86
Բեդրժիխ Սմետանա	87-88
Անտոնին Դվորժակ	89-90

Էդուարդ Գրիգ	91-92
Եռիան Շորաուս II	93-94

ՈՒՇ ՌՈՄԱՆՏԻԿ ՇՐՋԱՆ

Ռիխարդ Վագներ	96-98
Ջուզեպպե Վերդի	99-100
Անտոն Բրուքներ	101
Եռիաննես Բրամս	102-103
Կամիլ Սեն-Սանս	104-105
Նիկոլայ Ռիմսկի-Կորսակով	106-107
Էդուարդ Էլկար	108-109
Ջակոմո Պուչչինի	110-112
Գուստաւ Մալեր	113-114
Եան Սիբելիուս	115-116
Ռիխարդ Շորաուս	117-118
Սերգեյ Ռախմանինով	119-120

20-ՐԴ ԴԱՐՈՒ ՍԿԻՋԲԻ ՇՐՋԱՆ

Լեօ Եանաչեկ	122
Կլոդ Դեբիւսի	123-124
Ռալֆ Վոգան Ուիլեամս	125
Առնոլդ Շեօնբերգ	126-127
Մորիս Ռավել	128-129
Բելա Բարտոկ	130-131

Իգոր Ստրավինսկի	132
Էյտոր Վիլա-Լոբոս	133-134
Մերգել Պրոկոֆեւ	135-136
Արթուր Հոնեգեր	137-138
Ջորջ Գերշվին	139-140

20-ՐԴ ԴԱՐՈՒ ՇՐՋԱՆ (ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆԷՆ ՅԵՏՈՅ)

Կառլ Օրֆ	142
Դմիտրի Շոստակովիչ	143-144
Բենջամին Բրիթթեն	145
Արամ Խաչատրեան	146-151
Օլիվիէ Մեսսիան	152-153
Ուիթոլդ Լուրնսլավսկի	154
Լեօնարդ Բեռնստայն	155
Առնօ Բաբաջանեան	156-157
Երաժշտական գործիքներ	160-162
Երաժշտական գիտելիքներ	164-174
Դասական երաժշտութեան ժամանակագրութիւն (6-20-րդ դարեր)	176-242
Յօդուածներ	244-251
Շնորհակալիք	252
Յովսէփ Նալպանտեան (համառօտ կենս.)	253-255
Յովսէփ եւ Գարովին Նալպանտեան մատենաշար	256-262

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՕՏԱՐ ԲԱՌԵՐՈՒ ՀԱՅԵՐԷՆ ՀԱՄԱՐԺԷՔՆԵՐԸ

*Անսամպլ - ֆր., միասին հանդես եկող երաժիշտ-կատարողներու խումբ, համույթ:

*արիէթ- ariette - թեթելերգ:

*բրելիւտ - լատ., նախերգանք, նախանուագ:

*composition - երգագրութիւն:

*դիրիժոր - ֆր., խմբավար:

*էդիւտ (էտյուդ) - ֆր., վարժութիւն:

*թոքքաթա - toccata - միաձայնանուագ (ստեղնաւոր նուագարանով յօրինուող նուագ):

*Ժանր - ֆր., տեսակ:

*կանտատ - իտալ., երգեցողութիւն:

*կոմպոզիտոր - լատ., երաժշտութիւն ստեղծող երաժիշտ, երաժշտահան, յօրինող:

*կոմպոզիցիա - լատ., ստեղծագործութիւն, յօրինուածք:

*կոնսերվատորիա - իտալ., նախնական նշանակութեամբ՝ ապաստարան: Երաժշտական բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւն, երաժշտանոց:

*կոնցերտ, քոնչերթօ - իտալ., նուագահանդես, երաժշտական ըստեղծագործութիւն:

*կվարտետ - քառեակ:

*հարմոնիա - յուն., ներդաշնակութիւն:

*հարմոնիզացիա - յուն., ներդաշնակում:

- *սոկտիւն - ֆր., ցայգերգ, տարատեսակ երաժշտական ստեղծագործութիւններուն տրուող անուն:
- *ռիթմ - յուն., կշռոյթ (համաչափութիւն):
- *ռոմանս - սպ., վիպերգ, սիրերգ (կամերային երաժշտաբանաստեղծութիւն):
- *սիմֆոնիա - յուն., համանուագ (ներդաշնակութիւն, համահնչիւնութիւն):
- *սուիտ - ֆր. երաժշտաշարք, շարանուագ:
- *սոնատ - իտալ., մենանուագ:
- *սքերզօ - թեթեւանուագ:
- *Փոլոնէզ - լեհանուագ:
- *քոէշէնտօ - աստիճանաբար ձայնի զօրացում:
- *օրատորիա - իտալ., սրբազան, թատրերգութիւն (բազմամաս երաժշտական ստեղծագործութիւն), մաղթանուագ:
- *օփերա - թատրերգ:
- *օփերա պալէ - պարաթատրերգ:
- *օփերեդ - թատրերգիկ:
- *Ֆանթազի - fantaisie - իսանդերգ:

ԳՈՐԾԱԾՈՒԱԾ ՀԱՄԱՌՕՏԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ԱՄՆ.- Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներ	Անգլ.- Անգլիա
Արժ. - Արժանթին -ցի	Աւստր.- Աւստրալիա
Աւս.- Աւստրիա	Բրզ.- Բրազիլ -ցի
Գան.- Գանատա	Գերմ.- Գերմանիա
Զուից.- Զուիցերիա	թ.- թուական/թթ.- թուականներ
Իտալ.- Իտալիա	Լեհ.- Լեհաստան
ԽՄ- Խորհրդային Միութիւն	Ծն.- ծնաւ, ծնեալ
Հայկ. - հայկական	հաս. - հասարակական
Հունգ.- Հունգարիա	հռչ.- հռչակաւոր
մնկ. - մանկավարժ	մշ.- մշակութային
մհ.- մահացաւ, մահացած է	Յուն.- Յունաստան, յունարէն
Նետր. - Նետրլանտ	Պեղծ.- Պեղծիա, պեղծիացի
Պուլ.- Պուլկարիա -ցի	Ռուս.- Ռուսաստան
Ռում.- Ռումանիա -ցի	
Սպ. - Սպանիա, սպանացի	
փրոֆ.- փրոֆէտոր	
Ֆին.- Ֆինլանտա	Ֆր.- Ֆրանսա:

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆԻ ՓՈԽԱՐԷՆ

Առանց երաժշտութեան (դասական թէ ազգային, կամ այլ) չեմ գիտեր կեանքը ինչի նման կ'ըլլար: Ես առանց երաժշտութեան կեանքս չեմ պատկերացուցած:

Երաժշտահանը (կոմպոզիտոր) երաժշտութիւն ստեղծողն է, նոր, բարձրորակ, իւրայատուկ, երբեմն ալ միջակ:

Տաղանդաւոր երաժշտահաններու թիւը շատ մեծ է, բայց հանձարեղ երաժշտահանները քիչ են: Ժամանակին մեծ երաժշտահաններ համարուողները, որոշ ժամանակ անց, իրենց գործերը կը մոռցուին, կամ չեն լսուիր:

Դասական երաժշտութիւնը սկսաւ կազմաւորուիլ եւ ապա զարգանալ 15-րդ դարու վերջին քառորդէն սկսեալ: Ինչ խօսք, երաժշտութիւնը կարելոր եւ աննախընթաց դեր ունեցած է մշակոյթի զարգացման մէջ: Մշակոյթի վերելքին զուգընթաց յառաջացաւ հասարակական-քաղաքական կեանքը, որու պատճառով Եւրոպայի շատ վայրերու մէջ տուժեց եւ իր լիարժէք տեղը չգտաւ դասական երաժշտութիւնը, մինչեւ ուշ ժամանակաշրջանը:

Դասական երաժշտութիւնը անցած է տարբեր հանգրուաններէ՝ վերածնունդի շրջան (1475-1600 թթ.), կանուխ բարոքի շրջան (1600-1700 թթ.), ուշ բարոքի շրջան (1700-1750 թթ.), դասական շրջան (1750-1820 թթ.), ռոմանտիկ շրջան (1820-1900 թթ.), Ազգային երաժշտութեան վերելքի շրջան, ուշ ռոմանտիկ շրջան (1850-1900 թթ.), 20-րդ դարու սկիզբի շրջան (1900-1945 թթ.), 20-րդ դարու շրջան (Երկրորդ Համաշխարհայինէն յետոյ):

Միջազգային դասական երաժշտութիւնը մեծապէս սկսաւ յառաջանալ 17-րդ դարէն սկսեալ: Իր գագաթնակէտին հասաւ 18-րդ

եւ 19-րդ դարերուն, այս շրջանին դասական երաժշտութիւնը տը-
լաւ այնպիսի հանճարներ, որոնք մինչեւ օրս կը լսենք եւ կը հիա-
նանք անոնց գործերով:

Բազմահազարներու կը հասնի երաժշտահաններու թիւը: Այս
հատորով կու տանք 67 երաժշտահաններ, ամենանշանաւորներէն
հոյլ մը: Հայ դասական երաժշտութենէն կը ներկայացնենք երկու
հոգի՝ Արամ Խաչատրեան եւ Առնօ Բաբաջանեան:

Կու տանք նաեւ դասական երաժշտութեան ծաւալուն ժամա-
նակագրութիւնը: Առանձին բաժիններ են՝ երաժշտական գործիք-
ներ եւ երաժշտական գիտելիքները:

Փոքր տարիքէս փափաք ունեցած եմ արեւմտահայերէնով
ունենալ մեծ երաժշտահաններու կեանքն ու գործը ներկայացնող
հատոր մը: Սկսած եմ նիւթեր հաւաքել, երբ դեռ ընդամենը 12 տա-
րեկան էի: Հալէպի երաժշտանոցը յաճախած եմ չորս տարի: Այդ
ընթացքին իմ ջութակի նշանաւոր ուսուցիչս էր Միշէլ Պորիզենքօ:
Ռոյս վաստակաշատ երաժիշտ, որ ինծի մեծապէս օգնած է տար-
բեր երաժշտական նիւթեր տալով, որոնք թարգմանուած էին արա-
բերէնի: Օգտուած եմ, տարիներու ընթացքին, Հալէպի մէջ «Ալ
մաարիֆէ» (գիտելիք) հանդէսէն, բազմաթիւ թերթերէ, հանդէս-
ներէ, տարեգիրքերու երաժշտական բաժիններէն:

Այս հատորի որոշ տոկոսը նախօրօք լոյս տեսած է «Լոյս» 4 եւ
6-ի մէջ: Նիւթերը մեծաւմասամբ ենթարկուած են վերամշակման եւ
հարստացման:

Անուններու պարագային բժախնդրութեամբ մօտեցած ենք: Այնուամենայնիւ կան անուններ որոնց գրելաձեւը եւ հնչիւնը կը տարբերի: Օտար անունները ներկայացուցած ենք Հայաստանեան ընթերցողներուն առաւել ծանօթ բաղաձայնային գրելաձեւով:

Այս հատորը ամբողջական չէ եւ կատարեալ ըլլալու յաւակնութիւնը չունինք:

Յովսէփ Նալպանտեան

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԱՆՓՈԽԱՐԻՆԵԼԻ ՎԱՅԵԼՔԸ

Երաժշտութեան էութեան մասին երկարօրէն խոկալէ վերջ, կը յանձնարարեմ ձեզի այս արուեստին վայելքը, իբրեւ բոլոր վայելքներուն ամենէն քաղցրը: Չկայ ուրիշ մը, որ աւելի ուղիղ եւ աւելի խորապէս վեր հանէ աշխարհի իսկական բնութիւնը: Մտիկ ըրէք մեծ եւ գեղեցիկ դաշնակութիւնները, - հոգեկան լոգանքներու պէս են անոնք. ատով կը սրբուի ամէն կեղտոտութիւն, ամէն բան՝ որ վատ է եւ գժուձ. ատով մարդ կը բարձրանայ եւ յարաբերութեան մէջ կը դրուի ամենէն ազնիւ մտածումներու հետ, զորս կարող է ունենալ եւ այն ատեն յստակօրէն կը զգայ այն բոլորը, որ արժէք մը կը ներկայացնէ եւ որ մանաւանդ պիտի կրնար ներկայացնել:

Շոփէնհաուրը

ԲԱՐՈՔԻ ՇՐՋԱՆ

ԶՈՎԱՆՆԻ ՊԱԼԷՍՏՐԻՆԱ

Պալեստրինա ծնած է Իտալիոյ Պալեստրինա փոքր քաղաքը (կը գտնուի Հռոմի մօտակայքը) 3 Փետրուար, 1525-ին:

1536-ին մայրը կը կորսնցնէ:

Եօթը տարեկանին կը սկսի երաժշտական դասեր առնել եւ որպէս երգչախումբի անդամ կ'երգէ Պալեստրինայի տաճարին մէջ:

Քսան տարեկանին կը դառնայ նոյն քաղաքի երգչախումբի ղեկավարը եւ երգեհոնահարը, մինչեւ 1551 թ.: Քաղաքի արքեպիսկոպոսը կը դառնայ Պապ եւ Զովաննին իրեն հետ կը տանի Հռոմ-Վատիկան: Պապը զինք կը կարգէ *Քափելլա Կիուլիայի* ղեկավարը:

Օրլանտո տի Լասսոն իրեն վրայ ձգած է մեծ ազդեցութիւն, որու հետեւանքով Պալեստրինան ունեցած է իր ուղղութիւնը:

Ամուսնացած էր եւ ունէր չորս զաւակ:

1554-ին Պալեստրինան պատարագի ամբողջ շարք մը կը նուիրէ Պապ Ճովիըսին: 1570-ական թուականներուն դժբախտ ճակատագիր մը կ'ունենայ... կը կորսնցնէ իր եղբայրը, իր երկու զաւակները եւ քանի մը տարի ետք կը կորսնցնէ կինը, համաճարակի պատճառով:

Երկրորդ անգամ կ'ամուսնանայ հարուստ կնոջ հետ: Քանի որ իր վարձատրումները շատ քիչ էին, երկրորդ ամուսնութենէն ետք կըրցաւ աւելի նուիրուիլ ստեղծագործական աշխատանքին:

Գրած է 105 պատարագ, 65 նուիրագործութիւն (offertories), աւելի քան 140 ձօներգեր, աւելի քան 300 սաղմոսերգութիւն:

Իր ամենանշանաւոր գործերէն մին կը նկատուի Պապ Մարսելուսի պատարագը:

Պալէստրինան կոչած են վերածնունդի բազմաձայն երաժշտութեան վարպետը:

Գրած է հարիւրի մօտ պատարագներ, սաղմոսերգեր: Մասնագիտացած էր միայն եկեղեցական երաժշտութեան մէջ:

Կը մահանայ Հոռմ 2 Փետրուար, 1594-ին:

Դագաղին վրայ փորագրուած էր «Երաժշտութեան Իշխանը»:

Իր գործը կը շարունակեն, իր աշակերտները, իտալացի երաժշտահաններ՝ Զիովանի Մարիա Նանիս, Կրեկորիօ Ալլեկրի:

ՈՒՒԼԵԱՍ ԲԷՕՐՏ

Ու. Բեօրտ ծնած է Լոնդոնի մօտ 1540-ին: (Այլ տուեալներով 1542 կամ 1543):

Ինչպէս շատերը իրմէ առաջ, ինք նոյնպէս, որպէս երախայ, մօտ հինգ տարի կ'երգէ քաղաքի տաճարին երգչախումբին մէջ:

Քսան տարեկանին կը նշանակուի Լինքոն տաճարի օրկանիստ եւ խմբավար: Այս պաշտօնին վրայ կը մնայ մինչեւ 1572 թ.:

1572-էն, Ռոպերթ Փարսընսի մահուրնէ ետք, կը վարէ *Չափըլ Ռոյալ*ի պատասխանատու պաշտօնը:

Իր առաջին նշանաւոր ուսուցիչը եղած է Թովմաս Թալիս: Թալիսի հետ միասին նուագած եւ յօրինած է: Նոյն շրջանին, Թալիսի առաջարկին համաձայն, թագուհին կը համաձայնի տարեկան 40 փաունտ աշխատավարձ վճարել Բեօրտին:

Թալիսի հետ միասին իրաւունք կ'ունենայ հրատարակել բազմաթիւ երաժշտական գիրքեր: Հր. են 34 լատինական սաղմոսերգութիւններ, նուիրուած թագուհիին:

Իր մասին ճորճ Կէյճ ըսած է հետեւեալը. «Բարեկամ էր շատերուն, բարձր գնահատուած բոլորէն, վարպետ Ուիլեամ Բեօրտ հայրն է Բրիտանական երաժշտութեան»:

Բեօրտի կրօնական ստեղծագործութիւնները կը բաժնուին երկու մասի, Ա- գործեր, զորս գրած է անգլերէնով, նոր հիմնուած անկրիքաններու համար. Բ- գաղտնի ստեղծագործած, լատին հին գրութիւններու հիման վրայ, կրօնական գործեր, քանի որ ինք կաթողիկէ էր:

Բեօրտի երաժշտութեան իւրայատկութիւնն ու որակը զինք

դասեցին իր դարու կատարեալ երաժիշտ-յօրինողներու շարքին:

Իր երաժշտութիւնը ունէր կշռութաւոր այլազանութիւն եւ բարդ համադրումներ, անհասանելի աստիճանի:

Յօրինած է լատիներէնով 150 սաղմոսերգեր եւ յիսուն անգլերէն Ս. երգեցողութիւն:

1588-ին եւ 1589-ին Բեօրտ կը հրատարակէ իր ստեղծագործութիւններէն երկու անգլերէն երգերու ժողովածոն:

Կը մհ. Էսէքսի մէջ 4 Յուլիս 1623-ին, կը թաղուի քաղաքի եկեղեցոյ բակը, աննշմար վայրի մէջ:

*«Երաժշտութիւնը մեզի կ'ըսէ եւ զգալ կու տայ, որ մարդկային ցեղը աւելի մեծ է, քան մենք կ'ընկալենք կամ կ'անդրադառնանք»:

Նաբոլէօն Բօնապարտ

ԿԼԱԽԴԻՕ ՄՕՆՏԵՎԵՐԴԻ

Մօնտեվերդին ծնած է Գրեմոնա, Իտալիա, 9 Մայիս, 1567-ին:

Հայրը մասնագիտությամբ քիմիագետ էր, եւ կ'ըսուի որ ընտանիքին մէջ ոչ ոք ուներ երաժշտական տաղանդ եւ նուագելու կարողութիւն: Եւ քանի որ հօր խանութը կը գտնուէր Ճիշդ քաղաքի միակ տաճարի մօտ, փոքրիկ Կլաւդիօն սկսաւ դասեր առնել տաճարի խմբավար՝ Մարք Անթոնիօ Ինկէկնիրիէն: 15 տարեկանին արդէն յօրինած էր եկեղեցական կարճ կտորներ:

Քսան տարեկանին Մօնտեվերդին արդէն, որպէս յօրինող, տաղանդաշատ եւ ճանչցուած անուն էր: Մանութեա քաղաքին մէջ պաշտօն ստացաւ, եւ այդտեղ շատ բան սորված է երաժշտութեան ղեկավար նետրլանտցի Ճիաչէս տէ Վերթէն:

1587-ին կը հրատարակէ իր առաջին աշխարհիկ գեղօնները:

Յաջորդող 11 տարիներու ընթացքին ոչինչ յօրինած է:

Մօնտեվերդին ըսած է. «Բոլոր լաւ երաժշտութիւններուն աւարտը այն պէտք է ըլլայ, որ ազդէ հոգիին վրայ»:

1601-ին Մօնտեվերդին կը դառնայ երգչախումբի ղեկավար, *Մանթուան* պալատին մէջ:

Մօնտեվերդիին կոչած են երաժշտութեան մարգարէ: Ան արեւմտեան երաժշտութեան մեծագոյն եւ ինքնատիպ ներկայացուցիչն էր: Ան յեղափոխեց արուեստի հին ձեւերը, ծանօթացնելով նոր եղանակներ, արուեստի հմտութիւն եւ նոր ոճ:

Մօնտեվերդին էր, որ ստեղծագործեց իսկական տրամաբխիկ օփերան: Ան ծանօթացուց եւ գործածեց որոշ ձայնային լարեր, որ իրեն նախորդներէն շատեր չէին մտածած նոյնիսկ գործածելու մա-

սին:

Մօնտեվերդիին կը պատկանի օփերային մեներգային երգե-
ցողութեան տարբեր ձեւերու ստեղծման առաջնութեան իրաւուն-
քը:

1607-ին կը կորսնցնէ իր սիրեցեալ կինը, այդ պատճառով կը
տառապի հոգեկան ծանր վիճակէ, որու ուղղակի հետեւանքով
շատ քիչ կը ստեղծագործէ:

1612-13 թթ. Վենետիկի Ս. Մարկոս տաճարի երգչախումբի
խմբավարն էր:

Իր գործերէն կը յիշենք՝ «Օրփէոս» օփերան (1607), «Արիաննա»
(1608), «Վեսփրօ Տելլա Պիաթա Վերճին» (1610), «Գեղօններու ինը
գիրքեր» (1638), «Պոպէայի թագադրութիւնը» (1642), «Ուլիսի վերա-
դարձը», «Տանկրեդի ու Կլորինդայի մենամարտը» եւ այլն:

Իր հին կամ նոր գործերը կը յատկանշուին զգացական խտու-
թեամբ, արտայայտուելու խորութեամբ:

Կը մհ. 1643-ին: 76 տարեկան էր: Թաղուած է Վենետիկի Ս.
Մարիա Կլորիոսա տիա Ֆրարի եկեղեցոյ մէջ:

Ռոմէն Ռօլանը իր մասին ըսած է. «Երբեք առանց Մօնտեվեր-
դիի հանճարի անյաղթահարելի հմայքի, նոր արուեստը չէր յաղ-
թանակեր այնպիսի ուժով եւ ընդհանրութեամբ, որոնք կը բնորոշեն
օփերայի յաղթանակը 17-րդ դարուն»:

ՀԱՅՆՐԻՒՆ ՇԻՒԹՅ

Հ. Շիրթց ծնած է Քոսթրիթզ, Գերմանիա 18 Հոկտեմբեր, 1585-ին:

Գերմանացի հռչակաւոր երաժշտահան եւ երգեհոնահար: Մինչեւ Բախ նկատուած է մեծագոյն գերմանացի երաժշտահանը: Ան նաեւ միջազգային դասական երաժշտութեան մէջ 17-րդ դարու մեծագոյն երաժշտահաններէն մին կը նկատուի:

1613-ին Տրեստնի մէջ, նախ երգեհոնահար, ապա պալատի խմբավարը կը դառնայ:

1619-ին կ'ամուսնանայ Մակտալենա Ուիլտէքի հետ, կ'ունենան երկու աղջիկ:

Առաջին հեղինակային աշխատանքը լոյս կը տեսնէ 1619-ին:

Իր աշխատանքներու մեծամասնութիւնը յօրինուած է Լիրութեան եկեղեցոյ համար:

«Դաֆնէ»ն (1627) կը նկատուի առաջին գերմանական օփերան:

Իր գործերէն կը յիշենք՝ աշխարհիկ երգեցողական եւ գործիքային թատրերգութիւններ (օրատորիա): *Իլ փրիմօ լիպրօ տէ մատրիկալի* (1611), *Փսալէմ Տէվիտ* (1619), *Բէքըր Փսալթըր* (1628, վերամշակուած 1661), *Սուրբ համանուագ* (1629, 1647, 1650), *Ս. Ծննդեան թատրերգութիւն* (1660): Պատմութիւններ ըստ՝ Մատթէոսի, Մարկոսի, Ղուկասի, Յովհաննէսի (1664-1666), եւ այլն:

Կը մհ. կաթուածի հետեւանքով 6 Նոյեմբեր, 1672-ին (87 տարեկան էր):

ԺԱՆ-ԲԱՏԻՍ ԼԻԻԼԻ

Լիւլի ծնած է Ֆլորանս, Իտալիա, 28 Նոյեմբեր, 1632-ին:

Ան նշանաւոր Իտալիա ծնած, բայց ֆրանսացի երաժշտահանն էր, գործիքներ նուագող եւ պարող էր:

Լիւլի կը նկատուի ֆրանսական Բարոք շրջանի լաւագոյն ներկայացուցիչը:

14 տարեկանին կը փոխադրուի Փարիզ: 1661-ին կը ստանայ ֆրանսական քաղաքացիութիւն:

Նոյն թուականին, երբ Լուդովիկոս XIV բացարձակ թագաւորը կը դառնայ երկրին, Լիւլին կը նշանակէ պալատի երաժշտութեան վերահսկիչը եւ երաժշտութեան վարիչը պալատի ընտանիքին:

Մտերիմը եղած է նշանաւոր ֆրանսացի թատերագիր, երգիծաբան Մուլիերի: Այս տարի Մուլիերի 400 ամեակի առթիւ կրկին կը նշուի իրենց յարաբերութեանց եւ մտերիմ գործակցութեանց մասին, *քումետի պալէի* շրջանակին մէջ: Միասին առաջին գործը կ'ըլլայ Les Facheux-ը 1661-ին: Մուլիերի հետ իր համագործակցութիւնը կը դադրի 1672-ին:

Իր տաղանդը զարգացնելով կը հասնի Լուդովիկոս XIV-ի պալատը եւ Վերսայի մէջ 1672-էն սկսեալ տեղի կ'ունենայ իր ստեղծագործութեանց ներկայացումը:

Իր գործերէն կը յիշենք՝ 36 պալատական պալէներ, 16 տարբեր ողբերգական-բանաստեղծական երաժշտութիւն, «Plaude laetare», «Te Deum», «De profundis», «Dies irae», «Benedictus», «Exaudiat te Dominus», եւ այլն:

Լիւլի իր յարաբերութիւններուն մէջ առուամոլ էր:
Ուտքի քաղցկեղէ կը մհ. Փարիզի մէջ 22 Մարտ, 1687-ին:

«Երաժշտութիւնը նոյն ինքն կամքին պատկերն է»:

Ֆրեդրիխ Նիցշէ

ՀԵՆՐԻ ՓԷՕՐՍԷԼ

Փեօրսել ծնած է Լոնդոն, 10 Սեպտեմբեր, 1659-ին:

Անգլիացի երաժշտահան էր Փեօրսել, չնայած Բարոքի շրջանի իր երաժշտութիւնը ուներ իտալական եւ ֆրանսական ոճի տարրեր:

Փոքր տարիքէն, ինչպէս շատերը, երգած է եկեղեցւոյ երգչախումբին մէջ: Կ'ըսուի թէ սկսած է ստեղծագործել, երբ ընդամենը ինը տարեկան էր: Իր եղբայրը Դանիէլ նոյնպէս երգեհոնահար էր եւ յօրինող:

1664 թուականին կը կորսնցնէ իր հայրը, այնուհետեւ հօրեղբոր խնամքին տակ կը մնայ:

18 տարեկանին թագաւորական խումբի խմբավար-երաժշտահան էր:

Քսան տարեկանին կը դառնայ հռչակաւոր *Ուեսթմինսթըր Ապէլի* երգեհոնահարը: Տարիքով իրմէ մեծ եւ փորձառու երաժիշտները, այդ շրջանին, ընդունած եւ ճանչցած էին իր հանճարը:

Փեօրսել կը նկատուի մեծագոյն երաժշտահանը, զոր Անգլիան տուած է:

Ինչպէս շատեր, ինք նոյնպէս ազդուած է իտալական դասական տարատեսակ երաժշտութենէ, բայց իր յօրինուածքներէն ազդրած են շատ շատեր:

Կուսթաֆ Հոլսթ «Dido and Aeneas»-ի (1689) համար ըսած է, որ կատարեալ անգլիական օփերան է, որ ցարդ գրուած ըլլայ: Այս

օփերան կը նկատուի Փետրսէլի գլուխ գործոցը, իր հանճարի արտայայտութեան գագաթնակէտը:

Իր գործերէն կը յիշենք՝ չորս «semi-operas», յիսունէ աւելի բեմի համար տարբեր եղանակներ, եկեղեցական եղանակներ, հարիւր օրհներգ, եւ այլն: 1680-1688 թթ. Փետրսէլ կը ստեղծագործէ 7 երաժշտական գործեր թատերգութեան համար:

Հիւանդութենէ կը մհ. 21 Նոյեմբեր, 1695-ին: Կը թաղուի *Ուեսթ-մինսթըր Ապէլի* մէջ:

«Երաժշտութիւնը արուեստ մըն է, որ ձայներ կը գործածէ արտայայտուելու համար»:

Քեօխլին

ԹՈՄԱԶՕ ԱԼԲԻՆԻՕՆԻ

Ալբինիօնի ծնած է Վենետիկ, 8 Յունիս, 1671-ին:

Թոմազօի հայրը թուղթի վաճառական էր: Ան փոքր տարիքէն սկսած է սորվիլ ջութակ եւ երգեցողութիւն:

1694-ին կը յօրինէ իր առաջին օփերան «Ձէնոբիա, Փալմիրայի իշխանուհին»:

1700-ին կը սկսի աշխատիլ, որպէս ջութակահար, դուքս Չարլզ IV պալատին մէջ:

1701-ին կը յօրինէ շատ նշանաւոր -Օփուս 3-ը:

1705-ին կ'ամուսնանայ Մարկերիթա Ռիմոնդիի հետ:

1705-էն մինչեւ 1719 թ.ը յօրինած է երեք հատանուագներ, նաեւ ջութակի նուագահանդէս (կոնցերտ), մենանուագ եւ այլն:

1722-ին Բաւարիայի իշխանին կը նուիրէ 12 նուագահանդէսներ:

1740-ին, Փարիզի մէջ, Ալբինիօնին կը հրատարակէ իր ջութակի հատանուագները:

Իր օփերաներուն մեծ մասը կորսուած կամ ոչնչացուած է: Ան յօրինած է 99 հատանուագներ, 9 համանուագ եւ 59 նուագահանդէսներ:

Երկրորդ Համաշխարհային պատերազմին, Տրեստընի քաղաքային գրադարանի քանդումով, կը ոչնչանայ Ալբինիօնիի գործերուն որոշ տոկոսը:

Իր «Adagio in G minor» յօրինումը կը նկատուի ամենաշատ լսուած գործը:

Կը մհ. Վենետիկ, 17 Յունուար, 1751-ին:

ԱՆՏՈՆԻՕ ՎԻՎԱԼԴԻ

Վիվալդի ծնած է Վենետիկ 4 Մարտ, 1678-ին:

Վիվալդին կը նկատուի բարոք շրջանի մեծագոյն ներկայացուցիչներէն մին: Ան միաժամանակ վարպետ ջութակահար էր ուսուցիչ եւ թատերավար, կաթոլիկ վարդապետ:

Վիվալդիի հայրը հռչակաւոր Ս. Մարք տաճարի ջութակահարն էր, փոքր Վիվալդին ժառանգեց հօր կարողութիւնը, ան ունէր կարմիր մազ:

15 տարեկանին կը դառնայ կուսակից եկեղեցական, վարդապետ կ'օծուի 1703-ին : Ջինք կոչած են «Կարմիր վարդապետ»: Իր ուսուցիչը եղած է Ս. Մարք տաճարի խմբավար-յօրինող Զիովանի Լեկրենզին:

1705-ին Վիվալդի կը հրատարակէ իր առաջին յօրինած գործը, այնուհետեւ յաջորդ երեք տասնամեակները իր երաժշտական հանճարի գագաթնակէտին վրայ կը գտնուի:

Վիվալդի անհաւատալի առատ ստեղծագործած է, ան ունի մօտ 770 գործ: 46 օփերա, որոնցմէ միայն 22-ը գտնուած են, 344 նուագահանդէսի մենանուագ, 81 նուագահանդէսի այլ գործեր երկու կամ աւելի գործիքներու, 61 համանուագ, պաստուրի համար 37 նուագահանդէսներ, եւ բազմաթիւ աշխարհիկ եւ եկեղեցական նրագարաններու եւ երգչախմբային տարբեր գործեր:

Իր հռչակաւոր «Չորս եղանակները» կը հրատարակէ 1725-ին,

այդ հիանալի, անկրկնելի եղանակները մինչեւ օրս կը լսուի հիացմունք պատճառելով բոլորին:

Իր գործերու մեծ մասը երկար ժամանակ կորսուած էին: 1926-ին, Թուրին համալսարանի փրոֆ. Ալպերթօ Զենթիլիին կը մօտենայ Սիսիլեան վարդապետներէն մէկը, ան կը ներկայացնէ 97 գործոյկներէ բաղկացած հին երաժշտական ստեղծագործութիւններու կապոց մը, զորս ծախել կ'ուզէր... եւ ի զարմանս Զենթիլիի այդ գործերու մեծ մասը կը պատկանէր Վիվալդիին:

1736-ին կը մհ. Վիվալդիի մեկենաս եւ պաշտպան Իշխան Ֆիլիփը, այդ եւ այլ պատճառներով նոյնպէս կը կորսնցնէ եկեղեցւոյ եւ որբանոցի իր նախկին համաձայնութիւնները:

Կը ճամբորդէ Վիեննա, որպէսզի նոր գործ գտնէ, բայց դժբախտաբար իր բարեկամ Չարլզ VI թագաւորը կը մհ. 1740-ին:

Այս մեծ երաժշտահանը, որ ժամանակին հարուստ էր եւ ճանչցուած բոլորէն, հիմա աղքատ վիճակի մէջ եւ լքուած կը մհ. 28 Յուլիս, 1741-ին:

Մեծ անհատը թաղուած է աննշան վայրի մը մէջ:

ԺԱՆ-ՖԻԼԻՊ ՌԱՍՕ

Ռամո ծնած է Տիժոն, Պուրկունտի, Ֆրանսայի մէջ 25 Սեպտեմբեր, 1683-ին:

Ընտանիքի տասներմէկ զաւակներէն եօթներորդն էր: Երաժիշտ եւ երգեհոնահար հայրը ուզած էր, որ զաւակը փաստաբան դառնայ:

Փոքրիկ Ռամոն կ'արտաբացուի Ճիզուիթներու դպրոցէն իր տարօրինակ վարք ու բարքին համար:

Այազայի տաղանդաշատ երաժիշտը ինքնաշխատութեամբ սորված է նուագել տարբեր գործիքներ:

Որպէս երգեհոնահար, քառասուն տարի անդադար, նուագած է տարբեր եկեղեցիներու մէջ:

Որպէս երաժշտութեան հիմնական տեսաբան, 1720-ին հռչակը կը տարածուի «Traite de l'harmonie» գործով:

1722-ին կը հաստատուի Փարիզ, մինչ այդ ճանչցուած եւ մեծագոյն երգեհոնահար նուագողներէն մին կը նկատուէր Ֆրանսայի մէջ:

Ռամո յիսուն տարեկանէն սկսեալ օփերայի նոր գործեր կը սկսի ստեղծագործել:

Արուեստներու մեկենաս Ժոզէֆ Լէ Ռիչ տէ լա Փուփլիները թիկունք կը կանգնի Ռամօի օփերաներու ստեղծագործութեանց մէջ:

1745-ին Լուդովիկոս XV Ռամօն կը նշանակէ իր սենեկային երաժշտութեան ղեկավարը, եւ կը նշանակէ տարեկան ռոճիկ:

Իր նորարարութեամբ շատ նշանաւոր էր, անտեղի քննադատուած է եւ չէ հասկցուած իր ժամանակին:

Կը նկատուի ֆրանսական օփերայի հայրը, ունի բազմաթիւ օփերաներ:

Իր գործերէն կը յիշենք՝ երգչախմբային երգեցողութեան տարբեր գործեր, սաղմոսերգուներ: Ան տաղալարի (harpsichord, դաշնամուրի նախնական տեսակը) ստեղծագործութեանց մէջ նոյնպէս նշանաւոր էր: Ռամո տաղալարի առաջին հրատարակութիւնը կատարած է 1706-ին:

Ըսած են, որ Ռամոն որպէս բալէ յօրինող, մեծագոյն երաժշտահաններէն մին եղած է:

Կը մհ. 12 Սեպտեմբեր, 1764-ին:

«Երաժշտութիւնը անհասկնալի է ինչպէս աշխարհը, ինչպէս կիները, ինչպէս նաեւ լարախաղացները»:

Ֆոնտրնէլ

ԵՈՂԱՆ ՍԵՐԱՍՏԻԱՆ ԲԱԽ

Ե. Սերաստիան Բախ ծնած է Այզրնախ, Պրուսիա, 21 Մարտ, 1685-ին: Միջազգային պատմութեան մէջ զինք կոչած են «Երգեհոնի արքան» պատուաւոր կոչումով:

Բախ փոքր տարիքէն իբրեւ ասպարեզ ընտրած է երգոհոն նուագելը: 10 տարեկանին կը մնայ որք եւ ստիպուած կ'ըլլայ նուագել զանազան քաղաքներու եկեղեցիներու մէջ, ապահովելով իր ապրուստը: Հայրը սորվեցուցած է ջութակ նուագել եւ երաժշտական հիմնական գիտելիքներ տուած: Իր հօրեղբայրները բոլորը մասնագետ երաժիշտներ, երաժշտահաններ էին: Իր հօրեղբայր Եոհան Քրիստոֆ Բախը զինք ծանօթացուց օրկանին: Մեծ եղբայրը նշանաւոր երգեհոնահար էր Օհրդուֆի Ս. Միքայէլ եկեղեցւոյ մէջ:

Բախ ամուսնացած է երկու անգամ եւ ունեցած է քսան զաւակ, 11-ը մանչ: 7-ը առաջին կնոջմէն եւ 13-ը երկրորդէն:

Բախի զաւակներէն երաժշտական հոշակ ունեցած են՝ Եոհան Քրիստոֆ Ֆրետրիք Բախ (1732-1795), Եոհան Քրիստիան Բախ (1735-1782):

Հենդէլի հետ նոյն տարին ծնած է: Չնայած որ Հենդէլ կ'ապրէր ընդամենը Բախէն 130 քիլոմէթր (80 մղոն) հեռաւորութեան վրայ, անոնք երբեք չկրցան իրար հանդիպիլ:

Երեսուն տարեկանին կը դառնայ Վայմարի դուքսին ու պալատին առաջին նուագահարը: 1715-էն սկսեալ իր համբաւը կը տարածուի Գերմանիոյ բոլոր կողմերը:

Դասախօս եւ երգեհոն նուագողի պաշտօններով կը հաստատուի Լայփցիկ, ուր կը մնայ քսանեօթ տարի (1723-1750 թթ.): Այստեղ էր, որ իր երկարամեայ բնակութեան ընթացքին ան դըրսեւորեց երաժշտական բնատուր ձիրքը, ստեղծագործելով սքանչելի կտորներ, մասնաւորաբար եկեղեցական երաժշտութեան ծիրին մէջ:

Երաժշտական մասնագիտացումը ասպարէզին մէջ, Բախն էր որ առաջին անգամ ըլլալով սորվեցուցած է գործածել բթամատներն ու բոլոր մնացեալ մատները, երգեհոն նուագելու ժամանակ:

Իր մեծ հայրը, հայրը, ինք եւ յաջորդող հինգ սերունդներ եղած են երաժշտագէտներ: Իր բոլոր գաւակները, տարբեր չափերով օժտուած էին արուեստագէտի, երաժշտահանի ուրոյն կարողութիւններով:

Տարիներ ետք Մոցարտ Բախի մասին ըսած է. «Ինքը հայրն է, իսկ մենք իր գաւակները»:

Բախ ստեղծած է բազմաթիւ եկեղեցական մեղեդիներ: Եկեղեցական երաժշտութեան նուիրած է հինգ պատարագ, որոնց մէջ ամենէն նշանաւորն է *Մի Միննոռը*: Իր *օրատորիաներուն* գլուխ գործոցն է «Յիսուսի չարչարանքը ըստ Մատթէոսի», ապա «Յիսուսի չարչարանքը ըստ Յովհաննոսի» եւ Ծննդեան ու Զատիկի թատերգութիւնները: Բախ ունի իր անհաւասարելի տեղը՝ յատկապէս միջազգային եկեղեցական երաժշտութեան մէջ, եղած ըլլալով, այս գետնի վրայ, ԺԸ. դարու մեծագոյն երաժշտահանը:

Բախ դաշնամուրի համար գրած է բազմաթիւ նուագահանդէսներ, մենանուագներ, *թոքաթթաներ*: Իր երգեհոնային երաժշտութիւնը կը բաղկանայ նմանապէս բազմաթիւ հատանուագներէ եւ նախերգանքներէ:

Ստեղծագործած է զանազան կտորներ ջութակի, թաջութակի եւ այլ նուագարաններու համար: Յօրինած է բազմաթիւ խմբերգներ եւ սենեկային երաժշտութեան յատուկ կտորներ: Բախ երբեք չէ փորձած թատերական երաժշտութիւն:

Բախի երաժշտութեան իւրայատկութիւնը եւ ոճի նորարարութիւնը, զմայլած է մարդոց սրտերն ու զգացումները, հիացուցած է բոլոր ժամանակներու քննադատներն ու երաժշտասէրները: Իրաւամբ, Բախի տարբեր գործերը, իրենց հիմնական նորութիւններով, հանդիսացած են նախակարապետը յետագայ դարերու ալ անուանի երաժշտահաններու համանման ստեղծագործութեանց:

Ե. Բախ ունի իր անհամեմատելի տեղը միջազգային դասական երաժշտութեան մէջ եւ յատկապէս՝ եկեղեցական երաժշտութեան մէջ: Ան հաստատապէս կը նկատուի ԺՇ դարու մեծագոյն երաժշտահան երաժշտագետը: Վերջին տարիներուն կուրցած էր:

Բախ «Երգեհոնի արքան» կ'ենթարկուի աչքի անյաջող վիրահատութեան, ապա կուրցած կը մահանայ Լայփցիկ 28 Յուլիս, 1750-ին:

Հանս Վոն Բուլօ ըսած է. «Կը հաւատամ Բախ հօր, Բեթհովէն որդիի, եւ Բրամս որպէս Սուրբ հոգին երաժշտութեան»:

ԳԵՈՐԳ ՖՐԻԴՐԻԽ ՀԵՆՐԷԼ

Հենդել ծնած է Հալլե, Սաքսոնի, 23 Փետրուար, 1685-ին: Հայրը բժիշկ էր եւ երբեք չէր ուզած, որ իր զաւակը երաժիշտ դառնայ: Այս էր հիմնական պատճառը, որ փոքրիկ Հենդել, հօրմէն գաղտնի, կ'իջներ տան ձեղնայարկը եւ հոն գտնուող հին տաւիղի մը վրայ, գրեթէ ամէն օր, ոգեւորութեամբ կը նուագէր:

Ծագումով գերմանացի եւ ապա հպարտ Անգլիացին կոչւած են «Նշանաւոր Սաքսոնացին»: Հօրը փափաքին հակառակ Հենդել իր ամբողջ կեանքը նուիրեց երաժշտութեան, այնքան շատ ստեղծագործած է, որ ֆիզիքապէս չէր կրցած դիմանալ, ամէնօրեայ ծանր աշխատանքի պատճառով, հանճարեղ երաժիշտը, կեանքի վերջին տարիներուն չափազանց տկարացած էր:

Տասը տարեկանին սկսած է ստեղծագործել: Քանի մը տարի աշակերտած է Զախովին: 1703-ին կ'երթայ Համբուրգ եւ կը նուագէ օփերայի նուագախումբին մէջ եւ ընդամենը մէկ տարի ետք կը դեկավարէ նոյն նուագախումբը:

Իտալիա ճամբորդած է, տուած է բազում նուագահանդէսներ: Մինչեւ 1720 թուականը կը մնայ Գերմանիա, ապա կը փոխադրուի եւ վերջնականապէս կը հաստատուի Անգլիա, ուր 1727-ին կը դառնայ անգլիահպատակ:

1737-ին թերեւ կաթուած մը անցուցած է, առողջացած է, բայց

յաջորդող 18 տարիներուն հիւանդութիւնը քամած է զինք, որուն ուղղակի հետեւանքով կորսնցուցած է իր տեսողութիւնը, Բախի նման:

Հենդել իր երաժշտական ստեղծագործութիւնները (օրատորիա) սկսած է գրել 1740-ին եւ ստեղծած է, բառին բուն իմաստով, հրաշալիքներ: «Մեսիա»ն գրած է ընդամենը 24 օրէն: Կը յիշենք նաեւ՝ «Աթալիա»ն, «Իսրայէլը Եգիպտոսի մէջ», «Սաւուդ»ը, «Սամսոն»ը, «Հերակլէս»ը, «Յովսէփ»ը, «Պաղտասար»ը, «Յուդա Մակաբայեցին», «Սիւզան»ը, «Թէոդորան», եւ այլն:

1717-ին կը գրէ նշանաւոր «Ջուրի երաժշտութիւնը», (1717-1720) Ս. երգեցողութիւնները:

Լոնդոնի մէջ կը վարէ յաջորդաբար *Հայմարքէթի, Լինքընզին Տիլդի* եւ *Քովէնթ Գարդընի* թատրոններուն տնօրէնութիւնը:

Հանճարեղ երաժշտահանը այդ թատրոններուն մէջ մինչեւ 1738 թուականը կը բեմադրէ իր 34 օփերաները, որոնցմէ կը յիշենք՝ «Ամադիս»ը, «Օթթոնէ»ն, «Ֆլաւիօ»ն, «Յուլիոս Կեսար»ը, «Թիմուրլենկ»ը, «Արիաննա»ն, «Ալեքսանդր»ը, «Արմինիուս»ը, «Ատալանտ»ը, «Քսերքսես»ը, եւ այլն:

Իր ամենանշանաւոր գործը «Մեսիա»ն առաջին անգամ Լոնտոնի մէջ կատարուեցաւ 23 Մարտ, 1743-ին:

Մոցարտ իր մասին ըսած է. «Հենդել կը հասկնայ գործի մը արդիւնքը մեր բոլորէն լաւ. երբ ինք կ'ընտրէ, կը հարուածէ շանթի նման»:

Ստեղծած է 46 օփերաներ, 32 թատրերգութիւններ, հարիւրէ աւելի մեծ չափերու ձայնային երգեր:

Վերոյիշեալներէն բացի ան հեղինակած է բազմաթիւ կրօնական մեղեդիներ, քառասունէ աւելի նուագահանդէսներ՝ մասնաւոր-

րաբար երգեհոնի եւ նուագախումբի համար, հինգ գոհաբանական աղօթքներ, հանդիսաւոր պատարագ մը, եւ այլն:

Ծնունդով գերմանացի այս մեծ երաժիշտ-վարպետը մեծապէս ազդուած է ֆրանսացի եւ իտալացի երաժիշտներէն: Ան իր հաւասարը չունէր մանաւանդ խմբերգներու յօրինման մէջ:

Ունի ոճի յստակութիւն, ներշնչումներու ինքնաբոյխ պոռթկում, ճկունութիւն եւ այլազանութիւն: Մէկ խօսքով՝ հանճարեղ երաժիշտ:

Հենդել կ'արտադրէր շատ արագ:

Իր երաժշտութեան շնորհիւ դարձած էր մեծահարուստ: Ան եղաւ բարերար անձ մը, 1749-ին կը կառուցէ հիւանդանոց մը:

Կը մահանայ Լոնդոն, 14 Ապրիլ, 1759-ին: Աւելի քան երեք հազար հոգիներու ներկայութեամբ մեծ շուքով եւ պատիւներով կը թաղուի Ուէսթմինսթրի Աբբայարանին մէջ:

*«Երաժշտութիւնը ցրուած ուժերու համագումար մըն է»:

Դեբիւսի

*«Արտայայտուելու խորհուրդը, զգացողութիւնը, յուզումն ու կիրքը, պէտք է հիմնական եւ ճշմարիտ նպատակը ըլլան երաժշտութեան»:

Ռամո

*«Երաժշտութիւնը մեզ կը միաւորէ...եւ թոյլ կու տայ, որ ապրինք զգացական նոր փորձառութիւն: Մաքուր եւ գեղեցիկ, բարձրամակարդակ երաժշտութիւնը մեզի կ'ազնուացնէ եւ ամէնօրեայ տաղտուկներէն կը հեռացնէ»:

Յովսէփ Նալպանտեան

ԴԱՍԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆ

ՔՐԻՍԹՈՏ ԳԼԻԻԿ

Գլիկ ծնած է Բաւարիա, Հարաւային Գերմանիա, 2 Յուլիս, 1714-ին:

Ան կը յաճախէ Պրահայի համալսարանը, կը մնայ այնտեղ մինչեւ 1736 թ.:

Իր ապրուստը կը հոգար ջութակ եւ թաւջութակ նուագելով:

Կը փոխադրուի Միլան, այնտեղ կը մնայ երեք տարի, երաժշտական բարձրագոյն ուսում կը ստանայ նշանաւոր Ջովաննի Սամարթինիի մօտ:

Իտալիա կը մնայ ութ տարի, ուր կը տեսնէ առաջին օփերաները, որոնք մեծապէս կ'ազդեն ապագայ երաժշտի վրայ, իր մեջ արթնցնելով նոր հորիզոններ:

Ք. Գլիկը կը նկատեն օփերայի ստեղծագործութեանց մեջ մեծագոյն նորարարութիւն կատարողներէն մին: Գրած է մօտ յիսուն օփերա, որոնցմէ նշանաւորն է «*Օրփէն*»ը: Իր նոր օփերաները, ժամանակի առումով, աւելի կարճ էին Բարոքի ժամանակ ընդունուած երկար օփերաներէն: Փարիզեան հանդիսատեսի համար Գլիկ յօրինած է 8 օփերա:

1779-ին «*Iphigenie en Tauride*» օփերան կը նկատուի իր լաւագոյն գործերէն մին:

1809 թ.ին հրդեհի մը պատճառով կը փրկուին Գլիկի գործերու կէսը միայն:

Երկար տարիներ Վիեննա ապրելով, եւ Տուրազօ պալատի երաժշտական ղեկավարը ըլլալով մեծ ծանօթութիւններ կը հաս-

տատե եւ զինք կը ճանչնան, որպէս ժամանակի լաւագոյն յօրինող-
խմբավարներէն մին:

Փարիզի մէջ երկար տարիներ պայքարած է իտալացի երա-
ժըշտահան Բիսինիի դէմ, որ կ'ուզէր երաժշտական փառքին տի-
րապետել առանձին, բայց Գլիւկ կը յաղթէ, երբ նոյն նիւթին վրայ
երկուքը պէտք էր նոր օփերա մը գրէին:

Երկար հիւանդութենէ ետք կը մհ. Վիեննայի մէջ 15 Նոյեմբեր,
1787-ին:

«Հոգիի երաժշտութիւնը կը լսուի տիեզերքէն»:

Լաօ Յզի

ՖՐԱՆՑ ԵՌԶԷՅ ՀԱՅԴՆ

Հայդն ծնած է Ռորաու, Աւստ., 31
Մարտ, 1732-ին:

Շատ աղքատ ապրած է մինչեւ երիտասարդ ըլլալը: Փոքր տարիքէն երաժշտական ձիրքը ի յայտ կու գայ: 11-12 տարեկանին կը տարուի Վիեննա, երգելու համար տեղւոյն մայր տաճարին երգչախումբին մէջ:

Տաղանդաշատ պատանին, Վիեննայի մէջ, կը հետեւի դաշնակի եւ ջութակի դասերու, մինչ իր տարեկիցները անդադար խաղալով կ'անցնէին իրենց ժամանակը, Հայդն արդէն սկսած էր գրել իր առաջին երաժշտական կտորները:

Զինք կոչած են լարային քառանուագներու եւ համանուագներու հայրը:

16 տարեկանին երգչախումբին մէջ կը կորսնցնէ իր տեղը, եւ ապրուստի համար կ'աշխատի սափրիչի մօտ:

Երաժշտութեան սիրահար եւ աշխատասէր այս պատանին գիշերները, միշտ առանձին, ձեղնայարկի աղքատ սենեակին մէջ անյազօրէն կարդացած է երաժշտական հին գիրքեր, միաժամանակ մաշած դաշնակի մը վրայ կ'ընէր իր փորձերը:

Նիւթականի կարիքը միշտ զգացող այս մեծ անհատը յաճախ կը քնանար անօթի...:

Իր ժամանակի յայտնի երաժիշտ Բորբորայիէն առած է յատուկ դասեր, եւ քանի որ վճարելու դրամ չունէր, ստիպուած փո-

խարինաբար կը ներկէր իր դասատուին եւ ընտանիքի տարբեր անդամներուն կօշիկները, կը կատարէր տարբեր յանձնարարութիւններ:

Երեսուն տարեկան չեղած Հայդն կը նշանակուի Բշխան Էսդերհազիի նուագախումբի ղեկավար: Նոյն դիրքի վրայ կը մնայ մինչեւ 1795 թուականը: 1792-ին եւ 1794-ին կ'այցելէ Լոնդոն, ուր կը գրէ բազմաթիւ մեծ համանուագներ, այդ շրջանին կ'արժանանայ Դոկտորի տիտղոսին աշխարհահռչակ Օքսֆորդ համալսարանէն:

Վիեննայի մէջ կը գնէ բնակարան մը ուր վերջանականապէս կը հաստատուի: Այս բնակարանին մէջ է, որ Հայդն կը ստեղծագործէ իր գլուխ-գործոցներուն մեծ մասը: Մոցարտ եղած է իր աշակերտը, ան կանուխէն կը մահանայ եւ անհա ասպարէզը կրկին իրն է: Նոյն այս շրջանին Բոնէն Վիեննա կու գայ ուրիշ հանճար մը Բեթհովէն, իրեն աշակերտելու:

Իր գործերը՝ հարիւր եւ չորս համանուագներ, 77 լարային քառանուագներ եւ երեսուն ուրիշ նուագարաններու համար, նաեւ հարիւրէ աւելի հատանուագներ (սոնատ), եւ նուագահանդէսներ (քոնչերթօ) դաշնամուրի, ջութակի, թաւջութակի, ֆլութի, կլարինետի, երգեհոնի եւ այլ նուագարաններու, 24 օփերա, ժողովրդական բազմաթիւ երգեր, պատարագներ եւ հարիւրաւոր այլ երգեր: «Ստեղծագործութիւն»ը, «Եղանակներ» եւ «Դոբիի վերադարձը» իր նշանաւոր թատրերգութիւններն են:

Հայդն կը նկատուի առաջին ստեղծագործ երաժիշտը, որ նւագախումբային բաժիններու դասաւորման մէջ գործածեց եւ կրցաւ լիապէս օգտագործել բոլոր տեսակի նուագարանները խումբերու համար: Մեծ երաժշտահան Հայդն կը մհ. Վիեննա 31 Մայիս, 1809-ին, կը թաղուի Այզենշտադ:

ԱՆՏՈՆԻՕ ՍԱԼԻԵՐԻ

Ծնած է Վերոնայի հարաւը Լեննակօ, 18 Օգոստոս 1750-ին:

Իտալացի երաժշտահան, խմբավար եւ ուսուցիչ, ան մեծ դեր ունեցած է 18-րդ դարու օփերայի զարգացման մէջ:

1766-ին կը հաստատուի Վիեննա:

1774-էն 1792 թ.ը Հաբսբուրգ պալատի կողմէ կը նշանակուի օփերայի տնօրէնը, զայն կը վարէ մեծ յաջողութեամբ:

Սալիերին Վիեննայի մէջ իտալական օփերայի տարածողը ու մեծ վարպետն էր:

Իր օփերաներէն կը յիշենք՝ «L'amore innocente», «Don Chiscotte alle nozze di Gamace», նշանաւոր «Armida»ն, «La grotta di Trofanio», «Falstaff ossia le tre burle»:

1787-ին Լա Սկալայի բացման օփերան ինք կը յօրինէ «Europa riconosciuta»:

Ան ունի համանուագներ (սիմֆոնիա), թաւջութակի եւ ջութակի համար նուագահանդէսներ, եւ այլն:

Երաժշտական յօրինման իր աշակերտները եղած են՝ Բեթհովէնը, Անտոնիօ Կարդելիերի, Ֆրանց Լիստ եւ Ֆրանց Շուբերտ:

Կեանքի վերջին տարիները կը խելագարուի:

Կը մհ. Վիեննա, 7 Մայիս, 1825-ին:

Իր թաղման կը նուագուի, առաջին անգամ, 1804-ին յօրինած ռեքվիէմ C minor-ը:

ՎՈԼՖԳԱՆԳ ԱՄԱԴԵՈՍ ՄՈՑԱՐՏ

Մոցարտ ծնած է Զալսբուրգ, Աւստ. Յունուար 27, 1756-ին:

Մոցարտ մկրտուած է Եռհաննէս (Յովհաննէս) Խրիստոսթոմոս (Ոսկեբերան) Վոլֆգանգ Կոթլիպ (այսինքն Թեոֆիլ, Աստուածասէր) անուններով, որոնց վրայ ծնողքը աւելցուցած է նաեւ Ամադէոս անունը, որ փոքր տարիքի մէջ մեռած իր եղբորը անունն էր: Բայց կը մնայ Վ. Ամադէոս Մոցարտը:

Երեք տարեկան մանուկը կը ցուցաբերէ արտակարգ ընդունակութիւն՝ լսած երաժշտութիւնը նոյնութեամբ ըմբռնելու եւ վերարտադրելու: Հայրը ջութակահար էր, մանկավարժ, յօրինող եւ լաւ գիտէր այդ շրջանի դասական երաժշտութիւնը: Վոլֆգանգ սորված էր ապա մեծ վարպետութեամբ նուագած է՝ կլավիսին, եւ երգեհոն:

Օր մը երբ Մոցարտի հայրը տուն կը վերադառնայ իր ընկերոջ հետ, կը տեսնէ չորս տարեկան երախտան սեղանի առջեւ նստած մելանով կը գրէ թուղթի մը վրայ, հայրը հետաքրքրութեամբ կը հարցնէ, թէ ի՞նչ է գրածը, Մոցարտ ինքնավստահ կերպով կ'ըսէ. «Նուագ կը գրեմ կլավիսինի համար»: Հայրը չի հաւատար, կարծելով թէ մանկական խաղ մըն է, բայց երբ գրուած թուղթերը կը սկսի կարդալ, ուրախութեամբ կը դիմէ ընկերոջը, ըսելով.

- Կը տեսնե՞ս, թէ իմ գաւակը ինչպիսի կարողութիւն ունի, եւ

որքան ճիշդ գրած է այս տարիքին: Կլավիսինի համար Մոցարտի գրած առաջին երաժշտական ստեղծագործությունն (քոնչերթո) էր:

Մոցարտ զարմանալի արտակարգ լսողություն էլ յիշողություն ուներ: Կը պատմեն, թե օր մը եկեղեցիին մէջ կը լսէ երգչախմբային բարդ ստեղծագործություն, տուն վերադառնալով, առանց վարանումի, յիշողութեամբ գրի կ'առնէ իր լսածը ամբողջութեամբ:

Զինք կոչած են «XVIII դարու հրաշք»ը: Իր մասին Եոզէֆ Հայդն ըսած է. «Յաջորդող սերունդները այսպիսի տաղանդ կրկին պիտի չտեսնեն յաջորդ 100 տարին»: Իր մասին ժամանակի մեծ երաժիշտները իրաւամբ ըսած են, որ. «Այս տղան պիտի գերազանցէ մեզ բոլորս»: Ա. Դվորժակը ըսած է. «Մոցարտը արեւալոյս է»:

Վոլֆգանգի հայրը, անոր էլ իր քրոջը հետ՝ Նաներելին, որ նոյնպէս գերազանց դաշնակարուհի էր, ելոյթներ տալու համար կը շրջագային՝ Գերմանիա, Նետրլանտ, Շուէտ, Ֆրանսա, Իտալիա եւ բոլոր վայրերուն մէջ կ'ունենան փայլուն, սքանչելի ելոյթներ, ողջ Եւրոպան զարմացած էր Մոցարտի արտակարգ, բացառիկ կարողութիւններուն վրայ:

Ջանասէր էլ շատ աշխատասէր էր Մոցարտ, օրեր եղած է, որ երկու դժուար ելոյթներ տուած է, եւ դեռ գիշերը նստած ու ըստեղծագործած է: Ակնթարթի մէջ ստեղծած է բազմաթիւ նուագներ, երբեմն նրբագեղ ու աշխոյժ, երբեմն երգի նման թախծոտ ու մտերմիկ, երբեմն ալ վարակիչ եւ կենսուրախ:

«Ապոլոնը եւ Հիացիստը» օփերան գրած է, երբ միայն տասը տարեկան էր, սոյն օփերան կը բեմադրուի մեծ յաջողութեամբ: 14 տարեկանին Իտալիոյ Միլան քաղաքի թատրոնը իրեն կ'ապսպրէ գրելու «Պոնտուսի արքայ Սիհրդատը» օփերան: Այդ օփերան կը բեմադրուի 1770-ին եւ կ'ունենայ հսկայ յաջողություն: Բոլոնիա քա-

դաքի երաժշտական ակադեմիային մեջ գերագանց կերպով կը յաջողի քննութիւններուն, եւ կը դառնայ կաճառի (ակադեմիայի) անդամ 14 տարեկանին: Այս դէպքը առաջին անգամ ըլլալով է, որ կը պատահի, քանի որ սոյն կաճառին կրնային ընդունուիլ միայն ճանչցուած երաժշտահասներ:

Իր փորձառութիւնը, կատարողական եւ ստեղծագործական ունակութիւնները զարգացած եւ կատարելագործուած են իր բազմաթիւ ճամբորդութիւններու ընթացքին, Մոցարտ ըսած է. «Ոչ որ այնքան ջանք թափած է երաժշտութիւն ստեղծելու եւ օրէնքները ուսումնասիրելու համար, որքան ես: Ջանասիրաբար եւ հանգամանօրէն ուսումնասիրած եմ բոլոր յայտնի երաժիշտներու տարբեր ստեղծագործութիւնները: Ես սորված եմ անոնցմէ»:

Հանճարեղ երաժշտահանը միշտ ունեցած է թշնամիներ եւ բազմաթիւ հակառակորդներ, որոնք այսօր չեն յիշուիր, բայց ինք դեռ դարեր շարունակ պիտի յաղթականօրէն ճամբորդէ:

Քսանվեց տարեկանին կը հաստատուի Վիեննա, որ այդ շրջանին դասական երաժշտութեան մայրաքաղաքը կը նկատուէր: Այստեղ կը հիանային իր հուժկու եւ բազմերանգ երաժշտութեան վրայ, բայց Վիեննայի պալատական թատրոններուն մեջ աւելի յարգի էին իտալացի երաժիշտներու գործերը:

Այդ շրջանին ան կը ստանար Վիեննայի քաղաքապետի աշխատավարձի չափ գումար: Կը դառնայ մասոն, եւ կը տարուի դրամախաղով... կարծեցեալ օթեակի եղբայրները, ամէն առիթի, զինք կը խաբէին եւ պարտութեան կը մատնէին: Գտնուած է միշտ տնտեսական կարիքի մեջ:

Մոցարտ ստեղծագործած է երաժշտական տարբեր տեսակներ՝ մանկական երգերէն մինչեւ մեծածաւալ համանուագներ եւ

օփերաներ: Գրած է 41 համանուագ, 21 օփերա: Բազմաթիւ ըստեղծագործութիւններ երաժշտական տարբեր գործիքներու համար, քառանուագներ, սենեկային երաժշտութիւն, դաշնամուրի 18 մենանրագ: Դաշնամուրի համար սքանչելի գործ է «Լա մաժոր» հատանրագը: Նուագահանդէսներ՝ 23 կտոր դաշնամուրի համար: Ստեղծած է բազմաթիւ օփերաներ՝ «Ֆիգարօի հարսանիքը», «Դոն Ժուան»ը, «Կախարդական սրինգ»ը, «La finta giardiniera» եւ այլն: 60 *արիա*, 30 տարբեր երգեր: 1788-ին կը գրէ իր վերջին երեք համանրագները թիւ 39-41, միայն վեց շաբթուան ընթացքին:

Երաժշտական գլուխ-գործոցներէն է Մոցարտի «*Ռեքվիէմ*»ը: Սուգի այս ձօնին մէջ, Մոցարտ կ'արտայայտէ մարդկային խոր յոյզեր եւ զգացումներ: Այս գործը անաւարտ էր, մահէն ետք իր աշակերտներէն մին՝ Ֆրանց Սուսմայրը կը շարունակէ զայն:

Մոցարտի պայծառ, լուսաշող երաժշտութիւնը անմահ է: Երկար եւ անդադար աշխատանքը, իր առողջութեան հանդէպ անտարբերութիւնը, կը քայքայեն առողջութիւնը:

Կը մահանայ 5 Դեկտեմբեր, 1791-ին, իր ստեղծագործական ուժերու գագաթին, երբ ընդամենը 35 տարեկան էր:

Թաղման օրը մօտակայ մատուռ մը կը փոխադրեն մարմինը, քահանայ մը աղօթք կը կարդայ, քանի մը բարեկամներ օրհնեալ ջուր կը սրսկեն վրան (11 հոգի) եւ յետոյ գերեզմանատուն կը տանին: Օդը ահռելի կերպով գէշ էր, առատ ձիւն կը տեղար մրրկայոյ՞գ հովերով: Հոն հասնելուն մութը կոխած էր, եւ բարեկամները կծիկնին դրած: Դիաթաղք մարմինը հապճեպով փոս կը ձգեն. գիշերը փոթորիկը տակնուվրայ կ'ընէ գերեզմաննոցը... եւ այդպէս թաղեցին զայն հասարակաց փոսի մը մէջ:

ԼԻԻԴՎԻԳ ՎԱՆ ԲԵԹՀՈՎԵՆ

Բեթհովեն ծնած է Բոնն, Գերմանիա, 16 Դեկտեմբեր 1770-ին:

Համամարդկային անչափելի մեծությւն է Լ. Վ. Բեթհովեն: Համաշխարհային արուեստի պատմութեան մէջ կան հանճարներ, որոնց անունները դարերու ընթացքին չեն խաւարիր. անկասկած ինքը մէկն է անոնցմէ:

Մանուկ Բեթհովենի կեանքը շատ ծանր պայմաններու մէջ անցած է: Մեծ հայրը եղած է երգչախումբի խմբավար, կարող երաժիշտ: Հայրը պալատական երգիչ էր եւ իր աշխատանքով չէր կրնար հոգալ ընտանիքի աճող կարիքները: Հոգատար հայրը նկատած էր փոքրիկ Լիւդվիգի երաժշտական բացառիկ տաղանդը:

Հինգ տարեկան երախայ էր, երբ սկսաւ սորվիլ նուագել՝ երգեհոն, ջութակ, դաշնամուր, աւելի ուշ՝ ֆլութ եւ ալթ: Իրեն համար սկիզբը տանջալից էր բոլորովին նոր գործիքներու վարժուիլն ու կամաց-կամաց յաղթահարել այդ գործիքներու գաղտնիքները:

Հանճարեղ պատանին ութ տարեկան էր, երբ Բոննի մէջ կու տայ իր առաջին համերգը, եւ տասը տարեկանին տարբեր ելոյթներ՝ քանի մը այլ քաղաքներու մէջ: Իր ունեցած փայլուն ելոյթներով կը զարմացնէ զինք լսողները, կատարողական արուեստը փոքր տարիքէն այնքան հիմնալի էւ կատարեալ եղած է, որ Մոցարտ իր մասին ըսած է. «Ուշադրութիւն դարձուցէք այս երիտասարդին, ան պիտի ստիպէ ողջ աշխարհին, որ իր մասին խօսին»:

Կարճ ժամանակ մը աշակերտած է Մոցարտի մօտ (1787) եւ Հայդընի մօտ (1792) թուականներուն:

Իր յաջողութիւններու գագաթին վրայ իսկ, ան, Մոցարտի նման, նիւթականի կարիք զգացած է մի՛շտ, եւ տնտեսական ծանր պայմանները ազդած են իր տրամադրութեան վրայ, բայց այնուամենայնիւ յաղթահարած է բոլորը եւ ոգեշնչուած ստեղծագործած բաւական պոռթկումներով:

Բեթհովէն բժիշկ Վեգելերիին ըսած է. «Իմ արուեստս պէտք է նուիրուած ըլլայ չքաւորներուն բարիքին»:

Բեթհովէն ստեղծագործական բաւական ծաղկման շրջանին մէջ էր, երբ կը հասնի ծանր հիւանդութիւնը, հանճարեղ երաժշտագետը կը զրկուի լսողութենէ, վերջնականապէս 1820-կաններուն: Այս մեծ դժբախտութիւնը մեծապէս կ'ազդէ իր վրայ, կը հրաժարի ելոյթներ ունենալէ, կը խուսափի մարդոց եւ հասարակութեան մէջ գտնուելէ: Այս բոլորով միատեղ իր ստեղծագործական ներքին կրակը չի դադրիր, եւ զարմանալիօրէն լաւագոյն եւ կատարեալ գործերը գրած է այդ ծանր հիւանդութեան տարիներուն:

Երաժշտական պատմութեան մէջ աննախընթաց է Բեթհովէնեան հանճարի արտասովոր, ինքնատիպ ու մշտական բարեշրջումը: Վագների կարծիքով. «Բեթհովէնի շնորհիւ երաժշտութիւնը փրկուեցաւ արտաքին ձեւի սկզբնական մեղքէն եւ դարձաւ հարգատօրէն մարդկային»:

Բեթհովէն ձգած է հսկայ երաժշտական ժառանգութիւն: Բազմաթիւ ստեղծագործութիւններ ունի դաշնամուրի, ջութակի եւ այլ գործիքներու համար, օրինակ՝ «Լուսնի» եւ «Պարթետիկ» մենանրվագները: Բայց իր մեծ եւ աչքի ինկող գործերը ինը համանուագներն են, իր նախերգանքները անգերազանցելի կը մնան համաշ-

խարհային երաժշտութեան մէջ, ինչպէս՝ «Հերոսական»ը, «Սգոյ» քայլերգը, «Հովուերգական»ը: 1805-ին «Հերոսական»ը համանը-
ւագը առաջին անգամ կը ներկայացուի, այս գործը նոր հորիզոններ
կը բանայ եւ կ'ընդլայնէ նուագախումբի երաժշտահնչեղութիւնը:
Դաշնամուրի եւ ջութակի նուագահանդէսներ, լարային քառա-
նըւագներ: Ջութակի հատանուագներ, դաշնամուրի բազմաթիւ հա-
տանուագներ: Երգչախմբային տարբեր գործեր: Օփերաներ եւ
պալէտներ:

Բերհովէնի 9-րդ համանուագը մինչեւ այսօր կը մնայ անգե-
րազանցելի, անկրկնելի գլուխ գործոց մը: 9-րդը, ինչպէս շատեր կը
նշեն, յայտնի հսկայ գործ մըն է, որ դասական երաժշտութեան
համանուագներու մէջ լսուած է ամենաշատը, եւ այդ գործը ազ-
դած է յաջորդ սերունդի ստեղծագործողներուն վրայ:

Ինչպէ՞ս կարելի է այսպիսի գլուխ գործոց մը յօրինել, 9-րդը
ստեղծագործել, երբ ամբողջութեամբ խուլ էր...:

Թէոդիկ իր մասին ըսած է. «Իր քառեակին վերջին ամանակը,
որ իր կարապի երգը եղաւ, թարմութեան ու զգացումի զմայելի
փափկութեամբ ճշմարիտ վերադարձ մըն է: Բոլոր թշուառու-
թիւնները մոռցուած են այլեւս: Նպատակին հասած ըլլալու հըր-
ճրանքը կ'երգէ այս էջերուն: Քառակի մեղեդին կը յորդի ջինջ,
երգահոս, անսպառ, ճաճանչալի, հրաշալի թափանցկութեամբ,
ոգեկան, փառաւորուած, ուրախ: Իններորդ համանուագին տըրտ-
մերգակ բերկրանքը չէ ան, այլ ժպիտն է անո՛ր որ իր կեանքին
աշխատալի բեղուն շրջանը փակած, անդրագոյն պայծառութեան
ու խաղաղութեան ժմնած, կը պատրաստուի մտնել՝ յաւերժական
մնալու համար՝ փառքի պանթէոնը»:

Բեթհովէն առաջին երաժշտահանն էր որ պալատական պաշտօն չունէր: Կարճ էր, շատ վատ կը հագուէր, լեզուն երկար էր եւ կոշտ ձայնով կը խօսէր, ամուսնացած կանանց հետ յարաբերութեան մէջ էր, չէր սիրեր լոգնալ, եւ տոփախտէ կը տառապէր:

1826-ի Դեկտեմբերի ձմրան բաց կառքով ճամբորդած ժամանակ ծանրօրէն կը հիւանդանայ:

Վիեննայի մէջ 26 Մարտ, 1827-ի տխուր եւ ամպամած օր մը իր աչքերը կը փակէ այս անգուգական եւ անկրկնելի մարդը, որ այնքան սիրած էր մարդկութիւնը եւ իր ողջ կեանքը նուիրած էր երաժշտութեան, համայն մարդկութեան մէջ ուզած էր սէր եւ գեղեցիկ զգացումներ արթնցնել երաժշտութեան անյաղթահարելի ուժին շնորհիւ:

Բեթհովէնի թաղման օրը ազգային սուգի օր էր: Վիեննայի դպրոցները փակ էին:

Բեթհովէնի ձգած երաժշտական մեծարժէք, իրայատուկ ժառանգութեան մասին գրուած եւ հրատարակուած են, եւ դեռ պիտի գրուին, բազմաթիւ լուրջ ու բազմակողմանի ուսումնասիրութիւններ:

ՖՐԱՆՑ ՇՈՒԲԵՐՏ

Աւստրիացի երաժշտահան Ֆ. Շուբերտ ծնած է 31 Յունուար, 1797-ին:

Նորածին Ֆրանց ծնողքին տասներկորդ զաւակն էր: Զութակի դասեր ստացած է հօրմէն, իսկ դաշնամուրի դասեր մեծ եղբայրէն: Ի սկզբանէ յայտնի էր փոքրիկ Ֆրանցի երաժշտական տաղանդը: Հազիւ տասը տարեկան, կը յայտարարէ, որ այլեւս դաշնամուրի դասեր առնելու կարիքը չունի, կ'ուզէ ինքնուրոյն շարունակել:

Ա. Սալիերիին ցուցմունքով ան կ'ընդունուի Շտադթքոնվիքսի կրօնական դպրոցը 1808-ին: Շուբերտ դպրոցի երգչախումբի լաւագոյն երգիչներէն մին էր: Մանկութեան այս ժամանակաշրջանին շատ բաներ սորվեցաւ, մեծապէս ազդուած էր Մոցարտի եւ Բեթհովենի տարբեր գործերէն, որոնց գործերը դրականօրէն պիտի ազդէին իր վրայ:

1812-ին կը հեռանայ դպրոցէն եւ երգչախումբէն: Արդէն նոյն տարին սկսած էր յօրինել, եւ մասնագիտական յօրինման դասեր սկսաւ առնել Սալիերիին: Հոկտեմբեր 1813-ին կը գրէ իր առաջին համանուագը, 16 տարեկան էր:

1814-ին իր հօր դպրոցին մէջ ակամայ կը դառնայ ուսուցիչ, միեւնոյն ժամանակ կը շարունակէր իր դասերը եւ կ'երգէր քաղաքի եկեղեցւոյ մէջ, իբրեւ թէնոր: Նոյն տարին պատուէր կը ստանայ գրելու պատարագ մը: Հայդնեան աւանդութեամբ շուտով կը գրէ F մեծ կտաւի պատարագը, որ կ'ունենայ մեծ յաջողութիւն:

1818-ին իր կապը վերջնականապէս կը կտրէ հօրը դպրոցին

հետ, եւ կը սկսի իբրեւ անկախ յօրինող աշխատիլ եւ ստեղծագործել:

Երգիչ-մենակատար Ֆոգըլի հետ իր բարեկամական եւ երաժշտական կապը աւելի կը զօրանայ: Անոնք միասին Վիեննայէն ետք Աւստրիոյ հիւսիսը կ'անցնին 1819 թուին, ելոյթ կ'ունենան բազմաթիւ անգամներ, հմայելով իրենց ունկնդիրները:

1822-ին ծանրօրէն կը հիւանդանայ: Յաջորդ տարին չորս-հինգ ամիս կը բուժուի հիւանդանոցին մէջ, բայց ոչ կատարելապէս, հիւանդութեան ու ցաւի մէջ գտնուելով հանդերձ այս իւրայատուկ երիտասարդը կը ստեղծագործէ անդադար:

Առողջական վիճակը աւելի եւս կը վատթարանայ 1827 թուականին, բայց Մոցարտի նման, աւելի բուռն կերպով կը սկսի արտադրել հրաշալի գործեր, կարծես կը զգար մօտալուտ մահը, չէր ուզեր ժամանակ կորսնցնել:

Ֆ. Շուբերտ ստեղծագործած է անհաւատալի առատութեամբ: Ունի 600-է աւելի երգ: Երգչախումբի համար գրուած բազմաթիւ երգ: Դաշնամուրի նշանաւոր հատանուագ: Դաշնամուրի համար զուգանուագներ, քառանուագներ եւ հնգեակներ: Ինը համանուագ թիւ 2 եւ 3, թիւ չորս C մինոր, թիւ 5 B flat, թիւ 8 B մինոր, թիւ 9 C մաժոր, եւ այլն: Եկեղեցական երաժշտութիւն՝ վեց պատարագներ եւ այլ գործեր: Բեմական զանազան գործեր:

* * *

Շուբերտը ապրած է նիւթական շատ նեղ պայմաններու մէջ եւ 14 տարեկանէն մինչեւ 17, ստիպուած է թուաբանութեան եւ գերմաներէնի դասեր տալ իւր իւր պաշտօնավարած վարժարանին մէջ: Իր հեղինակութիւնները եկամուտ մը չէին ապահովեր իրեն եւ ինչ

որ կը շահէր՝ կը ծախսէր անմիջապէս: Իր բարեկամները կը պաշտէին զինքը եւ կ'օգնէին իրեն: Շատ ամօթխած էր սակայն հասարակութեան մէջ: Կը գրէր եւ կը յօրինէր ամէն օր եւ օրուան որեւէ պահուն, որեւէ տեղ: Գործնական մէկը չէր կեանքի մէջ եւ շատ անհոգ ու անուշադիր էր իր առողջութեան նկատմամբ:

Ֆրանց Շուբերտ մեծ երաժշտահանը կը մահանայ 19 Նոյեմբեր, 1828-ին, ան ընդամենը 31 տարեկան էր: Կը թաղուի Բեթհովէնի մօտ Վիեննայի Ուստինսկ գերեզմանատանը:

*«Երաժշտութիւնը, մարդուն մէջ, բարձր յայտնութիւն մըն է, քան ամբողջ տրամաբանութիւնը եւ փիլիսոփայութիւնը: Երաժշտութիւնը ելեկտրական հոդն է, ուր կ'ապրի հոգեկան կեանքը, մտածումը եւ յայտնագործութիւնը»:

Լիւդվիգ Վան Բեթհովէն

*«Երաժշտութիւնը արուեստի այն տեսակն է, որ կը գերազանցէ լեզուն»:

Հերբի Հանքոք

*«Առանց երաժշտութեան, կեանքը սխալմունք մը պիտի ըլլար»:

Ֆրեդրիխ Նիցշէ

ՌՈՄԱՆՏԻԿ ՇՐՋԱՆ

ԿԱՌԼ ՄԱՐԻԱ ՖՈՆ ՎԵԲԵՐ

Աւստրիացի երաժշտահան Վեբեր ծնած է 18 Դեկտեմբեր, 1786-ին:

Իր գերդաստանին մէջ քանի մը սերունդներ եղած են երաժիշտներ: Հայրը լաւապէս կը նուագէր ջութակ, վիոլա եւ թաւջութակ, իսկ մայրը երգչուհի էր: Երաժշտութեամբ յագեցած այս տան մէջ կը ծնի Կառլը, կաղ եւ մարմնով վտիտ եւ տկար:

Հայրը զինք մղած է արուեստներու աշխարհը, ի մասնաւորի երաժշտութեան մէջ: Կառլ կանուխէն ցոյց կու տայ իր տաղանդը, եւ կը դառնայ արժէքաւոր նուագահար եւ դաշնաւորող մը, որմէ ետք ամբողջ կեանքը կը նուիրէ երաժշտութեան:

Տասնետութ տարեկանին կը վարէ Բրեսլավի թատրոնի նուագախումբի պատասխանատու պաշտօնը: Որպէս վաստակաւոր դաշնակահար այցելած է Բեռլին: Պրահայի մէջ երեք տարի անընդմէջ կ'ըլլայ տեղւոյն գերմանական օփերայի երաժշտական դէկավարը: Այսուհետ Դրեզդենի մէջ կը ստանձնէ Արքայական օփերայի դէկավարութիւնը:

1817-ին կ'ամուսնանայ նշանաւոր երգչուհի Գարոլին Բրանդիի հետ:

Իբրեւ «Երաժշտութեան Լորդ Բայրոնը» ճանչցուեցաւ այս անւանի արուեստագէտը, որ եղած էր նաեւ ժամանակակիցը անգլիացի բանաստեղծին: Այնպիսի շքեղանք ունին իր ներշնչումները եւ բանաստեղծական այնպիսի քնքոյշ խորք՝ իր կարգ մը օփերաները մանաւանդ, որ բոլորովին ճիշդ է այս բնորոշումը:

Դրեզդենի մէջ կը ներկայացնէ իր նշանաւոր օփերաները՝

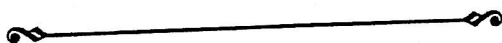
«Տրայշիւց», «Փրեցիօցա»ն եւ «Եւրիանտէ»ն: Լոնդոնէն ապսպրած էին, որ գրէ «Օբերոն» օփերան, բայց դաժան թոքախտը զինք կը նետէ անկողին:

Ժամանակ մը անց կրնայ աւարտել «Օբերոն»ը եւ ի նկատի չունենալով իր հիւանդութիւնը կը ճամբորդէ Լոնդոն, որպէսզի անձամբ ղեկավարէ իր գործին բեմադրութիւնը: Սոյն օփերան կը գտնէ մեծ ընդունելութիւն, սակայն Վեբերի հիւանդութիւնը կը ծանրանայ եւ կը մհ. Լոնտոնի մէջ 5 Յունիս, 1826-ին, ան ընդամենը քառասուն տարեկան էր:

Գ. Վեբեր, իբրեւ վիպապաշտներու դպրոցի ներկայացուցիչը, գերման երաժշտահաններու մէջ կը սեպուի առաջինն ու մեծագոյնը: Ան ներշնչուած էր գերմանական ժողովրդական հեքիաթներէն եւ իր հրաշալի երաժշտութեան տուած է հարազատ բանաստեղծական խորք ու դրոշմ օփերաները հեղինակելու համար: Ան կը նկատուի Վագների վարպետը, այս տեսակետով:

Գ. Վեբեր գրած է բազմաթիւ յօդուածներ եւ ուսումնասիրութիւններ երաժշտութեան մասին: Ան բազմաշնորհ երաժշտագետ էր, իբրեւ վարպետ դաշնակահար, նուագախումբեր ղեկավարող եւ երաժշտական հրաշալիքներ ստեղծագործող յատուկ անձնատրութիւն:

Օփերաներէն բացի Վեբեր մշակած է բազմաթիւ ժողովրդական երգեր, քոնչերթոններ, հատանուագներ, երկու համանուագ, ցայգերգներ, խմբերգներ, ռազմերգներ, եւ այլն:

ԶՈԱԿԻՆՕ ՌՕՍՍԻՆԻ

Ռոսսինի ծնած է Բեսարո, Իտալիա,
29 Փետրուար, 1792-ին:

Մայրը օփերայի տաղանդաւոր եւ
ճանչցուած երգչուհի էր:

Ռոսսինի երաժշտական առաջին դա-
սը սկսած է երբ ութ տարեկան էր, եւ նոյն
տարին կը փորձէ օփերա գրել: Երբ 15
տարեկան էր, արդէն ճանչցուած երգիչ
ըլլալէ բացի, լաւապէս կը նուագէր դաշնամուր, վիոլա եւ եղջե-
րափող:

Քանի մը տարուան ընթացքին գրեց մէկ արարով օփերաներ,
ապա շատ յաջող նոր օփերան «L'Italiana in Algeri», որ կ'արտա-
դրուի Վենետիկի մէջ:

Վենետիկէն ետք ան կը հաստատուի Միլան, ապա Նեապոլ,
յետոյ՝ Հռոմ:

1816-ին կը յօրինէ իր հռչակաւոր «Մելիլի սափրիչը» կատա-
կերգակ օփերան, որ մեծ յաջողութիւն գտաւ եւ մինչեւ այսօր բազ-
մաթիւ երկիրներու մէջ մշտակայ խաղացանկի վրայ է:

Իր գործերէն կը յիշենք, օփերաներ՝ «Օթելլօ», «Արմիդէ», «Լա
սենեքնթոլա», «Գող կաշաղակ», «Շամիրամ», «Ուիլհելմ Թէլ», եւ այլ
գործեր:

Շատ հարուստ էր, հիւրասէր էր եւ ընդունելութիւնները շատ
ճոխ էին: Իր սէրը ճաշերու հանդէպ այնքան մեծ եղած է, որ իր
անունով Իտալիոյ տարբեր վայրերու մէջ ճաշատեսակներ կան,

որոնցմէ մին՝ Տուրնետոս Ռօսսինին:

Դժբախտաբար Ռօսսինիի պէս հանճար մը շատ կանուխէն կը հրաժարի ստեղծագործելէ, անյայտ պատճառներով:

Մնապաշտ էր, եւ չէր սիրեր Ուրբաթ 13-ը, եւ ո՛վ չար բախտ կը մեննի Ուրբաթ 13, 1868-ին:

Իր թաղումին կը մասնակցին չորս զինուորական նուագախումբեր, վեց հազար ժողովուրդ, չորս հարիւր հոգինոց երգչախումբ: Կը թաղուի Փարիզի Պէր Լաշէզ հոշակաւոր գերեզմանատունը, բայց տարիներ ետք կը վերաթաղուի Ֆլորանսի Սանտա Կրոս եկեղեցւոյ մէջ:

*«Երաժշտութիւնը օղի բանաստեղծութիւնն է»:

Ռիխտեր

*«Ըսուած է, որ լաւ երաժշտութիւնը հրեշտակներու խօսքն է»:

Թոմաս Բարլայլ

ԳԱԷՏԱՆՕ ԴՕՆԻՑԷՏՏԻ

Գ. Դօնիցէտտի ծնած է Պերգամօ, Իտալիա, 29 Նոյեմբեր, 1797-ին:

Հայրը կը փափաքէր, որ իր զաւակը ճարտարապետ դառնայ, բայց ան չի յաջողիր: Կը յաճախէ Պերգամօի երաժշտութեան դըպրոցը, եւ այնտեղ ան կը ծանօթանայ իր հայրենակից Ռօսսինիի գործերուն, որ հինգ տարի մեծ էր Դօնիցէտտիէն:

Դպրոցական տարիներուն մեծ երազանքն էր, որ կարենար օր մը օփերաներ յօրինել Ռօսսինիի նման: Առաջին շրջանի իր ստեղծագործութիւնները կը կրեն Ռօսսինիի ազդեցութիւնը:

1822-ին Նեապօլ կը տեղափոխուի:

1836-ին կը հաստատուի Փարիզ, ուր իր օփերաները յօրինելու ազատութիւն կար:

Դօնիցէտտիի յօրինած մօտ եօթանասուն օփերաներէն կը յիշենք՝ «Աննա Բոլէյն», «Լ'Էլիզէր դ'ամոր», «Լիւչիա տի Լամերմուր», «Լա ֆիյ դիւ Ռէժիմեն», «Լա ֆաւորիթա», «Լինդա դի Շամունի», «Դոն Պասկուալէ», «Դոն Սերաստիան», «Լէ մարտիր» եւ այլն:

Կիներ եւ երեք զաւակները կորսնցնելէ ետք, տարիներ յետոյ իր մօտ կը սկսին հոգեճնշման երեւոյթներ, ոչ բնական վերաբերմունք, որոնց ուղղակի պատճառով մօտ մէկ տարի կը դարմանուի Փարիզի ապաստարաններէն մէկուն մէջ, արժանանալով յատուկ խնամքի: Իր կեանքի վերջին քանի մը ամիսը եղբօրը հոգատարութեան տակ է իր ծննդավայրին Պերգամօի մէջ:

Երկարատեւ հիւանդութիւններէ ետք կը մհ. 8 Ապրիլ, 1848-ին:

ՎԻՆՉԷՆՑՕ ԲԵԼԼԻՆԻ

Վ. Բելլինի ծնած է Կատանիա, Միցիլիայի մեջ 3 Նոյեմբեր, 1801-ին:

Կատանիա քաղաքի տաճարին մեջ, մեծ հայրը եւ հայրը եղած են երգեհոն նուագող երաժիշտներ:

Բելլինի ուսանած է Նեապոլի երաժշտանոցին մեջ, եւ իր առաջին գործերը յօրինած է այդտեղ ուսանած շրջանին, գրելով քանի մը համանուագներ, երկու պատարագ, եւ առաջին օփերան «*Ադել-սըն եւ Սալվինի*» 1825-ին:

1827-ին Բելլինի կը հաստատուի Միլան: Իր յաջողութիւններէն մին կ'ըլլայ, հազիւ քաղաք հասած, երբ աշխարհահռչակ Լա Սկալա օփերայի տնօրէնութեան կողմէ նոր օփերա գրելու հրաւեր կը ստանայ: «*Իլ փիքադա*» օփերան մեծ յաջողութիւն կ'արձանագրէ եւ իր անունը, որպէս մեծ երաժշտահան, կը սկսի տարածուիլ Եւրոպայի տարածքին:

Իր օփերաներէն կը յիշենք՝ «*Կապուլետներ եւ Մոնտեզիներ*», «*Լա սօնանպուլա*», հռչակաւոր «*Նորմա*»ն եւ «*Պուրիտաններ*»ը: Ան կը նկատուի պէլ քանդօ-ի (գեղեցիկ երգեցողութիւն) լաւագոյն ներկայացուցիչը:

Աղիքներու եւ լեղապարկի հիւանդութեանց պատճառով կը մեռնի 23 Սեպտեմբեր, 1835-ին, Փարիզի մեջ, կը թաղուի Պեր Լաշեզ:

1876-ին դիակը կը փոխադրուի իր ծննդավայրը եւ կը վերաթաղուի քաղաքի տաճարին մեջ:

ՆԻԿՈԼՈ ՊԱԳԱՆԻՆԻ

Ն. Պագանինին կը ծնի Ճենովա, Իտալիա, 27 Հոկտեմբեր, 1782-ին:

Պագանինի ծնած է աղքատ ընտանիքի մը մէջ: Հայրը յաճախ պարտադրած է փոքրիկ Նիկոլոյին ջութակ նուագելու:

1795-ին մէկ տարի կը սորվի Պարմայի մէջ:

1800-ին Լուգայի մէջ կը նշանակուի երաժշտախումբի ղեկավար, եւ ապա մենակատար ջութակահար:

1810 թուականէն սկսեալ Պագանինի կը ճամբորդէ Եւրոպայով մէկ, եւ բազմաթիւ ելոյթներ կ'ունենայ, որպէս վարպետ -virtuoso- ջութակահար, զարմացնելով հանդիսատեսը:

Զարմանալի տեսք ունէր, երկար մազեր, բարակ երկար մատներ, նիհար եւ հիւանդկախ տեսքը, մարդոց ըսել կու տային թէ ան սատանայի հետ համաձայնութիւն կնքած է...:

1828-էն մինչեւ 1834 թուականները Պագանինի, որպէս վարպետ ջութակահար, հասած էր գագաթնակէտին: Ան ելոյթներով հանդէս եկաւ՝ Վիեննա, Վարշավա, Փարիզ, Բեռլին, Լոնդոն եւ այլնոր:

Իր գործերէն կը յիշենք՝ 24 ջութակի գործերը: Զութակի նուագահանդեսները եւ կարճ գործերը:

Ան մեծ ազդեցութիւն ունեցած է յաջորդ երաժշտահաններու վրայ:

Քաղցկեղէ կը տառապի եւ կը մահանայ 27 Մայիս, 1840-ին:

Եկեղեցին չուզեր զինք թաղել պատկան գերեզմանատան մէջ, անուանելով զինք հերետիկոս:

ՀԵԿՏՈՐ ԲԵՐԼԻՈԶ

Ծնած է Ֆրանսա, 11 Դեկտեմբեր, 1803-ին:

Հօր փափաքն էր, որ իր զաւակը բժիշկ դառնայ: Բայց պատանի Բերլիոզի լաւագոյն խաղալիքները եղած են ֆլութն ու կիթառը, չնայած, ըստ մասնագէտներու, ինքը միակ երաժշտահանը եղած է, որ կատարելապէս չէ կրցած նուագել երաժշտական գործիքի մը վրայ:

1821-ին Փարիզ կ'երթայ, եւ ըստ ծնողքին փափաքին, բժշկութիւն ուսանելու, մասնաւոր երաժշտական դասերու կը հետեւի, բայց երեք տարի ետք կը թողու բժշկական ֆակուլտեն եւ վերջնականապէս կը նուիրուի երաժշտութեան յօրինման:

1831-ին առաջին մրցանակ կը շահի, եւ 15 ամիս Հռոմ կը մնայ երաժշտութիւն ուսանելու համար:

Բերլիոզի գործերը մեծ կտաւի են, որոնցմէ կը յիշենք՝ «*Սիմֆոնի ֆանթաստիք*», «*Հարուղ Իտալիոյ մէջ*», «*Ռեքվիէմ*», «*Ռումբո եւ Ջիւլիէթ*», «*Ֆաուսթ*», «*Տէ Դէուս*», «*Բենվէնուտո Չէլլինի*», «*Պատարագ մահացածներու համար*», «*Ռուման գարնաւար*» համանուագներ, երաժշտական թատրերգութիւններ եւ այլ տրամաթիք երգեցողութիւններ:

Հանճարեղ երաժիշտը միշտ սիրահարուած էր կիրքով, երկու ամուսնութիւնները ձախող էին եւ ինք մեծապէս յուսալքուած:

1867-ին կը կորսնցնէ իր միակ զաւակը՝ Լուին: Զաւկի մահը մեծապէս կ'ազդէ իր առողջութեան վրայ:

Վերջին քանի մը տարին տառապալից տարիներ էին Հեկտորի համար, նախ իր հիւանդութիւնը, ապա իր ծննդավայր երկրի ան-

կարողութիւնը, որպէս մեծ երաժշտահան, զինք ճանչնալու:

Կը մհ. Փարիզի մէջ 8 Մարտ, 1869-ին:

Բերլիոզ ըսած է. «Մէրը չի կրնար արտայայտել երաժշտութեան գաղափարը, բայց երաժշտութիւնը կրնայ տալ սիրոյ գաղափարը»:

*«Երաժշտութիւնը ամենահոգեզմայլն է, ազնուագոյնը, ամենասրտագինը, ամենասքանչելին այն ամէնի մէջ, որ ստեղծել է մարդկային հոգին»:

Արթուր Ռուբինշտեյն

*«Բոլոր արուեստներու մէջ կիրքերու վրայ ամենամեծ ազդեցութիւն գործողը երաժշտութիւնն է»:

Նապոլէօն Բօնապարտ

ՖԵԼԻՔՍ ՄԵՆԴԵԼՍՈՆ

Ֆելիքս ծնած է Համբուրգ, Գերմանիա, 3 Փետրուար, 1809-ին:

Մեծ հայրը փիլիսոփայ Մովսէս Մենդելսոնն է, իսկ հայրը հարուստ սեղանաւոր մը: Ֆելիքս մանկութեան սորված է չորս լեզուներ՝ գերմաներէն, ֆրանսերէն, անգլերէն եւ յունարէն: Այս տաղանդաւոր մանուկը փոքր տարիքէն շատ լաւ սորված եւ նուագած է ջութակ, դաշնամուր:

Ֆելիքսը մարգախաղերու սիրահար մը եւ զուարթ պատանի մը եղած է: Ընդամենը ինը տարեկանին նուագահանդէսի մը մէջ դաշնամուր նուագած է զարմացնելով հանդիսատեսները: Բեռլինի մէջ 16 տարեկանին ղեկավարած է իր յօրինած «*Գամաշի հարսանիքը*» օփերան:

Բացառիկ յատկութիւններով օժտուած այս հանճարեղ պատանին 15 տարեկանին սկսած էր հրատարակել իր ստեղծագործութիւնները: Անմրցելի էր, իր առջեւ երաժշտական ինչ կտոր որ դնէին, առանց վարանումի կը նուագէր մէկ անգամէն:

Քսան տարեկանին կ'այցելէ՝ Իտալիա, Ֆրանսա եւ Անգլիա: Լոնդոնի մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը նուագէ Շէքսպիրի Թաւերախաղէն առնուած իր սքանչելի *ուվերթիլը*՝ «*Միջամատնային գիշերուան երազը*»:

1833-ին, Դիւսելդորֆի մէջ կը նշանակուի երաժշտութեան ընդհանուր տնօրէն: Այնուհետեւ, Լայպցիգի մէջ, 1835-ին կը ըստանձնէ «*Գեւանտհաուզ*»-ի նուագահանդէսներու ղեկավարութիւնը, ապա նոյն քաղաքին մէջ կը հիմնէ քաղաքային մեծ երաժշտանոցը 1843-ին:

Մենդելսոնի գործերէն կը յիշենք՝ հինգ համանուագ, շարք մը *ուվերթիւրներ*՝ «*Երբակայանք*»ը, «*Խաղաղ ծով*»ը, «*Գեղանի Մելուգուհին*» եւ «*Ռիւ բլաս*», թատերգութիւններէն՝ (օրատորիա) «Պօղոսը եւ Եղիան», պատմական նիւթերու համար երաժշտութիւն՝ *Աթիլլա*, *Անտիգոնէ*, *Էդիպ*: Բազմաթիւ սաղմոսներ, նուագահանդէսներ՝ ջութակի եւ դաշնամուրի համար, խմբերգներ, օրհներգներ, եկեղեցական մեղեդիներ, ինը հաւաքածոներէ բաղկացած՝ ժողովրդական երգեր, երկու օփերաններ՝ «Գամաշի հարսանիքը» եւ «Ճամբորդութենէ վերադարձ», վեց հատանուագ երգեհոնի համար, եւ այլն: Դաշնաւորած եւ մշակած է շատ մը մոռցուած երգեր:

Մենդելսոն Բեռլինի Արքունական գրադարանին մէջ կը յայտնաբերէ երաժշտական ձեռագրերու կապոց մը: Ան ուշադրութեամբ թերթելէ ետք կը պարզէ, թէ այդ կապոցը կը պատկանի, շատոնց մոռցուած, գերմանացի երգեհոնահար-երաժշտահան Բախին: Բախի մահէն վերջ, 1829-ին առաջին անգամ ըլլալով, իր ղեկավարութեամբ նուագել տուաւ անոր «Յիսուսի չարչարանքը ըստ Մատթէոսի» թատերգութիւնը: Մենդելսոնի այս յայտնագործումին պատճառով, Բախի մահուրէն 80 տարի ետք, մէկ անգամէն մեծ հռչակի կը տիրանայ:

Կ'ամուսնանայ 1837-ին, ունեցած է հինգ զաւակ, որոնցմէ Կառլը կը դառնայ պատմագիտութեան նշանաւոր դասախօս համալսարաններու մէջ եւ հեղինակած է պատմական երկեր:

Մենդելսոնի ոճը իւրայատուկ էր, անկրկնելի երեւակայութիւն ունէր, երաժշտական հզօր աշխատասիրութիւն:

* * *

Քրոջ Ֆանիի հետ շատ կապուած էր, հետեւաբար անոր մահէն ետք, չափազանց ազդուած կը մի. յանկարածական մահով, Լայպցիգի մէջ 4 Նոյեմբեր, 1847-ին... 38 տարեկան էր:

ԺԹ. դարու երաժշտական պատմութեան մէջ բացառիկ եւ իր ժամանակին համար անմրցելի տեղ մը կը գրաւէ այս երիտասարդ հանճարը, մանաւանդ իր գործիքային եւ համանուագային հեղինակութիւններով:

Գրած է, ի միջի այլոց, «Յունաստանի պատմութիւնը 1453-էն մինչեւ մեր օրերը» հատորը:

Մենդելսոն ըսած է. «Նոյնիսկ երաժշտական նուագագոյն գործ մը այնքան կը սպառէ, եւ մեզ կը տանի քաղաքէն եւ գիւղէն շատ հեռու, երկրէն եւ երկրային աշխարհիկ բաներէ... այդ է ճշմարիտ օրինուած նուէրը Աստուծոյ»:

ՖԵԴԵՐԻԿ ՖՐԱՆՍՈՒԱ ՇՈՊԵՆ

Շոպեն ծնած է Վարշավայի մօտ, Լեհաստան, 22 Փետրուար, 1810-ին:

Կը նկատուի Լեհ մեծագոյն երաժշտահաններէն մին: Հայրը ֆրանսացի էր, իսկ մայրը Լեհ ազնուական ընտանիքի անդամ:

Շոպենին կոչած են «դաշնամուրի բանաստեղծ» անունով:

Ընտանիքը կը հաստատուի Վարշավա, եւ փոքրիկ Շոպենը իր առաջին դաշնամուրի դասը կը սորվի երբ վեց տարեկան էր միայն: Ութը տարեկան էր, երբ ստեղծագործեց իր առաջին փոլոնէզը: Կը սկսի յաճախել Վարշավայի երաժշտանոցը, իր ուսուցիչները եղած են Ադլբերտ Ջունին եւ Ժոզէֆ Իլգնըր, որոնք մեծապէս կ'ազդեն հանճարեղ պատանիի երաժշտական կատարողութեան եւ ազատ ստեղծագործութեան վրայ: 1828-ին երբ ելոյթի մը ժամանակ երաժշտահան Ռոբերտ Շուման կը լսէ Շոպենը, եւ բարձրագոյն կ'ըսէ. «Գլխարկները վեր, ազնուական պարոններ, հանճարեղ է»:

Շոպեն մեծ հայրենասէր մըն էր եւ երբ պայթեցաւ լեհաստանի ըմբոստութիւնը 1830-ին, չկրցաւ հանդուրժել իր բնակութիւնը Վիեննայի մէջ. այդ պատճառով 1831-ին վերջնականապէս կը հաստատուի Փարիզ: Այնտեղ բարեկամացաւ Բերլիոզի, Մէլերբերի, Հայնէի, Օնորէ դը Բալզակի եւ այլ ականաւոր անձերու հետ:

Շոպենը կը ծանօթացնեն Պարոն Ժակ տը Ռոտշիլդի սալոնին, ահա այս սալոնի շրջապատին մէջ կը սկսի իր դաշնամուրի ըս-

քանչեւի կատարումները, սալոն, որու ունկնդիրները թէ հարուստ էին եւ թէ երաժշտութեան սիրահար, գնահատող ազնուականներ:

Շոպէնի մօտ հաւասար ուժգնութեամբ արտայայտուած են յօրինելու եւ նուագելու արտակարգ ձիրքերը: Նուագահարութեան մէջ մտցուցած է նոր ոճ մը: Եւ կը նկատուի մեծագոյն երաժշտագէտը դաշնակի յատուկ կտորներու ստեղծագործելու մէջ:

Իր գործերէն կը յիշենք՝ 56 *մագուրքա*, 21 ցայգերգ (նոկտիւռն), 44 վալս, չորս *պալատներ*, 16 *փոլոնէզներ*, դաշնամուրի նուագահանդէս (կոնցերտ) թիւ 1 եւ 2, «*Ֆանթազի Ֆ մինոր*», քանի մը կտորներ դաշնակի եւ թաւջութակի համար, 18 լեհական երգեր, դաշնակի համար չորս գեղօններ, 27 էթիւտներ, երեք սկովտիական եղանակներ, իր նշանաւոր մահերգը, եւ այլն:

Իր մեծագոյն սերը եղած է նշանաւոր վիպագիր եւ ընկերաբան Ժորժ Սանդը, որու հետ մտերմացած է տասը տարի, եւ այդ շրջանին գրած է լաւագոյն գործերը:

Չափազանց զգայուն, դժուարահաճ, ֆիզիքսպէս թոյլ մէկը եղած է ան:

17 Հոկտեմբեր, 1849-ին, 39 տարեկանին կը մհ. հանճարեղ Շոպէնը, կը թաղուի Փարիզի Պէր Լաշէզ գերեզմանատունը:

Իր երաժշտութիւնը ամէն օր, աշխարհի տարբեր վայրերու մէջ, կը նուագուի եւ երաժշտասէր հասարակութիւնը մեծապէս կ'ըմբռնէ անոր անկրկնելի եւ զգայուն եղանակները:

Շոպէնի օգնականը եղած է հայ Կարոլ Միկուլինը (Պգտիկեան):

Իբրեւ դաշնակահար ամենէն շատ ուսումնասիրած է Բախը:

ՌՈՒԲԵՐՏ ՇՈՒՄԱՆ

Շուման ծնած է Յվիկաու, Սաքսոնիա, 8 Յունիս, 1810-ին:

Զարմանալի կեանք մը ունեցած է Շուման: Ան երաժշտութեան հանդէպ իր ունեցած անհատնում սիրոյն եւ հանճարին պատճառով, կէս կը ձգէ իր իրաւաբանական ուսումը եւ ամբողջ կեանքը կը նուիրէ երաժշտութեան: Այնուհետեւ 1839-ին Ենայի համալսարանէն կը վկայուի որպէս Փիլիսոփայութեան դոկտոր:

Կը հաստատուի Լայպցիգ, ուր 1840-ին կ'ամուսնանայ իր հոգատար ուսուցիչին աղջկան՝ նշանաւոր դաշնակահարուհի Կլարա Վիքիի հետ:

Շուման ունեցած է մեծ ընտանիք մը, ուր զաւակներով: Կինը Կլարա Շուման, ամուսինին մահուրնէ ետք մեծապէս օժանդակած եւ ժողովրդականացուցած է Շումանի բազմաթիւ ստեղծագործութիւնները, նուագելով զանոնք նուագահանդէսներու եւ նաեւ կազմակերպելով խմբային նուագահանդէսներ:

Շուման Լայպցիգի մէջ կը դասաւանդէ Մենդելսոնի հիմնած երաժշտանոցին մէջ: Այնուհետեւ կը հաստատուի Դրէզդէն 1844-ին, ապա 1850-ին Դիւսելդորֆ: Այս քաղաքին մէջ է, որ վրան կուգայ խենթութիւն մը, որուն առաջին ցնցումները ունեցած էր 1833-ին եւ 1840-ին: Բուժման համար կը տարուի Իտալիա, բայց բոլոր առնուած միջոցները անօգուտ կ'ըլլան:

Մեծ երաժիշտը Դիւսելդորֆ վերադառնալէ ետք կը փորձէ անձնասպան ըլլալ գետը նետուելով: Կը փրկեն զինք եւ կը փոխադրեն յիմարանոց, ուր երկու տարի ետք կը մհ. 29 Յուլիս, 1856-ին:

Յիմարանոցին մէջ մահացած այս հանճարեղ երաժշտագէտը ձգած է անհաշուելի երաժշտական ժառանգութիւն, իր կինը մեծապէս ներշնչած է զինք: Յօրինած է անհամար *պալլատներ*, սենեկային երաժշտութիւն, եռանուագներ, քառանուագներ, հնգանուագներ, երգեցողութիւն, զուգերգներ, խմբերգներ (մօտ 250 երգ), չորս ձեռքերով նուագելու համար յատուկ դաշնամուրի կտորներ:

Շուման ունի՝ չորս համանուագ, կտորներ դաշնամուրի համար, համանուագային վարժութիւններ (էդիւտ), պարահանդէսի տեսարաններ, դիմակահանդէսը, ալպոմի թերթիկները, չորս նշանաւոր *ուլերթիւր*ները: Գրած է նաեւ օփերա մը՝ «Ժընեւիէ»:

Բրամսը Շումանի մասին ըսած է. «Ինծի համար Շումանի յիշատակը սուրբ է. ազնուական, մաքրամաքուր արուեստագէտը յաւիտեան պիտի մնայ իմ իտէալս»:

Շուման մեծ երաժշտահանը նաեւ հասարակական գործիչ, քննադատ, հրապարակագիր էւ հրատարակիչ էր: Ան 1834-ին Լայպցիգի մէջ կը հիմնէ երաժշտական պարբերաթերթ մը, զոր կը հրատարակէ ամբողջ տասը տարի: Այս պարբերաթերթին մէջ տպագրած է իր փնտռուած երաժշտական քննադատութիւնները: 1854-ին կը հրատարակուի իր քննադատական գործերը առանձին գիրքով մը:

Շումանի 68 «կանտոն»ներն ու «պատուեր»ներէն փունջ մը.

«...Կանուխէն սորվէ՝ ներդաշնակութեան հիմնական օրէնքները: -Նախընտրելի է լաւ կերպով նուագել դիրին կտորներ, քան միջակօրէն՝ դժուարները: -Երեւակայութիւնդ վարժեցուր ո՛չ միայն կտորի մը մայր եղանակը յիշելու, այլեւ անոր ընկերացող ներդաշնակութեան: -Նուագած պահուդ մի՛ մտածեր երբեք թէ ո՞վ մտիկ կ'ընէ քեզ: -Նուագէ՛ միշտ այնպէս, ինչպէս պիտի նուագէիր ուսուց-

չի մը ներկայութեան: -Ջանա՛, արտայայտել այն զգացումը որով տոգորուած է հեղինակը, ատկէ աւելին՝ ծաղրանկար մը պիտի ըլլար... եւ մեծ նախատինք մը Արուեստին: -Որքան մեծնաս, ջանա՛ ճանչնալ աւելի երկերը քան թէ *վիռթիւոզները*: -La clavecin bien tempere-ն օրական անհրաժեշտ հացդ պիտի ըլլայ, որով ստուգապէս պիտի կրնաս լաւ երաժիշտ մը ըլլալ: -Երգեհոնի վրայ աշխատելու ո՛չ մէկ առիթ զանց առ. չկայ նուագարան մը որ ասոր չափ վրէժիւնդիւր ըլլայ նուագելու կերպին եւ կամ երաժշտական նախադասութեան մը անճշտութեանց հանդէպ: -Երաժիշտ մըն ես, երբ նոր կտորի մը ընթերցման պահուն յաջորդելիքը կը նախազգաս անսայթաք եւ կը յիշես նմանող անցք մը ուրիշ ծանօթ կտորներէ մէկ խօսքով, երբ երաժշտութիւնը ո՛չ միայն մատներուդ ծայրն է, այլեւ գլխուդ ու սրտիդ մէջ: -Պատուէ՛ ինչ որ **հին** է. բայց խանդավառօրէն բա՛ց սիրտդ **նորին** համար: -Քեզի անծանօթ մնացած անուններու նկատմամբ կանխակալ կարծիքներ ունենալէ զգուշացի՛ր: -Կը յուսամ թէ շատ շուտով պիտի զգուիս այն աղքատ միօրինակութենէն որուն **մեղեդի** անունը կու տան իտալական նոր թատերանուագներու մէջ: -Երգահանութեան տիրանալու համար պէտք է նախ կատարել օրինաւոր վարժութիւններ. այդպէսով միայն պիտի կրնաս ձեւերու տիրանալ եւ մտածումդ դրոշմել զօրեղ կերպով. ուստի յանպատրաստից յօրինելէ աւելի՝ գրէ՛: -Կանուխէն հետաքրքրուէ՛ ծանօթանալու բոլոր այն բաներուն, որոնք անհրաժեշտ են նուագապետի մը. յաճախ ուշադրութեամբ դիտէ զինք. նոյնիսկ փորձէ՛ մտովի ղեկավարել. այս վարժութիւնը պայծառութիւն պիտի տայ միտքիդ: -Խանդավառութիւնը՝ սկզբունքն ի՛սկ է Արուեստին: -Թերեւս ճիշդ է, որ հանճար մը միայն կրնայ հասկնալ հանճարը»:

ՖՐԱՆՑ ԼԻՍ

Հունգարացի Ֆ. Լիստ ծնած է 22 Հոկտեմբեր, 1811-ին:

Մանուկ Լիստ սկիզբը դաշնամուր սորված է հորմեն, որ սիրող նուագող մըն էր: 1822-ին կը հաստատուի Վիեննա, ուր մասնաւոր դասեր կ'առնէ նշանաւոր մանկավարժ Չեռնիէն, որ զգացած էր Լիստի արտասովոր կարողութիւնը: Անաչառ եւ խստապահանջ ուսուցիչին մեծապէս շնորհակալ կ'ըլլայ Լիստ իր ամբողջ կեանքի ընթացքին:

1823-ին կը հանդիպի Բեթհովէնին, իր հոգեւոր հայրը, այս հանդիպումը մեծապէս կ'ազդէ իր վրայ, ան միակն էր երաժշտական յախումն այդ շրջանին, որ կրցաւ իր կեանքի ընթացքին բարձրացնել, նուագել, տարածել եւ ծանօթացնել Բեթհովէնի աննախընթաց երաժշտութիւնը:

Լիստ յօրինող ըլլալէ բացի արտակարգ եւ վարպետ կատարող էր: Ան իր ստեղծագործութեան մէջ մտցուց նոր կատարողական ձեւեր եւ տեսակներ, զորս մեծ վարպետութեամբ նուագեց իր մենահամերգներուն:

1827-ին կը հաստատուի Փարիզ մօրը հետ, այս շրջանին կրօնասէր կը դառնայ: Կը սիրահարուի Մարի տ'Ագուլդի հետ, որ ամուսնացած, բայց դժբախտ կին մըն էր: Կ'ունենան երկու զաւակ: Լիստ կը հեռանայ Փարիզէն եւ 1839-ին կը վերադառնայ Վիեննա, ուր բարեսիրական մեծ նուագահանդէս մը տեղի պիտի ունենար, իր կազմակերպութեամբ, Բեթհովէնի յուշարձանի կառուցման ի նպաստ:

1839-էն 1847-ի ժամանակաշրջանը Լիստոմանիա կը կոչուի:

Ան ինը երկար տարիներ շրջեցաւ Եւրոպայի բազմաթիւ երկիրներ, նուագելով առանձին: Այս շրջանը երաժշտական կատարողական արուեստի պատմութեան մէջ իւրայատուկ տեղ մը կը գրաւէ:

Լիստ կը նկատուի առաջին արուեստագէտ-կատարողը, որ յաճախ ելոյթներ տուաւ առանձին նուագելով, առանց երաժշտական այլ գործիքներու օգնութեան: Մենանուագ եզրը ինք հնարեց:

Առաջին դաշնամուր նուագողն էր, որ դաշնամուրը դարձուց դէպի կողմ, փոխանակ նուագողը երեսով նայէր հանդիսատեսին: Ներկայիս դաշնամուր նուագող արուեստագէտները մեծապէս կը պարտին Լիստին, որ իր նուագահանդեսներուն բերաւ մեծ նորութիւններ, թէ կատարողական արուեստի եւ թէ նոր գեղարուեստական ներկայացման մէջ: Լիստ անընդհատ վերամշակած եւ կատարելագործած է իր գործերը:

1848-ին կը հաստատուի Վայմարի մէջ, ուր կը հրաժարի այլեւս մենահամերգներ տալէ: Բայց հանրութեան համար տուած է ուրիշ ելոյթներ, մերժելով նիւթական որեւիցէ գումար: Այս շրջանին է որ կը գրէ ռոմանթիկ շրջանի դաշնամուրի մեծագոյն գործերէն մին B մինոր մենանուագը:

1861-ին կը հեռանայ Վայմարէն:

Իր գործերէն կը յիշենք՝ դաշնամուրի նուագահանդեսներ, հատանուագներ, մադրանուագներ, համանուագի բանաստեղծական տասը կտորներ (Դանտէ եւ Ֆաուստ), երգչախմբային եւ եկեղեցական գործեր:

1859-ին, ապա 1862-ին կը կորսնցնէ առաջին եւ երկորդ զաւակը, որոնց մահը մեծապէս կ'ազդէ իր վրայ:

Վայմարէն հեռանալէ ետք կը հաստատուի Հռոմ եւ մասնագիտական, բարձր մակարդակի, դաշնամուրային դասեր կու տայ նաեւ Վայմարի եւ Բուդապէշտի մէջ:

Մեծ երաժշտահանը կը մհ. 31 Յուլիս, 1886-ին:

Լիստի թղթակցութիւնները առանձին հատորով մը կը հրատարակէ Տիկ. Լա Մարա (Մարի Լեփսիուս), Լայպցիգի մէջ:

*«Գիտեմ, որ կեանքիս մեծագոյն հաճոյքը ինծի եկած է իմ ջութակէս»:

Ալբերտ Այնշթայն

*«Կշռոյթը եւ մեղեդին կը գտնեն իրենց ճամբան դէպի եւ.. ներսի կողմը հոգիին»:

Պլատոն

ՄԵԶԱՐ ՖՐԱՆԿ

Ս. Ֆրանկ ծնած է Լիեժ, Բելգիոյ մէջ, 10 Դեկտ. 1822-ին:

Սկիզբը կը սորվի իր քաղաքի երաժշտանոցին մէջ, ապա ընտանեօք կը փոխադրուի Փարիզ: Ֆրանկ իր երաժշտական բարձրագոյն ուսումը կը շարունակէ մշակոյթի եւ երաժշտութեան մայրաքաղաքին մէջ:

Տասներեք տարեկանին կը շահի երաժշտանոցի առաջին մրցանակը դաշնամուրի նուագակցութեան համար: Արդէն պատանի էր, երբ փաստած էր իր տաղանդն ու կարողութիւնը դաշնամուր եւ երգեհոն նուագելու մէջ:

Բայց հանճարեղ երիտասարդը ոչ միայն կ'ուզէր դաշնամուրի եւ երգեհոնի մենակատար ըլլալ, այլեւ ստեղծագործող:

1834-ին կու տայ իր առաջին համերգը:

Փարիզի մէջ, դաշնամուրի անհատական դասեր կը ստանայ Պիեռ Զիմերմանէն:

1837-ին կը ստանայ ֆրանսական քաղաքացիութիւն:

1858-էն մինչեւ իր մահը երգեհոն կը նուագէ Փարիզի Ս. Կլոտիլդէ տաճարին մէջ: 1872-էն ետք Փարիզի երաժշտանոցի փրոֆեսոր է:

Երկար տարիներ ստեղծագործած է, բայց ժամանակին իր երաժշտութիւնը չէին հասկնար, չէին գնահատեր, բայց այնուամենայնիւ շարունակած է յօրինել, նուագել, նոր շունչով ստեղծագործել: Ֆրանկի երաժշտութիւնը ազդուած է Ֆ. Լիստէն եւ Ռիխարդ Վագներէն:

Հասարակութիւնը կրցաւ զինք գնահատել եւ հասկնալ 1890-ին

տրուած մեծ համերգին, ուր նուագեցին Ֆրանկի գործերէն:

Ստեղծագործած է դաշնամուրի, օրկանի համար հատանը-
ւագներ, երգեր, մենանուագ ջութակի եւ դաշնամուրի համար, հա-
մանուագ, եւ այլն:

Կը մհ. 8 Նոյեմբեր, 1890-ին:

*«Ինչպիսի՛ յուզում եւ զգացում չի կրնար երաժշտութիւնը
բարձրացնել եւ նուաճել»:

Ջոն Դրայդըն

*Գուրթաւ Դերպաս Ս. Ֆրանկի երաժշտութեան մասին ըսած
է. «Այս երաժշտութիւնը...իրապէս քոյրն է աղօթքի եւ բանաստեղ-
ծութեան: Մեզ կ'առաջնորդէ դէպի դրախտ եւ քաղաք մը հանգըս-
տաւէտ»:

ԺՈՐԺ ԲԻԶԷ

Ժ. Բիզէ ծնած է Փարիզ, 25 Հոկտ., 1838-ին:

Հայրը մասնագէտ երաժիշտ էր: Ինը տարեկանին կը յաճախէ Փարիզի երաժշտանոցը, ուր կը սորվի յաջորդ ինը տարիները՝ դաշնամուր, երգեհոն եւ երգագրութիւն (composition):

Տասնեւեօթ տարեկանին կը գրէ իր առաջին համանուագը (սիմֆոնիան): Երաժշտանոցի մէջ դէռ ուսանող, ան կը վերջացնէ իր օփերերը, եւ կը շահի առաջին մրցանակ: Նոյն տարին կը շահի ուրիշ մրցանակ մը, որու շնորհիւ Իտալիա կը դրկուի անվճար ուսանելու:

1860-ական թուականներուն յաջորդաբար անյաջող գործեր կը գրէ, անորոշ վիճակի մատնուելու պատճառով, անկարող եղած է շուտ եւ վճռական որոշումներ տալու:

Ինք քսած է. «Ես չեմ եղած համանուագ ստեղծելու համար, ես պէտք ունիմ թատրոնի, առանց անոր ոչինչ կրնամ ընել»:

1871-էն 1873 թուականներուն իր գրած դաշնամուրի երկանը-ւագը (սիւիտ) եւ *օվերթիւր*ները մեծ յաջողութիւն կը գտնեն վերջապէս:

1874-ին կը գրէ իր գլուխ գործոց «Կարմէն» օփերան, որ առաջին անգամ կը բեմականացուի 3 Մարտ, 1875-ին:

Այս հռչակաւոր օփերան ժապաւէնի կը վերածուի 1909-ին եւ այնուհետեւ 14 տարբեր բեմադրութեամբ *ֆիլմ*երով կը ներկայանայ աշխարհին, մեծ եւ աննախընթաց հռչակ բերելով հեղինակին:

«Կարմէն» օփերան, անհաւատալիօրէն, մինչեւ 1880 թուակա-

նը Եւրոպայի բոլոր օփերայի դահլիճներուն խաղացանկին վրայ էր:

Կարմենի դերը խաղցող Սելեստին Գալի-Մարի, Բիզէի մահուան օրը, բեմին վրայ կը մարի:

Ունի այլ օփերաներ եւս:

Բիզէն դժբախտաբար երկար չ'ապրեցաւ, որպէսզի իր յաջողութեան պտուղը ամբողջութեամբ վայելէր, կը մե. սրտի կաթուածէ 3 Յունիս, 1875-ին, ան ընդամենը 36 տարեկան էր:

*«Թող որ ունենանք անսովոր երաժշտութիւն, յանդգնութիւն, անսպասելի վիճակ, եւ ամէն բանէ վեր կախարդանք, գորով (morbidezza)»:

Ժ. Բիզէ

*«Այնպիսի քնքուշ պարտադրանք կ'ընէ երաժշտութեան տարածումը»:

Ջոն Միլթոն

*«Եթէ մեծ արուեստ կը պահանջէ ժամանակին արտայայտուելու համար, ապա քիչ արուեստ չէ նաեւ ժամանակին լռելը»:

Ֆրանսուա Լառոշֆուկո

*«Երբ բառերը կը ձախողին, երաժշտութիւնը կը խօսի»:

Հանս Քրիստիան Անդերսէն

*«Երբ բառերը կը թողուն մեզ, երաժշտութիւնը կը խօսի»:

Հայնրիխ Հայնէ

*«Երաժշտութիւնը կ'արտայայտէ չըսուելիք բաները եւ այն ամէնը, որ անկարելի է լռել»:

Վիկտոր Հիւգօ

**ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ
ՎԵՐԵԼՔԻ ՇՐՋԱՆ**

ՄԻՒԱՅԻԼ ԳԼԻՆԿԱ

Մ. Գլինկա ծնած է Սմոլենսկի մօտերը, Ռուսաստան, 1 Յունիս, 1804-ին:

Գլինկա առաջին Ռուս երաժշտահանն էր, որ արժանացաւ միջազգային համբաւի եւ կը նկատուի ռուսական ազգային երաժշտութեան հիմնադիրը:

Հարուստ հայրը հրաժարած զինուորական էր: Մանկութիւնը անցուցած է մեծ մօր հետ:

Կը մեկնի Մ. Փետերսբուրգ, ուր երաժշտանոցի մէջ կը սորվի ջութակ եւ դաշնամուր:

1830-ականներուն Իտալիա մեկնիլը պատճառ կը դառնայ, որ ինքը մեծապէս կապուի օփերայի ստեղծագործութեան:

Գլինկայի երաժշտութիւնը ռուսական ժողովրդական երգերու եւ աւանդութեանց նաեւ արդի արեւմտեան երաժշտութեան իւրայատուկ միախառնումն է:

Իր ստեղծած երաժշտութիւնը մեծ ազդեցութիւն ձգած է ոչ միայն ռուս երաժշտահաններու մօտ, այլ նաեւ այլ երկիրներու ստեղծագործողներու վրայ:

Իր գործերէն կը յիշենք՝ «*Իվան Սուսանին*», «*Ռուսլան եւ Լիւդմիլա*» օփերաները, սպանական երկու օվերթիւրներ՝ «Արագոնեան խոտա», «Գիշեր մը Մադրիդի մէջ», երգեր եւ սենեկային երաժշտութիւն:

Գլինկա կը մհ. Բեռլինի մէջ, 15 Փետրուար, 1857-ին:

ՇԱՌԼ ՖՐԱՆՍՈՒԱ ԳՈՒՆՕ

Շ. Գունօ ծնած է Փարիզ, 17 Յունիս, 1818-ին:

Շառլի հայրը տաղանդաւոր նկարիչ մըն էր, իսկ մայրը ունակ դաշնակահարուհի մը, որ նշմարելով իր զաւկին երաժշտական կանխահաս յատկութիւնները, զբաղեցաւ անոր կրթութեամբ: Շառլ Գունօ շատ կը սիրէր երաժշտութիւնը. յաճախ պատժուած է դպրոցին մէջ, դասերու չհետեւելուն եւ երաժշտական կտորներ գրելուն համար: Աւելի ետքն էր, որ թոյլատրուեցաւ իրեն մտնել Փարիզի երաժշտանոցը: Իր անդրանիկ յաջողութիւնը ունեցաւ 1839-ին, Հոռմի մէջ, *կանտատի* մը յօրինման համար, ստանալով մեծ մրցանակ:

Գունօի առաջին օփերան «*Սաֆօ*» քիչ յաջողութիւն ունեցաւ, իսկ երկրորդը՝ «Արիւնաթաթախ մայրապետը» (1854) կատարեալ ձախողանք մըն էր:

Իր օփերաներէն կը յիշենք՝ «Ակամայ բժիշկ», «*Ֆաուստ*», «*Ֆիլեմոն եւ Բակկիդա*», «Սպայի թագուհին», «*Միրէլ*», «Ադանին», «*Ռոմէօ եւ Ջիւլիէտ*», «Հինգ մարդ» օփերա-քումիք, «*Պոլիկտոս*», «Զամորային ցեղախումբը», եւ այլն:

Թատերական հեղինակութիւններէն զատ, Գունօ ունի նուագախումբի եւ երգչախումբի համար բազմաթիւ ստեղծագործութիւններ: Ամենէն աւելի, սակայն, ուշագրաւ յայտնութիւն մը եղաւ ան կրօնական երգերու յօրինման մէջ, ունենալով առաւելապէս անոնց կոչումը: Այնքան տարուած էր Պալէստրինայի եկեղեցական երաժշտութեամբ եւ աստուածաբանութեամբ, որ կ'ուզէր քահանայ դառնալ:

Այս կոչումով ալ ստեղծագործեց ան երկու մեծ ձօներգեր՝ «Թո-
քին», «Քրիստոսի եօթը խօսքերը», նաեւ «Օտար գետի վրայ» սաղ-
մուսը, Ժան տ'Արքի, Ս. Մեսիլի, Յիսուսի Ս. Սրտին Պատարագ-
ները: Հոգեհանգիստ մը «Յիսուս Տիբերիոսի լճին վրայ», խորհրդ-
դածութիւն մը Բախի «Աւէ Մարիա»ի վրայ, կրօնական խմբերգներ,
տաղեր, մեղեդիներ, եւ այլն: Առանձնապէս պէտք է յիշատակել
նաեւ երեք համանուագները, իր զմայլելի մեներգայինը, ինչպէս
«Սերենադ»ը, «Վալլոն»ը, «Իրիկուն»ը, եւ այլն:

Մեծ հիացող մը ըլլալով Մոցարտի հանճարին, Գունօ 1890-ին
կը հրատարակէ անոր «Դոն Ժուան» օփերան:

Խորունկ եղած է Գունօի ազդեցութիւնը ոչ միայն իր սերունդի
երաժշտագէտներուն վրայ, այլեւ իրմով տարուած յետագային ու
մինչեւ այսօր, ժամանակակից շատ մը երաժշտագէտներ: Ֆրան-
սական երաժշտութիւնը, ընդհանրապէս, շատ բան կը պարտի
իրեն:

1866-ին ընտրուած է Ֆրանսական Գեղարուեստական Կաճա-
նի անդամ:

Գունօ կը մհ., երբ բարեկամական շրջանակի մէջ իր վերջին
գործը՝ Requiem-ը կը նուագէր:

Մահէն վերջ, 1896-ին, լոյս կը տեսնէ Գունօի ինքնակենսագ-
րական նոթերը, նամակները եւ յօդուածները, «Արուեստագէտի մը
յիշատակները» անունով գրքի մը մէջ:

ՊԵՌՏՐ ԻԼՅԻՉ ՉԱՅԿՈՎՍԿԻ

Չայկովսկին ծնած է Վոտկինսկ, Ռուսաստան, 7 Մայիս, 1840-ին:

Մանուկ հասակէն իր ծննդավայրի մէջ լսած է ժողովրդական բազմաթիւ երգեր, որոնց անմէկնելի գեղեցկութեամբ հմայուած է իր մատղաշ հոգին:

Ան տասը տարեկան էր, երբ ծնողքը զինք կը դրկեն Ս. Պետերսբուրգի իրաւագիտական ուսումնարանը, զոր աւարտելէ ետք չորս տարի կ'աշխատի որպէս աստիճանաւոր, արդարադատութեան նախարարութեան մէջ: Բայց պատանի Պետրի մէջ սերը դէպի երաժշտութիւնը այնքան մեծ եղած է, որ կ'որոշէ դառնալ մասնագետ երաժիշտ:

Չայկովսկին կ'ընդունուի Ս. Պետերսբուրգի նշանաւոր երաժշտանոցը եւ փայլուն կերպով կ'աւարտէ 1865-ին:

Երիտասարդ եւ տաղանդաւոր երաժիշտը շուտով կը հրաւիրւի Մոսկովայի երաժշտանոցը, որպէս դասախօս, ուր կը դասաւանդէ «երաժշտութեան տեսութիւն» առարկան:

Այստեղ Չայկովսկին կը դաստիարակէ հրաշալի երգահաններ, երգիչներ եւ դաշնակահարներ: Ան կը հրաժարի իր պաշտօնէն 1878-ին:

Չայկովսկին միայն երաժշտահան չէր, այլեւ՝ խմբավար, մանկավարժ, երաժշտական-հասարակական գործիչ: Բազմաթիւ

ելոյթներ տուած է՝ Գերմանիոյ, Չեխոսլովաքիոյ, Իտալիոյ, Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի մէջ:

Ամէն ստեղծագործութիւն, այս անուանի ռուս երաժշտագէտի մօտ, արդիւնքն է իր ինքնաբոլիս ներշնչումներու բնականութեան եւ իր քնարական յորդառաստ զեղումներուն, որոնք այնքան ուժեղ են տպաւորութիւն ստեղծելու եւ խորհրդածութեանց նիւթ հայթայթելու տեսակէտով: Իր անհատականութեան յայտնութիւնն ու ատով ձգած տպաւորութիւնը կու գան ասելի երկրորդական գծի վրայ:

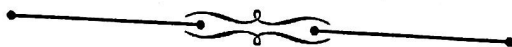
Իր բազմաբնոյթ գործերէն կը յիշենք՝ թիւ 1-6 դաշնամուրի նը-ւագահանդէս (կոնցերտ), ջութակի նուագահանդէս: Յայտնի է Չայ-կովսկիի դաշնամուրային 12 բաժիններէ բաղկացած «Տարուան եղանակներ» շարքը, նաեւ դաշնամուրի 24 մասերէ բաղկացած «Մանկական ալպոմ»ը:

Փոքրիկ երաժշտասէրներու համար գրուած է ռուս բանաստեղծներու խօսքերով 16 մանկական երգեր:

Նշանաւոր բալետներ են՝ «Կարապի լիճը», «Քնած գեղեցկուհին» եւ «Շչեկունչիկ-Nutcracker» գործերը: Նշանաւոր օփերաներն են՝ «Եւգենի Օնեգին», «Մազէպա», «Պիկովայա Դամա»:

Աշխարհահռչակ երաժշտահանը անձնասպան կ'ըլլայ 6 Նոյեմբեր, 1893-ին:

Չայկովսկի ըսած է. «Ո՛հ, որքան դժուար է ուրիշին ցոյց տալ եւ զգացնել երաժշտութիւնը, ինչպէս որ մենք զմեզ կը զգանք եւ կը տեսնենք»:

ԲԵՂՐԺԻՒ ՄՍԵՏԱՆԱ

Բ. Սմետանա ծնած է Լիտումիշլ, Չեխիա 2 Մարտ, 1824-ին:

Հանճարեղ մանուկը ութ տարեկանին գրած է իր առաջին ըստեղծագործութիւնը: Հայրը ջութակի սիրող նուագող մըն էր:

1843 թուականին իր օրագիրին մէջ հետեւեալը գրած է. «Աստըծոյ օգնութեամբ եւ շնորհիւ օր մը Մոցարտի պէս պիտի յօրինեմ եւ Լիստի նման արուեստի հմտութիւն ունենամ»:

Դաշնամուրի դասեր սկսած է առնել, երբ 18 տարեկան էր, իր ուսուցիչը Ժոզէֆ Բրոքշէն, լաւագոյն եւ տաղանդաւոր մանկավարժը եղած է Պրահայի մէջ:

Արդէն ճանչցուած էր որպէս յօրինող եւ նուագող երաժիշտ, երբ 1848-ին իրեն թոյլատրեցին, որ Պրահայի մէջ երաժշտութեան դպրոց բանայ: Երկու տարի ետք կը դառնայ Ֆերդինանդ Առաջինի պալատի դաշնամուրի մենակատարը:

1855-էն 1859 թթ. մեծ դժբախտութիւնը կ'ունենայ կորսնցնելով չորս աղջիկներէն երեքը եւ իր սիրեցեալ կինը:

Մօտ վեց տարի կ'ապրի եւ կը ստեղծագործէ Շուէդիոյ մէջ:

Լիստ իր մասին ըսած է. «Ահա երաժշտահան մը իրական Չեխ սիրտով, արուեստագէտ մը Աստուծոյ օրհնութեամբ»:

1861-էն սկսեալ եւ յաջորդող տասը տարիներուն մեծ խանդավառութեամբ կը սկսի աշխատիլ Պրահա մայրաքաղաքի մէջ: Կը դառնայ նորաբաց երաժշտական դպրոցի տնօրէնը, կը հիմնէ Արուեստագէտներու ընկերակցութիւնը, կը հիմնէ նաեւ Պրահայի Բուհական տրամատիկ թատրոնը, կը դառնայ մեծ քննադատ եւ կը ղեկավարէ նորահաստատ ֆիլհարմոնիկ երաժշտախումբը:

Սմետանա առանձին կրցած է ստեղծել Չեխիոյ ազգային երաժշտութիւնը: Ան առաջին երաժշտահանն էր, որ ապացուցեց թէ ինչպէս իր երկրի ժողովրդական երգն ու պարը կարելի է վերածել լուրջ եւ բարձր արուեստի:

1863-ին կ'աւարտէ առաջին ազգային բոհեմական օփերան «Բրանդենբուրգը Բոհեմիոյ մէջ»:

Չեխ երաժշտութեան հայրը մեծ սիրով ստեղծագործած է, ունի Պոլկա պարի նուիրուած եւ դաշնամուրի համար կտորներ, չեխական պարեր դաշնամուրի համար, համանուագներ, օփերաներ:

1874-ին կ'ունենայ ահաւոր գլխու ցաւեր, ապա որոշ ժամանակ անց կը խուլնայ, եւ այդ վիճակով կը շարունակէ ստեղծագործել, իրեն նախորդած Բեթհովէնի նման:

Թոքախտ հիւանդութիւնը, խուլութիւնը եւ գլխու ահաւոր ցաւերը զինք անճանաչելի կը դարձնեն, կը մհ. 12 Մայիս, 1884-ին:

ԱՆՏՈՆԻՆ ԴՎՈՐԺԱԿ

Դվորժակ ծնած է Չեխիա, 8 Սեպտեմբեր, 1841-ին:

Ընտանիքը աղքատ եղած է: Ծնողքը հիւրանոցի պահակ եւ մըսագործ էին: Անտոնինի երաժշտական տաղանդը փոքր տարիքէն ի յայտ կու գայ: 1857-ին կը սկսի սորվիլ Պրահայի երգեհոնի դպրոցին մէջ, որ կ'աւարտէ երկու տարի ետք փայլուն նիշերով: Ապա որպէս ջութակ նուագող, 1862-էն մինչեւ 1871 թ., կ'ընդունուի Պրահայի Մասնագիտական թատրոնին մէջ: Այդ տարիները չքաւորութեան մէջ ապրած է, բայց երաժշտութեան մէջ ըլլալով ամէն օր, ձեռք ձգած է նոր փորձառութիւն, մեծապէս սորվելով՝ Լիստի, Սմետանայի, եւ Վագների յօրինելու փորձէն:

1873-ին կ'ըլլայ իր առաջին եւ մեծ յաջողութիւնը, հանդիսաւոր կանտատ ներկայացումով: Նոյն տարին կ'ամուսնանայ: Երեք զաւակներով կը բախտաւորուին բայց դժբախտութիւնը կը հարուածէ իրեն երբ 1875-1877 տարիներու ընթացքին կը կորսնցնէ երեք զաւակները յաջորդաբար:

Նոյն շրջանին Դվորժակ կ'արժանանայ Աւստրիոյ լաւագոյն արուեստագէտի շքանշանին: 1878-էն ետք միջազգային ճանաչում կ'ունենայ: 1883-ին կը հրաւիրուի Լոնդոն, ապա նոյն քաղաքը վեց անգամ: Այս ժամանակաշրջանին է, որ բարեկամական սերտ կապեր կը հաստատէ՝ Բրամսի, Եանաչեկի եւ Չայկովսկիի հետ:

1892-ին կը հրաւիրուի Նիւ Եորք, ուր կը դառնայ Ազգային երաժշտանոցին տնօրէնը, այս կարեւոր պաշտօնը կը վարէ մինչեւ 1895 թ.: Դվորժակ Նիւ Եորքի մէջ մեծ անուն եւ ազդեցութիւն ձգած է, ան մեծապէս քաջալերած է սեւ ուսանողներուն, թիկունք կանգ-

նած է ամերիկացի երիտասարդ երաժշտագետներուն եւ բարձր մակարդակի վրայ պահած է երաժշտանոցը:

Դվորժակի երաժշտութիւնը, մասամբ ազդուած է Վագներէն եւ Բրամսէն, չեխական ժողովրդական ֆոլքլորը մեծապէս գործածած է իր համանուագներուն եւ կարգ մը օփերաններուն մէջ:

Իր բազմաթիւ գործերէն կը յիշենք՝ ինը համանուագ (սիմֆոնիա), հինգ բանաստեղծական համանուագային գործերը: Երաժշտախումբի համար տարբեր գործեր: Նուագահանդէսներ, քառանրագներ, հնգանուագներ, վեցանուագներ: Երգչախմբային երաժշտութիւն: Դաշնամուրի՝ եռանուագներ, քառանուագներ, հնգանրագներ: Երգեր եւ զուգերգեր: Դաշնամուրային երաժշտութիւն: Օփերաններ՝ «*Ալֆրէդ*», «*Վանդա Ռուսալկա*», «*Արմիդէ*» եւ այլն:

Դվորժակ, հանճարեղ եւ զգայուն երաժշտահանը, կաթուածէ կը մի. 1 Մայիս, 1904-ին:

Դվորժակ ըսած է. «Բոլոր մեծ երաժշտահանները, իրենց գործերուն մէջ, փոխ առած են ժողովրդական երգերէն»:

ԷՂՈՒԱՐԴ ԳՐԻԳ

Է. Գրիգ ծնած է Բերգեն, Նորվեգիա 15 Յունիս, 1843-ին:

Մայրը տաղանդաւոր, սիրող դաշնամուր նուագող մըն էր: Առաջին դասատուն մայրը կ'ըլլայ: 1858-ին հռչակաւոր ջութակահար Ուլէ Բուլ կը լսէ պատանիին դաշնամուրի նուագը եւ ծնողքին կը համոզէ, որպէսզի Գրիգը յաճախէ Լայպցիգի երաժշտանոցը:

1862-ին կը հեղինակէ դաշնամուրի չորս կտորներ՝ Գրիգի առաջին գործը: Յաջորդ տարի կը հաստատուի Կոպենհագեն:

Զինք անուանած են «**հիւսիսի Շոպէնը**» պատուանունով:

Ան իր ստեղծագործութիւններուն մէջ մեծապէս օգտագործած է Նորվեգիոյ ժողովրդական երգերն ու եղանակները:

1874-ին նորվեգեան կառավարութիւնը տարեկան պիտոճէ կը յատկացնէ իր հանճարեղ քաղաքացիին, մինչեւ կեանքի վերջը, որու հետեւանքով Գրիգ նիւթապէս ապահովուած էր եւ ազատօրէն կը նուագէր եւ կը ստեղծագործէր:

Իր գործերէն կը յիշենք՝ ջութակի մենանուագներ, չորս համանուագներ, դաշնամուրի համար բազմաթիւ 66 կտորներ, 140 երգ:

1874-ին հռչակաւոր նորվեգացի թատերագիր Հենրիկ Իբսենի ցուցմունքով կը գրէ «Պէր Գիւնտ»ը:

Իր լաւագոյն գործը կը նկատուի դաշնամուրի նուագահանդէսը յօրինած 1868-ին:

Գրիգ արժանացած է Անգլիոյ Քէմբրիջ եւ Օքսֆորդ համալսարաններու երաժշտութեան պատուոյ դոկտորականի:

Իր 60 ամեակը տօնուած է պետական մեծ շուքով, եւ բազմաթիւ համերգներով:

Նորվեգիոյ մէջ կայ՝ Գրիգի սրահ, Ժամանակակից երաժշտական դպրոց՝ Գրիգ Ակադեմի, մասնագիտացուած երգչախումբ՝ «Էդուարդ Գրիգ» երգչախումբ:

Կը մի. սրտի կաթնուածէ 4 Սեպտեմբեր, 1907-ին:

*«Երաժշտութիւնը արուեստ մըն է, առընթեր է արցունքի եւ յիշողութեան»:

Օսքար Ուալթ

ԵՌՀԱՆ ՇՏՐԱՌԻՍ II

Եռիան Շ. ծնած է Աւստրիա, 25 Հոկտ.
1825-ին:

Հայրը նոյնպէս երաժշտահան էր,
հռչակաւոր երաժշտական ընտանիքի
ամենանշանաւոր ներկայացուցիչը եղած
է Եռիան Շտրաուս II-ը:

Հայրը կը կոչուի Եռիան Շտրաուս
Աւագ (1804-1849): Եղբայրը՝ Ժոզէֆ
Շտրաուս (1827-1870), միւս եղբայրը Էդուարդ Շտրաուս (1836-
1916):

Փոքր ժամանակ քանի անգամ հայրը ծեծած է զինք ջութակ
նուագելուն համար: Պզտիկ տարիքէն ունէր մեծ սէր եւ տաղանդ
երաժշտութեան հանդէպ: Երբ հայրը կը թողու իր տունը եւ սիրա-
հարին հետ կը հեռանայ, ահա այդ ժամանակ փոքր երախան
ազատ կ'ըլլայ իր պաշտած երաժշտութեամբ զբաղելու:

Տասնինը տարեկանին կը հիմնէ իր երաժշտախումբը, որ շատ
արագ մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ: Հօր եւ զաւկի խումբերը
շատ անգամներ կողք-կողքի կը մրցէին լաւագոյն պարային եղա-
նակներ ներկայացնելու, եւ այս վիճակը կը շարունակուի մինչեւ
1849 թ., երբ աւագ Շտրաուս կը մահանայ:

Զինք անուանած են «Վալսի արքայ»:

Ան յօրինած է աւելի քան չորս հարիւր վալս, երեք հարիւր
փոլքա, *կոլափներ*, քայլերգներ: Ան ստեղծագործած է նաեւ 18 օփե-
րա եւ պալէտներ:

Իր աշխուժութիւնը, յօրինելու կարողութիւնը եւ աշխատասիրութիւնը ակնյայտ էին: Ան միաժամանակ -օգնական խմբավարներու հետ- կը ղեկավարէր վեց երաժշտախումբ, ամբողջ Վիեննան պարային երաժշտութեամբ զինովցած էր, 1850-ականներէն ետք իր փառքի գագաթնակէտին հասաւ, եւ այդպէս մնաց մինչեւ իր մահը:

1856-էն 1886 թ.ը ան իր երաժշտախումբի հետ շրջեցաւ ողջ Եւրոպան:

Հռչակաւոր «Կապոյտ Դանուր» վալսը աշխարհի վրայ ամենաշատ նուագուած երաժշտական գործերէն մէկը կը նկատուի: Առաջին անգամ նուագուած է 15 Փետրուար, 1867-ին:

Շտրաուս կրտսեր ԱՄՆ կը հրաւիրուի ներկայացնելու իր լաւագոյն «Կապոյտ Դանուր» վալսը, եւ այդ ժամանակ 14 ելոյթներ ներկայացնելու համար ստացաւ հսկայական գումար մը հարիւր հազար տոլար:

Մեծահարուստ, մեծ հռչակի տէր, «Վալսի արքայ»ն կը մհ. 3 Յունիս, 1899-ին:

ՈՒՇ ՌՈՄԱՆՏԻԿ ՇՐՋԱՆ

ՌԻՍԱՐԴ ՎԱԳՆԵՐ

Վագներ ծնած է Լայպցիգ, Գերմանիա, 22 Մայիս, 1813-ին:

Պատանեկան տարիքին որոշած էր արդեն, որ իր ապագան երաժշտութիւնն է: Պաշտամունք ունէր Բեթհովենի հանդէպ, աշակերտական օրերուն գոց գիտէր անոր երաժշտութիւնը:

Մագդէբուրգի մէջ, 21 տարեկանին, դարձաւ երաժշտախումբի վարիչ, յետոյ անցաւ Քէօնիգսբերգ եւ Ռիգա:

Կ'ամուսնանայ դերասանուհիի մը հետ, միասին կը ճամբորդեն Փարիզ, ուր կը գրէ իր երկու օփերաները՝ «Ռիէնցի» եւ «Ուրուական նար»:

Դրեզդենի մէջ «Ռիէնցի» օփերան կը բեմադրուի 1843-ին, այս բեմադրութիւնը ունեցաւ մեծ յաջողութիւն, որու ուղղակի պատճառով Վագներ կը նշանակուի Դրեզդենի արքայական օփերայի երաժշտախումբի վարիչը:

1849-ին Դրեզդենի մէջ մասնակցած է յեղափոխական պտոթկումներուն, որպէսզի չձերբակալուի կ'ապաստանի Յիւրիխ, ուր կը հրատարակէ իր առաջին գրական եւ փիլիսոփայական գործերը, «Արուեստ եւ յեղափոխութիւն», «Ապագայի արուեստը»:

Մեծահռչակ երաժշտահան Լիստ, Վայմարի մէջ կը բեմադրէ Վագների «Լոէնգրին»ը:

1858-59 թուականներուն, երբ կը գտնուէր Վենետիկ, կը յօրինէ

«Տրիստան եւ Իզոլդա»ն: Ապա կը վերադառնայ Փարիզ, եւ քանի մը տարի կը շրջի եւրոպական տարբեր քաղաքներ, այս շրջանին է, որ կը յօրինէ իր նշանաւոր օփերաներէն «*Մայստերգինգեր*»ը:

Նիւթական անձուկ վիճակ ունեցած է յաճախ:

1863-ին Միւնիխէն կը հրաւիրուի, թագաւորը տուն մը կը նը-
ւիրէ իրեն, բոլոր պարտքերը կը վճարուին. բայց դժբախտաբար
հոն ալ զոհ կ'երթայ քաղաքական անարգ խաղի մը, կը թողու ամէն
ինչ եւ կը հաստատուի Ժընեւ:

1870-ին կ'ամուսնանայ Լիստի ընտանիքէն Տիկ. Ֆոն Բիւլովի
հետ եւ կ'ունենան զաւակ մը՝ Զիգֆրիտ:

1876-ին կը հաստատուի Բայրոյթ, կը յաջողի ժողովրդական
հանգանակութեամբ մը հիմնել նոր թատերասրահ մը, ուր կը սկսի
բեմադրել իր գործերը, եւ կը հասնի մեծ յաջողութիւններու:

Զինք կոչած են «Ապագայի երաժշտութեան առաքեալը» անու-
նով: Վագներ մեծ ազդեցութիւն ձգած է յաջորդ սերունդներուն
վրայ, ունեցած է հետեւորդներ, սակայն ոչ մէկը անոնցմէ հասած է
իւր բարձրութեան:

Վագների հանճարեղ երաժշտահանի փառքը անսահման է:
Ան եղաւ օփերայի բարեկարգիչներէն մին, մեծ եւ անկրկնելի ար-
ւեստագէտ մը, քննադատ, բանաստեղծ, փայլուն բեմքասաց, հա-
սարակական-քաղաքական գործիչ:

Իր կեանքի ընթացքին շատ տառապած է Վագներ:

Կը մհ. Վենետիկ, 13 Փետրուար, 1883-ին, կը թաղուի Բայրոյթ:

«*Պարսիֆալ*» դրամա-օփերա, երեք արարով, Վագների հիա-
նալի ստեղծագործութիւնն է: Ան այս գործին վրայ աշխատած է
ամբողջ 20 տարի: Երաժշտութեան ամբողջութիւնը աւարտելէ յե-

տոյ «Պարսիֆալ» օփերան ներկայացուեցաւ առաջին անգամ Բայրոյթի մէջ 26 Յուլիս, 1882-ին: Արտասահմանի առաջին ներկայացումը բեմադրուեցաւ Նիւ Եորքի Մետրօպօլիտէն Օփերային մէջ, 1903-ին: Իսկ Փարիզի օփերային մէջ՝ Յունուար 1914-ին:

«Պարսիֆալ»ը, իբրեւ արտայայտութիւնը կրօնական-միսթիկ ներշնչումի մը, Վագների գլուխ-գործոցներէն մէկն է, որուն Աւագ Ուրբաթի երգեցողութիւնները մանաւանդ, կը մնան հրաշալիքներուն հրաշալիքը, երաժշտական աշխարհի մէջ:

Դեռ մինչեւ ասկէ 28 տարիներ առաջ, Եւրոպայի գրական եւ երաժշտական քննադատները, «Պարսիֆալ»ին աղբիւրը նկատած էին միջնադարեան ֆրանսացի հեղինակի մը մէկ դիւցազնավէպը: Կամ, ԺԲ. եւ ԺԳ. դարերուն գրուած ֆրանսական բանաստեղծութիւնները:

Արդ, 1932-ին էր, որ գերմանացի բանասէր Մաքս Ունգեր հրատարակեց նոր ուսումնասիրութիւն մը Վագների «Պարսիֆալ»ի ծագման մասին եւ աստով կատարուած յայտնութիւնը վեր ի վայր շըրջեց՝ մինչ այդ ընդունուած բոլոր տեսութիւնները այս մասին:

Ունգերի գիտը քանդեց՝ այս նիւթին շուրջ հրատարակուած ամբողջ գրականութիւն մը, բերելով նոր բոլորովին անսպասելի յայտնութիւն մը: Այն՝ որ «Պարսիֆալ»ի սկզբնական աղբիւրը հայկական է: Մաքս Ունգերի համաձայն, այլեւս ասպացուցուած է, որ «Պարսիֆալ»ի հեղինակը Գիւտ անունով Հայ մըն է, հաւանաբար ֆրանսական Պրովանսի մէջ ապրած կրօնաւոր մը, որ այդ աշխատութիւնը կատարած է 1155-ին ատենները, «Սպահանի արքունի պալատը» անունով պարսկերէն ձեռագրի մը հետեւողութեամբ:

«Ամէնուն տարեգիրքը» 1960, Պէյրութ

Կարօ Գեորգեան, էջ 163-167

ԶՈՒԶԵՊՊԷ ՎԵՐՂԻ

Վերդի ծնած է Լե Ռոնկոլե, Իտալիա,
10 Հոկտեմբեր, 1813-ին:

Ծնողները աղքատ էին: Փոքր տարիքէն ի յայտ կու գայ Վերդիի երաժշտական կարողութիւնները: Ծննդավայրին մէջ երգեհոնի վրայ մասնաւոր դասեր կ'առնէ:

Բուսետօի մէջ դպրոց կը յաճախէ:
Շուտով քաղաքի ֆիլհարմոնիայի տնօրէն Ա. Բարեցինի ուշադրութիւնը կը գրաւէ, այս անձնաւորութիւնը կ'որդեգրէ զինք: Արդարեւ նուիրատուութիւններու եւ Բարեցինի աջակցութեամբ եւ ջանքերով 18 ամեայ Վերդին կը մեկնի Միլան՝ երաժշտութեան մէջ մասնագիտանալու: Բայց քաղաքի երաժշտանոցը կը մերժէ ընդունիլ զինք՝ տարիքով մեծ ըլլալու պատճառով: Երկու տարի կը սորվի Վինսենչօ Լաւինյիի մօտ, որ խմբավարն էր նշանաւոր Լա Սկալա օփերայի դահլիճին:

1836-ին կ'ամուսնանայ իր հովանաւորի Բարեցինի աղջկան հետ: Անոնք կ'ունենան երկու զաւակ, զորս կը կորսնցնեն շատ կանուխէն: Ապա ամուսնութենէն չորս տարի ետք Վերդի կը կորսնցնէ իր կինը:

1847-48 թուականներուն կը ճամբորդէ դէպի Լոնդոն եւ ապա Փարիզ: Երկու քաղաքներուն մէջ ալ ներկայ եղած է իր օփերաներուն բեմադրութեան, որոնք ունեցան մեծ յաջողութիւն: Փարիզի մէջ կը սիրահարուի նշանաւոր սփրանօ երգչուհի Ժոզեֆինա

Ստրեպոնիի հետ. 1859-ին կ'ամուսնանան:

Յաջորդող տարիներուն մասնաւոր հրաւերով կը ճամբորդէ Ս. Պետերբուրգ, կրկին Փարիզ եւ Հռոմ:

Բազմաբեղուն են հանճարեղ Վերդիի գործերը, գրած է 28 օփերա, կը յիշենք մի քանին՝ «Ռիգոլէտտո», «Աիդա», «Լոմֆարդի», «Օբերտո», «Դոն Կառլոս», «Ֆալստաֆ», «Լա ֆորվա դէլ դեստինո», «Օթելլօ», «Մակբեթ», եւ այլն:

Ունի երգչախումբի համար գրուած տարբեր գործեր, բազմաթիւ երգեր, ռեքվիէմ:

Ան օփերան բարձրացուց նոր եւ իւրայատուկ մակարդակի: Քննադատները շատ հալածեցին զինք, բայց միշտ յաղթեց անոր գեղեցիկ եւ անգուգական երաժշտութիւնը, որ միայն իրն էր: Իր երաժշտութիւնը կշռոյթի իր մեծ զօրութեամբ, ուժգնութեամբ, կիրքով եւ ներշնչումի բեղմնաւորութեամբ կը պահէ ունկնդիրը ուժեղ դիւթանքի մը ազդեցութեան տակ:

Վերդի երեսփոխան ընտրուեցաւ 1861-ին, իսկ 1874-ին, Վիկտոր Էմանուէլ Թագաւոր անուանեց զայն ծերակուտական: Անդամ էր Փարիզի Գեղարուեստական Կաճառին:

Իտալիոյ մէջ շատ սիրուեցաւ, ապա տարածուեցաւ աշխարհով մէկ: Իրաւամբ զինք կոչեցին 19-րդ դարու մեծագոյն իտալացի երաժշտահանը:

Կը մհ. Միլանի մէջ 27 Յունուար, 1901-ին:

Նախքան իր մահը արդէն կորսնցուցած էր երկրորդ կինը: Իր հարստութիւնը, ըստ իր կտակին, պիտի գործածուէր կառուցելու ծեր երաժիշտ-երաժշտահաններու համար ապաստարան. ինքը ըսած էր. «որ այս գործը իր մեծագոյնն է»:

ԱՆՏՈՆ ԲՐՈՒՔՆԷՐ

Բրուքներ ծնած է Աւստրիա, 4 Սեպտեմբեր, 1824-ին:

Հայրը եղած է դպրոցի երաժշտութեան ուսուցիչ: Բրուքներ փոքր տարիքէն կը սկսի երգել երգչախումբի մէջ, միասին կը սորվի նուագել երգեհոն, դաշնամուր, ջութակ եւ տեսական-երաժշտական առարկաներ:

1850-ականներուն արդէն ճանչցուած եւ հռչակաւոր երգեհոնահար էր, ողջ Եւրոպայն լսած էր իր անունը:

Բրուքների իտեալ երաժիշտը եղած է Ռիխարդ Վագները, ան ոչ միայն կը սիրէր եւ կը յարգէր անոր երաժշտութիւնը, այլեւ կը պաշտէր զայն: Զինք երեք քան կը հետաքրքրէր՝ Աստուած, երաժշտութիւն եւ Վագներ:

Անոր գործերու մեծամասնութիւնը կրօնական են, գրած է նաեւ ինը համանուագ, իր չորրորդ համանուագը եօթը տարի վերջ հասարակութեան ներկայացուեցաւ: Ունի նաեւ երաժշտական գործիքներու համար տարբեր գործեր, սենեկային երաժշտութեան գործեր, եւ այլն: Բրուքների 7 պատարագներէն 3-ը կը նկատուին զուլիագործոցներ: Իր ամենայաջող գործը կը նկատուի եօթներորդ համանուագը (1884), որ իր ողջութեան նոյնիսկ մեծ հռչակ բերաւ հեղինակին: 1875-էն սկսեալ կը դասախօսէ Վիեննայի համալսարանին մէջ:

1891-ին կ'արժանանայ Վիեննայի երաժշտանոցի դոկտորի կոչման:

Կը մի. Վիեննայի մէջ 11 Հոկտ., 1896-ին: Ըստ իր կտակին, կը թաղուի Ս. Ֆլորիան եկեղեցոյ օրկանի տակ:

ԵՌՀԱՆՆԷՍ ԲՐԱՄՍ

Բրամս ծնած է Համպուրգ, Գերմանիա, 7 Մայիս, 1833-ին:

Փոքր տարիքէն կը նուիրուի երաժշտութեան, եւ կարճ ժամանակամիջոցին կը դառնայ առաջին կարգի դաշնակահար: Ընդամենը քսան տարեկան կ'ընկերանայ հունգարացի նշանաւոր ջութակահար Ռեմէնյիին եւ միասին կը շրջին Գերմանիոյ բոլոր կողմերը:

Շատ արագ կը ճանչցուի Եւրոպայի մէջ, եւ իր յաջողութիւններու հետ միատեղ յարաբերութեան մէջ կը մտնէ ժամանակի նշանաւոր երաժիշտներէն՝ Լիստի, Շումանի, Եռախիմի եւ այլ անանի անձանց հետ:

Բրամս երկար ժամանակ, որպէս երաժշտախումբերու ղեկավար, աշխատած է Համբուրգ եւ Վիեննա քաղաքներուն մէջ:

1878-ին վերջնականապէս կը հաստատուի Վիեննա:

Որպէս մեծ երաժիշտ Բրամս գերմանացի երաժիշտներէն ամենէն շեշտուած եւ մաքուր գերմանացին կը նկատուի իր երաժշտութեան ոճով եւ նկարագիրով:

Օփերայէն բացի մշակած է երաժշտական գրեթէ բոլոր տեսակները: Իր գլուխգործոցը կը նկատուի «Գերմանական հոգեհանգիստ»ը, որ շատ յուզիչ է: Ան յօրինած է բազմաթիւ մեղեդիներ՝ ձայնի եւ երգչախումբի համար, որոնցմէ կը յիշենք՝ «Նենիներ»ը, «Ռինալդօ»ն, «Ճակատագրին երգը»: Չորս համանուագ, դաշնակի եւ ջութակի նուագահանդէսներ (կոնցերտ) եւ մենանրագներ, հնգանուագներ, քառանուագներ եւ եռանուագներ գանազան նուագարաններու համար: Ունի վալսներ, *ինտերմէցցո*-

ներ, երկու հարիւրէ աւելի ժողովրդական երգեր ու մշակումներ եւ մանկական երգերու հաւաքածոյ մը, երգչախումբի համար զանազան գործեր:

Բրամսի գործերուն մէջ լաւագոյններէն մին կը նկատուի «Յաղթանակի երգ»ը (Triumphslied), որ ձօնուած է գերմանական բանակներու յաղթանակներուն եւ գերմանիոյ կայսեր: Իր ստեղծագործութեանց մէջ ամենէն ժողովրդականը եւ շատ լսուածը կը նկատուի «Հունգարական պարերը», որոնք յօրինուած են նուագախումբի համար: Կեանքի վերջին շրջանին յօրինած է կլարինէտի համար՝ եռանուագ, քառանուագ եւ երկու մենանուագներ:

Մեծ երաժշտահան Շումանի կինը՝ Տիկ. Կլարա Շումանն էր, որ Բրամսի դաշնամուրային երաժշտութիւնը ամէն տեղ նուագեց, ան Շումանի կողքին Բրամսի արուեստը ժողովրդականացուց եւ տարածեց:

Բրամսին կոչած են «Երաժշտագէտին երաժշտագէտը» անունով:

Ան կը մհ. 3 Ապրիլ, 1897-ին: Մեծ շուքով կը թաղուի Վիեննայի մէջ:

ԿԱՄԻԼ ՍԷՆ-ՍԱՆՍ

Կամիլ ծնած է Փարիզ, 9 Հոկտ., 1835-ին:

Հայրը մեռած է, երբ ինք փոքր էր:

Փոքրիկ Կամիլը երաժշտության կը ծանոթացնէ իր մօրաքոյրը: Ան կը սկսի դաշնամուր նուագելու, երբ երկու տարեկան էր, կը սկսի կարդալ եւ գրել երեք տարեկանին, եւ զարմանալիօրէն իր առաջին երաժշտական կտորը կը յօրինէ, երբ երեք ու կէս տարեկան էր:

Չորս տարեկան եւ եօթը ամսական փոքրիկը կու տայ իր առաջին հրապարակային դաշնակի ելոյթը:

Իբրեւ արուեստագէտ-նուագող, առաջին պաշտօնական ելոյթը, որ ցնցած է շատերը, կը կատարէ երբ տասը տարեկան էր... Բերհովէնի 32 *սոնատները* անգիր նուագելով:

Հանս Բուլօ իր մասին կ'ըսէ. «Մեր ժամանակներու մեծագոյն երաժշտական միտքը»:

Փարիզի երաժշտանոցը կ'աւարտէ, եւ 22 տարեկանին կը նշանակուի Փարիզի հռչակաւոր Մադլէնի երգեհոնահար, որ կը վարէ զայն երկու տասնեակ տարի:

35 տարեկանին արդէն ճանչցուած էր, որպէս մեծագոյն ապրող-ստեղծագործող երաժշտահանը:

Իր հիմնալի ստեղծագործութիւնը կ'ընդգրկէ տասը նուագահանդէս, հինգ համանուագ, 39 սենեկային գործեր, դաշնամուրի յիսուն մենանուագ, վեց թատերական երաժշտութիւն, 12 օփերա, աւելի քան իննիսուն երգ եւ եկեղեցական-երգչախմբային գործեր:

Իր ամենանշանաւոր գործերէն կը յիշենք՝ «Մամսոն եւ Դալիշա» օփերան, թաւջութակի կոնցերտը, եւ այլն:

Այս ամէնով հանդերձ ան քարիքաթուրիստ էր, թատերագիր, բանաստեղծ, փիլիսոփայ եւ խոհագրող (էսսէյիսթ): Քննադատ էր եւ երաժշտական գործերու խմբագիր, հանրային գործիչ:

Կամիլը ըսած է. «Այն արուեստագէտը, որ ամբողջութեամբ չ'զգար եւ չի բաւարարուիր կոկիկ գիծերով, ներդաշնակ գոյներով, եւ գեղեցիկ յաջորդականութիւնը լարերու... չի կրնար հասկնալ երաժշտութեան իսկական արուեստը»:

Կը մհ. 16 Դեկտեմբեր 1921-ին:

Փարիզի մէջ կ'արժանանայ պետական-պաշտօնական թաղման:

*«Մրցակցութիւնը ձիերու համար է, ոչ իրաւ արուեստագէտներու»:

Բէլա Բարսոկ

ՆԻԿՈԼԱՅ ՌԻՄՄԿԻ-ԿՈՐՍԱԿՈՎ

Նիկոլայ ծնած է Ռուսաստան, 18 Մարտ, 1844-ին:

Իր նախահայրերը ծառայած են ռուսական կայսրության մեջ, որպես քաղաքապետներ եւ ժեներալներ:

Նիկոլայի՝ 22 տարի մեծ աւագ եղբայրը կը ծառայէր ռուսական նաւատորմի մեջ, եւ ինք հիմնական պատճառը եղած էր, որ Նիկոլայ մեծ սէր ունենար ծովի եւ նաւատորմի հանդէպ:

Նիկոլայ մինչեւ տասնեւեօթ տարեկան ըլլալը նոտաներ կարդալ չէր գիտեր: Իսկական երաժշտական ուսումը ստացաւ, երբ ռուսական նաւատորմիդի անդամ էր, ուր արդիւնաւոր եւ շարունակական աշխատանքով զբաղեցաւ երաժշտական ինքնագարգացմամբ, եւ իր առաջին համանուագը գրեց, երբ նաով երեք տարուան ճամբորդութիւն կը կատարէր:

Ան 1867-ին գրած է նշանաւոր «Սադկօ» օփերան, պոէմ-երաժշտութիւնը նուիրուած ծովին:

Կը միանայ Բալակիրիեւի հինգ երաժշտահաններու շրջանակին:

Երաժշտութեան փրոֆեսոր կը նշանակուի Ս. Պետերբուրգի երաժշտանոցին մեջ:

Իր գործերէն կը յիշենք՝ «Capriccio Espagnol op. 34», «Ռուսական արեւելեան թատերգութիւն», նշանաւոր «Շէհերազադէ»ն: Իր 15 օփերաները ռուսական նիւթերով են՝ «Իվան Ահեդ», «Սադկօ», «The legend of the invisible. city of Kitezh», «The golden cockerel»: Ունի համանուագներ եւ այլ երաժշտական կտորներ:

Ան տարբեր երաժշտահաններու գործերը վերամշակած է:

1872-ին կ'ամուսնանայ, կ'ունենան եօթը զաւակ: Իր տղան Անդրէյը, կը դառնայ երաժշտագետ, եւ մի քանի հատորով կը գրէ հօր գործի եւ կեանքի մասին:

Նիկոլայ գործիքաւորումի (orchestration) վարպետ էր:

Ներդաշնակումի (*հարմոնիա*) մասին գիրք կը գրէ, որ կը դասաւանդուէր երաժշտանոցի մէջ:

Ապրիլ 1907-ին Նիկոլայ, Փարիզի մէջ, կը դեկավարէ գոյգ մը նուագահանդէսներ, որոնք կ'ունենան մեծ յաջողութիւն:

Ան երկար տարիներ տառապած է կոկորդի բորբոքումով (անկինա):

Վաստակաշատ երաժշտահանը 21 Յունիս, 1908-ին կը մահանայ:

ԷՂՈՒԱՐԴ ԷԼԿԱՐ

Ծնած է Բրոդիիթ, Անգլիա, 2 Յունիս, 1857-ին:

Հայրը օրկան նուագող էր: Էլկեր 12 տարեկանին ինքնակերթութեամբ կը սորվի ջութակ նուագել: Ան նաեւ վարպետ էր դաշնամուրի վրայ յանպատրաստից տարբեր կտորներ նուագելու: Շուտով քսաներկու տարեկանին տեղային իր երաժշտախումբը կ'ունենայ եւ հռչակ ձեռք կը բերէ:

1889-ին կ'ամուսնանայ, կինը նոյնպէս դաշնամուր նուագող էր, իր հայրը կը պատկանէր բարձր ազնուական ընտանիքի: Իր կինը յաջորդ երեսուն տարիներու ընթացքին կը դառնայ իր ներշնչանքի աղբիւրը, քաջալերողը: Երեսուն տարի Էլկար կըրցած է լաւապէս ստեղծագործել, եւ երբ իր սիրեցեալ կինը կը մահանայ, մեծապէս կ'ազդէ իր վրայ եւ իր ստեղծագործական թափը կը դադրի:

Ալիս Սթիւարթը իր մասին ըսած է. «Մեր երաժշտութեան Շէքսպիրն է ան»:

Սկիզբը կ'արտադրէ եկեղեցական եւ ապա աշխարհիկ երգչախումբային տարբեր խմբերգներ: Քսաներորդ դարու սկիզբը արդէն միջազգային ճանաչում ունեցող երաժշտահանը կը յօրինէ «The dream of Gerontius» 1900-ին::

Հուրերդ Բարի իր մասին ըսած է. «Այս մարդուն երաժշտութեան նայեցէք, ան ըսելիք բան մը ունի, եւ գիտէ թէ ինչպէս պիտի ըսէ»:

Փետրսելէ ետք Էլկարը եղաւ փրկիչը անգլիական երաժշտութեան, ան զայն բարձրացուց միջազգային նոր եւ բարձր մակար-

դակի:

Անոր երաժշտութիւնը սքանչելի էր եւ հայրենատենչութեամբ լեցուն:

Էլկար առաջին անգլիացի երաժիշտն է իր շրջանին, որ կրցաւ ներկայանալ միջազգային ասպարէզ եւ մեծ յաջողութեան հասաւ:

Իր գործերէն կը յիշենք երկու համանուագ, ջութակի եւ թաւջութակի նուագահանդէս, լարային գործիքներու համար տարբեր գործեր:

Է. Էլկար ըսած է. «Երաժշտութիւն կայ օղի մէջ, երաժշտութիւն մեր շուրջ բոլորը, աշխարհը լեցուն է անով եւ դուն պարզապէս վերցո՛ւր թերեւս որքան որ կրնաս...»:

1924-ին կը նշանակուի Master of the King's Musick:

3-րդ համանուագի վրայ կ'աշխատէր երբ, քաղցկեղի հիւանդութեամբ, մահացաւ 23 Փետրուար, 1934-ին:

ԶԱԿՈՄՕ ՊՈԻՉՉԻՆԻ

Ծնած է Լոկկա, Իտալիա, 22 Դեկտ., 1858-ին:

Փոքր տարիքին հետաքրքրություն ցոյց չէ տուած երաժշտութեան նկատմամբ: Բայց իր ուսուցիչներէն մին կրնայ համոզել զինք դաշնամուր եւ երգեհոն նուագել: 1876-ին կը ճամբորդէ Պիզա, որպէսզի ներկայ գտնուի Վերդիի «Աիդա» օփերան դիտելու, եւ ահա այս երաժշտական երեկոն կը յեղափոխէ պատանի Պուչչինին, որ այդ վայրկեանէն յետոյ կ'որոշէ հետեւիլ Վերդիի ոտնահետքերուն:

Զակոմո երեկոները կ'երթար Լա Սկալայի բոլոր ներկայացումներուն եւ զմայլանքով կը դիտէր Վագների եւ Վերդիի, Օբերի եւ Մէլերբերի օփերաները, մոռնալով աղքատ ուսանողի իր նեղութիւնները: Եւ սակայն, եթէ երաժշտութիւնը իր կեանքին մէկ բեւեռն էր, միւսն էր նաեւ սէրը, որովհետեւ Զակոմօն շատ տարփաւան սիրտ ուներ...:

Ուսանողութեան շրջանը աւարտելուն, Զակոմօ իբրեւ աւարտական թեզ կը պատրաստէ երաժշտական կտոր մը՝ Սիմֆօնիականապրիչիօն, որ կ'արժանանայ իր ուսուցիչներու եւ Միլանի երաժշտական քննադատներու գնահատանքին:

Իր մեծ հօրեղբօր եւ Մարգրիտ թագուհիի նիւթական աջակցութեան շնորհիւ, ան կ'ընդունուի Միլանի երաժշտանոցը: Աւարտելէ ետք, 1874-ին, կը գրէ մէկ արարով օփերա մը, որ մեծ յաջողութիւն կ'ունենայ. եւ այնուհետեւ կը սկսի աշխատակցիլ Գուիլիօ Ռիքորդիի հրատարակչատան հետ:

Այնուհետեւ Ռիքորդի կը յանձնարարէ օփերայի վերածել «Էդ-

գար»ը, զոր Ֆոնտանան օփերայի համար դասաւորած էր, օգտագործելով Ալֆրէդ դը Միւսսէի «*բաժակը եւ շրթները*» ողբերգական պոէմը:

Բոյիտօի նախաձեռնութեամբ «Վիլլիսներ»ը կը բեմադրուի 31 Մայիս 1884-ին, Դէլ Վերնէի թատրոնին մէջ: Պուչչինի կարծէք երազ կը տեսնէր: Եւ, առաջին ներկայացումը կ'ըլլայ իրական յաղթանակ մը: Պուչչինիի ուրախութիւնը կը կրկնապատկուի, երբ Վերդի՝ իր աստուածը, կը շնորհաւորէ զինք:

* * *

1893-ին Պուչչինի կ'ունենայ իր մեծ յաջողութիւնը, երբ Թուրինի մէջ տեղի կ'ունենայ իր օփերային «*Manon Lescaut*» առաջին ելոյթը: Այս օփերայով ան կը դառնայ միջազգային համբաւի տէր:

Երեք տարիներ ետք կ'արձանագրէ աւելի մեծ յաջողութիւն մը, յօրինելով «*La Boheme*» օփերան, որ ցարդ աշխարհի տարածքին ամենանշանաւոր եւ միշտ խաղացանկերու վրայ գտնուող ճանչցուած գործերէն մին կը նկատուի:

Յաջորդ օփերաներն են՝ «*Tosca*», «*Madama Butterfly*», «*Il Trittico*», «*Turandot*»: Փոքր չափերու գործերէն կը յիշենք՝ «*Recondita Armonia*», «*Vissi d'arte*», «*E lucevan le stelle*», եկեղեցական, երգչախումբային եւ մենակատարներու համար տարբեր գործեր:

Իտալական օփերայի վերջին մեծագոյն ներկայացուցիչը կը մահանայ Բրիւսէլի մէջ, 29 Նոյեմբեր, 1924-ին: Վերջին խօսքերը կ'ըլլան. «Իմ խէ՛ղճ էլ վիրաս, իմ խէ՛ղճ կինս»:

Տոսկանինի, հասկնալի յուզումով մը, 25 Ապրիլ, 1926-ին, Միլանօի մէջ, կը բեմադրէ Պուչչինիի «*Տուրանդոտ*» օփերան, Լա Սկալայի բեմին վրայ: Առաջին ներկայացման իրիկունը, երբ խաղը

կը հասնի երրորդ արարուածի այն մասին, ուր փոքրիկ գերուհի
Լիուն անձնասպան կ'ըլլայ, Տոսկանինի վար կը դնէ ճպոտը եւ
հանդիսականներուն դառնալով կը յայտարարէ.

-Այստեղ կ'աւարտի օփերան... Մաէստրոն հոս հասած էր, երբ
մեռաւ...:

Պուչչինին ըսած է. «Աստուած դպաւ ինծի իր փոքր մատներով
եւ ըսաւ. «Գրէ՛ թատրոնի համար, միա՛յն թատրոնի համար»:

Ջորջ Դիւհամէլ ըսած է. «Երբ կը խորհիմ երաժշտութեան բա-
րիքներուն մասին ու կը մտաբերեմ անոր ներշնչած ազնուութիւնը,
մեր բոլոր մտածումներուն, զգացումներուն եւ յուզումներուն վրայ
անոր դրած շեշտը, կը զարմանամ որ անոր ուսուցումը պարտաւո-
րիչ չէ բացարձակապէս եւ չէ տարածուած ամենուրեք լայնօրէն»:

ԳՈՒՍՏԱԻ ՄԱԼԷՐ

Ծնած է Բոհեմիա, 7 Յուլիս, 1860-ին:

Դաշնամուր սկսած է սորվիլ վեց տարեկանին սկսեալ: Ան տասր տարեկանին արդէն կը նկատուէր բացառիկ կարողութեան տէր նուագող մը:

Աւստրիացի երաժշտահանը կ'ընդունուի Վիեննայի նշանատր երաժշտանոցը: Այդտեղ ան նուագած է չափազանց դժուար գործեր, իր դասախօսները ոչ միայն զարմացած են այլեւ սքանչացած:

Ընտանեկան դժուար եւ դժբախտ կեանք մը ունեցած է, իր 12 եղբայր-քոյրերէն եօթը քանի մը տարիներու ընթացքին կը մեռնին.. իսկ մեծ քոյրը անձնասպան կ'ըլլայ... Գուստաւ մանկութեան յուսալքուած էր եւ կատաղի, եսասէր, բայց՝ հանճարեղ երաժիշտ:

Նախքան լուրջ եւ հետեւողական ստեղծագործական աշխատանքի անցնիլը ան 15 տարի, որպէս խմբավար ծառայած է Եւրոպայի մեծագոյն օփերաներու մէջ: Ան հրեայ էր, բայց 1897-ին կը դառնայ կաթողիկէ եւ իր երագած պաշտօնին կը տիրէ՝ որպէս Վիեննայի օփերայի տան տնօրէն:

Իր պաշտօնավարութեան երկար տարիներուն այս օփերայի դահլիճը դարձաւ աշխարհի երաժշտութեան կեդրոնը՝ շնորհիւ Մալերի ջանքերուն եւ հանճարին:

1892-ին կ'ամբողջացնէ իր առաջին համանուագը (սիմֆոնիան), որ առաջին անգամ կատարուեցաւ Վայմարի մէջ, 1894-ին:

Մալեր ըսած է. «Համանուագը պէտք է ըլլայ աշխարհի նման.

Պետք է ընդգրկէ ամէն ինչ»:

Իր նշանաւոր գործերն են՝ 9 սիմֆոնիաներ, վերջին համա-
նըւագը՝ գրած է 1909-ին «Lied von der Erde»: Կիսաւարտ մնացած
10-րդ համանուագը 1960-ին կ'ամբողջացնէ անգլիացի երաժշտա-
հան Թ. Քուք:

Իր ամենամեծ՝ 8-րդ համանուագի առաջին կատարումը, տե-
ղի կ'ունենայ Միւնխենի մէջ, բեմի վրայ կային 858 երգիչ եւ 171
երաժշտական գործիք նուագողներ, ընդամենը 1,029 հոգի:

Գ. Մալերի երաժշտութեան որակներն են՝ զգացմունքային
արտայայտութիւն, օփերայի տեւողութիւն-երաժշտախումբի չափ,
ուժգնութիւն-հանդարտութիւն, ձայնական հնչուն եւ բազմա-
ձայնութիւն:

Մալեր ըսած է. «Անոնք, որոնք կը լսեն իմ երաժշտութիւնը
ուշիմութեամբ, այնտեղ կը տեսնեն իմ կեանքը՝ ի յայտ եկած թա-
փանցիկութեամբ»:

Քանի մը տարիներ խմբավար-ղեկավարը եղած է Նիւ Եորքի
նշանաւոր Մետրօպօլիտէն օփերային:

Վիեննայի մէջ թոքատապէ կը մհ. 18 Մայիս, 1911-ին. ան յի-
սուն տարեկան էր միայն:

ԵԱՆ ՍԻՐԵԼԻՈՒՄ

Սիրելիուս ծնած է Ֆինլանտա, 8 Դեկտ., 1865-ին:

Հայրը բժիշկ էր, որուն կը կորսնցնէ երբ երկու տարեկան էր: Եան հասակ առած եւ կրթուած է իր մօր եւ մեծ մօր հոգատարութեամբ: Ան իր ապագան կը տեսնէր որպէս ջութակահար: Սկսած է յօրինել, երբ տասը տարեկան էր միայն: Երաժշտութիւն ուսանած է Բեռլինի եւ Վիեննայի մէջ:

1891-ին կը վերադառնայ ծննդավայր: Յաջորդ տարի կը ստեղծէ իր առաջին մեծ գործը. համանուագ, որ հիմնուած է ժողովրդական պոէմի վրայ:

Յաջորդաբար կը յօրինէ «*Էն Մագա*», «*Կարելիա Սուիտ*», «*Դունելայի* կարապը», որոնք յաջողութիւն արձանագրելով՝ իրեն համաշխարհային ճանաչում կը բերեն:

Առաջին հոշակ բերած համանուագը յօրինեց 1899-ին, յաջորդ տարին էր որ ստեղծագործեց «*Ֆինլանդիա*» *սիմֆոնիա* պոէմը, որ ալ աւելի ճանչցուեցաւ միջազգայնօրէն եւ հեղինակին մեծ հոշակ բերաւ:

Հակառակ պետական մնայուն աշխատավարձը ստանալուն, ան յաճախ պարտքի մէջ էր: Նիւթական անկայուն վիճակէն վերջնականապէս կը ձերբազատուի Առաջին Համաշխարհային պատերազմէն ետք:

Ան խմող էր եւ սիկարի սիրահար: Այդ պատճառով քսաներորդ դարու սկիզբը հիւանդութեամբ կը խուլնայ, բայց տարիներ ետք կը բուժուի:

Սիմֆոնիա պոէմը՝ «*Տապիուիա*»-ն կը յօրինէ 1926-ին:

Նուագախումբի համար իր գրած կտորներէն բացի ունի 8 համանուագ, որոնցմէ վերջինը 1929-ին փճացուցած էր:

1900-1910 թուականներուն մեծ աշխուժութեամբ կը ճամբորդէ Եւրոպայի տարածքով, կը խմբավարէ եւ կը ծանօթացնէ իր գործերը: 20-րդ դարու երկրորդ տասնամեակին կը հասնի ԱՄՆ, բայց պատերազմը պատճառ կ'ըլլայ, որ իր ծրագիրները անաւարտ մնան:

Կեանքի վերջին երեսուն տարիները համարեայ չէ ստեղծագործած:

Մեծ երաժշտահանը կը մի. 20 Սեպտեմբեր, 1957-ին:

Ան շատ քիչ երաժիշտներէն մին է, որ ապրած է 91 տարի:

ՌԻԽԱՐԴ ՇՏՐԱՌԻՍ

Շտրաուս ծնած է Միլնիխեն, Գերմանիա, 11 Յունիս, 1864-ին:

Ռ. Շտրաուս գերմանացի է եւ երբեք ազգականական կապ չունի աստրիացի Շտրաուս ընտանիքին հետ:

Շտրաուս սկսած է երգեր գրել, երբ ութ տարեկան էր: Վեց տարեկանին գրած է իր առաջին եղանակները, եւ անընդհատ աւելի քան եօթանասուն տարի գրած է երգեր եւ յօրինած է երաժշտութիւն:

Հայրը Ֆրանս Շտրաուս իր ժամանակի Գերմանիոյ լաւագոյն եղջերափող (Fagotto) նուագողներէն մէկն էր: Մայրը, հօրը երկրորդ կինը, հարուստ ընտանիքի զաւակ եղած է, հետեւաբար փոքրիկ Ռիխարդ ապրած է հանգիստ կեանք մը: Մոցարտի նման Ռիխարդի հայրը, նիւթապէս կարող ըլլալու պատճառով, կը շրջապատէ իր զաւակը ամենօրեայ աշխատանքով, սորվեցնելով գրեթէ ամէն ինչ:

Բրամս ազդած է իր վրայ սկզբնական շրջանին: Քսանեմէկ տարեկանին օգնական խմբավար կը նշանակուի Հանս ֆոն Բիւլովի Մէնինգենի մէջ (իր ժամանակին նշանաւոր խմբավար էր Բիւլովը): Երաժշտախումբի նշանաւոր ջութակահար Ռիտերի հետ կը բարեկամանայ, այս մտերմութիւնը մեծապէս պիտի ազդէ Շտրաուսի երաժշտական եւ փիլիսոփայական մտորումներուն եւ փորձառական վերելքին:

Ազդուած էր Բերլիոզի եւ Լիստի գործերէն խումբի համար կը գրէ «Մակբեթ»ը (1886-88) եւ զայն կը նուիրէ Ռիտերին:

Շտրաուս 34 տարեկանին արդէն աշխարհով մէկ ճանաչուած էր: Շուտով կը նշանակուի Բեռլինի թագաւորական պալատի խմբավար, որ մեծ յաջողութեամբ կը վարէ:

Նորաբար երաժշտահանը ունի բազմաթիւ օփերաներ, կը յիշենք՝ «Մալումէ», «Էլէկտրա», «Ինտերմեցցո», «Արաբելլա», «Կապրիչիօ» եւ այլն:

Շտրաուս յօրինած է աւելի քան երկու հարիւր երգ, երաժշտախումբի համար բազմաթիւ գործեր, դաշնամուրային եղանակներ, երգչախումբի համար երգեր, պալէտներ, նուագահանդէսներ, եւ այլն:

Երկրորդ Համաշխարհային պատերազմը կ'աւերէ Դրեզտենի, Միւնխենի եւ Վիեննայի օփերայի դահլիճները, որտեղ բազմաթիւ անգամներ ինք եւ իր գործերը նուագուած էին: Այդ պատերազմը, եւ իր ձգած հետեւանքները մեծապէս կ'ազդեն իր վրայ:

Վերջին տարիները կ'ապրի ԱՄՆի մէջ: Կը մհ. 8 Սեպտեմբեր, 1949-ին:

Ռ. Շտրաուս ըսած է. «Մեղեղի... մեծագոյն աստուածային նըւերը, չի կրնար համեմատուիլ ուրիշ որեւէ բանի հետ»:

ՄԵՐԳԷՅ ՌԱԽՄԱՆԻՆՈՎ

Ռախմանինով ծնած է Նովգորդի մօտ, Ռուսաստան, 1 Ապրիլ, 1873-ին:

Մեծ հայրը եւ հայրը դաշնամուրի վարպետներ էին: Ազնուական ընտանիքի շառաւիղ. ինը տարեկանին հօր պատճառով կը կորսնցնեն իրենց ունեցուածքը եւ ծնողքը կը բաժնուին:

1883-ին մայրը եւ հինգ զաւակները կը հաստատուին Ս. Պետերբուրգ: Այս քաղաքին մէջ փոքրիկ Մերգէյ կ'ընդունուի երաժշտանոցը:

Երկու տարի ետք իրենց զարմիկի խորհուրդով պատանի Մերգէյ կը փոխադրուի Մոսկուա եւ կը յաճախէ երաժշտանոց, ուր իր հռչակաւոր ուսուցիչը կ'ըլլայ դաշնամուրի փրոֆեսոր Նիկոլայ Զվերեւը:

Տասնինը տարեկան էր, երբ կը գրէ մէկ արարով օփերա մը եւ դաշնամուրի մենանուագ մը: 1893-ին երբ կ'աւարտէ Մոսկուայի երաժշտանոցը կը շահի մեծ ոսկիէ մետալը՝ որպէս դաշնակահար:

Նոյն եւ յաջորդ քանի մը տարիներուն կը յօրինէ դաշնամուրի համար կարճ կտորներ, որոնք իրեն կը բերեն համաշխարհային ճանաչում:

1897-ին կը պատահի մեծ աղէտը: Ռախմանինով աւարտած էր իր առաջին համանուագը, առաջին պաշտօնական երաժշտական հանդիսութեան ընթացքին, խմբավար Գլազունովը գինով կը ներկայանայ...էլոյթը ամբողջապէս ձախող էր: Քննադատները ջախջա-

խեցին Ռախմանինովը, եւ ան մեծ հոգեճնշում կ'ապրի, կը ջնջէ իր յօրինածը եւ մինչեւ երեք տարի ոչինչ կը յօրինէ:

1901-էն 1907 թ. կը յօրինէ նշանաւոր դաշնամուրի 10 նախերգանքներ, եւ ապա՝ 2-րդ համանուագը:

Քանի մը տարի կ'ապրի Դրեզդեն, Հոռն եւ Բեռլին: Երբ կը վերադառնայ երկիր 1917-ի համայնավարական յեղափոխութիւնն էր արդէն... Զինք կ'արտաքսեն երկրէն եւ մինչեւ իր մահը այլեւս Ռուսաստան չի տեսներ:

Ռախմանինով ըսած է. «Ես կը յօրինեմ երաժշտութիւն, որովհետեւ ես պիտի արտայայտեմ իմ գուլալ զգացումները»:

Կը հաստատուի ԱՄՆ, ուր կարճ ժամանակի ընթացքին կը շահի մեծ ժողովրդականութիւն:

ԱՄՆ-ի մէջ կը յօրինէ 3-րդ համանուագը, նաեւ դաշնամուրի երաժշտանուագներ, մենանուագներ, եւ այլն:

Վերջին տարիները կ'ապրի Լոս Անճելըսի մէջ, Բեվերլի Հիլզ: Քաղցկեղի հիւանդութեամբ կը մհ. 28 Մարտ, 1943-ին:

**ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ԴԱՐՈՒ
ՍԿԻԶԲԻ ՇՐՋԱՆ**

ԼԷՕՇ ԵԱՆԱԶԵԿ

Լ. Եանաչեկ ծնած է Չեխիա, 3 Յուլիս, 1854-ին:

Երաժշտահան ըլլալէ զատ ան նաեւ՝ երաժշտութեան տեսաբան էր, ժողովրդական երգեր հաւաքող, ուսուցիչ եւ հրատարակիչ:

Եանաչեկ կը պատկանի 20-րդ դարու առաջին շրջանի ստեղծագործողներուն, որովհետեւ ինք յօրինած է իր կեանքի վերջին երեսուն տարիներուն:

Լեօշ ծնած էր համեստ կարողութիւններով ընտանիքի մը մէջ: Հայրը դպրոցի ուսուցիչ էր: Տաղանդաշատ երախան նախ Բոնօի մէջ, ապա Պրահայի մէջ կ'ուսանի երաժշտութիւն:

Իր մասին ըսած են, որ ան դաշնամուրի վարպետ կատարող մը եղած է:

1904-ին Բոնօի մէջ կը բեմականացուի Եանաչեկի առաջին օփերան «*Ենուֆա*»-ն, որուն յաջողութիւնը պատճառ կը դառնայ, որ Պրահայի մէջ 1916-էն սկսեալ իր երաժշտութիւնը ճանչցուի աշխարհի տարբեր վայրերու մէջ:

Իր ստեղծագործութիւնները՝ օփերա, նուագախումբի համար գործեր, տարբեր երգեր:

Իր գործերէն կը յիշենք՝ «*Օդսանաս*», «*Կասոյա Կաբանովա*», «*Փոքրիկ աղուէսի արկածները*», «*Մակրոպուլոսի դեղամիջոցը*», «*Տարաս Բուլբա*», «*Միմֆոնիէտա*», «*Գլագոլտիկ պատարագ*», եւ այլն:

Թոքատապէ կը մհ. Օսթրաւի մէջ, 12 Օգոստոս, 1928-ին:

ԿԼՕՂ ԴԵԲԻՒՄԻ

Կլօղ ծնած է Փարիզի մօտ, 22 Օգոստոս, 1862-ին:

Կը նկատուի 20-րդ դարու առաջին երաժշտահաններէն, որ կրցաւ ձեռքագատիլ գերմանական երաժշտական գերիշխանութենէն, եւ ստեղծեց իւրայատուկ ֆրանսական իր ոճը:

Ծնողքէն առաջ, իր հօրաքոյրն էր, որ կը նկատէ փոքրիկ Կլօղի երաժշտական տաղանդը: Դաշնամուրի առաջին դասերը կ'առնէ, երբ ինը տարեկան էր:

Տասնեւմէկ տարեկանէն սկսեալ կ'ուսանի Փարիզի երաժշտանոցին մէջ: Նոյն թուականէն կը սկսի իր երաժշտական յօրինումները:

Երաժշտանոցը կ'աւարտէ տասնութ տարեկանին, հանճարեղ պատանին կ'ընդունուի նշանաւոր Մադամ Նադեժդա ֆոն Մեգի մօտ, որպէս տնային դաշնամուրի մենակատար եւ ուսուցիչ: Այս մեծահարուստ ընտանիքին հետ կը շրջի Եւրոպան: Բայց ընտանիքի անդրանիկ դուստրի հետ սիրային կապի պատճառով քանի մը տարի ետք կը պարտադրուի լքել այդ կեանքը:

Իտալիոյ մէջ կը սկսի ուսանիլ: Հազիւ երկու տարի կը դիմանայ եւ կը թողու կիսատ: Այդտեղ կը հանդիպի հռչակաւոր Լիստին, որ իրեն կը ծանօթացնէ Լասուսի եւ Պալեստրինայի երաժշտութեան:

Էրիկ Սատի խորհուրդ կու տայ. «Խորտակէ՛ օրէնքները, մարտահրաւեր կարդա՛յ աւանդականին»:

Դեբիւսի հաճելի անձնատրութիւն մը չէ եղած՝ նախանձոտ, եսասէր, կծու լեզուով եւ օտարատեաց:

Երբեք հետաքրքրուած չէր Չայկովսկիի եւ Բրամսի երաժշտութեամբ: Կ'ատէր Մալերը եւ Շեօնքերգը... իսկապէս զարմանալի բնատրութեան տէր մէկն էր:

Իր գործերէն կը յիշենք՝ դաշնամուրի տարբեր կտորներ «*Արաբէսկ*», «*Պուր լա պիանօ*», «*Էստամպէտ*», «*Պատկեր I եւ II*», «Երախաներու անկիւնը», «*Փրէլիւդ*», «*Էթիւտ*», եւ այլն: Նաեւ նօքթիւրն, օփերա, պալէտ, նուագախումբի համար կտորներ:

Դեբիւսի ըսած է. «Երբ չկան նախորդներ, ես պէտք է ստեղծեմ նորը»:

Երեսուն տարեկանը անց էր, երբ մարդիկ սկսան նշմարել զինք եւ լսել իր երաժշտութիւնը:

Կը մհ. 25 Մարտ, 1918-ին:

*«Դասական երաժշտութիւն լսելը փիլիսոփայութիւն կարդալու նման է...երաժշտութիւնը ամէն մարդու համար չէ»:

Ք. Պենդերեցկի

ՌԱԼՖ ՎՕԳԱՆ ՌԻԻԼԵԱՄՍ

Ռ. Վոգան Ուիլեամս ծնած է Դաուն Ամփնի, Անգլիա, 12 Հոկտ., 1872-ին:

Հօրը կանխահաս մահէն ետք, կը մեծնայ մեծ մօր մօտ: Այդ տան մէջ երաժշտական զօրավոր ասանդութիւն կար, իր հօրաքոյրը դաշնամուրի առաջին ուսուցչուհին կ'ըլլայ:

Վեց տարեկանին կը յօրինէ իր առաջին դաշնամուրային ստեղծագործութիւնը:

Երաժշտութիւն ուսանած է *Ռոյալ* եւ *Թրինիթի* քոլէջներուն մէջ: Կ'ըսուի, որ ինք այդ եւ յաջորդ շրջանի ամենադանդաղ աճող եւ զարգացող երաժշտագէտը եղած է:

1901-ին կ'ունենայ իր առաջին լուրջ յաջողութիւնը, յօրինելով «*Լինդրն լի*» գործը:

Այս գործէն ետք կը գրէ շարք մը երաժշտական պոէմներ, որոնք նոյնպէս հեղինակին հռչակ կը բերեն:

Առաջին համանուագը կը յօրինէ 1910-ին, իսկ երկրորդ համանուագը՝ երեք տարիներ ետք:

Ուիլեամս ինը համանուագներէ բացի նաեւ ստեղծագործած է երգեր, անգլիական քայլերգ, եւ այլ գործեր:

Ան կ'արժանանայ անգլիական բարձրագոյն պատուանշաններու եւ մետալներու:

Քունի մէջ կը մհ. 28 Օգոստոս, 1958-ին:

ԱՌՆՈՂԴ ՇԷՕՆԲԵՐԳ

Ա. Շեօնբերգ ծնած է Վիեննա, 13 Սեպտ., 1874-ին:

Հայրը կօշկակարի խանութ ուներ եւ նաեւ կ'երգեր եկեղեցւոյ երգչախումբին մէջ: Տասնվեց տարեկանին կը կորսնցնէ հայրը եւ կը ստիպուի դրամատան մէջ աշխատիլ, որպէսզի հոգայ ընտանիքի ծախսերը: Ինքնաշխատութեամբ կը սորվի նուագել թաւջութակ եւ ջութակ:

1901-ին Ռ. Շտրաուսի օգնութեամբ, Լիստի կրթաթոշակի միջոցով կը հաստատուի Բեռլին, այդտեղ խմբավարութեան հետ միատեղ կու տայ անհատական դասեր:

Երեք տարի ետք կը վերադառնայ Վիեննա: Այս շրջանին կը յօրինէ դաշնամուրի համար կտորներ, սենեկային երաժշտութիւն եւ առաջին սենեկային համանուագը:

1925-ին Շեօնբերգ կը նշանակուի Բեռլինի Պրուսական Կաճառի փրոֆեսոր:

1930-32 թուականներուն կը գրէ «Մովսէս եւ Ահարոն» օփերան: Մինչ այդ յօրինած էր հինգ նուագախմբային կտորներ, 21 կարճ մելոտրամաներ, դաշնամուրի հինգ նոր կտոր եւ տարբեր եղանակներ նուագախումբի համար:

Ան ծնած էր հրեայ, բայց կրօնափոխուած էր՝ 1898-ին դառնալով բողոքական:

Երկրորդ Համաշխարհային պատերազմի տարիներուն կը փախչի նացիներու հալածանքներէն նախ կը հաստատուի Փարիզ, եւ ապա, վերջնականապէս ԱՄՆ:

Առնոլդ ըսած է. «Ես պահպանողական եմ, ինծի պարտադրը՝

ւեցաւ դառնալ յեղափոխական»:

Սկիզբը մէկ տարի Բոսթըն կը մնայ, ապա կը հաստատուի
Լոս Անճելըս, ուր կ'ապրի մինչեւ կեանքի վերջը:

Առնուլդ նախապաշարումներու տէր մարդ էր, կը սարսափէր
13 թիւէն, եւ ո՛վ չար բախտ կը մեռնի Յուլիս 13-ին, 1951-ին... 76
տարեկան էր, այսինքն $7+6=13$:

*«Դասական երաժշտութեան հսկայ ուժը բառերս կը դարձնէ
կրակի»:

Ա. Բոսէյ

*«Հիանալի դասական երաժշտութիւնը կը նմանի առաւօտեան
արեւածագին»:

Ա. Բոսէյ

ՄՈՐԻՍ ՌԱՎԵԼ

Ծնած է Ֆրանսա, 7 Մարտ, 1875-ին:

Երեք ամսական էր երբ ընտանիքին հետ կը հաստատուի Փարիզ:

Եօթը տարեկան էր, երբ սկսաւ իր երաժշտութեան առաջին դասերուն: 14 տարեկանին կ'ընդունուի Փարիզի երաժշտանոցը:

Երկար տարիներ կ'ուսանի: 1899-ին, դաշնամուրի իր առաջին յօրինումը, եւ ապա յաջորդող տարիներուն իր նոր յօրինումները զինք կը դարձնեն հռչակաւոր:

Դեբիսին իր մասին ըսած է. «Լաւագոյն ականջը, որ երբեւէ գոյութիւն ունեցած է»:

Առաջին Համաշխարհային պատերազմի շրջանին, որպէս վարորդ կը մասնակցի, կը հիւանդանայ...եւ նոյն ժամանակ իր մայրը կը մահանայ. այս դէպքերը մեծապէս կ'ազդեն զգայուն երաժիշտին վրայ:

Որոշ ժամանակ անց կը ձերբագատուի այդ ծանր վիճակէն եւ կը սկսի կրկին թափով յօրինել:

Ռավել ըսած է. «Միակ սիրոյ յարաբերութիւնը, որ ես երբեւէ ունեցած եմ, այդ երաժշտութիւնն է»:

1920-ին կը պարգեւատրուի Ֆրանսայի Լեգէոնի պատուոյ 2^ր քանշանով: Այս եւ յաջորդ տարիներուն յօինած է՝ «*Լա վալս*», «*Յիգան*», նշանաւոր «*Բոլերօ*», դաշնամուրի կոնցերտ, տարբեր եղանակներ, դաշնամուրի համար երկու նուագահանդէս (կոնցերտ):

1932-ին ինքնաշարժի արկածը կը յուսալքէ զինք: Տարիներ ետք ի յայտ կու գայ ուղեղի ուռուցք:

Մահանալէ առաջ երբ իր յօրինումներէն մին կը լսէ, կ'ըսէ. «Շատ գեղեցիկ է, զլխուս մէջ շատ երաժշտութիւն կայ... Բայց ամէն ինչ աւարտած է»:

Կը մհ. Փարիզ, 28 Դեկտ., 1937-ին:

*«Կը կարծեմ -երաժշտութեան նպատակն է- որ արտայայտէ մարդկային իրավիճակներ, եւ մանաւանդ արտայայտէ հոգին»:

Ջ. Հիգլըն

*«Երաժշտութիւնը բաւարար է կեանքի համար... Բայց կեանք մը ամբողջ բաւարար չէ երաժշտութեան համար»:

Ս. Ռախմանինով

ԲԵԼԱ ԲԱՐՏՕԿ

Բ. Բարտոկ ծնած է Հունգարիա, 25 Մարտ, 1881-ին:

Հայրը սիրող դաշնամուր նուագող էր: Եւ քաղաքի հողագործական քոլեճի տնօրէնը: Բելա եօթը տարեկան էր, երբ հայրը կը կորսնցնէ:

Ցնցղատապէ եւ թոքատապէ կը տառապի մանկութենէն: Եւ օր մը երբ զինք սխալմամբ կը բուժեն, ամբողջ կեանքը ֆիզիքապէս դիրաբեկ կը մնայ:

Ինը տարեկանին կը սկսի երաժշտութիւն յօրինելու: Տասը տարեկանին ճանչցուած էր որպէս դաշնակահար-երաժշտահան:

Կ'ընդունուի Բուդապէշտի երաժշտական կաճառը:

Կարգ մը ձախողութիւններէ ետք իր ընկերոջ Զոլտան Գոդալիի հետ կը սկսի շրջելու Հունգարիոյ, Տրանսիլվանիոյ եւ Կարպատիայի շրջանները եւ կ'արձանագրեն տեղացի գեղջուկներու ժողովրդական երգերն ու հին երաժշտութիւնը, անոնք զինուած էին Էտիսոնի արձանագրող գործիքով: Անոնք նոյնպէս կը հասնին Ափրիկէի հիւսիսը: Իրենց կատարած գործը անգերագանցելի էր:

Այս երկար տարիներու ձեռնարկը կը հարստացնէ Բարտոկի հոգին եւ կը զինէ զինք երաժշտական նոր աստղծով:

Ինք կը նկատուի համեմատական երաժշտագիտութեան հիմնադիրը:

1908-ին կ'աւարտէ իր առաջին լարային քառեակի յօրինումը, որ պիտի ունենայ իր շարքը, յօրինելով հինգ կտոր եւս:

Յաջորդ տարի կ'ընդունուի Բուդապէշտի երաժշտական կաճառը, որպէս ուսուցիչ, ուր կը մնայ մինչեւ 1934 թուականը:

1939-ին ընտանեօք կը հաստատուի ԱՄՆ:

Հողի կարօտը, համաշխարհային ընդհանուր իրավիճակը պատճառ կը դառնան, որ Բարսոկ երկու տարի չյօրինէ:

Վերը յիշուած գործերէն բացի ան ստեղծագործած է նաեւ մէկ արարով օփերա մը, պալէտ, դաշնամուրի համար կտորներ, ջութակի համար կտորներ, նուագահանդէս նուագախումբի համար, եւ այլն:

Կը մհ. 26 Սեպտեմբեր, 1945-ին, կը թաղուի Նիւ Եորքի գերեզմանատունը:

1988-ին իր դիակը կը փոխադրուի Բուդապէշտ:

*«Կը սիրեմ դասական երաժշտութիւնը եւ ջութակ կը նուագեմ եօթը տարեկանէս: Երաժշտութիւնը թոյլ կու տայ ձեռով մը մեր զգացմունքները արտայայտելու, որ նո՛յնը բառերը անգոր են կատարելու»:

Ջ. Չէն

ԻԳՈՐ ՄՏՐԱՎԻՆՍԿԻ

Քսաներորդ դարու առաջին շրջանի մեծագույն երաժշտահաններէն Ի. Ստրավինսկի ծնած է Ս. Պետերբուրգի մօտ, 17 Յունիս, 1882-ին:

Երաժշտասէր ընտանիքէ կը սեռի: Հայրը Ս. Պետերբուրգի թագաւորական պալատի օփերայի բաս երգիչ էր, ուսանած Ռիմսկի Կորսակովի հետ:

Փոքր տարիքէն մեծապէս ազդուած է ռուսական ժողովրդական երգերէն եւ հարուստ երաժշտական միջավայրէն:

Ռուսաստանէն կը հեռանայ եւ կը հաստատուի Փարիզ, ուր 1910-էն սկսեալ կը ճանչցուի իր «Կրակէ թռչուն», եւ «Պետրուշկա» գործերը: 1913-ին կը գրէ իր նշանաւոր պալէն «Գարնան արարողութիւնը», որ ցնցեց այդ ժամանակի երաժշտական աշխարհը եւ մեծ հռչակ բերաւ հեղինակին: 1934-ին կը ստանայ ֆրանսական քաղաքացիութիւն: 1939-ին կը հաստատուի ԱՄՆ, ուր մինչեւ իր կեանքի վերջը կ'ապրի եւ կը ստեղծագործէ Հոլիվուդի մէջ:

Յօրինող ըլլալէ բացի Ստրավինսկին խմբավար էր եւ իր կեանքի վերջին տարիներուն հրատարակած է ինքնակենսագրական իր յուշերը: Ան իր գործերը անձամբ արձանագրած է ձայնապնակներու վրայ:

Ստրավինսկիի գործերէն կը յիշենք՝ չորս օփերաներ, պալէտներ՝ «Կրակէ թռչուն», «Պետրուշկա», «Ապօլօն», «Ազոն», «Օրփէոս», համանուագ երեք շարժումներով, եւ այլն:

Կը մհ. 6 Ապրիլ, 1971-ին, իր ետին ձգելով հարուստ եւ յատուկ երաժշտական աւանդ մը:

ԷՅՏՈՐ ՎԻԼԱ-ԼՈՒՌՈՍ

Վիլա-Լոբոս կը ծնի Ռիօ դէ Ժանէյրօ, Բրազիլ, 5 Մարտ, 1887-ին:

Ան կը նկատուի 20-րդ դարու պրագիլցի մեծագոյն երաժշտահանը: Նաեւ ամենանշանաւոր Հարաւային Ամերիկայի երաժշտահանը՝ բոլոր ժամանակներու համար:

Երաժշտահան, իմբաւար, թաւջութակահար եւ դասական կիթառի վարպետ էր:

Հայրը գրադարանավար էր, նաեւ սիրող երաժիշտ: Յաճախ իրենց տան մէջ ան կը կազմակերպէր երաժշտական երեկոներ, ուրկէ փոքր Վիլա-Լոբոսը շատ բան սորված է:

1899-ին հայրը կը կորսնցնէ: Փոքրիկ էյտոր, ապրելու համար, ստիպուած կ'ըլլայ աշխատելու տարբեր թատրոններու երաժշտախումբերու հետ:

Հսկայ Բրազիլի տարածքին երկար տարիներ կը ճամբորդէ: Էյտոր ուսումնասիրած եւ ազդուած է փորթուկալական-ափրիկեան, հնդկաամերիկեան տեղական տարբեր երաժշտութիւններէն:

Ան որոշ ժամանակ, Ռիօի օփերայի երաժշտախումբին մէջ կը նուագէ թաւջութակ:

Հռչակաւոր դաշնակի վարպետ եւ հրատարակիչ Արթիւր Նապոլիօ զինք կը քաջալերէ, որպէսզի լրջօրէն սկսի յօրինել:

1913-էն սկսեալ կը սկսի հրատարակել իր յօրինումները:

1917-ին Սերգեյ Դիագիլեւ, բրազիլեան հիւրախաղերով, Պալէտ Ռուս-ի բազմաթիւ ելոյթներով մեծ ազդեցութիւն կ'ունենայ երեսուն տարեկան էյտորի վրայ:

Բրազիլի անկախութեան օրը՝ 7 Մեպտ., 1939-ին, երեսուն հազար երախաներ կ'երգեն երկրի քայլերգը, որ մշակած էր Վիլա-Լոբոսը:

Իր գործերէն կը յիշենք՝ «Rudepoema», «Brazilian Bachian» կտորներ, «Green Mansions», հինգ քառեակներ, կիթառի համար երաժշտութիւն, եւ այլն:

Եւրոպայի մէջ, իր ելոյթներէն մեկուն ժամանակ, ըսած է. «Ես չեմ եկած սորվելու, եկած եմ ցոյց տալու թէ ի՛նչ ըրած եմ մինչեւ հիմա»:

Բրազիլեան 500 թղթադրամի վրայ իր նկարն է:

Կը մհ. Ռիօ դէ Ժանէյրօի մէջ, 17 Նոյեմբեր, 1959-ին:

ՍԵՐԳԷՅ ՊՐՈԿՈՖԵԻ

Պրոկոֆեյ ծնան է Ուքրանիոյ հարաւը 27 Ապրիլ, 1891-ին:

Հայրը հողագործ էր, իսկ մայրը դաշնամուրի կարող վարպետ:

Բացառիկ տաղանդի տէր մանուկ էր, ան իր առաջին յօրինումը կը կատարէ, երբ հինգ տարեկան էր:

Ինը տարեկանին արդէն արտակարգ դաշնամուր նուագող էր, եւ գրած էր իր առաջին օփերան եւ տարբեր գործեր:

Տասներեք տարեկանին կ'ընդունուի Ս. Պետերբուրգի երաժշտանոցը, տարիքով ամենափոքր աշակերտը եղած է, որ երբեւէ ընդունուած է երաժշտանոցը:

Երաժշտանոցէն ներս ունեցած է մեծատաղանդ երաժշտ-ուսուցիչներ, նուագողներ:

1914-ին, Համաշխարհային պատերազմը սկսելէն քիչ առաջ, ան կ'աւարտէ երաժշտանոցը: Սերգէյ արդէն մեծ հռչակ կը վայելէր Ռուսաստանի մէջ, որպէս մենակատար եւ երաժշտահան:

1918-ին կը ճամբորդէ դէպի ԱՄՆ, ուր պիտի մնար երեք ամիս, Բայց կը մնայ ինը տարի: Ան նաեւ շրջած եւ ելոյթներ տուած է Եւրոպական Բազմաթիւ քաղաքներու մէջ:

* * *

Իր գործերէն շատերը չեն ընդունուած, քանի որ շատերուն համար նորութիւններ էին: Բայց անոր դաշնամուրի 3-րդ նուագահանդէսը (կոնցերտը) կը նկատուի քսաներորդ դարու ամենաշատ նուագուած կտորներէն մին:

Պրոկոֆեւ եղած է նաեւ ճատրակի վարպետ մը, ան 1914-ին երկու պարտութենէ ետք կը յաղթէ, ապագայի ախոյեան, կուբացի Կապարլանկային:

1936-ին կը հաստատուի Մոսկուա, Մթալինի մաքրագործման շրջանին, երբ Շոստակովիչ դատապարտուած էր, եւ մշակոյթի ընդհանուր գործերը կը նկատուէին հակասովետական:

Երկրորդ կինը կը ձերբակալուի եւ կը բանտարկուի: Եւ զարմանալիօրէն այս շատ վատ շրջանին Պրոկոֆեւ կը հեղինակէ իր լաւագոյն գործերը՝ *«Լէյտենանտ Կիժէ»*, *«Ալեքսանդր Նեվսկի»*, *«Իվան Ահեղ»*:

Այլ գործերէն կը յիշենք՝ երկու գլուխ գործոց պալէտներ *«Ռոմէօ եւ Ջուլիէտ»*, *«Մոխրոտը»*: Հինգերորդ համանուագը, ջութակի երկրորդ նուագահանդէսը, *«Պետյան եւ գայլը»*, *«Պատերազմ եւ խաղաղութիւն»* օփերան եւ վեցերորդ համանուագը 1947-ին:

Մթալինի մահէն 55 վայրկեան առաջ կը մահանայ, 5 Մարտ, 1953-ին:

Այս մեծ երաժշտահանի թաղումին կային միայն քառասուն հոգի:

ԱՐԹԻԻՐ ՀՈՆԵԳԵՐ

Ա. Հոնեգեր ծնած 10 Մարտ, 1892-ին:

Զուիցերիացի երաժշտահանը իր ողջ կեանքը ապրած է ըստեղծագործած է Փարիզի մեջ:

Ան անդամ էր Les Six-ին:

Իր լաւագոյն գործը նկատած են «Անտիգոնէ» օփերան, որ առաջին անգամ կը բեմադրուի 28 Դեկտ., 1927-ին, Royal de la Monnaie սրահի մէջ:

Հոնեգեր հռչակաւոր դարձաւ համաշխարհային յաջողութիւն գտած իր «Դաւիթ Արքայ» համանուագով (1921): Նուագախմբային *թէքնիքի* իր ուշագրաւ կարողութեամբ, ան կըրցաւ ընդարձակել երաժշտութեան արտայայտչական եւ պատկերաւոր շրջանակը, ինչպէս «*Փասիֆիք 231*»-ի (1923) կամ «*Ռէկլէ*» տեսարանին մէջ (1928): ան այսօր կը նկատուի երաժշտութեան եւրոպական նորագոյն դպրոցի անուանի դէմքերէն մէկը, իր բոլոր ստեղծագործութիւններով:

«Դաւիթ Արքայ»-էն զատ ձգած է ան քնարերգական բարձր արժէքով ուրիշ համանուագներ եւս, - «Ժանն դ'Արկը խարոյկին վրայ», «Մեռելներու պարը», «Աշխարհի ճիչը» եւ «*Նիկոլա դը Տիլ*» (զուիցերիացի մեծ հայրենասէր-ռազմիկ մը, որ յետոյ ճգնաւոր դարձաւ մահէն յետոյ սրբացուեցաւ): Ունի նաեւ թաւջութակի նուագաւանդէս մը, համանուագային երեք երկարաշունչ կտորներ, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ սենեկային երաժշտութեան կտորներ եւ այլն:

* * *

Հոնեգեր եղաւ իրապէս մեծատաղանդ երաժշտահան մը: Թէ-
եւ իրեն ժամանակակից արուեստակիցներէն միջակութիւններ,
նախանձէ մղուած, չհանդուրժեցին անոր արուեստին, ժամանակը
սակայն ցոյց տուաւ, որ մոռցուած են նախանձողները, իսկ իր
փառքի բարձրութեան վրայ պահեց նորագոյն ժամանակներու այս
մեծ արուեստագէտը:

Կը մհ. 27 Նոյեմբեր, 1955-ին:

*«Երաժշտութիւնը միշտ բովանդակալից է: Իւրաքանչիւր իս-
կական ստեղծագործութեան մէջ միտք կայ»:

Լ. Բերիովէն

*«Արուեստի դերն է գեղեցկացնել կեանքը»:

Զապէլ Եսայեան

ՋՈՐՋ ԳԵՐՇՎԻՆ

Ժ. Գերշվին ծնած է Նիւ Եորք, 26 Սեպտեմբեր, 1898-ին:

Հայրը եօթը տարիներ առաջ արտագաղթած էր Ռուսաստանէն:

Փոքր տարիքէն երբ փողոցի մէջ երաժշտութիւն կը լսէր, մեծ ուշադրութեամբ կը հետաքրքրուէր : 1910-ին ծնողքը դաշնամուր կը գնեն իր քրոջ համար, ան շուտով կը տիրէ դաշնամուրին եւ իր նախասիրած երաժշտական գործիքը կը դառնայ:

Իր ապագայի երաժշտական տաղանդի զարգացման եւ ամբաստանման մէջ մեծ դեր կ'ունենայ իր դաշնամուրի վարպետ-ուսուցիչը Չարլզ Համփիթը:

Տասնեւհինգ տարեկանին կը գրէ իր առաջին երգը՝ «Since i found you»:

Ջորջ երաժշտահան ըլլալու հետ միատեղ նշանաւոր դաշնամուրի մենակատար վարպետ էր:

Քսանմէկ տարեկանին կը յօրինէ իր երկար երաժշտական գործը, որ կը կոչուէր «La la Lucille»:

* * *

Գերշվին ազդուած էր 20-րդ դարու ֆրանսացի երաժշտահաններու գործերէն... փոխադարձաբար Ռավել տալաւորուած էր Գերշվինի կարողութիւններով:

Երաժշտահաններու մէջ ան առաջինն էր, որ 1924-ին ճազի եւ դասական երաժշտութեան միախառնումով նոր կտոր յօրինեց «Rhapsody in blue» անունով, որ ուղղակի մեծ յաջողութեան հասաւ:

Այա յաջորդաբար ստեղծագործեց դաշնամուրի երաժշտանրագ, նախերգանքներ, ժողովրդական օփերա եւ 24 տարուան ընթացքին 860 երգ:

Կարգ մը գործերու անունները՝ «An American in Paris», «Swane», «Fascinating rhythm», «Embraceable you», «I got rhythm», եւ օփերան «Porgy and Bess»:

Կեանքի վերջին տարիներուն կը հաստատուի Լոս Անճելըս:
Ուղեղի քաղցկեղէ կը մհ. 11 Յուլիս, 1937-ին:

*«Դասական երաժշտութիւնը հաճելի ժամանց չէ... դասական երաժշտութիւնը յաւիտեան է.. հաճելի ժամանցի երաժշտութիւնը այսօր կայ, եւ վաղը -հաւանաբար- չկայ»:

Վ. Քլայբերն

20-ՐԴ ԴԱՐՈՒ ՇՐՋԱՆ
(ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆԷՆ ՅԵՏՈՅ)

ԿԱՌԼ ՕՐՖ

Կ. Օրֆ ծնած է Միւնխեն, Գերմանիա, 10 Յուլիս, 1895-ին:

Ան գերմանացի նշանաւոր երաժշտահան էր եւ երաժշտութեան ուսուցիչ:

Կառլի հայրը զինուորական սպայ էր, եւ զօրաւոր հակում եւ հետաքրքրութիւններ ունէր երաժշտութեան:

Հինգ տարեկանէն սկսեալ Օրֆ կը սկսի նուագել՝ դաշնամուր, երգեհոն եւ թաւջութակ: Ան փոքր տարիքէն կը սկսի յօրինել քանի մը երգեր:

1912-1914 թթ. երաժշտական ուսում կը ստանայ Միւնխենի երաժշտական ակադեմիայի մէջ:

Կառլը որոշ շրջան մը ազդուած էր Իգոր Ստրաւինսկիի գործերէն:

1937-ին «*Կարմինա Բուրանա*» գործով մեծ հռչակ ունեցաւ:

Ամուսնացած է չորս անգամ, ունէր մէկ աղջիկ:

Իր գործերէն կը յիշենք՝ «*Անտիգոնէ*» (1949), «*Տրիտնֆօ դէ Աֆրոդիտէ*» (1953): «*Էդիպ արքայ*» (1958), «*Պրոմէթէա*» (1968), «*Խաղալ ժամանակի մինչեւ վերջ*» (1971), «*Շէ տէմպուրում ֆայն գոմէտիա*» (1973):

Օրֆ մահացաւ Միւնխենի մէջ 29 Մարտ, 1982-ին:

ԴՄԻՏՐԻ ՇՈՍՏԱԿՈՎԻՉ

Ծնած է Ս. Պետերբուրգ, Ռուս., 25
Մեյտ., 1906-ին:

Հայրը քիմիաբան էր եւ օժտուած երգելու կարողութեամբ: Մայրը երաժշտանոցի մէջ դասաւանդող դաշնակարուհի էր: Մայրը եղած է իր առաջին դաշնամուրի ուսուցչուհին:

Տասներեք տարեկանին կ'ընդունուի Ս. Պետերբուրգի երաժշտանոցը:

Քսան տարեկանին կ'աւարտէ երաժշտանոցը: Իր աւարտական վկայականի ստեղծագործական աշխատանքը համանուագ մըն էր, որ իսկոյն իրեն հռչակ բերաւ:

Յաջորդող երկու համանուագները՝ «Հոկտեմբերին» եւ «Մայիս մէկը», կը ցոլացնէ իր համոզումները խորհրդային շրջանի գաղափարաբանութեան, նուիրումին եւ որպէս ռուս հայրենասերի իր ըմբռնումները:

Շոստակովիչ տեղ մը ըսած է. «Ուսումնասիրելով իմ երաժշտութիւնը պիտի գտնես բոլոր ճշմարտութիւնը իմ մասին՝ որպէս մարդ եւ որպէս արուեստագէտ»:

Յաջորդաբար կը յօրինէ երկու օփերաններ, երբ կը հասնի ցաւալի թուականը՝ 1936: Ան այդ շրջանին կը կորսնցնէ ընկերներ եւ հարազատներ, բայց իր երկու գաւակներու ծնունդը կը փոխէ իր տրամադրութիւնները:

Իր ստեղծագործութիւններէն մի քանին կ'ենթարկուի զօրաւոր

քննադատութեան, «Բրավդա»ի եւ իր համախոհներու կողմէ... առ ի պատասխան ան կը յօրինէ 5-րդ համանուագը, որ կը նկատուի Շոստակովիչի գլուխ գործոցներէն մին, եւ կը գտնէ մեծ ժողովրդականութիւն:

1943-ին կը յօրինէ եօթներորդ համանուագը, զոր անուանած է «Լէնինգրատ», այս եւս կը գտնէ մեծ ժողովրդականութիւն:

Երկրորդ Համաշխարհային պատերազմէն յետոյ Շոստակովիչ կը հաստատուի Մոսկուա: Ան կ'աշխատի Մոսկուայի երաժշտանոցին մէջ որպէս փրոֆեսոր:

1948-ին կ'ամբաստանուի, Պրոկոֆեւի եւ ուրիշ արուեստագէտներու հետ, իրենց արուեստը որպէս «հակաժողովրդական արուեստ կը նկատուի ֆորմալիզմի մէջ»:

Ան դուրս կու գայ երաժշտանոցէն, եւ իր երաժշտութիւնը կ'արգիլուի ԽՍ մէջ, մինչեւ Սթալինի մահը 1953 թ.:

Այդ տարուրնէ ետք կը յօրինէ համանուագներ թիւ 11, 12, 13-ը, որոնք մեծ յաջողութիւն եւ ընդունելութիւն կը գտնեն:

Մեծ բարեկամ եղած է հայ երաժշտահաններու հետ եւ տարիներ շարունակ ստեղծագործած է Հայաստանի Դիլիջան քաղաքի Հայ կոմպոզիտորներու տանը մէջ:

1951-ին կը յօրինէ 24 նախերգանքներ: Ապա թաւջութակի համար 1 եւ 2 նուագահանդէսներ:

Թոքերու քաղցկեղէ կը մհ. 9 Օգոստոս, 1975-ին:

ԲԵՆՋԱՄԻՆ ԲՐԻԹԹԷՆ

Բրիթթեն ծնած է Լուսթովթ, Անգլիա, 22 Նոյեմբեր, 1913-ին:

Ան դաշնամուր սկսած է նուագել երբ երկու տարեկան էր, տա-
ղանդաշատ այս փոքրիկը համանուագ եւ օփերա կրնար կարդալ
եօթը տարեկանին: Եւ երբ տասնվեց տարեկան դարձաւ արդէն յօ-
րինած էր մէկ համանուագ, վեց քառանուագ, դաշնամուրի տասը
մենանուագներ եւ այլ փոքր գործեր:

Հայրը աստամնաբոյժ էր, իսկ մայրը սիրող դաշնամուր նուա-
գող մը: Իր մօր տքնաջան ջանքերու շնորհիւ անոր տաղանդը
աւելի եւս կը ծաղկի:

Ռոյալ բոլէճի մէջ իր հռչակաւոր ուսուցիչն էր Ֆրենք Բրիդջ:

Միջազգայնօրէն զինք կը ճանչնային Բէն անունով: Մօրը փա-
փաքն էր, որ իր գաւակը դառնար Բ-ով սկսող չորրորդ մեծ երա-
ժրշտահանը՝ Բախ, Բեթհովեն եւ Բրամսեն ետք:

Յօրինած է օփերաներ եւ համանուագներ, բայց աւելի նշանա-
ւոր է փոքրերու նուիրուած իր բազմաթիւ երաժշտական գործերով,
ինչպիսիք են «Let's make an opera», «Noye's fludde» եւ այլն:

Ան շատ կը սիրէր երախաները, եւ երախաները շատ կը սի-
րէին Բէնը: Եղած է մարզիկ, գրեթէ ամէն օր թենիս կը խաղար եւ կը
լողար:

Ան Հայաստանի լաւագոյն բարեկամներէն էր եւ քանի մը ան-
գամ, Շոստակովիչին պէս, ամիսներով աշխատած է Դիլիջանի
կոմպոզիտորների ստեղծագործական տունին մէջ:

Սրտի հիւանդութեան պատճառով կը մհ. 4 Դեկտեմբեր, 1976-
ին:

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

Երաժշտահան, խմբավար, մանկավարժ, մշ.ի եւ հաս. գործիչ Արամ Խաչատրեան ծնած է Թիֆլիս, 6 Յունիս, 1903-ին:

Հայրը կազմարար էր: Մայրը շատ գեղեցիկ ձայն ուներ եւ տունին մէջ յաճախ կ'երգեր: Ընտանիքը աղքատ վիճակ մը ուներ, բայց հայրը կրցած էր չնչին գումարով գնել հինգսոց դաշնամուր մը, որուն վրայ ապագայ երաժշտահանը իր առաջին փորձերը պիտի կատարէր:

Խաչատրեանի խոստովանութեամբ, Թիֆլիսի իր միջավայրը մանկութեան տարիներուն մեծ տպաւորութիւն ձգած է իր վրայ, մանաւանդ՝ ժողովրդական երաժշտութեան հարուստ մթնոլորտ, տարբեր ժողովրդական տօնակատարութիւններ, ամենօրեայ կեանքի մէջ հնչող աշուղներու երգն ու նուազը:

Իր աւագ եղբօր՝ Սուրենի ջանքերով, 1921-ին կը հաստատուի Մոսկուա: Սկիզբը սկսաւ սորվիլ կենսաբանական համալսարանին մէջ, այնուհետեւ կը ձգէ համալսարանը եւ կ'ընդունուի Գնեսիններու երաժշտական ուսումնարանը, ապա Մոսկուայի երաժշտանոցին մէջ կ'աշակերտէ յայտնի երաժշտագէտ, հմուտ մանկավարժ Նիկոլա Միասկովսկիին:

Խաչատրեան իր ստեղծագործութիւններով նպաստած է հայկական, ինչպէս նաեւ Խորհրդային, երաժշտութեան զարգացման, միջազգային մակարդակի բարձրացման:

1937-ին Խաչատրեան կ'ընտրուի Մոսկուայի երաժշտահաններու Միութեան կազմակերպութեան փոխնախագահ:

Արեւելքի եւ Արեւմուտքի գեղարուեստական ասանդութիւնները միահիւսելով՝ համաշխարհային երաժշտական մշակոյթը հարստացուցած է արժէքաւոր գործերով:

1936-ին առաջին գործն է դաշնամուրի նուագահանդէսը:

1943-ին կը դառնայ համայնավար կուսակցութեան անդամ:

Խաչատրեանը ունի երեք համանուագներ, որոնցմէ երկրորդը, որ կը կոչուի «Զանգով սիմֆոնիա», իր ժամանակին կ'արժանանայ Խ. Միութեան մրցանակին, ան գրած էր ընդամենը 17 օրուան ընթացքին:

Խաչատրեանի ստեղծագործութիւնները հիմնուած են հայկական ժողովրդական երաժշտութեան վրայ: Անոր յատկապէս համանուագները հայ երաժշտութեան պատմութեան մէջ նոր դարագլուխ բացած են: Իր երաժշտութիւնը յատկանշական է բովանդակութեան խորութեամբ, մեղեդիներու նրբութեամբ եւ ինքնատպութեամբ:

Խաչատրեան հեղինակն է հայկական առաջին բալետին: Իր գործերն են՝ համանուագներ, նուագահանդէսներ, դաշնակի եւ ջութակի յօրինումներ:

Խաչատրեան հայկական ժապաւենի (ֆիլմ) երաժշտութեան հիմնադիրն է «Պէպօ» ֆիլմով:

Լայն ժողովրդականութեան արժանացած են իր Երկրորդ համանուագը, դաշնակի, ջութակի եւ թաւջութակի նուագահանդէսները, ինչպէս նաեւ «Գայեանէ» (1942), եւ «Սպարտակ» (1954) բաները, ժողովուրդին սիրելի մեղեդիներ են՝ «Պէպօ», «Զանգե-վաները», «Դիմակահանդէս» շարժապատկերներու երգերը:

Խաչատրեանի մեներգներէն կը յիշենք՝ «Երեւան»ը, «Կարմիր գինին», «Բարեկամութեան վալս»ը եւ այլն:

Խաչատրեան աչքի զարնող ղեկավար ըլլալով շատ երկիրներու մէջ ղեկավարած է բազմաթիւ նուագախումբեր.. իր հեղինակային համերգները նոյնպէս ղեկավարելով ճանչցուցած է հայ անունն ու երաժշտութիւնը:

Ալեքսանդր Սպենդիարեան, Մոսկուայի մէջ, 20 ամեայ Ա. Խաչատրեանին հետեւեալը կ'ըսէ.

«Կը վախնաս որ խեղճ երաժշտագէտ մը պիտի ըլլաս: Ընդհակառակն ես հաւատք ունիմ վրադ. դուն օր մը կրնաս մեծ ու արժէքաւոր արուեստագէտ մը դառնալ: Պէտք է ուսումնասիրես ռուս դասականները, ուսումնասիրես քու սեփական ժողովուրդիդ երաժշտութիւնը եւ աշխատիս, աշխատիս անդադար»:

Խաչատրեանի «Գայեանէ» բալետէն «Սուներով պար»ը միջազգայնօրէն, որպէս կարճ դասական նուագ, ամենօրեայ կատարւած է ամենաշատ լսուած գործն է: Այս մասին ըսած են. «Դժուար է այսօր մատնանշել արդիական համանուագային որեւէ կտոր, որ կարենայ, օրինակի համար, մրցիլ Ա. Խաչատրեանի «Սուներով պար»ին հետ, ստեղծագործութիւն մը, որ իր ներդաշնակ կառոյցին պարտադրիչ ձգողութեամբ, աշխոյժ եղանակաւորումով եւ դաշնաւորման սքանչելի երանգներով արտասովոր խանդավառութիւն կը ստեղծէ ունկնդիր հասարակութեան մօտ»:

* * *

1958-62 թթ. Խաչատրեան եղած է Խորհրդային Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի պատգամաւոր:

1984-էն սկսեալ, Երեւանի մէջ, կը գործէ Ա. Խաչատրեանի տուն-թանգարանը:

Իր անունով կը կոչուի Երեւանի մէջ Ֆիլհարմոնիք մեծ դահլիճը, դպրոց, փողոց:

2003-ին Երեւանի մէջ կը հիմնուի «Արամ Խաչատրեանի անւան» միջազգային տարեկան մրցոյթը:

Հայաստանի եւ ողջ հայութեան համար Ա. Խաչատրեան կը նկատուի Ազգային հարստութիւն:

Կը մհ. Մոսկուա, 1 Մայիս, 1978-ին: Անոր աճիւնը կը հանգչի Երեւանի Կոմիտաս պանթէոնին մէջ:

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ ԽՕՍՔԵՐԷՆ

*Երիտասարդ երաժշտահանները պէտք է շատ զրեն, դա մի տարիք է, երբ երեւակայութիւնը պէտք է առաջնորդի:

*Ես մտածում եմ մեր արտադրանքի (եւ ոչ միայն երաժշտական) որակի մասին: Աստուած իմ, որքան անպէտքութիւն են յօրիւնում: Իսկ որքան են շահարկում թեման: Վերցնում են մեծ թեմաներ, մեծ գաղափարներ նրանք, ովքեր ոչ մի իրաւունք չունեն...: Որքա՛ն յաճախ ենք ականատես եղել բացայայտ յարմարողակաւութեան: Քանի-քանի անգամ ենք լսել «*մոնումենտալ*» ստեղծա-

գործութիւններ, որոնցում օգտագործուած են սահեղի կատարողական միջոցներ, բայց որոնք *քումփոզիթօրական* դատարկութիւն են:

*Կոմիտասի արուեստը հայկական երաժշտութեան առաւել մաքուր գիծն է... Ինչպէս մի նրբագոյն վիրաբոյժ, Կոմիտասը իսկական հայկական երաժշտութիւնից առանձնացրեց ամենայն օտարամուտը եւ երգը մատուցեց մեզ կուսական վիճակում:

*Արժանի՞ է արդեօք երաժշտահանը ժողովրդական արուեստին, ստեղծագործական ներքին իրաւունք ունի՞ դիպչելու այդ ակունքին: Համոզուած եմ, որ նման իրաւունք պէտք է նուաճել: Նրաճել անխոնջ աշխատանքով, ժողովրդական արուեստի նկատմամբ սիրով, իմացութեամբ:

*Որքան էլ զանազան երաժշտական լեզուների միջեւ ես այս ու այն կողմ նետուած լինեմ, միեւնոյն է, ես հայ կը մնամ, սակայն հայ-երոպացի, այլ ոչ ասիացի հայ, որը միւսների հետ կը ստիպի ամբողջ Եւրոպային եւ ողջ աշխարհին լսել մեր երաժշտութիւնը: Լսելով մեր երաժշտութիւնը, լսողներն անպայման պէտք է որ ասեն. «Պատմէք մեզ այդ ժողովուրդի մասին, ցոյց տուէք մեզ այդ երկիրը, որն ունի այդպիսի արուեստ»: Ահա կեանքիս երազանքը:

*Երաժշտութեան մէջ իմ նպատակը հետեւեալն է՝ հայկական երաժշտութիւնը իր մեղեդիական եւ կշռոյթի հարստութեամբ ներկայացնել եւրոպական *քումփոզիթօրական տեխնիկայի* միջոցով: Այս ամէնը անցկացնել եւրոպական արուեստի բիրեղի միջոցով: Մեր երաժշտութիւնը դարձնել բոլոր ժողովուրդների սեփականութիւնը:

*...Կ'ուզենայի ասել, որ ամէն մի արուեստ ես համարում եմ ազգային: Բախին, Մոցարտին, Բեթհովէնին, Շուբերտին, Շոպէնին, Լիստին, Գլինկային, Չայկովսկուն, Ռիմսկի-Կորսակովին եւ

ուրիշներին եւ համարում եմ ազգային *կոմպոզիտորներ*: Բառիս
խսկական իմաստով ե՛ւ Պուշկինը, ե՛ւ Տոլստոյը, ե՛ւ Շեքսպիրը, ե՛ւ
Բայրոնը հանդիսանում են ազգային գրողներ, ազգային հանճար-
ներ: Ինչո՞ւ եմ ես այս մասին խօսում. որովհետեւ արուեստագետն
իր ստեղծագործություններում զարգացնելով ազգային գծերը եւ
հասցնելով այն՝ բարձր մակարդակի (բարձր մակարդակի տակ
պետք է հասկանալ ե՛ւ վարպետությունը, ե՛ւ ստեղծագործության
գաղափարական ուղղությունը), լայնացնելով իր արուեստի ազ-
գային շրջանակները, յանգում է *ինտերնացիոնալիզմին*, այսինքն՝
դառնում է ամբողջ մարդկության սեփականությունը: Հետեւաբար,
գտնում եմ, որ եթէ ես կտրուէի իմ մայրենի հողից, ապա իմ ըստեղ-
ծագործությունը կը թառամեր»:

ՕԼԻՎԻԷ ՄԵՍՍԻԱՆ

Օլիվիե ծնած է Ավինիոն, Ֆրանսա, 10 Դեկտ., 1908-ին:

Ան կը նկատուի 20-րդ դարու հիմնական երաժշտահաններէն մին:

Եօթը տարեկանին սկսած է յօրինել: Փոքր տարիքէն որոշած է երաժշտահան դառնալ:

Տասնմէկ տարեկանէն կը սկսի սորվիլ Փարիզի երաժշտանոցին մէջ:

Երաժշտանոցի ուսումնառութեան շրջանին կը շահի չորս առաջին մրցանակ: Աւարտական վերջին տարին կը յօրինէ նախերգանք մը Դեբիւսիի հետեւողութեամբ:

Երաժշտանոցը աւարտելէ ետք Փարիզի La Trinite-ի երգեհոնահարը կը դառնայ, ուր կը նուագէ մօտ վաթսուն տարի:

Երկար տարիներ երաժշտութիւն դասաւանդելէ ետք (երաժշտական յօրինման մէջ), 1966-ին Փարիզի երաժշտանոցի փրոֆեսոր կը դառնայ:

* * *

Մեսսիանը առաջին երաժշտահանն է, որ թոչունի երգեցողութիւնը վերածեց իսկական երաժշտական լուրջ կտորներու, ան նախագրած է բազմաթիւ եւ տարբեր թոչուններու ձայները:

Օլիվիէն ճամբորդած է բազմաթիւ երկիրներ, եւ այդ երկիրներու աւանդական երաժշտութիւնը լսելով, ազդուելով անոնցմէ ստեղծած է իր իւրայատուկ ոճով:

Անոր երաժշտութիւնը բարդ է, չ'ենթարկուիիւր Արեւմտեան երաժշտութեան ընդունուած ձեւերուն:

Մեսսիան յաճախ յօրինած է նորարարական տարբեր ոճով: Ան յաջող կերպով նոր մեղեդիները միաձուլած է գոյութիւն ունեցող աւանդական այլ երաժշտական ոճերուն հետ:

1944-ին կը հեղինակէ «*Technique de mon langage musical*»ը:

Իր գործերէն կը յիշենք՝ «*Les offrandes oubliees*», «*Quatour pour la fin du temps*», «*Trios petites liturgies de la presence divine*», «*Visions de l'amen*», «*Harawi*», «*Saint Francois d'Assise*», «*Turangalila-Symphonie*», եւ այլն: Վերջին գործն էր «*Un sourire*»:

Կը մհ. 27 Ապրիլ, 1992-ին:

*«Յաճախ կը մտածեմ երաժշտութեան մասին. ես կ'ապրիմ իմ երազանքները երաժշտութեամբ»:

Ա. Այնշթայն

*«Լոյս դրկել մարդու մը մութ սրտին... այս է պարտականութիւնը արուեստագէտին»:

Ռոբերտ Շուման

ՈՒԻԹՈՂԴ ԼՈՒԹՈՍԼԱՎԱԿԻ

Ուիթոլտ ծնած է Վարշավա, 25 Յունուար, 1913-ին:

Շոպէնէն ետք կը նկատուի մեծագոյն լեհ երաժշտահանը:

Փոքր տարիքէն սորված է նուագել դաշնամուր եւ ջութակ:

Ինը տարեկանին կը յօրինէ առաջին գործը:

1932-ին կ'ուսանի Վարշավայի երաժշտանոցին մէջ:

Իր սկիզբի գործերը ազդուած էին լեհական ժողովրդական երաժշտութենէն:

1939-ին իր համանուագային կարգ մը երաժշտութիւնները կը նուագուին, առաջին անգամ ըլլալով, Կրակովի փառասօնին:

Երկրորդ Համաշխարհային պատերազմին կը բանտարկուի, կը փախչի, եւ ապրուստ ապահովելու համար կը սկսի նուագել Վարշավայի գիշերային զինետուններու մէջ: Իր ստեղծագործութիւններէն մի քանին կ'ոչնչանայ պատերազմի շրջանին:

Պատերազմէն ետք ան գրած է բազմաթիւ երաժշտական կրտորներ՝ ձայնասփիւռի, հեռուստացոյցի եւ շարժապատկերի համար:

Կատարած է խմբավարական բեղուն գործունէութիւն:

Իր գործերէն կը յիշենք՝ նուագահանդէս երաժշտախումբի համար, Թադման երաժշտութիւն, 4 համանուագ, Թաւջութակի եւ դաշնամուրի նուագահանդէս:

Կը մհ. Վարշավայի մէջ, 7 Փետրուար, 1994-ին:

ԼԷՕՆԱՐԴ ԲԵՌՆՍՏԱՅՆ

Լեօնարդ ծնած է Մասաչուսեթս, ԱՄՆ, 25 Օգոստոս, 1918-ին:

Լեօնարդը եղած է երաժշտահան, խմբավար, վարպետ դաշնակահար, երաժշտության դաստիարակ, գրող եւ մարդասեր:

Ան ստեղծագործել (composition) սորված է Հարվարդ համալսարանին մէջ: Իսկ խմբավարութիւնը սորված է Ֆիլադելֆիոյ Քուրթիս ինստիտուտի մէջ:

Բեռնստայն առաջին ամերիկացի երաժշտահանն է, որ ստացաւ միջազգային ճանաչում:

Ըստ երաժշտագէտի՝ «Ան ամերիկայի պատմութեան մէջ աննստադանդաւոր եւ յաջողակ երաժիշտն է»:

1946-ին Բեռնստայն կը խմբավարէ օփերա մը, ԱՄՆի մէջ առաջին բեմականացումը Բրիթընի «Peter Grimes» օփերային:

1953-ին կը դառնայ առաջին ամերիկացին, որ Լա Սկալա նշանաւոր օփերային դահլիճին մէջ կը խմբավարէ:

Ան ըսած է. «Ոեւէ երաժշտահանի մը յօրինումները իր ինքնութիւնն է, իր ազդեցութիւնները, իր արմատները»:

1958-1969 թթ. ան Նիւ Եորք ֆիլհարմոնիք երաժշտախումբի խմբավարն էր:

Իր գործերէն կը յիշենք՝ «Փրէլիւդ» կլարինէտի եւ ճազ խումբի համար, «Candide», «West side story», «Chichester Psalms», երեք համանրագ, «1600 Pennsylvania avenue», «On the town» եւ այլն:

1951-ին կ'ամուսնանայ եւ կ'ունենայ երեք զաւակ:

Կը մհ. Նիւ Եորք, 14 Հոկտեմբեր, 1990-ին:

ԱՌՆՕ ԲԱԲԱՋԱՆԵԱՆ

Երաժշտահան, դաշնակահար, մանկավարժ, մշ.ի գործիչ Առնօ Բաբաջանեան ծնած է Երեւան, 22 Յունուար, 1921-ին:

Կ'աւարտէ Երեւանի եւ Մոսկուայի երաժշտանոցները: Ինը տարեկանին գրած է «Պիոներական քայլերգ»ը:

Երկար տարիներ ապրած եւ ըստեղծագործած է Մոսկուայի մէջ:

1928-ին երաժշտութեան դասընթացներուն կը հետեւի Երեւանի Կոմիտասի երաժշտանոցին մէջ:

1938-ին կը շարունակէ իր երաժշտական ուսումը Մոսկուայի մէջ, Վիսարիոն Շերալինի հետ:

1971-ին կը դառնայ արուեստի վաստակաւոր գործիչ:

Իր գործերէն կը յիշենք՝ «Վաղարշապատի պարը», «*Էքսպր-րոմտ*»ը, «*Փրէլիւդ*»ը, «*Էլեգիա*»ն, «Հայկական *ռապսոդիա*»ն, «Վեց պատկեր», «Պոէմ», «*Պոլիֆոնիք սոնատ*», «*Կապրիչիօ*», եւ այլն:

Տարբեր գործիքներու համար գործեր՝ ջութակի հատանուագ, թաւջութակի համար նուագ: Նաեւ ունի դաշնամուրի նուագահանդէս (կոնցերտ), ջութակի, թաւջութակի *կոնցերտ*ներ, «Փարվանա» պալետը, եւ այլն:

Մաեստրօ Հենրիկ Անասեանը ըսած է, որ. «Այո, գաղտնիք չէ, որ ռուսները խելակորոյս կերպով են սիրում Բաբաջանեանի երաժշտութիւնը, ի մասնաւորի նրա երգերն ու *ֆիլմերի* համար գրած երաժշտութիւնը»:

Շարժապատկերի համար գրուած երաժշտութիւններէն կը յիշենք՝ «Իմ սիրտը լեռներում է», «Ամպրոպի արահետներով», «Երջանկութեան մէջանիկա»:

* * *

Ա. Բաբաջանեան անունով փողոց կայ Երեւանի մէջ:

Ա. Խաչատրեան ըսած է. «Երբ մտածում եմ այնպիսի երաժշտահանի մասին, ինչպիսին է Առնօ Բաբաջանեանը, ինձ հանգիստ եմ զգում, եւ մեռնելն էլ սարսափելի չէ, երբ գիտես, որ հայ երաժշտութեան զարգացման գործը յուսալի ձեռքերում է»:

Կը մհ. Սոսկուա, 11 Նոյեմբեր, 1983-ին:

Բաբաջանեանի կտակի համաձայն մարմինը հողին կը յանձնեն Երեւանի մէջ:

*«Ես ոչ մէկ ուշադրութիւն կը դարձնեմ իմ հասցէին ըսուած խօսքերուն...պարզապէս կը հետեւիմ իմ զգացումներուն»:

Վ. Ա. Մոցարտ

*«Դիւրին է որեւէ երաժշտական գործիք նուագել...կարեւորը զարնես ճիշդ լարը, եւ ճիշդ ժամանակին...եւ գործիքը կը նուագէ ինքնիրեն»:

Ե. Ս. Բախ

*«Նկարիչը կը նկարէ կտաւի վրայ...երաժիշտը իր նկարը կը նկարէ լռութեամբ»:

Ն. Ռիմսկի-Կորսակով

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ

* Պիանոֆորտեն (դաշնամուրի նախահայրը) կը հնարէ Բարտելոմեո Բրիսթոֆորին (1655-1731) Իտալիոյ մէջ 1709-ին: Ամենահին դաշնամուրը, որ պատրաստուած է 1720-ին, այսօր գոյութիւն ունի Նիւ Եորքի Մեթրոպոլիթէն թանգարանին մէջ: Արդի դաշնամուրը ունի 88 ստեղն:

* Ջութակը կը հնարուի 16-րդ դարուն Իտալիոյ մէջ: Այնուհետեւ 18-րդ դարուն գործիքը կը բարելաւուի: Ամենահին նկարը ուր կ'երեւի ջութակը, իտալիոյ հիւսիսը, 1530-ին կը պատկանի:

* Աւստրիացի բժիշկ Ֆրեդրիկ Մեզմերը հարմոնիկ գործիքը ծանօթացուց ֆրանսային:

* Թաւջութակի իսկական անուանումը եղած է՝ violoncello:

* 1800 թուականէն առաջ գոյութիւն չունէին սաքսոֆոնը, շէփորը, բլթակով շէփորը (թրումպէթ):

* Ուղը արաբական լարային գործիք է, կը նշանակէ տախտակ: Առաջին անգամ երեւցած էւ նուագուած է 6-րդ դարուն Մեքքայի մէջ: Սկիզբը չորս լար ունէր, ապա աւելցած է եւ եղած վեց լար: Ուղը եւրոպային կը ծանօթացնեն Սպանիոյ արաբ Մուրս թագաւորները:

* Հնդկաստանի ժողովրդական գործիքն է սիթարը: Ամիր Խոսրովն է (1253-1325) Սիթար հնարողը:

* Բալալայկա լարային գործիքը առաջ եկած է 16-րդ դարու դոմբրա գործիքէն: Այժմ բալալայկան ժողովրդական-ազգային գործիքն է ռուսաստանի մէջ: Մարմինը եռանկիւն, ունի երկար վիզ, երեք լար:

* Այսօրուան փողային գործիքներէն ֆլէյտայի նախահայրը կը նկատուի Եգիպտոսի մէջ գործածուած (Ք.Ա. 2000-ին) նմանատիպ մետաղէ շինուած մասաւս գործիքը: Այս գործիքին շատ կը նմանի ներկայի կարգ մը արաբական երկիրներու մէջ նուագուող նաայր:

* Կլարինետը հնարած են -1707-ին- հայր եւ որդի Քրիստոֆըր Դէնէր (1655-1707) եւ Զէկըբ Նուրեմբըրգէն (1681-1785):

* Ալթօ ֆլութը հնարած է Թիոբոլտ Բոհմը 1890-ին:

* Սաքսէֆոնը հնարուած է 1846-ին Ադոլֆ Սաքսի կողմէ (1814-1894):

* Բերանի փոքր երգեհոնը (harmonica) հնարած է Քրիստիան Ֆրեդրիկ Բուչման 1820-ական թուականներուն: Այս գործիքը աշխարհի տարածքին ամենաշատ ծախուած երաժշտական գործիքն է:

* Թրոմպետը կը ստեղծուի 1500-ական թուականներուն: Բլթակով թրոմպետը կը զարգանայ 1820-ականներուն:

* Մարիմբա հարուածային գործիքը հնարուած է 19-րդ դարուն Մեքսիքոյի մէջ: 1821-ին Մարիմբան կը նկատուի Գուաթեմալայի Ազգային գործիքը:

* Այսօրուան ակորդիոնը, որ գերմաներէն բառ է եւ կը նշանակէ ներդաշնակ մեղեդի, հնարած է 1829-ին Վիեննայէն երաժիշտ Սիբիլ Դիմեանը (1772-1847):

* Բանդինիոնը (ակորդիոնի այլ տեսակը), որ զարգացած է 19-րդ դարու կէսերուն Գերմանիոյ մէջ, նշանաւոր եւ շատ գործածուած գործիք է Արգենտինայի եւ Ուրուգուայի մէջ:

* Տարբեր լեզուներով Քանոն կ'ըսուի, մենք ըսած ենք որ հայկական գործիք է: Բառը արաբերէն կը նշանակէ օրէնք: Այս լարակա-

յին գործիքը հին ժամանակներէն սկսեալ կը նուագուի Միջին Արեւելքի տարածքին: Յունարէն կ'ըսեն քավավաքլ, ռոմաներէն՝ քանոնաքի, եբրայերէն՝ քալուն, եւ այլն:

* Արդի կիթառ բառը եկած է անդալուզեան արաբերէն *քիսարա* բառէն: Լատիներէն՝ սիթարա, հին յունարէն՝ քիսարա: Շատ հին գործիք է, վեց լարերով: Ելեկտրական կիթառը առաջին անգամ արտօնագիր ստացաւ 1937-ին: Գոյութիւն ունի երեք հիմնական կիթառի տեսակներ՝ դասական կիթառ, ելեկտրական կիթառ եւ հաւայեան կիթառ:

* Ֆրանսական երաժշտական եղջերափողը եթէ երկարելու ըլլանք, գործիքը պիտի ունենայ քսաներկու ոտք երկարութիւն:

* Երգեհոնի (organ) նախատիպը շատ հին է: Օրինակ, Ք.Ա. 3-րդ դարուն, նուագած են հայդրասուլիս, հին յունական ջութի ուժով նուագուող երգեհոն: Անցած է զարգացման երկար շրջան:

Երգեհոնը շատ բարդ կառուցուածք ունեցող գործիք է: Իւրաքանչիւր երգեհոնի մէջ կան ստեղնաշարեր, որոնք կը կոչուին «մանուալներ»: Սովորական երգեհոնը ունի երեք շարք ստեղնաշար, իսկ մեծերը նոյնիսկ հինգ: Անոնք դասաւորուած են միմյանց վրայ սանդուղքի աստիճաններու ձեւով:

Բացի ստեղնաշարերէն ունի նաեւ ոտնակներ (պեդալ), որ նախատեսուած է բասի ցած տոները արտաբերելու համար. այստեղէն ալ «երգեհոնային պեդալ» եզրը, որու տակ կ'ենթադրուի երկարատեւ պահուած բասի հնչիւններ: Երգեհոնային պեդալի կառուցւածքը չունի ոչ մէկ ընդհանուր բան ժամանակակից դաշնամուրի պեդալի կառուցուածքի հետ: 17-րդ դարէն սկսեալ կլաւեսինի եւ ապա՝ դաշնամուրի զարգացման հետ, երկրորդական տեղ կը մղուի երգեհոնը:

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ

*Բոլոր ժամանակներու, դասական երաժշտութեան, ամենաարգասաբեր առաջին տասը երաժշտահանները կը նկատուին՝

1-Ֆրանց Եոզէֆ Հայդն

2-Գեորգ Ֆրիդրիխ Հենդել

3-Վ. Ամադէուս Մոցարտ

4-Եոհան Սեբաստիան Բախ

5-Ֆրանց Շուբերտ

6-Լիւտվիգ Վան Բեթհովեն

7-Հենրի Փետրսէլ

8-Ջուզեպպէ Վերդի

9-Անտոնին Դվորժակ

10-Ֆրանց Լիստ եւ Պետր Իլյիչ Չայկովսկի:

*Ռուս նշանաւոր երաժշտահան Ալեքսանդր Բորոդինը քիմիաբանութեան փորձետոր էր Ս. Պետերբուրգի Բժշկական Կաճառին մէջ: Ան համեստօրէն ինքզինք անուանած էր «երաժշտութիւն սիրող»:

*Ա. Մոցարտ իր «Դոն Ժուան» օփերան գրած է մէկ նստելով: Յիշեալ օփերան բեմի վրայ կատարուեցաւ գրուելուն յաջորդ օրն իսկ, առանց փորձի: Ան զարմանալիօրէն մեղեդի կրնար յօրինել երբ գնդամուլ (billiards) կը խաղար:

*Քրիսթոֆըր Գլիկ երաժշտութիւն կը յօրինէր միայն, երբ նըստած կ'ըլլար դաշտավայրի մը մէջտեղը:

*Ֆ. Հայդն երաժշտութիւն կը յօրինէր միայն մաքուր ձերմակ

թուղթի վրայ: Ան նաեւ կը հաւատար, որ չէր կրնար լաւ երաժշտութիւն յօրինել, եթէ հագած չըլլար Մեծն Ֆրետրիկի նուիրած մատանին...:

*Զ. Ռօսսինին իր երաժշտութեան մեծ մասը յօրինած է, երբ գինով վիճակի մէջ եղած է:

*Ֆրեդրիկ Դելիուս (Թէոդոր Ալբերտ) (1862-1934) ծնած է Պըրատֆորտ, Անգլիա: Նշանաւոր երաժշտահան, յօրինած է օփերա, երաժշտախումբի տարբեր նուագներ, երգեր եւ սենեկային երաժշտութիւն: Կեանքի մեծ մասը ապրած է Ֆրանսա: 1924-ին կը դառնայ հաշմանդամ եւ կոյր, բայց այնուամենայնիւ կը շարունակէ երաժշտութիւն յօրինել, երբ մահացաւ 72 տարեկան էր:

*Ռ. Վագներ երաժշտութիւն յօրինած ժամանակ, կը հագներ պատմական տարագ:

*Նշանաւոր Ֆաուստի մասին գրուած է 53 օփերաներ:

*Ամենաշատ երգուած երգը կը նկատուի «Բարի տարեդարձ քեզի», «Happy birthday to you»: Երգը գրուած է 1936-ին, Միլորեդ եւ Փաթթի Հիլի կողմէ: Աշխարհի տարբեր երկիրներուն վրայ ամէն ժամ, ամէն օր կ'երգուի բազմահազար անգամ, տարբեր լեզուներով, նոյն երաժշտութեամբ:

*Ֆրանց Լիստը Ռ. Վագների աներհայրն էր:

*Եգիպտոսի Խտէյվիի պատուերով էր, որ Վերդին գրեց իր նշանաւոր «Աիդա» օփերան, որպէսզի ան բեմին վրայ կատարուի Սուէզի ջրանցքի բացման օրը: Հեղինակը ներկայ չկրցաւ գտնուիլ:

*Աւստրիացի բժիշկ Ֆրեդրիկ Մեզմերը հարմոնիքայի գործիքը ծանօթացուց ֆրանսային:

*Ֆրանց Շուբերտի նշանաւոր գործերէն մէկը՝ վեցերորդ հա-

մանուագը (սիմֆոնիան), Փարիզի երաժշտախումբը դուրս հանեց իր ցանկէն, Լոնտոնի *Ֆիլհարմոնիք* երաժշտախումբի անդամները վրան խնդացին, իսկ խմբավարը վերջնականապէս դուրս հանեց իր փորձերու ցանկէն: Այս նոյն համանուագը հանրութեան առջեւ առաջին անգամ կատարուեցաւ, գրուելէն երեսուն տարի ետք:

Շուրերտի յօրինած երաժշտութիւնը այնքան սրընթաց, դիւրին եւ արգասաբեր էր, որ յաճախ չէր կրնար իր երաժշտութիւնը ճանչնալ, երբ ժամանակ անց կը նուագէին իր առջեւ:

*Երաժշտահան Ֆ. Մենդելսոնը իր նշանաւոր նախերգանքը «Ամառուայ գիշերուայ երազ»ը, գրած էր, երբ 17 տարեկան էր:

*Հին եգիպտացիները (Ք.Ա. 3000 թ.) նուագած են տաւիղ (Harp) (ունի 46 լար). այն նոյն գործիքը, որ այսօր կը նուագուի: Նուագողները միշտ կանայք եղած են, մինչեւ այսօր յայտնի չէ թէ ինչու:

* Ուրիշներու կարծիքով Մոցարտի վերջին մեծագոյն համանրագը (սիմֆոնիան)՝ թիւ 41-ը յօրինած է միայն 16 օրուան ընթացքին: 1788 թուին իր գրած վերջին երեք համանուագները, զորս կըրցած է աւարտել ընդամենը երեք ամսուան ընթացքին, այսօր կը սեպուին աշխարհի լաւագոյն գործերէն, ան երբեք իր կեանքի ընթացքին չկըրցաւ կատարել բեմի վրայ:

* Դանիացի Հագոն Բորէնսէնի կողմէ «Քատտարա» օփերան յօրինուած է, Կոպենհագենի մէջ 1921-ին: Միակ օփերան է եւրփմոցիներու մասին:

*Փքափողը (bagpiper) սկոտլիական գործիք մը չէ, ինչպէս որ կը կարծուէր: Այս գործիքը շատ հին ժամանակներէն ստեղծուած եւ գործածուած է նախաքրիստոնէական ժամանակներուն Ասիոյ մէջ:

*Աշխարհահռչակ գրող Ուիլեամ Շէքսպիրէն բացի կայ ուրիշ Ու. Շէքսպիր մը (1849-1931), ան անգլիացի է եւ գրած է «The art of

singing and plain words on singing»ը: Ան նոյնպէս նշանաւոր մենակատար երգիչ էր:

*Երաժշտահան Վ.Ռ.Վազնէր իր ամբողջ կեանքի ընթացքին կարծես հալածուած էր թիւ 13-էն: Անունը ամբողջութեամբ 13 տառերէ կը բաղկանայ: Ծննդեան թուականն է 1813: Առաջին հանրային նուագահանդէսը կատարած է 1831-ին: Իր նշանաւոր գործերէն մին աւարտած է Ապրիլ 13-ին, նոյն գործը Փարիզի մէջ ներկայացուած է Մարտ 13-ին, յաջորդ տարին: Ռիգայի օփերայի տնօրէն նշանակուած է Սեպտեմբեր 13-ին: Վազնէր գրած է 13 օփերա, սաքսոնիայէն արտաքուեցաւ 13 տարի, եւ կը մահանայ Փետրուար 13-ին, գերմանական համադաշնակցութեան 13-րդ տարին:

*Հին Յունաստանի մէջ երաժշտութիւնը մեծ դեր ունէր հասարակութեան մէջ: Հետեւեալ բառերուն արմատները յունական են՝ music, melody, harmony, symphony, orchestra, organ, chorus, rhythm: Յունաստանի մէջ մեներգի մրցումներ տեղի ունեցած են Ք.Ա. 670 թուականէն սկսեալ:

ԽՍԲԱՎԱՐԱԿԱՆ ՓԱՅՏԻԿԻ՝

«ՅՊԻԿ»Ի ԾԱԳՈՒՄԸ

17-րդ դարուն ապրող ֆրանսացի երաժշտահան Լիւլի ոտքը գետին զարնելով կամ ձեռքերն իրարու բախելով չափ տալէն ձանձրացած՝ օր մը խոշոր գաւազան մը կ'առնէ ու կը սկսի գետին զարնել զայն, չափ տալու համար: Անգամ մը այդ գաւազանն ա'յն-բան ուժգին իջեցուց վար եւ անուշադրութեամբ ոտքին զարկաւ, որ

վերք մը գոյացաւ եւ լաւ չդարմանուելով՝ մահուանը պատճառ եղաւ:

Վարպետին գաւազանը փորձեցին յաջորդներ, աւելի պզտիկ չափով, մինչեւ որ փայտիկի փոխուեցաւ ան եւ նուիրագործուեցաւ խմբավարներու ձեռքին մէջ՝ իբր պաշտօնական գործիք:

*Իտալերէն լեզուն 17-րդ դարէն սկսեալ դասական արեւմուտեան-երաժշտութեան լեզուն էր: 17-19-րդ դարերուն անգլիացի երաժիշտները, հմայուած վերոնշեալ իրողութենէն, եւ որպէսզի աւելի ներգործեն հասարակութեան վրայ սկսան փոխել իրենց իսկական անունները: Այսպէս երաժշտահան Ջոն Քուփըր (1570-1626) անունը վերափոխեց Ջովաննի Գոբբարիօ եւ իռլանտացի նշանաւոր թէնոր Մայքլ Քելի (1762-1826) ինքզինք անուանեց Օշելլի:

*20-րդ դարու մեծագոյն ջութակ նուագող եւ ջութակի երաժշտահան կը նկատուի աւստրիացի Ֆրից Քրայզլեր (1875-1962): Ան 1943-ին կը դառնայ ԱՄՆ-ի քաղաքացի: Անոր գրած ջութակի կարճ գործերը մինչեւ այսօր յարատեւօրէն կը կատարուին:

*Անգլիոյ մէջ երաժշտութիւնը բացարձակապէս արգիլուած էր *Քամընուելթի* -Commonwealth- շրջանին (1648-1660 թթ.):

*ԱՄՆ, Մասաչուսեց նահանգի Բոսթըն քաղաքին մէջ 17 Յունիս, 1872 թուականին տեղի ունեցաւ աննախադէպ, ամենամեծ երաժշտախումբի ելոյթը: Հազար գործիքներ եւ 20,000 հոգիսոց երգչախումբ: Այս հսկայ, բացառիկ ելոյթը կը ղեկավարէր Եոհան Շտրաուս կրտսերը, իրեն կ'օգնէին հարիւր խմբավարներ:

*Ամերիկացի երաժշտահան Ջոն Ֆիլիփ Սուզա (1854-1932) նշանաւոր էր իր փառատօնի խումբով: Ան գրած է 136 քայլերգ: Իր

խումբով աշխարհը շրջած է 1910-1911 թուականներուն: Ձինք ան-
ւանած են «March king» («Քայլերգի արքայ»):

*Բերհովէնի նման Չէխ երաժշտահան Բեդրժիխ Սմետանա
(1824-1884) վերջնականապէս կը իսլանայ 1874-ին, բայց այնուամե-
նայնիւ կը ստեղծագործէ իր լաւագոյն կտորները՝ առանց իր գոր-
ծերը լսելու:

*Երաժշտահան-կատարող Ռոբերտ Շումանի կինը Կլարա
Շուման (1819-1896) ինը տարեկանին առաջին դաշնամուրային
ելոյթը կ'ունենայ: Ան մեծ եւ վարպետ նուագող ըլլալէ բացի, երա-
ժշտահան էր եւ երկարամեայ մանկավարժ:

*Թաւջութակի նշանաւոր կատարողներ եղած են՝ Ջուզեպպէ
Ջաչինի, Լուիջի Բօկերինի, Ալֆրեդօ Բիաթի, Կառլ Դաւիդով,
Պաբլօ Գասալէզ, Պօլ Տորդելլեր, Մատիսլաւ Ռոստրոպովիչ, Ժակ-
լին Դիւ Պրէ:

*Նշանաւոր տաւիղ նուագողներ եղած են՝ Դուրլուզ Կարուան,
Նիկոլաս Պոչսա, Էլիաս Բարիշ Ալվարէս, Սիդոնի Գուսէնս, Մա-
րիցա Ռոբլէս:

*Ֆրանսացի Կառլոս Սալզէտօ (1885-1961), եղած է 20-րդ դա-
րու մեծագոյն տաւիղ նուագողն ու տաւիղի երաժշտահան:

*Ֆլութի աշխարհահռչակ նուագողներ եղած են՝ Չարլզ Նիքոլ-
սըն, Ուիլեամ Բինքլէյտ, Սէվերինօ Կազելունի, Ժան-Պիէռ Ռամպալ,
Ջէյմս Քալվէյ, Հարվի Սուլերքեր:

*Կլարինէթի լաւագոյն նուագողները եղած են՝ Անտոն եւ Եռ-
հան Ստադլեր, Հենրիխ Բէլերմէն, Բենի Գուսման, Ֆրետրիկ Թուր-
սէն, Գերվէյս դը Բէլեր, Վուդի Հէրմէն, Ժակ Բրայմեր, Ալան Հաքըր:

*Կլարինեթի համար 20-րդ դարուն գրուած լաւագոյն գործերէն մին Ջորջ Գերշվինի «Ռապսոդի ին բլու» գործն է, զոր անհաւատալիօրէն գրած է տասը օրուան ընթացքին:

*Սաքսեֆոնի լաւագոյն նուագողները եղած են՝ Սիդնի Բէշէթ, Մարսէլ Մուր, Ջոնի Հոդջէս, Կոլմըն Հովքինս, Լէստէր Եանգ, Չարլի Փարքըր, Ջոն Գոլդրէյն, Սթան Գէթս:

*Ռօսսինին առաջին երաժշտահանն է, որ բլթակով թրումփէթը գործածեց 1829-ին «Ուիլեամ Թել» գործին մէջ: Թրումփէթի լաւագոյն նուագողները եղած են՝ Ջիովաննի Փելէգրինօ, Բրանդի, Վալանտայն Սնօ, Լուի Արմատրոնգ, Տիգի Կիլէսքի, Մայլս Դէյվիս, Ուայնթըն Մարսալիս:

*Սըր Արթիւր Էդուարդ Պլիս (1891-1975) անգլիացի երաժշտահան է: Թագուհիի երաժշտական կեդրոնի ղեկավարը: Յօրինած է ընդհանրապէս երգչախումբի եւ թատերական գործեր, ունի նաեւ պալէտներ եւ օփերաներ՝ «Օլումփիընզ», «Թապիաս անտ տը անճըլզ», «Միրիքըլ ին տը Կորսլըլզ» եւ այլն:

*Երգչախումբի արուեստը երեք հազար տարիէ ի վեր գոյութիւն ունի: Հին Յունաստանի մէջ թատրոնի ժամանակ միշտ երգչախումբ կար... ողբերգական դերակատարման ժամանակ երգչախումբը 12-15 հոգի կը հաշուէր, իսկ կատակերգութեան դերակատարման ժամանակ 24-50 հոգիւնոց երգչախումբ:

*Երաժշտահան Ջոն Բէյշ, 1952-ին կը հեղինակէ գործ մը՝ «4'33», այս գործին մէջ տեղ մը չորս վայրկեան եւ 33 երկվայրկեան լռութիւն կայ:

*Ֆրանսացի-հրեայ նշանաւոր երաժշտահան, դաշնամուրի վարպետ կատարող Չարլզ Ալգան (1813-88), իր ժամանակներու

մեծագոյն դաշնակահարը կը նկատուէր: Շատ քիչ հանրային ելոյթներ կու տար, ըսելով որ զբաղած է ընթերցանութեամբ:

*Էրնեսթ Բլոկ (1880-1959) ամերիկացի նշանաւոր երաժշտահան է: Ծնած է Ժընեւ, ապա հաստատուած ԱՄՆ: Հիմնադիր եւ տնօրէնը եղած է Քլիվլանդի երաժշտական հիմնարկին: Վարած է պատասխանատու պաշտօններ: Յօրինած է օփերաներ, նաեւ դաշնամուրի, ջութակի, քառեակի նուիրուած բազմաթիւ գործեր:

*Էրիկ Սատի (1866-1925) ֆրանսացի երաժշտահան է: Ունի գործ մը «Վեքսլշշընգ», գոր նուագելու համար պէտք է տրամադրել լման օր մը եւ գիշերուան մը կէտը: Ան ամենաերկար երաժշտութիւնն է: Այս երաժշտական կտորը պէտք է նուագուի 840 անգամ: Երաժշտութեան ընթացքին վեց դաշնակահարներ պէտք է զիրար փոխարինէին:

*18-րդ դարու մեծագոյն մեներգիչներէն է Կառլօ Ֆարինէլլին (1705-1785): Ան ձայնային մեծ կարողութեամբ օժտուած էր: Սպանիոյ թագաւոր Ֆերդինանդ VI իրեն Իշխանի կոչում կը շնորհէ եւ ապա հսկայ նիւթական գումարով կը գնահատէ իր շնորհքը:

*1594 թուականին, Ֆլորենցիոյ մէջ, Ռինուչիի բանաստեղծութեամբ եւ Պերիի երաժշտութեամբ զրուած «Դափնէ» առաջին օփերան կ'իրականացուի:

*Բազմաձայն (polyphonic) երաժշտութեան հիմնադիրը կը նըկատուի ֆրանսացի երաժշտահան Գիլյոմ դը Մաշօ (Guillaume de Machaut, 1300-1377): Ան առաջին անգամ ըլլալով 14-րդ դարուն եկեղեցական պատարագ գրեց քառաձայն երգեցողութեան համար: Բանաստեղծ էր նաեւ, ունի չորս հարիւր բանաստեղծութիւն:

*Ժ. Ֆրետրիխ Հենդել եւ Ռոբերտ Շուման ուսանած են իրաւաբանութիւն, սակայն յետագային եղած են երաժշտահաններ:

Ալեքսանդր Բորոդին եղած է քիմիագետ, իսկ Նիքոլայ Ռիմսկի-Կորսակով կը պատրաստուէր ծովուծի սպայ դառնալ:

*Երաժշտութիւնը առաջին անգամ հեռաձայնով լսուած է 1876-ին:

*Աշխարհի տարածքին բրիտանացիք ամենաշատ դրամը կը ծախսեն երաժշտութեան համար: Աշխարհի ծախսուած գումարին 7.4%:

*Ֆլորենսսական օփերայի սիւներն էին բանաստեղծ Օտտավիօ Ռինուչինին, երաժիշտներ Եակոբօ Պերին (1561-1633) եւ Զուլիօ Կաչինին (1545-1618): Կաչինիի նշանաւոր գործն էր «Նոր երաժըշտութիւն»ը (1602):

*Ֆրանց Շուբերտ մեծ քանակով երգերու եղանակներ գրած է, եւ այդ բանաստեղծութիւններու հեղինակը հռչակաւոր գերմանացի Վոլֆգանգ Գեօրէն էր: Շուբերտի «Die forelle» գործը ունի վեց տարբեր մշակումներ, քանի որ տարբեր առիթներով, երբ իրեն բարեկամները ուզած են այդ կտորի նոթագրութիւնը, մօտը չունենալով, իր յիշողութեամբ, գրած է նորը:

*Իտալացի նշանաւոր երաժշտահան Ռօսսինիի անունով կը կոչուի tournedos Rossini անունով համադամ ճաշը: Այս ճաշատեսակը հնարած է ֆրանսացի խոհարար Մարի-Անտուան Գառեմը:

*Նշանաւոր աստղագետ եւ մաթեմատիկոս Գալիլէօ Գալիլէյի հայրը եղած է Վինչենցօ Գալիլէյը (1520-1591): Ան սքանչելի երաժիշտ էր, վարպետ վինահար, երգիչ ու երաժշտահան: 1581-ին կը հրատարակէ «Երկխօսութիւն հին ու ժամանակակից երաժշտութեան մասին» նշանաւոր գործը:

*Հռոմէական օփերայի լաւագոյն ստեղծագործութիւններէն մէ-

կը կը նկատուի Լորէտտո Վիտորիի (1588-1670) «Գալաթիա» օփերան:

*1567 թուականին Փարիզի մէջ կը հիմնուի «Բանաստեղծութեան եւ երաժշտութեան կաճառը», Կառլոս IX թագաւորի արտօնութեամբ:

*17-րդ դարու կեսերէն օփերան Ֆլորենսսայէն եւ Հռոմէն ետք տեղափոխուեցաւ Վենետիկ: 1637-ին Վենետիկի Սան-Կասիանօ առաջին օփերային թատրոնի բացումը տեղի կ'ունենայ:

*Վենետիկեան օփերայի դպրոցի նշանաւոր երաժշտահաններէն կը յիշենք՝ Ֆրանչեսկօ Կաւալլին (1602-1676) եւ Մարկ Անտոնիօ Չեստին (1623-1669):

*Մօնտեվերդիէն ետք Ալեսանդրօ Սկառլատին (1660-1725), նեոպոլիտանական դպրոցի ամենաականաւոր օփերային երաժշտահանն էր:

*1647 թուականին Փարիզի մէջ բեմադրեցին իտալացի երաժշտահան Լուիջի Ռոսիի «Օրփէոս» օփերան: Յաջողութիւնը շատ մեծ էր:

*1678-ին Համբուրգի մէջ կը բացուի օփերայի թատրոնը: Մեծ գործունէութիւն տարած են «Collegium musicum» առաջին սիրողական կազմակերպութիւնը:

*Ռէյնհարդ Գէլգերը (1674-1739) գերմանացի նշանաւոր երաժշտահան էր: Ան հռչակուած էր օփերային երգեցողութեան ձեւերու հնարամտութեամբ, լայնօրէն ու ազատօրէն կ'օգտուէր նուագախումբի հնչողութենէն:

*Եռիան Ադոլֆ Հասէն (1699-1783), 18-րդ դարու նշանաւոր օփերային երաժշտահաններէն մին է: Յօրինած է հարիւրէ աւելի

օփերաներ: Հասէն եղած է վիեննական եւ Տրեզտնի պալատական թատրոններու ղեկավար-խմբավարը:

*Փէօրսէլի «Դիդոնան եւ Էնէասը» օփերայի մասին Ռոմէն Ռոլան ըսած է. «Դիդոնայի հրաժեշտի ու մահուան տեսարանները քաւական էին, որպէսզի այդ ստեղծագործութիւնը դարձնէին անմահ»:

*Գերմանիայի երգեհոնային երաժշտութեան հիմնադիրն է Սամուիլ Շէդտը (1587-1634):

ԴԱՍԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ
ԺԱՍԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
(6-20-ՐԴ ԴԱՐԵՐ)

ԴԱՍԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ (6-20-ՐԴ ԴԱՐԵՐ)

Դասական երաժշտության ժամանակագրության այս բաժինը կ'ընդգրկէ 521 թուականէն մինչեւ 1950 թուականը: Բաժինը ամբողջական չէ:

- 521 Բոյիտուս արեւմտեան աշխարհին կը ծանօթացնէ յունական երաժշտութիւնը «letter notation»ը:
- 590 Ս. Գրիգոր Մեծ կ'ընտրուի Պապ: Իր իշխանութեան ժամանակ երաժշտութիւնը վերելք կ'ապրի, կը սկսին Գիրգորեան մեղեդիները: Ան Հռոմի մէջ կը հիմնէ schola cantorum-ը:
- 619 Չինաստանի մէջ կը հիմնուին երաժշտախումբեր, հարիւրաւոր նուագողներով:
- 725 Չինաստան, Մինգ-Հուանգ կայսրի պալատին մէջ գոյութիւն ունէր երաժշտական բարձր մշակոյթ: Կը նուագէին՝ կիթառ, ֆլուր, զանգակներ, հարուածային տարբեր գործիքներ եւ ծընծրդայ:
- 744 Գերմանիա: Երգեցողութեան դպրոցը կը հիմնուի Ֆուլտայի վանքին մէջ:
- 750 Գրիգորեան եկեղեցական երաժշտութիւնը կը սկսի զարգանալ՝ Գերմանիոյ, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ մէջ:
- 790 Եկեղեցական երաժշտական դպրոցներ կը հիմնուին՝ Փարիզի, Գոլոնի, Սուասոնի մէջ եւ այլուր: Բոլորը Հռոմի -schola cantorum-ի ղեկավարութեան ներքեւ:

- 800 Կանուխ միջնադարի բազմաձայն երաժշտութեան «organum» ձեւը առաջ կու գայ, որ ունէր երկու ձայնային բաժիններ:
- *Սրբազան հռոմէական կայսր Շառլմանի (Կառլոս Մեծ) պալատին մէջ, առաջին անգամ ըլլալով, բանաստեղծութիւններու վրայ երաժշտութիւն կը յօրինուի:
- 855 Տեղի կ'ունենայ բազմաձայն երաժշտութեան առաջին փորձերը:
- 870 Կը հրատարակուի, անանուն հեղինակէ «Musica enchiriadis» երաժշտական ձեռագիրը, ուր լատինական տառերը գործածւած են, որպէս նոտաներ:
- 889 Պրիւմի վանականներէն Ռեզինս (մահացած 915-ին), իր երաժշտական տեսութիւնը կը հրատարակէ «Epistola de harmonica institutione» գիրքին մէջ:
- 900 Երաժշտական նոտաներու մէջ neumes-ներու զարգացումը:
- 942 Արաբները կիսաբոլորակ թմբուկը՝ ketteldrums եւ շեփորը Եւրոպային կը ծանօթացնեն:
- 980 Անգլիա: Ուինչէսթըր վանքին մէջ կը սկսի գործածուիլ երգեհոն մը չորս հարիւր խողովակով:
- 990 Կը զարգանայ երաժշտական կանոնաւոր նոտագրութիւնը:
- 990-ականներ: Կը գրուի կարեւոր երաժշտական ձեռագիր մը՝ «Antiphonarium Codex Montpellier»ը:
- 1000 Երգահաններ իրենց գործերուն մէջ սկսան գործածել բազմաձայնութիւնը:
- 1008 Ռէյչնիվի վանականներէն Բերնս կը գրէ իր գործերը երաժշտական տեսութեան մասին: Մահացաւ 1048-ին:
- 1015 Իտալիա: Ռավեննա քաղաքի մօտ, Պոմպոզա վանքին մէջ, որպէս նորոյթ, կը սկսի երգեցողութիւնը:

- 1026 Գուիդո դ'Արեցո, իտալացի (992- մահացած է 1040-էն ետք)
երաժիշտ, տեսաբան եւ մանկավարժ, վանական մը, կը գրտ-
նէ արդի երաժշտական նոտաները եւ *դոնիք՝ տօ, ռէ, մի,
ֆա, սոլ, լա, սի*:
- 1041 Մագիստր Ֆրանկօ, երաժշտութեան առաջին քննադատն է:
Կը յիշենք «Ars Magistri Franconis de Musica Mensurabili»:
- 1050 Գերմանիոյ մէջ Ս. Ծննդեան առաջին երգը կը յօրինուի:
*Տալիդը կը հասնի Եւրոպա:
*Երաժշտական նոտաներուն կը տրուի ժամանակի արժէք:
- 1065 Գերմանիա: Բենեդիկտեան վանական Վիլհելմ ֆոն Հիրսաու
(1030-1091) կը հեղինակէ ձեռագիրք մը երաժշտական տեսու-
թեան մասին: Ան կարող երաժիշտ էր:
- 1098 Ծն. Հիլդեգարդ Բինկենցի, գերմանացի երաժշտահան: Մհ.
1179-ին:
- 1100 Կը սկսի աշխարհիկ երաժշտութիւնը:
- 1125 Ֆրանսայի մէջ կը սկսի աշուղներու երաժշտութիւնը:
- 1150 Ֆրանսայի հարաւը աշուղներու երաժշտութիւնը կը կազմա-
կերպուի:
- 1151 Եւրոպայի տարածքին նոր պարային ձեւեր կը զարգանան:
- 1157 Գերմանիա: Ծն. առաջին նշանաւոր մենակատար երգիչը՝
Գուրենպուրգ:
- 1200 Ծնծղաները ի յայտ կու գան, որպէս երաժշտական գործիք:
*Իռլանդիայի մէջ մասնագիտացած գուսանները կը զար-
գանան:
*Լատինական եկեղեցւոյ հոգեւոր երգերու գերմանական ժո-
ղովածուն լոյս կը տեսնէ:

- 1220 Գերմանիա: Դրեզդեն քաղաքին մեջ տղոց երգչախումբը կը հիմնուի:
- 1230 «Կարմինա Բուրանա», աշակերտական երգերու առաջին ժողովածուն լոյս տեսաւ, որ խմբագրուած է Բաւարիոյ մէջ:
Ունի 254 բանաստեղծութիւններ եւ թատերգութիւններ: Այս ժողովածուն կը յայտնաբերուի 1803-ին Բաւարիոյ Բենեդիկտեան վանքի մէջ:
- 1240 Կանուխ շրջանի եկեղեցական օրէնքներու պապական ատեանը «Sumer is icumen in», կ'եղանակաւորուի: Հեղինակը անանուն է:
- 1250 Հնարուեցաւ փոքր երգեհոնը:
*Սկսաւ երգչախմբային եռանդուն զործունէութիւնը:
- 1260-80 թուականներուն գերմանացի տեսաբան Ֆրանկօ Կոլոնացին ստեղծեց նոր ձեւ մը նոտաներու կշռութաւորման:
- 1260 Առաջին գլխաւոր երգեցողութեան դպրոցը բացուեցաւ Մայնցի մէջ:
- 1262 Ֆրանսական առաջին օփերէթը յօրինեց Ադամ լա Հալը՝ «Le Jeu de la Feuille'e»:
- 1270 Ծն. Ջովաննի դա Գասիան, իտալացի երաժշտահան: Մհ. 1350-ին:
- 1288 Ֆրանսայի մեծագոյն աշուղը՝ Ադամ դը լա Հալ, Նեապօլի մէջ մահացաւ:
- 1289 Ծն. Ժան դը Մորի, ֆր.ի երաժշտահան: Մհ. 1351-ին:
- 1290 Ծն. Ֆիլիպ դը Վիտրի, ֆր.ի երաժշտահան: Մհ. 1361-ին:
- 1300 Jongleurs մասնագէտ երաժիշտներու ելոյթները կը սկսի Ֆր.ի մէջ:
*Ծն. Գիլլոմ դը Մաշօ, ֆր.ի երաժշտահան: Մհ. 1377-ին:

- 1304 Մահացաւ Ռուտիկըր Մանէս, երգերու ձեռագիր հաւաքածո-
յի հրատարակիչը:
- 1320 Արս նովայի հրատարակութեամբ, Ֆիլիպ դը Վիտրիի գրած
տետրակով, նոր եւ աւելի գեղեցիկ երաժշտական շրջան մը
սկսաւ:
- 1322 Պապը կ'արգիլէ եկեղեցական երաժշտութեան մէջ գործածել
-բազմամասն նուագը՝ counterpoint:
- 1325 Ծն. Ֆրանչէսկօ Լանտինօ, իտալ. երաժշտահան եւ երգեհո-
նահար: Մհ. 1397-ին:
*Երգեհոնի ոտնակները սկսաւ գործածուիլ:
- 1332 Թուլուզի մէջ հիմնուեցաւ ուսուցիչ-երգիչի ընկերակցու-
թիւնը:
- 1350 Փարիզի փոխարէն Կամպրայը դարձաւ ֆր.ի երաժշտական
կեդրոնը:
*Արաբական երաժշտական գործիք ուտը ժողովրդական նը-
ւագարան դարձաւ Եւրոպայի մէջ:
*Գերմանիոյ մէջ մենակատար երգիչներու շարժում սկսաւ:
- 1360 Սկսաւ զարգանալ clavichord-ը (դաշնակի նախատիպը) եւ
cembalo-ն (վաղադաշնակ):
- 1364 Գիլլոմ դը Մաշօ յօրինեց Նոտր դամի պատարագը, այս
գործով ան հիմնեց մեծ կտաւի երաժշտութիւնը: Նշեալը
իրագործուեցաւ Ռէյմի մէջ տօնախմբելու թագադրութիւնը
Ֆրանսայի գահակալ Շառլ V-ի:
- 1369 Ծն. Զոն դունսթաբլ, անգլ. երաժշտահան: Մհ. 1453-ին:
- 1377 Պապական երաժիշտները Ավինիոնէն վերադարձան Հռոմ:
Սկիզբ Հռոմ քաղաքին, որպէս երաժշտութեան կեդրոն:

- 1385 Առաջին ֆրանսական պալատի պարահանդեսը տեղի ունեցավ: Չարլզ VI-ի եւ Իզաբելլայի ամուսնութեան առիթով:
- 1397 Ծն. Գիլյոմ Դուֆէյ, նետր. երաժշտահան: Մհ. 1474-ին:
- 1400 Ծն. Գիլս Բինչոս, նետր. երաժշտահան: Մհ. 1460-ին:
 *Առաջին անգամ նշուեցաւ dulcimer-ի մասին, հին հրեական երաժշտական գործիք, քնարի նմանող:
- *Ծն. Եոհաննէս Գորնազո, սպ. երաժշտահան: Մհ. 1475-էն յետոյ:
- 1410 Ծն. Եոհան Օգեզհեմ, ֆլաման երաժշտահան: Մհ. 1497-ին:
- 1416 Բրասիլոլինին գտաւ առաջին դարու Քուինտիլիանսի De institutone oratoria-ն, որ հիմնական բնագիրը դառնաւ հռետորական արուստին:
- 1418 Ծն. Հենրի Ափունթոն, անգլ.ի երաժշտահան եւ երգեհոնահար: Մհ. 1497-ին:
- 1425 Ծն. Եոհան Օքերմ, պելժ երաժշտահան: Մհ. 1497-ին:
- 1426 Նիդերլանդը դարձաւ Եւրոպայի երաժշտութեան կեդրոնը:
- 1430 Հիմնուեցաւ Նիդերլանդի առաջին երաժշտական դպրոցը:
 *Ծն. Ջէկոբ Օբրեխտ, նետր. երաժշտահան: Մհ. 1505-ին:
- 1437 Ջոն Դունսթափիլ զարգացուց բազմամասն նուագը երաժշտական յղացումներուն մէջ:
- 1440 Ծն. Ջոզկան դէ Պրէ, ֆլաման երաժշտահան: Մհ. 1521-ին:
 *Ծն. Գասպար վան Ուիրպէկ, ֆլաման երաժշտահան: Մհ. 1514-ին:
- 1450 Ծն. Հենրիխ Բսահակ, գերմ.-նետր.ի երաժշտահան: Մհ. 1517-ին:
- 1453 Անգլիոյ առաջին երաժշտահանը, Ջոն Դունսթափիլ, մահացաւ Լոնտոնի մէջ:

- *Գերմանացի կոյր երգեհոնահար Կոնրադ Բաուման (1410-1473) հրատարակեց «Fundamentum organisandi»-ին, որ երգեհոնի կտորներու, երգերու եւ պարերու հաւաքածոյ է:
- 1457 Հրատարակուեցաւ առաջին տպագրուած երաժշտութիւնը «Մայնզ Փսալթըր» գիրքի մէջ:
- 1459 Ծն. Պօլ Հոֆհայմեր, աւստ. երաժշտահան եւ երգեհոնահար: Մհ. 1537-ին:
- 1462 Ծն. Խուան տէ Անչիէթա, սպ. երաժշտահան: Մհ. 1523-ին:
- 1468 Ծն. Խուան դէլ Էնսինա, սպ. երաժշտահան, բանաստեղծ եւ թատերագիր: Մհ. 1530-ին:
- 1473 Գերմանիա: Շտուտգարդի մօտ Էսսլինգէնի մէջ Եոհան Գերսէնի կողմէ հրատարակուեցաւ առաջին երաժշտական տպուած ժողովածուն, որ կը կոչուէր «Collectorium super Magnificat»:
- 1479 Ծն. Եոհան Գոլխալուս, գերմ. երաժշտահան-տեսաբան, եւ մարդասէր: Մհ. 1552:
- 1480 Ծն. Ֆիլիպ Վարդալօ, ֆր. երաժշտահան: Մհ. 1530-ին:
- 1481 Ծն. Մաթէօ Ֆլէչա, սպ. երաժշտահան: Մհ. 1553-ին:
- 1484 Եոհան Տինտորիս, երաժշտութեան տեսաբան եւ երաժշտահան (1435-1511), գրած է «De inventione et usu musicae»-ն:
- 1485 Ծն. Կլեման Ժանէկէն, ֆր. երաժշտահան: Մհ. 1559-ին:
- 1486 Ծն. Լուդվիգ Ջենֆալ, շուէտ-գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1543-ին:
- 1490 Բալէտը սկսաւ կատարուիլ իտալական պալատներուն մէջ:
 *Ծն. Ադրիան Վիլարդ, ֆլաման երաժշտահան: Մհ. 1562-ին:
 *Ծն. Կլոդին դէ Սերմիս, ֆր. երաժշտահան: Մհ. 1562-ին:

- *Մն. Ջոն Թաւերնըր, անգլ. երաժշտահան: Մհ. 1545-ին:
- 1492 Մհ. Անտուան Բոսնոյս, ֆր.-ֆլաման երաժշտահան: Ծը-
նընդեան թուականը անյայտ է:
- *Հոմէագի փիլիսոփայ Պոյտիուսի (480-524) «Օփերա» գործը,
որ երաժշտութեան տեսութեան խոհագրութիւններ են, վե-
րահրատարակուեցաւ Վենետիկի մէջ:
- 1493 Մաքսիմիլիան I-ի պալատին երգեհոնահարը Պօլ Հոֆհայ-
մըն է, իսկ Հենրիխ Բասակ' նոյն պալատի երաժշտահանը:
- 1494 Ժան Մամբէի (1460-1501) «Rosetum exercitiarum spiritualium»
առաջին գիրքն է, որ հետեւողական ուսումնասիրութիւնն է
սուրբ խորհրդածութեանց եւ հոգեկան մարզումներու:
- 1495 Ջասքուին դէ Բրիս, ֆլաման երաժշտահան, Կամբրիա տա-
ճարի երգեհոնահար եւ խմբավար կարգուեցաւ:
- *Մն. Ուիլեամ Ուայթբրոք, անգլ. կրօնաւոր եւ երաժշտահան:
Մհ. 1568-ին:
- 1496 Ֆրանչինուս Կաֆորիուս (1451-1522) (իտալ., երաժշտու-
թեան տեսաբան եւ երաժշտահան), հեղինակեց «Practica
Musica» նշանաւոր հատորը:
- 1499 Անգլիա: Օքսֆորտի համալսարանը սկսաւ շնորհել երաժըշ-
տութեան վկայականներ:
- 1500 Մն. Ջովաննի Անիմուչա, իտալ. երաժշտահան, խմբավար:
Մհ. 1571-ին:
- *Մն. Անտոնիօ դէ Կապեգոն, սպ. երաժշտահան: Մհ. 1566-ին:
- *Օթաւիօ դէ Պեթրաչի, Վենետիկի մէջ, տպագրեց երաժշտա-
կան գործեր:
- *Մն. Քրիստոֆալ դէ Մորալես, սպ. երաժշտահան: Մհ. 1553-
ին:

*Հանց Ֆուլզ Նուրենբերգեն (1450-1515) կատարելագործեց երգեր յօրինելը: Այսուհետ աշխարհիկ երգեր յօրինել եւ երգելը արտօնուած է:

*Մն. Լուիզ դէ Միլան, սպ. երաժշտահան: Մհ. 1561-ին:

1502 Ջոզքան դէ Պրէ հեղինակեց պատարագի առաջին գիրքը: Երկրորդը՝ 1512-ին: Երրորդը՝ 1516-ին:

1504 Մն. Ֆրանչեսկո դի Բերնարդո, իտալ. երաժշտահան եւ երգեհոնահար: Մհ. 1571-ին:

1505 Մն. Թոմաս Թալիս, անգլ. երաժշտահան: Մհ. 1585-ին:

*Մն. Մատթէոս լէ Մայստր, պելժ երաժշտահան: Մհ. 1577-ին:

*Մն. Ժակ Արկադելտ, նետր. երաժշտահան, խմբավար: Մհ. 1568-ին:

1506 Մն. Ալեքսանդր Ագրիկոլա, ֆլաման երաժշտահան: Մհ. 1446-ին:

1507 Մն. Բալինտ Բագֆրակ, հունգ.-լեհ երաժշտահան: Մհ. 1576-ին:

1510 Մն. Լուի Բուրգ Բուրժուա, ֆր. երաժշտահան: Մհ. 1561-ին:

*Մն. Անտոնիօ դէ Կաբեզոն, սպ. երաժշտահան եւ երգեհոնահար: Մհ. 1566-ին:

*Մն. Լուիս Վենեզուս դէ Հենեստրոգա, սպ. երաժշտահան: Մհ. 1570-ին:

*Մն. Ալոնսո Մուդարա, սպ. երաժշտահան եւ վիհուելիսթ: Մհ. 1580-ին:

*Մն. Դիէգո Օրտիզ, սպ. երաժշտահան եւ տեսաբան: Մհ. 1576-ին:

1512 Երաժշտական գործերու տպագրիչ Էրհարդ Դեզլին հրատարակեց «Liederbuch zu vier Stimmen»ը:

- 1513 Ծն. Դոմենիկո Ֆերարուկո, իտալ. երաժշտահան եւ երգիչ:
Մհ. 1574-ին:
- 1515 Ծն. Սիբրիանո դէ Ռոր, ֆրանկո-ֆլաման երաժշտահան:
Մհ. 1565-ին:
- 1516 Ծն. Չեպրիանո դա Ռորա, ֆր.-ֆլաման երաժշտահան: Մհ.
1565-ին:
*Իտալիոյ մէջ, առաջին անգամ ըլլալով, երաժշտութիւնը փո-
րագրուած տախտակներ գործածեց:
- 1517 Մաքսիմիլեան I կայսրի պալատին երաժշտահան նշանակ-
ւեցաւ Լուդվիգ Սէնֆլ:
*Ծն. Ժոզէֆօ Յարլէնօ, իտալ. երաժշտահան եւ տեսաբան:
Մհ. 1590-ին:
- 1518 Ծն. Բյան Գերօ, ֆլաման երաժշտահան: Մհ. 1583-ին:
- 1520 Ծն. Վինչենցօ Գալիլէյ, իտալ. երաժշտահան եւ վին նուա-
գող, Գալիլէօ Գալիլէյի հայրը: Մհ. 1591-ին:
- 1522 Ծն. Ռիչըրդ Էդուարդ, անգլ. երաժշտահան եւ բանաս-
տեղծ: Մհ. 1566-ին:
- 1523 Վիեննայի մէջ Հանս Ջուդէնկունգ հրատարակեց առաջին
ձեռագիրը վին նուագելու:
- 1524 Եռհան Ուայթեր, համագործակցութեամբ Մարտին Լիւթերի,
հրատարակեց «Geystlich Gesangk-Buchleyen» քայլերգը:
- 1526 Ծն. Լուիզ դէ Նարվաեզ, սպ. երաժշտահան եւ վիհուելիսթ:
Մհ. 1549-ին:
- 1527 Ֆլաման երաժշտահան Ադրիան Ուիլարդ (1490-1562) կ'ար-
գրւեցաւ Վենետիկի Ս. Մարկոս տաճարի երաժիշտ-խմբա-
վար:

- 1528 Մարտին Ագրիկոլա (1500-1556) հրատարակեց «Eyn kurtz deudsche musica» գիրքը:
*Ծն. Ֆրանցիսկո Գուերերո, սպ. երաժշտահան, վարդապետ: Մհ. 1599-ին:
- 1529 Ծն. Պարթելումիո Սփոնթոնե, իտալ. գեղօններու երաժշտահան: Մհ. 1587-ին:
- 1530 Ծն. Էլիաս Նիկալաուս Ամերբախ, գերմ. երաժշտահան եւ երգեհոնահար: Մհ. 1597-ին:
- 1531 Ծն. Գիլյոմ Գոստելու, ֆր.-շոթլանտացի երաժշտահան եւ երգեհոնահար: Մհ. 1606-ին:
- 1532 Ծն. Օռլանդո դի Լասո, նետրլանդցի երաժշտահան: Մհ. 1594-ին:
- 1533 Առաջին գեղօնները Ֆիլիպ Վերդելօտի, Արքադելտի եւ այլոց կողմէ հրատարակուեցաւ Հռոմի մէջ:
- 1534 Ծն. Ֆերնանդօ լաս Ինֆանտաս, սպանացի երաժշտահան եւ տեսաբան: Մհ. 1610-ին:
- 1535 Ծն. Գիաչս դէ Ուերթ, նետր. երաժշտահան: Մհ. 1596-ին:
*Ծն. Պեդրօ Վինչի, իտալ. երաժշտահան: Մհ. 1584-ին:
- 1550-ականներէն կը սկսի ջութակի մեծաքանակ արտադրութիւնը, Իտալիոյ Քրեմոնա քաղաքին մէջ, Անդրէա Ամատի (1530-1578) վարպետի կողմէ: Այս ընտանիքի մեծագոյն դէմքը եղած է Նիկոլա Ամատին (1596-1684):
- 1536 Սպանիոյ մէջ հրատարակուեցաւ առաջին երգերու գիրքը վին (լութ-ուտ) գործիքի համար:
*Գերմանացի երաժշտահան Հէնրիխ Ֆինք (1445-1527) հրատարակեց երգերու հաւաքածոն:
- 1537 Տղոց առաջին երաժշտանոցը հիմնուեցաւ Նէապօլի մէջ:

*Աղջիկներու առաջին երաժշտանոցը հիմնուեցաւ Վենետիկի մէջ:

1539 Ջորջ Ֆորսթը (1514-1568) հեղինակեց աշխարհիկ երգեր:

1540 Ծն. Օրֆէօ Վելչի, իտալ. երաժշտահան: Մհ. 1603-ին:

1542 Ծն. Ջելկոբ Մելլանդ, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1577-ին:

1545 Ծն. Ջիւլիօ Գաչենի, իտալ. երաժշտահան եւ երգիչ: Մհ. 1618-ին:

*Ծն. Ջովաննի Մարիա Արտուսէ, իտալ. երաժշտահան եւ տեսաբան: Մհ. 1613-ին:

1547 Շուէդ երաժիշտ-տեսաբան Հենրիքոս Կլարանոս (1488-1563) հրատարակեց «Dodekachordon» գիրքը:

1548 Ծն. Թովմաս Լուիս դէ Վիկտորիա, սպ. -կրօնական- երաժշտահան: Մհ. 1611-ին:

1550 Ծն. Ջովիո Գասսինի, իտալ. երաժշտահան եւ երգիչ: Մհ. 1618-ին:

*Ծն. Ամելիօ դա Գաւալիարի, իտալ. երաժշտահան, մանկավարժ եւ դիւանագետ: Մհ. 1602-ին:

1551 Ծն. Սեբաստիան դէ Վիվանգօ, սպ. երաժշտահան, վարդապետ: Մհ. 1622-ին:

1553 Ծն. Եռիան Էգարդ, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1611-ին:

*Ծն. Լուգա Մարենցիօ, իտալ. երաժշտահան եւ երգիչ: Մհ. 1599-ին:

*Ջուլթակը, որպէս նուագարան, իր այսօրուան տեսքով ըսկըսաւ արտադրուիլ:

1554 Պալէստրինա հրատարակեց առաջին պատարագի գիրքը, նուիրուած Պապ Յովիոս III-ի:

- 1555 Ծն. Բարթեղոմաուս գես, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1613-ին:
 *Ծն. Լոդովիկո Զագոնի, իտալ. երաժշտահան եւ տեսաբան: Մհ. 1627-ին: Զագոնիի «Practtica di musica»-ն հրատարակուեցաւ 1596-ին:
 *Ծն. Ալոնսո Լոպո, սպ. երաժշտահան: Մհ. 1617-ին:
- 1557 Ծն. Զովաննի Գաբրիէլի, իտալ. երաժշտահան: Մհ. 1612-ին:
 *Ծն. Թովմաս Մորլի, անգլ. երաժշտահան եւ տեսաբան: Մհ. 1603-ին:
- 1558 Վենետիկի երաժշտական կաճառը հիմնուեցաւ:
 *Զօգէֆօ Զարլինօ (1517-1590) հեղինակեց «Institutioni harmoniche» գիրքը:
- 1560 Ծն. Ֆելիս Անէրիօ, իտալ. երաժշտահան եկեղեցական երաժշտութեան: Մհ. 1614-ին:
 *Ծն. Թոմաս Ռոբինսոն, անգլ. երաժշտահան եւ մանկավարժ: Մհ. 1610:
 *Ծն. Եոհան Ստադլմայր, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1648-ին:
- 1561 Ծն. Եսկոբօ Պարի, իտալ. երաժշտահան: Մհ. 1633-ին:
 *Ծն. Սեբաստիան Ագուլերա դէ Հերեդիա, սպ. երաժշտահան եւ երգեհոնահար: Մհ. 1627-ին:
- 1562 Հոչակաւոր իտալ. ջութակ պատրաստող Գասպարօ Բերտոլոտի, Բրեսկիա փոխադրուեցաւ:
 *Ծն. Զոն Բուլ, անգլ. երաժշտահան եւ երգեհոնահար: Մհ. 1628-ին:

*Օն. Ժան Սուելինգ, ներմ. երաժշտահան եւ երգեհոնահար:
Մհ.1621-ին: 1619-ին կը հրատարակէ «Cantiones sacrae» հա-
տորը:

1564 *Օն. Ֆիլիպ Դուլիչիուս, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1631-ին:
Օն. Լիւդովիգո Գրոսի Վիադանա, իտալ. երաժշտահան: Մհ.
1627-ին:

1570 Ճանչցուած առաջին երաժշտական փառատօնը տեղի ունե-
ցաւ Նորմանդիի մէջ, ի պատիւ Ս. Միսիլիայի:

*Օն. Սալամոնա Ռօսսի, իտալ. երաժշտահան: Մհ. 1630-
ին:

*Օն. Ջոն Գուփըր (Ջովաննի Գոփրարիօ), անգլ. երաժշտա-
հան: Մհ. 1626-ին:

*Օն. Խուան Պօլ Պուխոլ, սպ. երաժշտահան եւ երգեհոնա-
հար: Մհ. 1626-ին:

1571 Օն. Միքայէլ Բրատորիոս, գերմ. երաժշտահան, տեսաբան եւ
գրող: Մհ. 1621-ին:

*Անդրէա Գաբրիէլի հրատարակեց «Canzoni alla Francese»
գործը:

1575 34 մեղեդիներու հաւաքածոն հրատարակուեցաւ «Cantiones
sacrae», Թոմաս Թալիսի եւ Ուիլեամ Բայրդի կողմէ:

1576 Հռչակատուր մենակատար, երգիչ Հանս Սաչս մհ. Նիւրնպեր-
կի մէջ:

*Օն. Թոմաս Ուիլքս, անգլ. երաժշտահան: Մհ. 1623-ին:

1580 «Greensleeves» անգլ. ժողովրդական երգերը առաջին անգամ
ըլլալով կը նշուի:

*Օն. Եռիան Սդոբայուս, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1646-ին:

- 1581 Հրատարակուեցաւ «Geuzenlied boek» գերմանական երգերու ժողովածուն:
- 1582 Ծն. Գրեգորիօ Ալեգրի, իտալ. թենոր եւ երաժշտահան: Մհ. 1652-ին:
- *Ծն. Թոմաս Ռավենսքրոֆթ, անգլ. երաժշտահան, երաժըշտագէտ, տեսաբան եւ խմբագիր: Մհ. 1633-ին:
- *Ծն. Մարկո դա Գալիանօ, իտալ. երաժշտահան: Մհ. 1642-ին:
- 1583 Ծն. Զիրուլամօ Ֆրեսկոբալդի, իտալ. երաժշտահան եւ երգեհոնահար: Մհ. 1643-ին:
- *Ծն. Օրլանտօ Քիբոնս, անգլ. երաժշտահան եւ երգեհոնահար: Մհ. 1625-ին:
- 1584 Ծն. Ֆրանսիսկօ Կորէա դէ Արաուկսօ, սպ. երաժշտահան եւ երգեհոնահար: Մհ. 1654-ին:
- 1585 Հռոմի մէջ հիմնուեցաւ «Ակադեմիա Նասիոնալ դի Սանտա Միսիլիա»ն:
- *Ծն. Դոն Բուլ, անգլ. երաժշտահան: Մհ. 1640-ին:
- 1586 Ծն. Եռհան Հերման Սչէյն, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1630-ին:
- *Ծն. Ստեֆանօ Լանդի, իտալ. երաժշտահան: Մհ. 1639-ին:
- 1587 Առաջին հրատարակութիւնը, ուր գործածուած է նուագահանդէս (concerto) բառը եղած է «Concerti di Andrea et di Gio. Gabrieli» գործը:
- *Ծն. Սամուէլ Շիդտ, գերմ. երաժշտահան եւ երգեհոնահար: Մհ. 1654-ին:
- 1589 Դիոնոդ Արֆիու (1519-1595) պարերու իր «Orchesographie»ն հրատարակեց:

*Օրլանդո դի Լասո, Մինիսենի մեջ, հրատարակեց պատարագի «Patrocinium musices, missae aliquot quinque vocum» գիրքը:

1593 Ծն. Պաուլօ Ալոստինի, իտալ. երաժշտահան: Մհ. 1629-ին:

1594 Իտալիա: Ֆլորենցիոյ Կորսի Պալացոի մեջ բեմականացուցաւ առաջին օփերան՝ «Լա Դափնէ», յօրինուած Յակոպօ Պերիի կողմէ:

1595 Ծն. Ջոն Ուիլս, անգլ. երաժշտահան եւ երգիչ: Մհ. 1674-ին:

1596 Ծն. Նիկօլօ Ամատի, իտալ. մեծագոյն ջութակ պատրաստող: Մհ. 1684-ին:

*Ծն. Հենրի Լաուս, անգլ. երաժշտահան: Մհ. 1662-ին:

1597 Լոնդոն: Հրատարակուեցաւ Ջոն Թաուլընդի «First booke of songs» գիրքը:

1598 Ծն. Եոհան Կրիզլեր, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1662-ին:

*Ծն. Լուիջի Ռօսսի, իտալ. երաժշտահան: Մհ. 1630-ին:

1600 Տալիդը սկսաւ գործածուիլ երաժշտախումբերու մեջ:

*Լոնդոն: Թոմաս Մորլի հրատարակեց «Արիաներու առաջին գիրքը»:

*Սեդուս Գալվիցիուս սկսաւ հրատարակել «Exercitationes musicae duae»-ն, առաջին երաժշտութեան նուիրուած ժողովածուներ, որ կ'աւարտի 1911-ին:

16-րդ դարուն արտօնուած եւ ընդունուած չէր կիներու երաժշտական կատարման կամ յօրինման կարելիութիւնները, առաւել եւս մասնաւոր հրամանագրով արգիւտած էր մայրապետներուն: Այս շրջանին քանի մը մայրապետներ նշանաւոր դարձան

իրենց յօրինած եկեղեցական եւ այլ երաժշտութեամբ, անոնք են՝
Չիարա Գոգոլինի (1602-1676), Իզաբելլա Լեօնարդո (1620-1704):

1601 Գասինին հեղինակեց «Nuove musiche» գործը:

*Օն. Ժակ Շամպիոն Սուր դա Շանպունիար, ֆր. երաժշտա-
հան: Մհ. 1972-ին:

1602 Օն. Ֆրանչեսկո Կավալլի, իտալ. երաժշտահան: Մհ. 1676-
ին:

*Օն. Ուիլեամ Լաուս, անգլ. երաժշտահան: Մհ. 1645-ին:

1603 Լոնդոն: Թոմաս Ռոբինսոն հրատարակեց «Երաժշտու-
թեան դպրոց» գիրքը:

*Կլաւդիօ Սօնտեվերդի հրատարակեց «Գեղօններու չոր-
րորդ գիրքը»:

1604 Լոնդոնի մէջ հիմնուեցաւ երաժիշտներու ընկերութիւնը:

*Օն. Հենրիխ Ալբերտ, գերմ. երաժշտահան, երգեհոնահար եւ
բանաստեղծ: Մհ. 1651-ին:

*Իտալացի Չեզարէ Նեգրի (պարող եւ պարուսոյց) (1535-
1605), պարերու *թէքնիքի* համար հրատարակեց «Inventino de
balli» գիրքը:

1605 Օն. Զակոմօ Գարիսիմի, իտալ. երաժշտահան եւ մանկա-
վարժ: Մհ. 1674-ին:

*Կլաւդիօ Սօնտեվերդի հրատարակեց «Գեղօններու հինգե-
րորդ գիրքը»:

1606 Հոմաի մէջ բացուեցաւ առաջին բացօթեայ օփերայի դահլիճը:

1607 Թուականին Սօնտեվերդի յօրինեց «Օրփէոս» օփերան, որ
երաժշտութեան պատմութեան մէջ կը նկատուի առաջին
օփերան:

- *Օն. Միգոնդ Գոսլիբ, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1655-ին:
- 1609 Թոմաս Ռավենսքրոֆթ հրատարակեց «Pammelia» շուրջսյա-
րերու եւ երաժշտութեան հաւաքածոն:
- 1610 Գերմանիա: Միքայել Բրատորիոս հրատարակեց «Musae
sioniae» հաւաքածոն, որտեղ եկեղեցական 1,244 օրհներգ կայ:
*Վենետիկի մէջ հր. Մօնտելերոյի *Վեսիքա*:
- 1611 Ուիլեամ Բէօրդ, Ջոն Փուլ, Օդլանդօ զիբոնս հրատարակե-
ցին «Պարտէնիա» երաժշտական հաւաքածոն:
*Օն. Պարլօ Բրունա, սպ. երաժշտահան եւ երգեհոնահար:
Մհ. 1671-ին:
- 1612 Օն. Անդրէաս Համլըշմիտդ, գերմ. երաժշտահան: Մհ.
1675-ին:
*Օն. Թոմաս Մաք, անգլ. երաժշտահան, երգիչ, տեսաբան եւ
վիոլի մենակատար: Մհ. մօտ. 1706-ին:
- 1613 Իտալացի Պետրօ Գերոն (1566-1625) հրատարակեց «El
malopeo y maestro» երաժշտական պատմութեան նուիրուած
գիրքը:
- 1614 Մարկօ դա Գալիանօ հրատարակեց «Masses and motets» գիր-
քը:
*Օն. Խուան Հիդալգօ դէ Բոլանկօ, սպ. երաժշտահան եւ տաւ-
դահար: Մհ. 1685-ին:
- 1615 Ադրիանօ Բանչիերի (1567-1634) Բոլոնիոյ մէջ հիմնեց «Acca-
demia dei Filomusi»-ն:
- 1616 Պրահայի մէջ հիմնուեցաւ «Collegium Musicum»-ը:
*Օն. Եռհան Յակոբ Ֆրոբարգեր, գերմ. երաժշտահան եւ եր-
գեհոնահար: Մհ. 1667-ին:

- 1617 Գերմանացի Ե. Սչէյն հրատարակեց «Banchetto musicale»
պարային առաջին երաժշտաշարքը:
- 1618 Ծն. Գուիլիո Կասսինի, իտալ. երաժշտահան, մանկավարժ
էւ երգիչ: Մհ. 1551-ին:
- 1619 Ֆրանսիս Թրեքիան հրատարակեց «Fitzwilliam virginal
book» հատորը, որ դաշնամուրի համար առաջին անգլիա-
կան հաւաքածոն է:
- 1620 Միքայէլ Բրատորիոս հրատարակեց «Syntagma musicum
de organographia»(1614-20) երաժշտական հանրագիտարանը:
- 1622 Ծն. Մաթիոս Լաք, անգլ. երաժշտահան: Մհ. 1677-ին:
- 1623 Ծն. Մարկ Անտոնիո Զասթի, իտալ. երաժշտահան: Մհ.
1669-ին:
- 1625 Հայնրիխ Շուց հրատարակեց «Cantiones sacrae»ն:
- 1626 Ծն. Ջովաննի Լէկրէնզի, իտալ. երաժշտահան: Մհ. 1690-
ին:
- *Անգլիա: Օքսֆորտ համալսարանին մէջ Ուիլեամ Հիթըր
(1563-1627) հիմնեց երաժշտութեան փրոֆեսորներու կազմ:
- 1627 Հայնրիխ Շուց յորինեց «Դափնէ» գերմաներէն առաջին օփե-
րան:
- 1628 Ծն. Ռոբերտ Կամբէ, ֆր. երաժշտահան: Մհ. 1677-ին:
- *Մարկո դէ Գազլիանո յորինեց «Ֆլորա» օփերան:
- 1630 Ծն. Ն. լը Բէկ, ֆր. երաժշտահան էւ երգեհոնահար: Մհ. 1702-
ին:
- 1634 Ծն. Ադամ Գրիգէր, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1666-ին:
- 1635 Գիբուլամիո Ֆրեսքոբալդի յորինեց «Fiori musicali de tocca-
te» գործը, որ ազդած էր Բախի վրայ:

- 1636 Երաժշտութեան տեսաբան ֆր. Մարին Մերսէ (1588-1648)
հրատարակեց շատ կարեւոր գիրք մը՝ «Harmonie universelle»:
- 1637 Վենետիկի մէջ բացուեցաւ աշխարհի առաջին օփերայի
դահլիճը՝ «Սան Կազինո»: Հովանաւոր Դրոն ընտանիք:
*Օն. Դիետրիչ Բուզոնիուդ, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1707-
ին:
- *Օն. Բերնարդո Պասկուէնի, իտալ. երաժշտահան: Մհ.
1710-ին:
- 1639 Մարկո Մարագոլի եւ Վերծիլիո Մագոչի յօրինեցին «Chi sof-
fre, spera» առաջին կատակերգակ օփերան:
- 1641 Ջոն Բերնարդի հրատարակեց «First book of selected church
musick»ը:
- 1640 Օն. Գասպար Սանգ, սպ. երաժշտահան եւ կիթառիստ: Մհ.
1710-ին:
- 1643 Օն. Եոհան Ռէյնքէն, նետր.-գերմ. երաժշտահան եւ երգեհո-
նահար: Մհ. 1722-ին:
- *Գաւալի յօրինեց «Էգիստո» օփերան:
- *Օն. Մարկ-Անթուան Շարբոնտիա, ֆր. երաժշտահան: Մհ.
1704-ին:
- 1644 Օն. աշխարհահռչակ վարպետ Անտոնիո Ստրադիվարիու-
սը, Սէմոնայի մէջ: Անոր սարքած արժէքաւոր 650 ջութակ-
ները կը մնան մինչեւ օրս, ունին մեծ արժէք: Մհ. 1737-ին:
- *Օն. Հենրիխ Ֆրանց ֆոն Բիբեր, գերմ. երաժշտահան եւ ջու-
թակահար: Մհ. 1704-ին:
- *Օն. Ալէսանդրո Ստրադելլա, իտալ. երաժշտահան: Մհ.
1684-ին:

*Օն. Խուան Բատիստա Կաբանիլես, սպ. երաժշտահան է և երգեհոնահար: Մհ. 1712:

1645 Ֆրանչեսկո Պաուլո Սակրատիի «La finta pazza» գործը, առաջին օփերան է, որ ներկայացուեցաւ Փարիզի մէջ:

1646 Օն. Եոհան Դէյլ, գերմ. երաժշտահան է երգիչ: Մհ.1724-ին:

1647 Օն. Փելիպպ Զամֆրի, անգլ. երաժշտահան: Մհ. 1674-ին:

1648 Օն. Ջոն Բլո, անգլ. երաժշտահան: Մհ. 1708-ին:

*Օփերայի մէջ, մենակատարութիւնը է արտասանութիւնը տարբեր բաներ են այսուհետ:

1650 Սկսաւ արդի ներդաշնակ մեղեդին (harmony): Կը զարգանայ եղանակաւորիչը:

*Օն. Պարլո Նասսար, սպ. երաժշտահան, երգեհոնահար է և տեսաբան: Մհ. 1730-ին:

*Աթանէսիոս Ֆիրչըր հրատարակեց իր «Musurgia universalis» տեսութիւնը:

1651 Որպէս պարող Ֆրանսայի արեւ. թագաւոր Լիւդովիկոս XIV, առաջին անգամ ըլլալով, պալատական բալետի մէջ ելոյթ ունենցաւ:

1652 Վիեննայի մէջ բացուեցաւ առաջին օփերայի դահլիճը:

1653 Օն. Արքանգելօ Գորելլի, իտալ. երաժշտահան: Մհ. 1713-ին:

*Օն. Եոհան Բախելբէլ, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1706-ին:

*Օն. Ժորժ Մուֆադ, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1704-ին:

1655 Օն. Եոհան Քրիստոֆեր Դէնէր, գերմ., կլարինէտ հնարողը: Մհ. 1707-ին:

1656 Լոնդոնի մէջ բացուեցաւ առաջին օփերայի դահլիճը:

- *Լոնդոնի մէջ բեմականացուեցաւ Մաթիու Լաք եւ ուրիշներու երաժշտութեամբ «The siege of Rhodes» օփերան:
- *Օն. Մարին Մարիա, ֆր. երաժշտահան եւ վիոլի մենակատար: Մհ. 1728-ին:
- *Օն. Եոհան Գասպար Ֆերդինանդ Ֆիշեր, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1746-ին:
- 1657 Օն. Միշել դը Լալան, ֆր. երաժշտահան եւ երգեհոնահար: Մհ. 1726-ին:
- 1658 Գերմանիա: Միւնխենի մէջ բեմականացուեցաւ գերմ. Եոհան ֆոն Գերլի «Applausi festivi» օփերան:
- *Օն. Ջուզեպպէ Տորելլի, իտալ. երաժշտահան, մանկ. եւ ջութակահար: Մհ. 1709-ին:
- 1660 Օն. Ալէսանդրո Սկարլատտի, իտալ. երաժշտահան: Հայրը՝ Դոմինիկո եւ Պեդրո Սկարլատտի երաժշտահաններու: Մհ. 1725-ին:
- *Օն. Եոհան Ջոզէֆ Ֆուքս, աւս. երաժշտահան եւ մեկնաբան: Մհ. 1741-ին
- *Օն. Եոհան Կուինաու, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1722-ին:
- *Օն. Սերաստիան Տուրոն, սպ. երաժշտահան: Մհ. 1716-ին:
- 1661 Ֆրանսայի Արեւ թագաւոր Լուդովիկոս XIV Փարիզի մէջ, հիմնեց «Academie Royale de Danse»-ը:
- *Օն. Ջորջ Բոմ, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1733-ին:
- 1663 Լոնդոն: Ջէյմս Բլիֆորթ հրատարակեց «The divine services and anthems», առաջին ժողովածուն:
- 1664 Ֆրանսական եղջերափողը դարձաւ նուագախումբի երաժշտական գործիք:

- 1665 Ծն. Ջուզեպպե Ալտրովանտինի, իտալ. երաժշտահան: Մհ. 1707-ին:
- 1666 Հիմնուեցաւ Բոլոնիայի երաժշտական կաճառը:
*Ծն. Ժան-Ֆարէ Ռեպել, ֆր. երաժշտահան: Մհ. 1747-ին:
- 1668 Ծն. Ֆրանսուա Կուպերան, ֆր. երաժշտահան: Մհ. 1733-ին:
- 1669 Փարիզ: Ֆրանսայի Ազգային օփերայի թատրոնը հիմնուեցաւ: Հիմնադիր՝ թագաւոր Լուդովիկոս XIV:
- 1670 Ծն. Ջովաննի Բոնոնսինի, իտալ. երաժշտահան: Մհ. 1747-ին:
- 1671 Փարիզի օփերայի բացումը կատարուեցաւ Ռոպերթ Կամբերտի «Պոմօնա» օփերայով:
*Ծն. Ֆրանցիսկո Ստրադիվարի, իտալ. հռչ. ջութակ պատրաստող: Մհ. 1743-ին:
- 1672 Լոնդոն: Ջութակահար Ջոն Բանիսթըր (1630-1679) պաշտօնական բացումը կատարեց հանրային առաջին նուագահանդեսի մը:
- 1673 Գերմանիա: Լուբեկի մէջ Բիւզսիուդ սկսաւ իր նշանաւոր «Abendmusiken» համերգները:
*Ծն. Դիմիտրի Կանտեմիր, մոլդաւացի երաժշտահան, փիլիսոփայ, պատմաբան, լեզուաբան, հանրագիտակ, իշխան եւ քաղաքական գործիչ: Մհ. 1723-ին:
*Ծն. Անտոնի Լիդերես Կարիօ, սպ. երաժշտահան: Մհ. 1747-ին:
- 1674 Ծն. Ռենհարդ Գեզեր, գերմ. օփերայի երաժշտահան: Մհ. 1739-ին:
*Ծն. Ջերեմի Բլաքք, անգլ. երաժշտահան եւ երգեհոնահար: Մհ. 1707-ին:

- 1676 Լոնդոն: Թոմաս Մաք հեղինակեց «Musick's monument» հրո-
սկաւոր հատորը:
- 1677 Ամստերդամի մէջ բացուեցաւ օփերայի դահլիճը:
- 1678 Առաջին գերմ. օփերայի դահլիճը բացուեցաւ Համբուրգի
մէջ: Վերակառուցուեցաւ 1955-ին:
- 1679 Ալէսանդրո Սկարլատտի յօրինեց առաջին օփերան «Gli equi-
voci nell amore»:
- *Օն. Պեդրո Ֆիլիպպօ Սկարլատտի, իտալ. երաժշտահան, եր-
գեհոնահար եւ խմբավար: Մհ. 1750-ին:
- *Օն. Եան Զելէնկա, բոհեմացի երաժշտահան: Մհ. 1745-ին:
- 1680 Ստրադիվարիուսը պատրաստեց իր առաջին թաւջութակը:
- 1681 Կին մասնագետ պարողներ, առաջին անգամ ըլլալով, ելոյթ
ունեցան Փարիզի օփերային վրայ:
- *Օն. Ժորժ Ֆիլիպ Թելման, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1767-ին:
- *Օն. Եոհան Մադիսոն, գերմ. երաժշտահան եւ տեսաբան:
Մհ. 1764-ին:
- 1682 Չարլզ II-ի պալատի երաժշտահան-ղեկավար նշանակուե-
ցաւ Հենրի Փէօրսել:
- 1685 Օն. Դոմինիկօ Սկարլատտի, իտալ. երաժշտահան: Մհ.
1757-ին:
- *Օն. Լոդովիկօ Գուստինի, իտալ. երաժշտահան եւ keyboard
նուագող: Մհ. 1743-ին:
- 1686 Օն. Նիկոլա Պորպորա, իտալ. երաժշտահան եւ մանկ.: Մհ.
1768-ին:
- *Օն. Բենտէո Մաքելլօ, իտալ. երաժշտահան եւ երգիծա-
բան: Մհ. 1739-ին:

- 1687 Ծն. Ֆրանչեսկո Ջեմինիանի, իտալ. երաժշտահան, ջութակահար եւ տեսաբան: Մհ. 1762-ին:
- 1688 Ծն. Դոմինիկո Ջիփոլի, իտալ. երաժշտահան եւ երգեհոնահար: Մհ. 1726-ին:
- 1689 Ծն. Ժազ Օբեր, ֆր. երաժշտահան եւ ջութակահար: Մհ. 1753-ին:
- 1690 Հռոմի երաժշտական կաճառը հիմնուեցաւ:
*Հենրի Փէօրսէլ յօրինեց «The prophetess. or, the history of dioclesian», հինգ արարով օփերան:
- 1691 Անդրեաս Ուերքմիսթրըր (1645-1706) հեղինակեց «Musikalische temperatur»ը:
- 1692 Ծն. Ջուզեպպէ Տարդինի, իտալ. երաժշտահան, տեսաբան եւ ջութակահար: Մհ. 1770-ին:
- 1693 Ալէսանդրո Սկարլատտի յօրինեց «Թէոդորա» օփերան:
*Ջութակի նուիրուած առաջին գիրքը Ջոն Լենթընի «The gentelman's diversion» հատորն է:
- 1695 Ծն. Սորիս Գրին, անգլ. երաժշտահան եւ երգեհոնահար: Մհ. 1755-ին:
*Ծն. Անտոնիօ Լոկատելլի, իտալ. երաժշտահան եւ ջութակահար: Մհ. 1764-ին:
- 1697 Ծն. Եոհան Կուանց, գերմ. երաժշտահան եւ ֆլուրիսթ: Մհ. 1773-ին:
*Ծն. Ժան-Մարի Լըկլեր, ֆր. երաժշտահան եւ ջութակահար: Մհ. 1764-ին:
- 1698 Ծն. Ջովաննի Սամարտինի, իտալ. երաժշտահան եւ երգեհոնահար: Մհ. 1755-ին:

*Օն. Պեդրո Մետաստազիո, իտալ. երաժշտահան եւ բանաստեղծ: Մհ. 1782-ին:

1699 Օն. Եոհան Ադոլֆ Հասս, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1783-ին:

1701 Երաժշտութեան հրատարակիչ Հենրի Բլեյֆորք (1657-1709) հիմնեց, առաջին անգամ ըլլալով, շաբաթական նուագահանդեսներ Օքսֆորդի մէջ:

1703 Օն. Ջոն Ուէյլի, անգլ. երաժշտահան: Մհ. 1791-ին:

*Օն. Կառլ Հենրիխ Գրուն, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1759-ին:

1704 Եոհան Բախ յօրինեց իր առաջին երգեցողութիւնը՝ (կանտատ) «Denn du wirst meine seele»:

1705 Երիտասարդ երաժշտահան Ե. Բախ երկու հարիւր մղոն քալեց դէպի Լիւբեք, որպէսզի լսէ Բիւզսիուդի «Anendmusi ken»ը:

*Օն. Ֆարինէլլի -Կառլո Պրոսչի-, իտալ. մեծ երգիչ: Մհ. 1782-ին: Առաջին ելոյթը Վիեննայի մէջ, 1724-ին:

1706 Օն. Բալթազար Գալուպպի, իտալ. երաժշտահան: Մհ. 1785-ին:

*Օն. Ջովաննի Մարտինի, իտալ. երաժշտահան: Մհ. 1784-ին:

1707 Հենդլ Վենետիկ այցելեց եւ հանդիպեցաւ Դոմինիկո Սկարլատտիի հետ:

*Գերմանացի հռչակաւոր երգեհոն պատրաստող Կորֆրի Սիլբերմէն, շինեց իր առաջին երգեհոնը, Ֆրանկֆուրտի մէջ:

1709 Ֆլորենցիոյ մէջ Բարտոլոմէո Քրիսթոֆերին հնարեց եւ շինեց fortepiano-ն:

*Օն. Ֆրանց Խաւիեր Ռիխտեր, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1789-ին:

- 1710 Լոնդոնի մեջ առաջին երաժշտական կաճառը հիմնուեցաւ:
*Մն. Թոմաս Օգոստին Արն, անգլ. երաժշտահան, ջութակահար եւ դաշնակահար: Մհ. 1778-ին:
- *Մն. Ուիլեամ Բոյս, անգլ. երաժշտահան: Մհ. 1779-ին:
- *Մն. Ջովաննի Բատիստա Բերգոլեզի, իտալ. երաժշտահան, ջութակահար եւ երգեհոնահար: Մհ. 1736-ին:
- *Մն. Դոմինիկո Ալբերտե, իտալ. երաժշտահան: Մհ. 1740-ին:
- 1711 Կլարինեթը, առաջին անգամ ըլլալով գործածուեցաւ Ջ. Հասսի «*Ջրոյէտու*» օփերային մեջ:
*Հենդել յորինեց «*Ռինալդօ*» օփերան:
- 1712 Արքանգելօ Գորելլի յորինեց «12 concerti grossi»:
- 1713 Մն. Եոհան Գրեյս, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1780-ին:
- 1714 Փարիզի պարարուեստի դպրոցը հիմնուեցաւ:
*Մն. Էմանուէլ Բախ, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1788-ին:
- 1715 Փարիզի մեջ կ'երեւան vaudevilles, ժողովրդական երաժշտական կատակերգութիւնները:
*Մն. Ժորժ Վազնզիլ, աւս. երաժշտահան: Մհ. 1777-ին:
- 1717 Մն. Եոհան Շտամիդ, պոհեմացի երաժշտահան, ջութակահար եւ խմբավար: Մհ. 1757-ին:
*Մն. Մաթիաս Սոն, աւս. երաժշտահան: Մհ. 1750-ին:
- 1718 Մն. Եոհան Գոթֆրիդ Մուլլեր, գերմ. երաժշտահան եւ երգեհոնահար: Մհ. 1788-ին:
- 1719 Մոլդավացի երաժշտահան, պատմաբան եւ փիլիսոփայ, Դիմիտրի Կանտեմիր գրեց առաջին գիրքը թրքական երաժշտութեան մասին՝ «*Tratat de musica Turceasea*»:
- 1720 Մն. Խուան Բապտիստա Բլա, սպ. երաժշտահան եւ երգեհոնահար: Մհ. 1773-ին:

- 1722 Ժան-Ֆիլիպ Ռամո, արդի *հարմոնիք* տեսութիւնը գտնողը, հեղինակեց «Traite' de l'armonie»-ն:
- 1723 Ծն. Ֆրետրիխ Աբիլ, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1787-ին:
- 1725 Ամստերդամի մէջ հրատարակուեցաւ Ա. Վիվալդիի նշանաւոր «Չորս եղանակները» գործը:
 *Փարիզի մէջ տեղի ունեցաւ առաջին հրապարակային նուագահանդէսը Ա. Ֆիլիսորի կողմէ:
 *Պրահայի օփերայի դահլիճը բացուեցաւ:
- 1726 Ծն. Չարլզ Բըրնի, անգլ. երաժշտութեան պատմաբան, գրող: Մհ. 1814-ին:
 *Լա Կամարգո, ֆր. բալերինան, ելոյթ ունեցաւ Փարիզի օփերային դահլիճին մէջ:
 *Ծն. Ֆրանսուա-Անդրէ Ֆիլիսո, ֆր. երաժշտահան եւ ճատրակ խաղացող: Մհ. 1795-ին:
- 1727 Ծն. Թոմազո Տրատտի, իտալ. երաժշտահան: Մհ. 1779-ին:
 *Ծն. Պասքուալ Անֆոսի, իտալ. երաժշտահան: Մհ. 1797-ին:
- 1728 Ծն. Նիկոլա Բիսսինի, իտալ. երաժշտահան: Մհ. 1800-ին:
 *Ծն. Եռհան Հիլեր, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1800-ին:
- 1729 Ծն. Անտոնիօ Սոլեր, սպ. երաժշտահան: Մհ. 1783-ին:
- 1731 Լոդովիկօ Գուսթինիի «Sonate da Cimbalo di piano e forte» գործը, հաւանաբար կը նկատուի դաշնամուրի համար առաջին ստեղծագործութիւնը:
- 1732 Լոնդոնի մէջ բացուեցաւ **Քովէնթ Գարդըն** թատրոնը:
 *Լոնդոնի մէջ հիմնուեցաւ հնագոյն երաժշտութեան կաճառը:
 *Ջ. Ուալթըր հեղինակեց «*Մուզիք-լէքսիքոն*»ը, առաջինը իր տեսակին մէջ:

- 1734 Ռուսաստան: Ս. Պետերբուրգի մէջ հիմնուեցաւ կայսերական բալէտի դպրոցը:
*Օն. Ֆրանսուա-Ժոզէֆ Գուսէկ, պէլժ երաժշտահան: Մհ. 1829-ին:
- 1735 ԱՄՆ: Գարի Սաթանովսքիի «Ֆլորա» օփերան, առաջին երաժշտական ներկայացումը բեմադրուեցաւ Չարլսթընի մէջ:
*Օն. Եոհան Քրիստիան Բախ, գերմ. երաժշտահան, հռչ. Բախի ամենափոքր տղան: Մհ. 1782-ին:
*Օն. Եոհան Շոբերտ, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1767-ին:
- 1736 Պերգոլեզի յօրինեց «Stabat mater»ը:
*Օն. Եոհան Գեորգ Ալբրեխթերգեր, աւս. երաժշտահան եւ մակ.: Բեթհովենի ուսուցիչը եղած է: Մհ. 1809-ին:
*Օն. Խուան Սեսէ ու Բալակուեր, սպ. երաժշտահան եւ երգեհոնահար: Մհ. 1801-ին:
- 1737 Ուիլեամ Բէլս խմբավարեց երեք երգչախումբերու փառատօնը:
*Իտալիա: Բացուեցաւ Նափալի Teatro di San Carlo օփերայի դահլիճը:
- 1739 Եոհան Մադսոն խմբավարութեան մասին կը հեղինակէ «Der vollkommene kapell meister» գիրքը:
*Ժան-Ֆիլիպ Ռամո յօրինեց «Դարդանուս» օփերան:
*Օն. Կառլ Դիտտերս ֆոն Դիտերսդորֆ, աւս. երաժշտահան: Մհ. 1799-ին:
- 1740 Գերմանացի երգեհոն պատրաստող Ջոն Շնիցլէր (1710-1785) հաստատուեցաւ Անգլիա:
*Օն. Ջովաննի Բայսելլօ, իտալ. երաժշտահան: Մհ. 1816-ին:

*Ծն. Սամուել Առնոլդ, անգլ. երաժշտահան եւ երգեհոնահար: Մհ. 1802-ին:

1741 Միլան: Գլիս յօրինեց առաջին օփերան «*Urtuaputerpa*»:

*Ծն. Անդրե Գրետրի, ֆր. երաժշտահան: Մհ. 1813-ին:

*Հենդել իր հռչակաւոր «Քրիստոս»ը յօրինեց 18 օրուան մէջ:

1742 Դուբլինի մէջ Հենդելի «Քրիստոս»ը ներկայացուեցաւ առաջին անգամ:

*Կառլ Կրաուսը իտալական օփերան ծանօթացուց Բեռլինի մէջ:

1743 Ծն. Լուիջի Բոկերինի, իտալ. երաժշտահան: Մհ. 1805-ին:

*Հիմնուեցաւ Լայպցիգի *սիմֆոնիք* երաժշտախումբը:

*23 Մարտ: Լոնդոնի մէջ անդրանիկ բեմականացում Կ. Հենդելի «*Messiah*» մադրանուագի:

1744 Լոնդոնի մէջ հիմնուեցաւ Գեղօններու Ընկերութիւնը:

*Ծն. Մարիան ֆոն Մարտինես, աւս. երաժշտահան: Մհ. 1812-ին:

1745 Ծն. Չարլզ Տիպտին, անգլ. երաժշտահան, երգիչ եւ դերասան: Մհ. 1814-ին:

1746 Ծն. Էմերիկօ Լոպօ դէ Մեսքուիթա, բրզ. երաժշտահան, խմբավար, երգեհոնահար եւ մնկ.: Մհ. 1805-ին:

1747 Ծն. Նարսիսօ Կազանովաս, սպ. երաժշտահան, վարդապետ: Մհ. 1799-ին:

1748 Անգլիա: Օքսֆորդի մէջ բացուեցաւ Հովիվէ երաժշտութեան սենեակը, այսօր գործունէութիւնը կը շարունակուի:

1749 Ծն. Դոմինիկօ Չիմարօզօ, իտալ. երաժշտահան: Մհ. 1801-ին:

*Ծն. Լորենցօ դա Պոնտէ, իտալ. երաժշտահան: Մհ. 1838-ին:

- 1750 Պերգոլեզիի «*Լա սերվա փատրոնա*» օփերան առաջին անգամ բեմականացուեցաւ Լոնդոնի մէջ:
*Նիւ Եորք: Եոհան Քրիստոֆի «*Տը պակըրըզ*» օփերան առաջին անգամ բեմականացուեցաւ:
- 1751 Ֆրանչեսկօ Ջեմինիանի հրատարակեց նշանաւոր «Ջութակ նուագելու արուեստը» գիրքը:
- 1752 Ծն. Մուզիօ Կլեմէնտի, իտալ. երաժշտահան: Մհ. 1832-ին:
*Ծն. Սեբաստիան Էրարտ, ֆր. նշանաւոր դաշնամուր եւ տաւիղ պատրաստող: Մհ. 1831-ին:
- 1753 Ծն. Եոհան Բապտիստ Սչենք, աւս. երաժշտահան եւ մնկ.: Մհ. 1836-ին:
*Ծն. Նիկոլա տէ Ալերաք, ֆր.ի երաժշտահան: Գրած է մօտ 60 օփերա: Մհ. 1809-ին:
- 1754 Ծն. Վիսենթէ Մարթին ու Սօլ, սպանացի երաժշտահան: Մհ. 1806-ին:
- 1755 Ծն. Ջովաննի Բատիստա Վիոտտի, իտալ. երաժշտահան եւ ջութակահար: Մհ. 1824-ին:
*Ծն. Մատեօ Ալբենիզ, սպ. երաժշտահան, տեսաբան եւ վարդապետ: Մհ. 1831-ին:
- 1757 Մանհայմի մէջ մահացաւ Ջոն Սթամիթս, որ շատ կարեւոր նպաստ բերաւ համանուագի (symphony) կատարելագործման եւ բարձրացուց նուագախումբի վիճակը:
*Ծն. Իգնաս Պլէյլ, ֆր.-աւստ. երաժշտահան եւ դաշնամուր պատրաստող: Մհ. 1831-ին:
*ԱՄՆ: Ֆիլադելֆիոյ մէջ առաջին հանրային նուագահանդէսը տեղի ունեցաւ:
- 1758 Անգլիա: Կիթառ նուագելու առաջին գիրքը հրատարակուե-

ցաւ:

*Օն. Կառլ Ֆրիդրիխ Ջելդեր, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1832-ին: Գեթթէի ընկերն էր:

1760 Ուիլեամ Բոյս հրատարակեց եկեղեցական երաժշտութեան հատորը:

*Օն. Լուիջի Քարուֆինի, իտալ. երաժշտահան: Օն. 1842-ին:

*Օն. Եան Լադիսլավ Դուսէկ, բոհեմացի երաժշտահան եւ դաշնակահար: Մհ. 1812-ին:

1761 Վիեննայի մէջ բեմականացուեցաւ Գլիսկի «Դոն Ժուան» բալետը:

1762 Վ.Ա.Մոցարտ, վեց տարեկան, Եւրոպան շրջեցաւ ելոյթներով, որպէս երաժշտական եւ մենակատար՝ բացառիկ տաղանդ:

1763 Օն. Ադալբերդ Գուրովեց, պոհեմացի երաժշտահան: Մհ. 1850-ին:

*Օն. Էտիէն-Նիկոլա Մաուլ, ֆր. երաժշտահան: Մհ. 1817-ին:

*Օն. Ֆրանս Դանտսէ, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1826-ին:

*Օն. Եոհան Սիմոն Միլեր, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1845-ին:

1765 Օն. Թոմաս Ադուլֆ, անգլ. երաժշտահան եւ երգեհոնահար: Մհ. 1838-ին:

*Օն. Դանիէլ Ստայբելտ, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1823-ին:

1767 Օն. Խոզէ Մուրիսիօ Նունէ Գարսիա, պրզ. երաժշտահան: Մհ. 1830-ին:

1768 Հունգարիա: Ֆերթոդի մէջ Էստերիազա օփերա դահլիճի բացումը կատարուեցաւ Հայդնի «*La sylvia*» գործով:

*Մոցարտի առաջին օփերան՝ «*Bastien and bastienne*» բեմականացուեցաւ Վիեննայի մէջ:

- *Օն. Կառլոս Պակուեր, սպ. երաժշտահան եւ երգեհոնահար:
Մհ. 1808-ին:
- 1769 Օն. Բոնիֆացո Ասիոլի, իտալ. երաժշտահան եւ երաժշտութեան դպրագէտ: Մհ. 1832-ին:
*Օն. Ջոզէֆ Էլսներ, գերմ.-լեհ երաժշտահան: Եղած է Շոպէնի ուսուցիչը: Մհ. 1854-ին:
- 1770 ԱՄՆ. Հենդելի «Քրիստոս»ը առաջին անգամ բեմականացւեցաւ Նիւ Եորքի մէջ:
*Օն. Անտոնին Ռիխա, չեխ-ֆր. երաժշտահան: Մհ. 1836-ին:
- 1771 Օն. Ֆերդինանտո Բայեր, իտալ. երաժշտահան եւ խմբավար: Մհ. 1839-ին:
*Օն. Եռհան Բաիթիսթ Քրամըր, անգլ. երաժշտահան, դաշնակահար, երաժշտութեան հրատարակիչ: Մհ. 1858-ին:
- 1772 Լոնդոնի մէջ երգեհոն պատրաստողներ Ֆլայթ եւ Քելլի կը շինեն առաջին *պարքը* օրկանը:
*Միլանի մէջ բեմականացուեցաւ Մոցարտի «*Լուսիօ Միլլա*» օփերան:
- 1773 Վալսը որպէս պար վայելուչ կերպով տարածուեցաւ Վիեննայի մէջ:
*Բացուեցաւ Ստոկհոլմի Ռոյալ Սվէդիշ օփերայի դահլիճը:
- 1774 Օն. Գասպարա Սպոնտենի, իտալ. երաժշտահան եւ խմբավար: Մհ. 1851-ին:
- 1775 Օն. Ֆրանսուազ-Ատրիան Բուալդիօ, ֆր. օփերայի երաժշտահան: Մհ. 1843-ին:
*Օն. Մանուէլ Գարսիա կրտսեր, օփերայի երգիչ, երաժշտահան, մնկ. եւ թատերավար: Մհ. 1832-ին:

- 1776 Չարլզ Բուրնի սկսաւ «Երաժշտութեան պատմութիւն» հատորի աշխատանքը: Աւարտեց 1789-ին:
 *Լոնդոնի մէջ տեղի ունեցաւ հին երաժշտութեան նուիրուած նուագահանդէս:
- *Ծն. Էոնեստ Հոֆման, գերմ. երաժշտահան եւ գրող: Մհ. 1822-ին:
- *Մուսկուայի մէջ հիմնուեցաւ Բալշոյ օփերայի ընկերութիւնը: Պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ 1825-ին:
- 1778 Բացուեցաւ Միլանի հռչակատըր Լա Սկալա օփերայի դահլիճը: Հիմնական վերանորոգումներ կատարուեցան 2002-2004 թթ.:
- *Ծն. Եոհան Նեքումուկ Հումել, աւս. երաժշտահան եւ դաշնակահար: Մհ. 1837-ին:
- *Ծն. Դամիաու Բարբոսա դէ Արաուջօ, բրզ. երաժշտահան: Մհ. 1856-ին:
- *Ծն. Ֆերնանդօ Սոր, սպ. երաժշտահան եւ կիթառիստ: Մհ. 1839-ին:
- 1780 Սպանական «Բոլերօ» պարը կը հնարէ պարող Սեբաստիան Կարեգօ:
 *Սեբաստիան Էրարտ (1752-1831) Փարիզի մէջ պատրաստեց արդի դաշնամուրը:
- 1781 Ծն. Անտոնի Ֆիլիպ Հենրիխ, ԱՄՆ երաժշտահան: Մհ. 1861-ին:
- 1782 Ծն. Դանիէլ Օբեր, ֆր. երաժշտահան: Մհ. 1871-ին:
 *Ծն. Ջոն Ֆիլթ, անգլ. երաժշտահան եւ դաշնակահար: Ցայգանուագը (nocturne) հնարողը: Մհ. 1837-ին:
- 1783 Հրատարկուեցան Բեթհովէնի առաջին գործերը:

- 1784 Ծն. Լուիս Շփոր, գերմ. երաժշտահան, խմբավար եւ ջութակահար: Մհ. 1859-ին:
 *Ծն. Դիոնիսիո Ագուստո Գարսիա, սպ. երաժշտահան եւ կիթառիստ: Մհ. 1849-ին:
- 1786 Վիեննայի մեջ բեմականացուեցաւ Մոցարտի «Ֆիգարոի ամուսնութիւնը»:
 *Ծն. Ֆրետրիկ Քուլաու, դանիացի երաժշտահան եւ դաշնակահար: Մհ. 1832-ին:
- 1789 Ծն. Ֆրեդրիկ Միլշեր, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1860-ին:
 *Ծն. Ռամոն Գարսիսեր, սպ. երաժշտահան եւ խմբավար: Մհ. 1855-ին:
- 1790 ԱՄՆի մեջ տեղի ունեցաւ երաժշտութեան նուիրուած առաջին մրցաշարը:
- 1791 Ծն. Կառլ Չեռնի, աւս. երաժշտահան եւ մանկավարժ: Մհ. 1857-ին:
 *Ծն. Ջակոմո Մէլերբիր, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1864-ին:
- 1792 Ծն. Լուիշ Սասոն, ամերիկացի երաժշտահան եւ մանկավարժ: Մհ. 1872-ին:
- 1794 Ծն. Իգնաս Մոսչէլէս, չեխ երաժշտահան եւ ջութակահար: Մհ. 1870-ին:
- 1795 Ծն. Հայնրիխ Ավգուստ Մարշներ, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1861-ին:
 *Ծն. Սավարեօ Մերկադանտե, իտալ. երաժշտահան: Մհ. 1870-ին:
- 1796 Ծն. Ֆրանց Բարվիլդ, շուէտացի երաժշտահան եւ ջութակահար: Մհ. 1868-ին:
 *Ծն. Կառլ Լովէ, գերմ. երաժշտահան եւ երգիչ: Մհ. 1869-ին:

- 1798 Գերմանիա: Լայպցիգի մեջ սկսաւ հրատարակուիլ «Allgemeine Musika-Lische Zeitung» երաժշտական քննադատութեան առաջին ամսագիրը:
- 1799 Ծն. Ժակ-Ֆրանսուա-Ֆրոմոնտալ Ալավի, ֆր. երաժշտահան: Ժ. Բիզէի ուսուցիչը եղած է: Մհ. 1862-ին:
- 1801 Ծն. Ժոզէֆ Լանէր, վիեննական վալսի երաժշտահան եւ խմբավար: Մհ. 1843-ին:
*Ծն. Ալբերտ Լորդզինգ, գերմ. երաժշտահան, դերասան եւ երգիչ: Մհ. 1851-ին:
- 1802 Արդի երաժշտագիտութեան հիմնադիրը Եոհան Նիկոլաուս Ֆորդէլ (1749-1818) հրատարակեց «Եոհան Սեբաստիան Բախի կեանքը» հատորը:
- 1804 Ծն. Եոհան Շտրաուս Աւագ, աւս. հռչ. երաժշտահան, Շտրաուս ընտանիքի հիմնադիրը: Մհ. 1849-ին:
*Ծն. Միխայիլ Գլինկա, ռուս երաժշտահան: Մհ. 1857-ին:
- 1805 Ծն. Ֆանի Հենսել, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1847-ին:
*Պազանինի, ելոյթներով, սկսաւ շրջիլ Եւրոպան, որպէս ջութակի անկրկնելի մենակատար:
*Ծն. Ամանսիօ Ջակիւնտօ Ալկորդա, արժ. երաժշտահան եւ քաղաքական գործիչ: Մհ. 1862-ին:
- 1806 Ռօսսինին յօրինեց իր առաջին օփերան «Demetrio a Polibio», Հռոմի մէջ:
*Ծն. Խուան Քրիստոտոմօ Արիէգա, սպ. երաժշտահան: Այլ անունով «Սպանացի Սոնարտ»: Մհ. 1862-ին:
- 1808 Ծն. Մայքլ Բլաֆ, իռլանտացի երաժշտահան: Մհ. 1870-ին:
*Ծն. Խուան Պեդրօ Էսնաօլա, արժ. երաժշտահան: Մհ. 1878-ին:

- 1809 Ծն. Մեֆաստիան Իրադիր, սպ. երաժշտահան: Մհ. 1865-ին:
- 1810 Ծն. Սամուել Մեֆաստիան Ուէսլի, անգլ. երաժշտահան: Մհ. 1876-ին:
- *Ծն. Օլէ Բուլ, նորվեկիացի երաժշտահան: Մհ. 1880-ին:
- *Ծն. Ֆերենկ Էրգել, հունգ. երաժշտահան եւ խմբավար: Մհ. 1893-ին:
- *Ծն. Օտտո Նիկոլայ, գերմ. երաժշտահան եւ երգեհոնահար: Մհ. 1849-ին:
- 1811 Պրահայի երաժշտանոցը բացուեցաւ:
- *Ծն. Ամբրուազ Թումաս, ֆր. երաժշտահան: Փարիզի երաժշտանոցի ղեկավար: Մհ. 1896-ին:
- 1812 Ծն. Ֆրեդրիխ Ֆլոդօ, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1883-ին:
- *Վիեննայի մէջ հիմնուեցաւ «Gesellschaft der musikfreunder»:
- *Ծն. Ուիլսենթ Ուալաս, իռլանտացի երաժշտահան, դաշնակահար եւ ջութակահար: Մհ. 1865-ին:
- 1813 Լոնդոնի մէջ հիմնուեցաւ *Ֆիլհարմոնիք* ընկերակցութիւնը:
- *Ծն. Շառլ Վալենտին Ալկան, ֆր. երաժշտահան եւ դաշնակահար: Մհ. 1888-ին:
- *Ծն. Ալեքսանդր Դարգոմիժսկի, ռուս երաժշտահան: Մհ. 1869-ին:
- 1814 Շուբերտ սոյն թուականէն սկսեալ մինչեւ 13 տարի կը յօրինէ 700 երգ:
- *Ծն. Ադոլֆ Սաքս, սաքսեֆոնը հնարողը: Մհ. 1894-ին: Ան անընդհատ փորձերէ ետք 1845-ին կը հնարէ սաքսեֆոնը:
- 1815 Գերմ. Եոհան Մաէլզել կը հնարէ չափահարը (metronome), Վիեննայի մէջ:

- *Շուրեքտ մէկ տարւոյն մէջ անհաւատալիօրէն յօրինեց 2 համանուագ, 2 պատարագ, 20 վալս եւ 145 երգ:
- 1816 Ծն. Սըր Ուիլեամ Բենէդ, անգլ. երաժշտահան: Մհ. 1875-ին:
*Ծն. Օգուսթ Վիլհելմ Ամբրոս, չէխ երաժշտահան: Մհ. 1876-ին:
- 1817 Վիեննայի երաժշտական կաճառը հիմնուեցաւ:
*Ծն. Նելս Գադէ, դանիացի երաժշտահան եւ ջութակահար: Մհ. 1890-ին:
- 1819 Ծն. Սթանեսլաւ Մոնուշկօ, լեհ երաժշտահան: Մհ. 1872-ին:
*Ծն. Ժակ Օֆենբախ, ֆր. երաժշտահան: Մհ. 1880-ին:
*Ծն. Ֆրանս ֆուն Զուրա, աւս. երաժշտահան: Մհ. 1895-ին:
*Ծն. Կլարա Շուման, երաժշտահան, վարպետ դաշնակահար: Մհ. 1896-ին:
- 1821 Ծն. Էմիլիօ Արիետա, սպ. երաժշտահան: Մհ. 1894-ին:
- 1822 Ֆրանց Լիստ, տասներեւեկ տարեկանին, Վիեննայի մէջ, առաջին անգամ ելոյթ ունեցաւ հասարակութեան առջեւ:
- 1823 Ծն. Էդուար Լալօ, ֆր. երաժշտահան: Մհ. 1892-ին:
*Ծն. Ֆրանսիսկօ Բարբիերի, սպ. երաժշտահան: Մհ. 1894-ին:
- 1824 Ծն. Պիթեր Կոռնալիուս, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1874-ին:
*24 Մարտ: Ս. Պետերբուրգի մէջ տեղի ունեցաւ Լ.Վ. Բեթհովենի «Missa solemnis» անդրանիկ բեմականացումը:
*Ծն. Զայն Նունօ, սպ. երաժշտահան: Մհ. 1908-ին:
- 1825 Ռուսաստան: Բացուեցաւ Մոսկուայի Պոլշոյ հռչ. օփերայի դահլիճը. մինչեւ այսօր կը գործէ:
- 1826 Ծն. Մարսիալ դէլ Ատալիդ ու Գուրէա, սպ. երաժշտահան: Մհ. 1881-ին:

- 1829 Ծն. Անտոն Ռուբինսշտեյն, ռուս երաժշտահան եւ դաշնակահար: Մհ. 1894-ին:
 *Ծն. Լուի Մորո Գոդշակ, ԱՄՆ երաժշտահան, վարպետ դաշնակահար: Մհ. 1869-ին:
- 1830 Ծն. Թիոդոր Լեժետուսկի, լեհ երաժշտահան, դաշնակահար եւ մանկավարժ: Մհ. 1915-ին:
 *Ծն. Հանս Բուլօ, գերմ. խմբավար: Մհ. 1894-ին:
- 1831 Ծն. Եոզեֆ Եռախիմ, գերմ. վարպետ ջութակահար: Մհ. 1907-ին:
- 1833 Ալեքսանդր Բորոդին, ռուս երաժշտահան: Մհ. 1887-ին:
 *Ֆ.Մենդելսոնի «Իտալական համանուագը» բեմականացուեցաւ Լոնդոնի մէջ:
 *Լեհաստան: Բացուեցաւ Վարշավայի Teatr Wielki օփերայի դահլիճը: Դահլիճը 2000 հոգի կ'ընդունի, մեծագոյնը աշխարհի տարածքին:
- 1834 Ծն. Էլիաս Ալվարես Լոպօ, բրգ. երաժշտահան, յօրինած է առաջին բրգ.-փորթուկալերէն օփերան: Մհ. 1901-ին:
- 1835 Ծն. Հենրիկ Վէյոլսկի, լեհ երաժշտահան, դաս.-փրոֆ.: Մհ. 1880-ին:
 *Դոնիցետտիի «Lucia di Lammermoor» օփերան բեմականացուեցաւ, առաջին անգամ ըլլալով, Նափալզի Սան Գարլօ դահլիճին վրայ:
- 1836 Ծն. Լաու Դելպէզ, ֆր. երաժշտահան: Կը նկատուի «Նոր բալետի հայրը»: Մհ. 1891-ին:
 *Ծն. Անտոնիօ Կառլոս Գոմես, բրգ. երաժշտահան: Մհ. 1896-ին:

- 1837 Ծն. Միլի Բալակիրեւ, ռուս երաժշտահան, դաշնակահար եւ խմբավար: Հիմնադիրը «մեծ հինգ» խումբին: Մհ. 1910-ին:
 *Ծն. Տիգրան Զուխաճեան, հայ երաժշտահան, մնկ.: Հայկ. օփերայի հիմնադիրը: Մհ. 1898-ին:
 *Ծն. Վալենտին Զուբիար, սպ. երաժշտահան, դասախօս- փրոֆ.: Մհ. 1914-ին:
- 1838 Ծն. Մաքս Բրուխ, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1920-ին:
- 1839 Ծն. Սողեատ Պետրովիչ Մուզորգսկի, ռուս երաժշտահան: Մհ. 1920-ին:
- 1840 Ծն. Եոհան Սվենդսեն, նորվեկացի երաժշտահան, երաժըշ- տութեան ղեկավար: Մհ. 1911-ին:
- 1841 Ծն. Զովաննի Սկամբատի, իտալ. երաժշտահան եւ դաշնա- կահար: Մհ. 1914-ին:
 * Ծն. Է. Գաբրիել, ֆր. երաժշտահան: Մհ. 1894-ին:
 *Ծն. Ֆիլիպ Բետրել, սպ. երաժշտահան եւ տեսաբան: Մհ. 1922-ին:
- 1842 Վիեննայի ֆիլիարմոնիք երաժշտախումբը տուաւ իր առա- ջին համերգը:
 *Ծն. Սըր Արթիւր Միլիվան, անգլ. երաժշտահան եւ խմբա- վար: Մհ. 1900-ին:
 *Ծն. Արիգօ Բոէտո, իտալ. երաժշտահան: Մհ. 1918-ին:
 *Ծն. Ժիլ Մասսնէ, ֆր. երաժշտահան, դաս.-փրոֆ.: Մհ. 1912- ին:
- 1843 Ծն. Արթիւր Նապոլիօ դե Սանթոս, փորթուկալցի երաժշտա- հան, դաշնակահար եւ հրատարակիչ: Մհ. 1925-ին:
- 1844 Պ. Չայկովսկի (1840 - 1893) չորս տարեկանին յօրինեց իր առաջին երգը «Մեր մայրը Ս. Պետերբուրգէն»:

- *Մն. Պաբլո դէ Սարասատէ, սպ. երաժշտահան, կիթառիստ եւ վարդապետ: Մհ. 1908-ին:
- 1845 Մն. Գաբրիէլ Ֆորա, ֆր. երաժշտահան: Մհ. 1924-ին:
- 1846 Մն. Ֆեդերիկո Զուէսա, սպ. երաժշտահան: Մհ. 1908-ին:
*Մն. Եռախիմ Վալվերդէ Սանջուան, սպ. երաժշտահան: Այլ անունով «Սպանացի Օֆենբախ»: Մհ. 1918-ին:
- 1847 Մն. Զիգուինա Գոնզալա, բրգ. երաժշտահան եւ դաշնակահար: Բրազիլի առաջին կին խմբավարը: Մհ. 1935-ին:
*Սպանիա: Բացուեցաւ Բարսելոնայի Gran Teatre del Liceu օփերայի դահլիճը: 1999-ին վերակառուցուած է:
- 1848 Մն. Օնորէ Դուբարգ, ֆր. երաժշտահան: Մհ. 1933-ին:
*Մն. Սըր Հուրբըրթ Փարի, անգլ. երաժշտահան, դաս.-փրոֆ.: Մհ. 1918-ին:
*Մն. Եռախիմ Անտոնիօ դա Սիլվա Կալադօ, բրգ. երաժշտահան եւ ֆլուրիստ: Մհ. 1880-ին:
- 1850 Մն. Զոլենէք Ֆիբիխ, չեխ երաժշտահան: Մհ. 1900-ին:
*Բացում Մադրիդի Թիաթրօ Ռէալ օփերայի հռչակաւոր դահլիճին:
*Մն. Լեօպոլտ Միկէզ, բրգ. երաժշտահան: Մհ. 1902-ին:
*Մն. Թոմաս Բրետոն, սպ. երաժշտահան եւ խմբավար: Մհ. 1923-ին:
- 1851 Մն. Վենսան դ'Անդի, ֆր. երաժշտահան: Մհ. 1931-ին:
*Մն. Ռոբերտօ Զափի, սպ. երաժշտահան: Հիմնադրեց «Spanish society of authers and publishers»: Մհ. 1909-ին:
- 1852 Մն. Սըր Զարլզ Սթանֆորտ, իռլանտացի երաժշտահան եւ խմբավար: Մհ. 1924-ին:

*Օն. Հենրիկէ Օգուալդ, բրգ. երաժշտահան եւ դաշնակահար:
Մհ. 1931-ին:

*Օն. Ֆրանսիսկօ Դարեկա, սպ. երաժշտահան եւ կիթառիստ:
Մհ. 1909-ին:

1854 Օն. Գաբրիէլ Ֆորէ, ֆր. երաժշտահան, երգահան եւ խմբավար: Մհ. 1924-ին:

*Օն. Ինգելբերթ Հումբերդինգ, գերմ. երաժշտահան եւ մնկ.:
Մհ. 1921-ին:

1855 Առաջին անգամ ըլլալով Նիւ Եորքի երաժշտախումբը, բեմի վրայ, աթոռներու վրայ կը նստին նուագելու ժամանակ. նախ միայն թաւջութակ նուագողները կը նստէին:

*Օն. Էոնեստ Շոսոն, ֆր. երաժշտահան: Մհ. 1899-ին:

1856 Օն. Սերգէյ Տանէեւ, ռուս երաժշտահան, դաս.-փրոֆ.: Մհ. 1915-ին:

*Օն. Ռիչարդ Մուիլֆելդ, գերմ. կլարինէթիսթ, ան ոգեւորած է, որ Բրամսն ու Գուսթաւ Ջեները յօրինեն սենեկային երաժշտութիւն: Մհ. 1907-ին:

*Ալեքսանդր Գարգումիժսկիի «Ռուսալկա» օփերան բեմականացուեցաւ Ս. Պետերբուրգի մէջ:

*Օն. Ջենոն Ռոլոս, արժ. հռչ. երաժշտահան: Մհ. 1902-ին:

1857 Օն. Սասէլ Շամենադ, ֆր. երաժշտահան եւ դաշնակահար:
Մհ. 1944-ին:

1858 Օն. Ռուդջարօ Լէօնկաւալօ, իտալ. երաժշտահան: Մհ. 1919-ին:

*Օն. Էթել Սմութ, անգլ. երաժշտահան: Մհ. 1944-ին:

1859 Օն. Վիքթոր Հըրբերթ, իռլանտացի երաժշտահան, թաւջութակահար եւ խմբավար: Մհ. 1924-ին:

- 1860 Ծն. Իսահակ Մանուէլ Ֆրանսիսկո Ալպանիզ, սպանացի երաժշտահան եւ վարպետ դաշնակահար: Մհ. 1909-ին:
 *Ծն. Հուգօ Վուլֆ, անգլ. երաժշտահան, երաժշտ. քննադատ: Մհ. 1903-ին:
 *Ծն. Իգնացի Բատերեսկի, լեհ երաժշտահան, դաշնակահար եւ քաղաքագետ: Մհ. 1941-ին:
 *Ֆրանց ֆոն Սուր յօրինեց «Sas pensionat», վիեննական առաջին օփերէթը:
- 1861 Սկսաւ Վիեննայի օփերայի դահլիճի կառուցումը, կ'աւարտի 1869-ին:
 *Ծն. Անտոն Ստեպանովիչ Արենսկի, ռուս երաժշտահան եւ դաշնակահար: Մհ. 1906-ին:
 *Ծն. Էտուար Մաք Դուալ, ԱՄՆ երաժշտահան, կը նկատուի ամերիկեան երաժշտութեան ռահվիրայ: Մհ. 1908-ին:
- 1862 Ծն. Էդուարդ Ջըրմըն, անգլ. երաժշտահան: Մհ. 1936-ին:
 *Ծն. Ֆրեդրիք Ալբերթ Դելիուս, անգլ. երաժշտահան: Մհ. 1934-ին:
 *Ֆրետրիխ ֆոն Գոչել հրատարակեց «Մոցարտի ամբողջական գործերը» հատորը:
 *Վերդիի «*Լա ֆորզա տէլ տեսթինօ*» օփերան կը բեմականացուի Ս. Պետերբուրգի մէջ:
 *Ծն. Ալբերտօ Ուիլեամս, արժ. երաժշտահան եւ խմբավար: Մհ. 1952-ին:
- 1863 Ծն. Պեդրօ Մասկանիէ, իտալ. երաժշտահան եւ մեկ.: Մհ. 1945-ին:
 *Ծն. Ֆելիքս ֆոն Վայնգարդներ, անգլ. երաժշտահան, դաշնակահար եւ խմբավար: Մհ. 1942-ին:

*Օն. Հորաթիօ Փարբըր, ԱՄՆ երաժշտահան, վարպետ երգե-
հոնահար: Մհ. 1919-ին:

*Օն. Էոնեստո Նազարեթ, բրգ. երաժշտահան եւ դաշնակա-
հար: Մհ. 1934-ին:

*Օն. Ստեփան Էլմաս, հայ երաժշտահան, դաշնակահար եւ
մնկ.: Մհ. 1937-ին:

1864 Օն. Օջին դ'Ալբեր, գերմ. երաժշտահան եւ դաշնակահար:
Մհ. 1932-ին:

*Օն. Ալեքսանդր Լեվի, բրգ. երաժշտահան, դաշնակահար եւ
խմբավար: Մհ. 1892-ին:

*Օն. Ալբերտո Նեպոմուչէնօ, բրգ. երաժշտահան եւ խմբա-
վար: Մհ. 1920-ին:

1865 Վազնէրի «Տրիստան եւ Իզոլդա» օփերան հասաւ արտայա-
յայտչական նոր բարձունքներու, գործածելով բոլորովին նոր
երաժշտական չափեր:

*Օն. Ալեքսանդր Գլազունով, ռուս երաժշտահան: Մհ. 1936-
ին:

*Օն. Պօլ Դիւկա, ֆր. երաժշտահան եւ մնկ.: Մհ. 1935-ին:

*Օն. Կառլ Նելսէն, դանիացի երաժշտահան, ջութակահար եւ
խմբավար: Մհ. 1931-ին:

1866 Օն. Ֆերուչօ Բուզոնի, իտալ. երաժշտահան, խմբավար, գրող
եւ դաշնակահար: Մհ. 1924-ին:

*Ամբրոյս Թոմասի «Միկնոնա» օփերան բեմականացուեցաւ
Փարիզի մէջ:

*Օն. Ֆրանչէսկօ Չելլա, իտալ. երաժշտահան: Մհ. 1950-ին:

- 1867 Ծն. Էնրիկա Գրանադոս, սպանացի երաժշտահան: Բարսելոնայի մեջ հիմնադրեց երաժշտութեան կաճառը: Մհ. 1916-ին:
- *Գուևոսի «Ռոմեո եւ Ջիւլետ» օփերան բեմականացուեցաւ Փարիզի մէջ:
- *Եռիան Շարաուս II յորինեց «Կապոյտ Դանուբ» հռչակաւոր վալսը:
- *Ծն. Արթուրօ Տոսկանինի, իտալ. հռչակաւոր խմբավար (ղիւրիժոր): Մհ. 1957-ին:
- *Ծն. Ամի Փիչ, ԱՄՆ երաժշտահան եւ դաշնակահար: Մհ. 1944-ին:
- *Ծն. Ումբերտօ Ջորդանօ, իտալ. երաժշտահան: Մհ. 1948-ին:
- *Ծն. Ամի Էլիս Հարոքս (ծնողքը անգլիացի), բրգ. երաժշտահան, դաշնակահար եւ մնկ.: Մհ. 1919-ին:
- *Բացուեցաւ Գլազգօի Թիաթըր Ռոյալ օփերայի դահլիճը:
- 1868 Ծն. Գրանվիլ Բանդոք, անգլ. երաժշտահան: Մհ. 1946-ին:
- *Ծն. Մաքս ֆոն Սչիլինգգ, գերմ. երաժշտահան եւ խմբավար: Մհ. 1933-ին:
- *Ծն. Անտոնիօ Ֆրանսիսկօ Պրագա, բրգ. երաժշտահան: Մհ. 1945-ին:
- *Ծն. Սքոթ Ջոփլին, ԱՄՆ երաժշտահան: Մհ. 1917-ին:
- 1869 Ծն. Հանս Ֆիդսնէր, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1949-ին:
- *Ծն. Սիդնի Ջոնգ, անգլ. երաժշտահան եւ խմբավար: Մհ. 1946-ին:
- *Ծն. Սըր Հիւգօ Փըրսի Ալլէն, անգլ. հռչ. երգեհոնահար եւ խմբավար: Մհ. 1946-ին:
- 1870 Փարիզի մեջ հիմնուեցաւ Societe Nationale de Musique-ը:

*Օն. Ֆրանց Լեհար, աւս. երաժշտահան եւ խմբավար: Մհ.
1948-ին:

1871 Լոնդոնի մէջ բացուեցաւ հռչ. «Ալպերտ» դահլիճը:

*Վերդիի «Աիդա» օփերան բեմականացուեցաւ Գահիրէի մէջ:

*Օն. Վիլհելմ Սդենհամեր, շուէդ երաժշտահան: Մհ. 1927-ին:

*Օն. Ալեքսանդր Ջեմիլիսկի, աւս. երաժշտահան: Մհ. 1942-ին:

*Օն. Ալեքսանդր Սպենդիարեան, հայ երաժշտահան, խմբավար եւ մնկ., «Ալմաստ» օփերայի հեղինակը: Մհ. 1928-ին:

*Օն. Ամադեօ Վիվես, սպ. երաժշտահան: Մհ. 1932-ին:

1872 Օն. Հիւգօ Էմիլ Ալվան, շուէդ երաժշտահան եւ խմբավար:
Մհ. 1960-ին:

*Օն. Ռալֆ Ուիլեամզ, անգլ. երաժշտահան: Մհ. 1958-ին:

*Օն. Նաթան (Կնեազեւ) Ամիրխանեան, հայ երաժշտահան,
խմբավար եւ երգեհոնահար: Մհ. 1949-ին:

*Օն. Յարութիւն Մինանեան, հայ երաժշտահան, դաշնակահար,
ջութակահար եւ խմբավար: Մհ. 1939-ին:

*Օն. Էդուարդօ Տոբես, սպ. երաժշտահան եւ երգեհոնահար:
Մհ. 1934-ին:

1873 Կառլ Ռոզա օփերայի ընկերակցութիւնը հիմնեցաւ Անգլիոյ
մէջ:

*Օն. Սելեստ Ջագուարիբ դէ Մադոս Ֆարիա, բրզ. երաժշտահան,
բանաստեղծ եւ երգիչ: Մհ. 1938-ին:

*Օն. Մաքս Ռազեր, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1919-ին:

*Օն. Էնրիկօ Կարուզօ, իտալ. աշխարհահռչակ դէնոր երգիչ:
Մհ. 1921-ին:

*Օն. Խոզէ Սերանօ, սպ. երաժշտահան: Մհ. 1941-ին:

- 1874 Ծն. Եռզեֆ Սուկ, չեխ երաժշտահան եւ ջութակահար: Մհ.
1935-ին:
*Ծն. Գուսթավ Հոլսթ, անգլ. երաժշտահան եւ մնկ.: Մհ. 1934-
ին:
*Բացում Փարիզի օփերայի դահլիճին: Շինարարութեան ըս-
կըսած էին 1863-ին:
*Ծն. Ֆրանց Շմիդ, աւս. երաժշտահան, դաշնակահար, եր-
գեհոնահար եւ խմբավար: Մհ. 1939-ին:
*Ծն. Չարլզ Իվ, ԱՄՆ երաժշտահան: Մհ. 1954-ին:
- 1875 Կառլ Գոլդմարկի «*Die Konigin von Saba*» օփերան բեմակա-
նացուեցաւ Վիեննայի մէջ:
*Ծն. Սամուէլ Քոլրիջ-Թէյլըր, անգլ. երաժշտահան: Մհ. 1912-
ին:
*Ծն. Ռէյնգոլդ Գլիեր, ռուս երաժշտահան: Մհ. 1956-ին:
*Ծն. Ֆրանկօ Ալֆանօ, իտալ. երաժշտահան: Մհ. 1954-ին:
*Ծն. Ֆրից Զրայզեր, աւս.-ԱՄՆ երաժշտահան, հռչ. ջութա-
կահար: Մհ. 1962-ին:
*Ծնաւ Էդգար Մանաս, հայ երաժշտահան, մնկ.: Մհ. 1964-
ին:
*Ծն. Էդոր Բանիզա, արժ. երաժշտահան եւ խմբավար: Մհ.
1967-ին:
- 1876 Ծն. Մանուէլ դէ Ֆալլա, սպանացի երաժշտահան եւ դաշնա-
կահար: Մհ. 1946-ին:
*Ծն. Էրմաննօ Ուոլֆ-Ֆերատի, իտալ.-գերմ. երաժշտահան եւ
մնկ.: Մհ. 1948-ին:
*Ծն. Էնրիկէ Սապորիտօ, ուրուգուացի երաժշտահան, դաշ-
նակահար, ջութակահար եւ պարուսոյց: Մհ. 1941-ին:

*Գերմանիա: Բայրոյթի մէջ սկսաւ Վագների կազմակերպած երաժշտական փառատօնը:

*Ծն. Կառլ Ռուբըլզ, ԱՄՆ երաժշտահան: Մհ. 1971-ին:

*Ծն. Գրիգոր Սիւնի, հայ երաժշտահան, խմբավար եւ մնկ.: Մհ. 1939-ին:

1877 Սկսաւ հրատարակուիլ Մոցարտի ամբողջական գործերը: Աւարտեցաւ 1904-ին:

*Ծն. Աննօ Դոխնանյէ, հունգ. երաժշտահան, խմբավար եւ դաշնակահար: Մհ. 1960-ին:

1878 Ծն. Ռուդլանդ Բուքթըն, անգլ. երաժշտահան: Մհ. 1960-ին:

*Ժորժ Գրով սկսաւ իր մեծ աշխատանքը հրատարակելու «Երաժշտութեան եւ երաժշտագէտներու բառարան»ը: Առաջին հրատարակութիւն՝ 1889-ին:

*Ծն. Ֆրանց Շրեգեր, աւս. երաժշտահան: Մհ. 1934-ին:

*Ծն. Միգել Լոպէտ, սպ. երաժշտահան եւ կիթառիստ: Մհ. 1938-ին:

1879 Չայկովսկիի «Եւգենի Օնեգին» օփերան բեմականացուեցաւ, առաջին անգամ ըլլալով, Մոսկուայի մէջ:

*Ծն. Օտտորէնօ Ռեսպիգի, իտալ. երաժշտահան, ջութակահար եւ մնկ.: Մհ. 1936-ին:

*Ծն. Հենրի Ուորթինգթըն Արմսթրոնգ, ամերիկացի երաժշտահան, երգահան: Մհ. 1951-ին:

*Ծն. Ռամոն Մոնտոյա, սպ. երաժշտահան եւ ֆլամենկօ կիթառիստ: Մհ. 1949-ին:

*Ծն. Արմէն Տիգրանեան, հայ երաժշտահան, խմբավար եւ մնկ.: «Անուշ» օփերայի հեղինակը, բեմադրուած է առաջին անգամ Գիւմրիի մէջ: Մհ. 1950-ին:

- *Օն. Ջոն Այրլընդ, անգլ. երաժշտահան: Մհ. 1962-ին:
- *Օն. Պաբլո Լուինա, սպ. երաժշտահան: Մհ. 1942-ին:
- 1880 Լոնդոնի մեջ հիմնուեցաւ Գուիլդհոլ երաժշտական դպրոցը:
- *Հոմմի մեջ հիմնուեցաւ օփերայի դահլիճը:
- *Օն. Էոնեսթ Բլոչ, շուէտ-ԱՄՆ երաժշտահան: Մհ. 1959-ին:
- *Օն. Էլդապրանօ Պիոգետտի, իտալ. երաժշտահան: Մհ. 1968-ին:
- *Օն. Զեքուինա դէ Աբրեու, բրզ. երաժշտահան եւ երաժշտագէտ: Մհ. 1935-ին:
- *Օն. Անտոն Մայիլեան, հայ երաժշտահան, երգահան եւ խմբավար: Հրատարակած է «Թատրոն եւ երաժշտութիւն» հանդէսը: Մհ. 1942-ին:
- *Օն. Սպիրիդոն Մելիքեան, հայ երաժշտահան, խմբավար եւ մակ.: Մհ. 1933-ին:
- *ԱՄՆ: Բացուեցաւ Նիւ Եորքի Մեթրոփոլիթէն օփերայի դահլիճը:
- 1881 Օն. Ժորժ Էնեսկո, ռուս. երաժշտահան, խմբավար, դաշնակահար եւ ջութակահար: Մհ. 1955-ին:
- *Հիմնուեցաւ Բոսթընի *սիմֆոնիք* երաժշտախումբը:
- *Օն. Նիկոլ Գալանդերեան, հայ երաժշտահան, խմբավար: Մհ. 1944-ին:
- *Օն. Կառլոս Ֆելիքս Լոպէս Բուչարդօ, արժ. երաժշտահան: Բուէնոս Այրէսի մեջ հիմնեց «Conservatorio Nacional Superior de Musica»: Մհ. 1948-ին:
- 1882 Հիմնուեցաւ Բեռլինի *ֆիլհարմինք* երաժշտախումբը:
- *Օն. Պերսի Գրէնջէր, անգլ. երաժշտահան եւ դաշնակահար: 1914-էն ապրած է ԱՄՆ: Մհ. 1961-ին:

*Օն. Զօլթան Կոտայե, հունգ. երաժշտահան, լեզուաբան, փիլիսոփայ, մնկ.: Մհ. 1967-ին:

*Օն. Զան Ֆրանչեսկո Մալեֆիարո, իտալ. երաժշտահան: Մհ. 1973-ին:

*Օն. Կարոլ Շիմանովսկի, լեհ երաժշտահան եւ ջութակահար: Մհ. 1937-ին:

*Օն. Եռախիմ Թուրինա, սպ. երաժշտահան: Մհ. 1949-ին:

1883 Նիւ Եորքի Մեթրոփոլիթեն օփերայի դահլիճի մէջ տրուեցաւ առաջին ելոյթը՝ Շ. Գունօի «Ֆաուստ»ը:

*Օն. Մուշեղ Աղայեան, հայ երաժշտագէտ, երաժշտահան: Մհ. 1966-ին:

*Օն. Էոնեստ Անսերմէ, գուիգ. հռչ. երաժշտախումբի ղեկավար: 1918-ին հիմնեց «Orchestra de la Suisse romande»ը: Մհ. 1969-ին:

*Լոնդոնի մէջ հիմնուեցաւ Երաժշտութեան պալատական գոլէճը:

*Օն. Անտոն Վեբերն, աւս. երաժշտահան եւ խմբավար: Մհ. 1945-ին:

*Օն. Սըր Առնոլդ Պագա, անգլ. երաժշտահան: Մհ. 1953-ին:

*Օն. Էտգար Վարեզ, ֆր.-ԱՄՆ երաժշտահան: Մհ. 1965-ին:

*Օն. Ռոմանոս Մելիքեան, հայ երաժշտահան, խմբավար եւ մնկ.: Ան եղած է հայկական դասական վիպերգի (ռոմանս) սկզբնաւորողը: Մհ. 1935-ին:

1884 Վիկթոր Նեպերի «Der trompeter von sackingen» օփերան բեմականացուեցաւ Լայպցիգի մէջ:

*Օն. Ֆիլիպ Բոէրո, արժ. երաժշտահան եւ մնկ.: Մհ. 1958-ին:

- *Օն. Ռոպերտո Ֆիրբո, արժ. երաժշտահան, դաշնակահար եւ ղեկավար: Մհ. 1969-ին:
- *Հունգարիա: Բացուեցաւ Բուդապէշտի պետական օփերայի դահլիճը:
- 1885 Օն. Լուիջի Կառլօ Ռուսոլօ, իտալ. ապագայապաշտ նկարիչ, երաժշտահան: 1913-ին հեղինակեց «The art of noises» հատորը: Մհ. 1947-ին:
- *Օն. Ալբան Պերջ, աւս. երաժշտահան: Մհ. 1935-ին:
- *Օն. Ջերոմի Քերն, ԱՄՆ երաժշտահան: Մհ. 1945-ին:
- *Օն. Խուան դէ Դիոս Ֆիլիպերտօ, արժ. երաժշտահան, ջութակահար եւ խմբավար: Մհ. 1964-ին:
- 1886 Չարլզ Մուսթեր հնարեց չէլեստան:
- *Օն. Հայկ Գիւդէնեան, հայ երաժշտահան, ջութակահար: Մհ. 1972-ին:
- *Օն. Օսկար Էսպլա, սպ. երաժշտահան: Մհ. 1976-ին:
- *Օն. Յիսուս Գուիրդի, սպ. երաժշտահան: Մհ. 1961-ին:
- 1887 Նիւ Եորքի մէջ հիմնուեցաւ Մեթրոփոլիթէնի երաժշտական ուսումնարանը, որ ապա 1900-ին կոչուեցաւ American Institute of Applied Music:
- *Օն. Խոզէ Մարիա Ուսանդիզագա, սպ. երաժշտահան: Մհ. 1915-ին:
- *Օն. Սարգիս Բարխուդարեան, հայ երաժշտահան, դասախօս-փրոֆ.: Մհ. 1973-ին:
- *Օն. Ֆրանսիսկօ Ալոնսօ, սպ. երաժշտահան: Մհ. 1948-ին:
- 1888 Օն. Իրվինգ Ելին (բուն անունով Իսրայէլ Բալին), ԱՄՆ երաժշտահան: Մհ. 1989-ին: ապրած է 101 տարի:

*Օն. Էոնանի Պրագա, բրգ. երաժշտահան, դաշնակահար եւ խմբավար: Մհ. 1948-ին:

*Բացուեցաւ Պրահայի պետական օփերայի դահլիճը:

1890 Օն. Ժակ Էֆար, ֆր. երաժշտահան: Մհ. 1962-ին:

*Օն. Ֆրանկ Մարդան, զուից. երաժշտահան: Մհ. 1974-ին:

1891 Օն. Սըր Արթիւր Բլիս, անգլ. երաժշտահան եւ խմբավար: Մհ. 1975-ին:

*Հիմնուեցաւ Շիքագօի *սիմֆոնիք* երաժշտախումբը:

*Օն. Քոլ Փորթըր, ԱՄՆ երաժշտահան եւ երգահան: Մհ. 1964-ին:

*Բացուեցաւ Յիւրիխի օփերայի դահլիճը:

*Օն. Ֆեդերիկօ Մորենօ Դորոպա, սպ. երաժշտահան, խմբավար եւ թատերավար: Մհ. 1982-ին:

1892 Օն. Արթիւր Հոնեգեր, զուից. երաժշտահան: Մհ. 1955-ին:

*Օն. Դարիուս Մէյօ, ֆր. երաժշտահան: Մհ. 1974-ին:

1893 Օն. Լիլի Բուլանժա, ֆր. երաժշտահան: Մհ. 1918-ին:

*Օն. Լուչիանօ Գալէթի, բրգ. երաժշտահան, դաշնակահար եւ խմբավար: Մհ. 1931-ին:

*Օն. Ֆեդերիկօ Մոմբու, սպ. երաժշտահան եւ դաշնակահար: Մհ. 1987-ին:

1894 Օն. Ուալթըր Փիսթոն, ԱՄՆ երաժշտահան: Մհ. 1976-ին:

*Օն. Փիթըր Ուորլոք, անգլ. երաժշտահան, եր. քննադատ: Մհ. 1930-ին:

*Օն. Էրվին Շուլհոֆ, չեխ երաժշտահան: Մհ. 1942-ին:

1895 Օն. Պաուլ Հինդմիտ, գերմ. երաժշտահան, տեսաբան եւ ջութակահար: Մհ. 1963-ին:

*Մն. Ջելի Իվա դ'Արանիէ, հունգ. հռչ. ջութակահար: Մհ. 1966-ին:

*Մն. Խուան Խոզէ Կաստրո, արժ. երաժշտահան եւ խմբավար: Մհ. 1968-ին:

1896 Մն. Ռոպերտո Գարիարդ, կաթալան երաժշտահան: Մհ. 1970-ին:

*Մն. Հաովարդ Հանսըն, ԱՄՆ երաժշտահան: Մհ. 1981-ին:

*Մն. Ռոջըր Սեսիոնս, ԱՄՆ երաժշտահան: Մհ. 1985-ին:

*Մն. Վըրջըլ Թոմսըն, ԱՄՆ երաժշտահան: Մհ. 1989-ին:

1897 Մն. Հենրի Քաուրլ, ԱՄՆ երաժշտահան: Մհ. 1965-ին:

*Մն. Օսկար Լորենցո Ֆերնանդէս, բրզ. երաժշտահան: Մհ. 1948-ին:

*Մն. Խուան Կառլոս Բագ, արժ. երաժշտահան, տեսաբան: Մհ. 1972-ին:

*Մն. Ֆրանսիսկո Մինիոնէ, բրզ. հռչ. երաժշտահան եւ խմբավար: Մհ. 1986-ին:

*Մն. Բիկսինգուինհա, բրզ. երաժշտահան, ֆլութիսթ, մշակող, սաքսեֆոնիսթ: Մհ. 1973-ին:

*Մն. Հարո Ստեփանեան, հայ երաժշտահան, երաժշտագէտ, գրող եւ հաս. գործիչ: Գրական գործերէն՝ «Ղարդաղիլը եւ ուրիշներ», «Հին ծանօթներ»: Մհ. 1966-ին:

*Մն. Էնրիկէ Մասիէլ, արժ. երաժշտահան, կիթառիստ, դաշնակահար եւ պանտոնիոնիսթ: Մհ. 1962-ին:

*Մն. Ռոզիտա Մելօ, արժ.-ուրուգուացի երաժշտահան, դաշնակահար, բանաստեղծ: Մհ. 1981-ին:

*Մն. Գասպար Կասատօ, սպ. երաժշտահան եւ թաւջութակահար: Մհ. 1966-ին:

*Մն. Դերիկ Դուչի, արժ. երաժշտահան, դաշնակահար, ջութակահար եւ մանտոնիոլիսթ: Մհ. 1973-ին:

*Մն. Ֆերնանդո Օպրատորս, սպ. երաժշտահան եւ խմբավար: Մհ. 1945-ին:

1898 Մն. Հանս Իզլէ, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1962-ին:

*Մն. Ռոյ Հարիս, ԱՄՆ երաժշտահան: Մհ. 1979-ին:

*Մն. Վիկտոր Ուիլամ, չեխ երաժշտահան: Մհ. 1944-ին:

*Մն. Սալվադոր Բակարիս, սպ. երաժշտահան: Մհ. 1963-ին:

1899 Մն. Ֆրանսէս Բուլանգ, ֆր. երաժշտահան եւ երգահան: Մհ. 1963-ին:

*Մն. Դուք Էլինգթըն, ԱՄՆ երաժշտահան, վարպետ դաշնակահար: Մհ. 1974-ին:

*Մն. Սըր Ջոն Բարբիրոլլի, անգլ. խմբավար: Մհ. 1970-ին:

*Մն. Խուլիօ դէ Գարօ, արժ. երաժշտահան, խմբավար, երաժշտագէտ: Մհ. 1980-ին:

*Մն. Ռիկարդ Լամոդ դէ Գրինոն, սպ. երաժշտահան եւ խմբավար: Մհ. 1962-ին:

1900 Մն. Էռնեստ Գրենէկ, աւս. երաժշտահան: Մհ. 1991-ին:

*Մն. Կուրտ Վիլ, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1950-ին:

*Մն. Արոն Բոփլանդ, ԱՄՆ երաժշտահան: Մհ. 1990-ին:

*Մն. Ժորժ Անդիլ, ԱՄՆ երաժշտահան, դաշնակահար, հեղինակ: Մհ. 1959-ին:

*Մն. Ռոդոլֆօ Հալֆդէր, սպ. երաժշտահան: Մհ. 1987-ին:

1901 Մն. Էդմոնդ Ռուբրա, անգլ. երաժշտահան: Մհ. 1986-ին:

*Մն. Ուորնէր Էկք, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1983-ին:

*Մն. Ուակին Ռոդրիգօ, սպ. կոյր երաժշտահան: Մհ. 1999-ին:

- *Շն. Ռուբ Քրոուֆորդ Սիքլըր, ԱՄՆ երաժշտահան: Մհ.
1953-ին:
- 1902 Շն. Սըր Ուիլեամ Ուալթըն, անգլ. երաժշտահան: Մհ. 1983-
ին:
- *Հռչ. Էնրիկո Կարուզո արձանագրեց իր առաջին ձայնասկա-
ւառակը:
- *Շն. Արտեմ Այվազեան, հայ երաժշտահան, թաւջութակա-
հար: Ան եղած է Ազգ. էսդրատային երաժշտութեան հիմնա-
դիրը: Մհ. 1975-ին:
- *Շն. Արամ Մերանգուլեան, հայ երաժշտահան, թառահար,
մնկ.: Մհ. 1967-ին:
- *Շն. Ստեֆան Վոլփ, ԱՄՆ երաժշտահան: Մհ. 1972-ին:
- 1903 Շն. Լենօրս Բերքլի, անգլ. երաժշտահան: Մհ. 1989-ին:
- *Շն. Բորիս Բլախեր, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1975-ին:
- *Շն. Քլաուդիօ Արաու, ամերիկացի աշխարհահռչակ դաշ-
նակահար: Մհ. 1991-ին:
- *Շն. Արի Բարոսօ, բրգ. երաժշտահան եւ դաշնակահար: Մհ.
1964-ին
- 1904 Լոնդոնի *Միւֆոնիք* երաժշտախումբը տուաւ իր առաջին
ելոյթը:
- *Լուիջի Դալաբեկօլա, իտալ. երաժշտահան եւ դաշնակա-
հար: Մհ. 1975-ին:
- *Շն. Դինորա Գոնթիօ դէ Կարվալօ, բրգ. դաշնակահար,
խմբավար, երաժշտահան: Մհ. 1980-ին:
- *Շն. Դիմիտրի Կաբալեւսկի, ռուս երաժշտահան եւ դաշնա-
կահար: Մհ. 1987-ին:

*Մն. Գուիդո Սանդորսուլա (ծնողքը իտալացի), բրգ. երա-
ժրշտահան, ջութակահար եւ խմբավար: Մհ. 1994-ին:

*Մն. Նինո Ռիքարդո, սպ. երաժշտահան, հռչ. կիթառիստ:
Մհ. 1972-ին:

1905 Մն. Սերգեյ Լիֆար, ռուս բալետի պարող եւ պարուսույց: Մհ.
1986-ին:

*Մն. Օսվալդո Պեդրո Բուկլիէս, արժ. երաժշտահան: Մհ.
1995-ին:

*Մն. Մայքլ Թիփեթ, անգլ. երաժշտահան: Մհ. 1998-ին:

*Մն. Հարոլդ Արլէն, ԱՄՆ երաժշտահան եւ երգահան: Մհ.
1986-ին:

*Մն. Վալդեմար Հենրիկէ դա Կոստա Պերեյրա, բրգ. երա-
ժրշտահան եւ դաշնակահար: Մհ. 1995-ին:

*Մն. Համբարձում Պերպերեան, հայ երաժշտահան, խմբա-
վար եւ մենկ.: Մհ. 1999-ին:

*Մն. Էռնեստո Հալֆթեր, սպ. երաժշտահան եւ խմբավար: Մհ.
1989-ին:

1906 Մոցարտի նուիրուած երաժշտական փառատօնը սկսաւ
Զալցբուրգի մէջ:

*ԱՄՆ: Չայնասփիւռի առաջին երաժշտութեան հաղորդման
ծրագիրը սկսաւ Ռ. Ֆեսենդէնի կողմէ:

*Մն. Ռադամէս Գնատալի, բրգ. երաժշտահան: Մհ. 1988-ին:

*Մն. Աշոտ Սաթեան, հայ երաժշտահան, խմբավար: Մհ.
1958-ին:

*Մն. Եռախիմ Օմս, սպ. երաժշտահան: Մհ. 2003-ին:

1907 Նիւ Եորք: Ֆլորենս Զիգֆելդի կողմէ, Բրոդվեյի հռչ. դահլիճին

մեջ սկսաւ «Զիգֆելդ Ֆոլիս»ի բեմականացումը: Այս արտադրութիւնը շարունակուեցաւ մինչեւ 1931 թ.:

*Օն. Գուրգէն Ալեմշահ, հայ երաժշտահան, խմբավար: Իր ամենանշանաւոր գործն է «Աւարայրի պատերազմը» համանրագ երկը: Մհ. 1947-ին:

*Օն. Մոցարտ Կամարգօ Գուարնիերի, բրգ. երաժշտահան: Մհ. 1993-ին:

*Օն. Սերգէյ Շաթիրեան, հայ երաժշտահան եւ խմբավար: Մհ. 1959-ին:

1908 Օն. Հերբերթ ֆոն Կարայեան, աւս. հռչ. խմբավար: Մհ. 1989-ին:

*Օն. Գարդօլա, բրգ. երաժշտահան, երգիչ, բանաստեղծ, Սամպայի պարը զարգացնողը: Մհ. 1980-ին:

*Օն. Գրիգոր Եղիազարեան, հայ երաժշտահան, դասախօս-փրոֆ.: Հայ արդի երաժշտութեան դպրոցի հիմնադիրներէն: Մհ. 1988-ին:

*Օն. Էլիոթ Քարթըր, ԱՄՆ երաժշտահան: Մհ. 2012-ին:

*Արժանքին: Բացուեցաւ Բուէնոս Այրէսի Teatro Colon օփերայի դահլիճը:

1909 Սերգէյ Դեազիլէ, առաջին անգամ ըլլալով, Փարիզի մեջ ներկայացուց «Պալէտ Ռուս»ը:

*Օն. Գրաժնա Բատսավիչ, լեհ երաժշտահան եւ ջութակահար: Մհ. 1969-ին:

1910 Արժանքինեան թանկօ պարը մեծ ժողովրդականութեան հասաւ, թէ՛ ԱՄՆի, եւ թէ՛ Եւրոպայի մեջ:

*Օն. Սեմիւէլ Փարփըր, ԱՄՆ երաժշտահան եւ երգահան: Մհ. 1981-ին:

*Օն. Ուիլեամ Շուման, ԱՄՆ երաժշտահան: Մհ. 1992-ին:

1911 Օն. Ժան Կառլո Մենոտտի, իտալ.-ԱՄՆ երաժշտահան եւ երգահան: Մհ. 2007-ին: Իր առաջին երգը գրած էր, երբ հինգ տարեկան էր:

*Օն. Ալան Յովհաննէս (Չաքմաքճեան), հայ երաժշտահան: Մհ. 2000-ին:

*Օն. Նինո Ռոտա, իտալ. երաժշտահան, դաշնակահար եւ խմբավար: Մհ. 1979-ին:

1912 Օն. Կառլոս Գուստավինո, արժ. երաժշտահան եւ երգահան: Մհ. 2000-ին:

*Օն. Սապիկաս, սպ. երաժշտահան եւ կիթառիստ: Մհ. 1990-ին:

*Օն. Ջոն Քէյջ, ԱՄՆ երաժշտահան: Մհ. 1992-ին:

*Օն. Խավիէր Մոնցալվատկէ, սպ. երաժշտահան եւ եր. քըն-նադատ: Մհ. 2002-ին:

1913 Օն. Արամ Սաթունց, հայ երաժշտահան: Մհ. 1990-ին:

1914 Նիւ Եորք: Հիմնուեցաւ ԱՄՆի երաժշտահաններու, հեղինակներու եւ հրատարակիչներու ընկերակցութիւնը (ASCAP), Վիքթոր Հըրբըրթի կողմէ:

*Օն. Կասիլդա Կամպոս Բորգես Բարբոսա, բրգ. երաժշտահան, դաշնակահար եւ խմբավար: Մհ. 2010-ին:

*Օն. Սեզար Գուերա-Բիկսէ, բրգ. երաժշտահան, ջութակահար եւ խմբավար: Մհ. 1993-ին:

*Օն. Հէկտոր Այալա, արժ. երաժշտահան եւ կիթառիստ: Մհ. 1990-ին:

1915 Օն. Համֆրի Միրլ, անգլ. երաժշտահան: Մհ. 1982-ին:

*Օն. Եունիս դո Մոնտե Լիմա Գատունգա, բրզ. երաժշտահան, մնկ. եւ դաշնակահար: Մհ. 1990-ին:

*Օն. Հանս-Եռախիմ Գոհատե, բրզ. երաժշտահան, մնկ. եւ երաժշտագէտ: Մհ. 2005-ին:

*Օն. Խոզէ Բրակադո, արժ. երաժշտահան, թաւջութակահար: խմբավար եւ մշակող: Մհ. 2017-ին:

1916 Օն. Միլթըն Բաբիթ, ԱՄՆ երաժշտահան, տեսաբան, մնկ. եւ մաթեմատիկոս: Մհ. 2011-ին:

*Օն. Էդու դա Գայդա, բրզ. երաժշտահան, հարմոնիքայի վարպետ: Մհ. 1982-ին:

*Օն. Դիլերմանդո Ռէյս, բրզ. երաժշտահան, կիթառիստ, մնկ.: Մհ. 1977-ին:

*Օն. Ալբերտո Էվարիստո Գինաստերա, արժ. երաժշտահան: Մհ. 1983-ին:

*Օն. Օնորէ Տուդէօ, ֆր. երաժշտահան: Մհ. 2013-ին:

1917 ԱՄՆ: Շիքսկօ քաղաքը դարձաւ աշխարհի ճագ երաժշտութեան կեդրոնը:

*Օն. Գլարիս Լէիդ Դիաս Բապտիստա, բրզ. երաժշտահան, դաշնակահար եւ մնկ.: Մհ. 2003-ին:

*Օն. Ռիչարդ Եարտումեան, հայ երաժշտահան: Մհ. 1985-ին:

1918 Օն. Լէօնարդօ Բերնշտայն, ԱՄՆ երաժշտահան, խմբավար, դաշնակահար եւ գրող: Մհ. 1990-ին:

*Օն. Մարիանօ Մորես, արժ. երաժշտահան եւ դաշնակահար: Մհ. 2016-ին:

*Օն. Գոդֆրիդ Ֆոն Էյնլմ, աւս. երաժշտահան: Մհ. 1996-ին:

*Օն. Լինա Բիրս դէ Գամպոս Դել Վեսչօ, բրզ. դաշնակահար, երաժշտահան եւ մնկ.: Մհ. 2003-ին:

*ԱՄՆ: Հիմնուեցաւ Գլիվլանդի երաժշտախումբը:

*Ծն. Ջէկոբ դի Բանդոլին, բրգ. երաժշտահան եւ երաժշտագէտ: Մհ. 1969-ին:

*Ծն. Մարսելիօ Գոց, արժ. երաժշտահան: Մհ. 2006-ին:

*Ծն. Բարնդ Ալոյէս Զիմերման, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 1970-ին:

1919 ԱՄՆ: Լոս Անճելըսի *սիմֆոնիք* երաժշտախումբը տուաւ իր առաջին ելոյթը:

*Ծն. Կլաուդիօ Սանտորօ, բրգ. երաժշտահան, խմբավար եւ ջութակահար: Մհ. 1989-ին:

1920 Ծն. Ալեքսանդր Յարութիւնեան, հայ երաժշտահան եւ երգահան: Յօրինած է քնարական դրամատիկական օփերա՝ «Սայեաթ-Նովա»: Մհ. 2012-ին:

*Ծն. Ղազարոս Սարեան, հայ երաժշտահան, դասախօս-փրոֆ.: Երեւանի Կոմիտասի երաժշտանոցի ռեկտորը եղած է 1960-1986 թթ.: Մհ. 1998-ին:

*Ծն. Խոզէ Անտոնիօ Բոտիրոլի, արժ. երաժշտահան, բանաստեղծ: Մհ. 1990-ին:

*Ծն. Մանուէլ Վալս, սպ. երաժշտահան, դաշնակահար, մեկ. եւ քննադատ: Մհ. 1984-ին:

1921 Ծն. Էդուարդ Միրզոյեան, հայ երաժշտահան, դասախօս-փրոֆ.: Եղած է Հայաստանի եւ ԽՍ Գերագոյն Խորհուրդի անդամ: Մհ. 2012:

*Ծն. Վազգէն Մուրատեան, հայ երաժշտահան, ջութակահար: Յօրինած է 57 համանուագ, 15 երաժշտաշարք, խմբերգեր, 6 մենանուագ ջութակի, եւ այլն: Մհ. 2018-ին:

- *Մն. Աստոր Բանդալեոն Բիագոլա, արժ. տանկօի երաժշտահան, պանտոնիոնիսթ: Մհ. 1992-ին:
- *Մն. Արիել Ռամիրես, արժ. երաժշտահան, դաշնակահար եւ դեկավար: Մհ. 2010-ին:
- *Մն. Մալքոլմ Առնոլդ, անգլ. երաժշտահան: Մհ. 2006-ին:
- 1922 Մն. Լուիզ Ֆլորիանո Բոնֆա, բրզ. երաժշտահան եւ կիթառիստ: Մհ. 2001-ին:
- *Մն. Գիլբերտո Մենդես, բրզ. երաժշտահան: Մհ. 2016-ին:
- *Մն. Եանիս Զենակիս, յոյն-ֆր. երաժշտահան, տեսաբան, ճարտարապետ, երկրաչափ: Մհ. 2001-ին:
- 1923 Մն. Գիորգի Լեգետի, հունգ. երաժշտահան: Մհ. 2006-ին:
- *Մն. Մարիա Կալաս, հռչ. ամերիկացի-յոյն սոփրանո: Մհ. 1977ին:
- *Մն. Ասի Ռահբանի, լիբանանցի երաժշտահան, երգահան, թատերագիր: Մհ. 1986-ին:
- 1924 Մն. Պաուլօ Էմիլիօ Վանգոլինի, բրզ. երաժշտահան, գիտնական: Մհ. 2013-ին:
- *Մն. Զայմ Գուիլիերմ Կալտանօ Բրաուն, բրզ. ժողովրդական երաժշտահան, բանաստեղծ եւ երաժշտագետ: Մհ. 1999-ին:
- *Մն. Ալդամիրօ Կարիլիօ, բրզ. երաժշտահան, երաժշտագետ: Մհ. 2012-ին:
- *Մն. Լուիջի Նոնօ, իտալ. երաժշտահան: Մհ. 1990-ին:
- 1925 Մն. Ֆերնանդօ Գոնսալես Կասելաս, արժ. երաժշտահան: Մհ. 1998-ին:
- *Մն. Հիլադա Ֆաննի Դիանդա, արժ. երաժշտահան, խմբավար եւ մնկ.:

- *Նելլի Մորեո, արժ. երաժշտահան եւ դաշնակահար: Մհ. 1978-ին:
- *Ծն. Պիեռ Պոզեզ, ֆր. երաժշտահան, խմբավար եւ գրող: Մհ. 2016-ին:
- *Ծն. Լուչիանո Պարիօ, իտալ. երաժշտահան, ելեկտրական երաժշտութեան ռահվիրայ: Մհ. 2003-ին:
- *Ծն. Մանսուր Ռահբանի, լիբանանցի երաժշտահան, երգահան, թատերագիր: Մհ. 2009-ին:
- 1926 Ծն. Խաչատուր Աւետիսեան, հայ երաժշտահան, երգահան, քանոնահար, դասախօս-փրոֆ.: Հեղինակած է «Քանոնի ձեռնարկ»ի երկու հատորեակներ: Մհ. 1996-ին:
- *Ծն. Գրիգոր Հախինեան, հայ երաժշտահան, դասախօս-փրոֆ.: Գ. Հախինեանի անունով կը կոչուի Վանաձորի երաժշտական դպրոցը: Մհ. 1991-ին:
- *Ծն. Ռոդոլֆո Արիզակա, արժ. երաժշտահան: Մհ. 1985-ին:
- *Ծն. Աթիլիօ Սդամփոն, արժ. երաժշտահան, դաշնակահար, եւ մշակող:
- *Ծն. Հանս Ուէրներ Հենց, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 2012-ին:
- *Ծն. Մորթոն Ֆելդման, ԱՄՆ երաժշտահան: Մհ. 1987-ին:
- *Ծն. Ջորջի Գուրտակ, հունգ. երաժշտահան եւ դաշնակահար:
- 1927 Ծն. Թօ Ջապի, բրգ. երաժշտահան, դաշնակահար, կիթառիսթ, երգահան եւ երգիչ: Մհ. 1994-ին:
- *Ծն. Օավալլո Կոստա դէ Լակերդա, բրգ. երաժշտահան-երաժշտագէտ, փրոֆ.: Մհ. 2011-ին:
- 1928 Ծն. Ռոնալդօ Պոսկոլի, բրգ. երաժշտահան, երգահան եւ լրագրող: Մհ. 1994-ին:

- *Մն. Կոնստանդին Օրբելեան, հայ երաժշտահան, խմբավար եւ դաշնակահար: Հայաստանի մէջ ճազ երաժշտութիւնը զարգացնողն ու տարածողը: Մհ. 2014-ին:
- *Մն. Գարիիինդս Շողոհաուզէն, գերմ. երաժշտահան: Մհ. 2007-ին:
- *Մն. Ժան Բարակէ, ֆր. երաժշտահան: Մհ. 1973-ին:
- 1929 Մն. Ալեո Տերտերեան, հայ երաժշտահան, դասախօս-փրոֆ.: Մհ. 1994-ին:
- *Մն. Իրմա Ուրդէակա, արժ. երաժշտահան եւ դաշնակահար: Մհ. 2022-ին:
- *Մն. Ջորջ Գրումբ, ԱՄՆ երաժշտահան: Մհ. 2022-ին:
- *Մն. Օնրի Պուսէր, պելժ երաժշտահան, տեսաբան եւ մնկ.: Մհ. 2009-ին:
- *Մն. Ջոզէփ Մէստրէս Քուադրենիւ, սպ. երաժշտահան:
- *Մն. Փիթէր Սքուլթհորփ, աստր. երաժշտահան: Մհ. 2014-ին:
- 1930 Մն. Էդգար Յովհաննիսեան, հայ երաժշտահան: Յովհաննիսեանի գլուխգործոց բալէտներն են «Անտունի»ն եւ «Մասունցի Դաւիթ»ը: Մհ. 1998-ին:
- *Մն. Ստեֆան Սոնթհայմ, ԱՄՆ երաժշտահան եւ բանաստեղծ: Մհ. 2021-ին:
- *Մն. Քրիսթոպալ Հալֆթէր, սպ. երաժշտահան եւ խմբավար: Մհ. 2021-ին:
- *Մն. Լուիզ դէ Պաբլօ, սպ. երաժշտահան եւ հեղինակ: Մհ. 2021-ին:
- 1931 Մն. Լիւդվիգ (Բազիլ) Բարսեղեան, հայ երաժշտահան, խմբավար, ջութակահար: Մհ. 1990-ին:

*Օն. Մաուրիսիո Կայել, արժ.-գերմ. երաժշտահան: Մհ. 2008-ին:

*Օն. Ժորժ Մորել, արժ. երաժշտահան եւ կիթառիստ: Մհ. 2021-ին:

*Օն. Սոֆեա Գուրայդուլինա, ռուս երաժշտահան:

1932 Օն. Ժորժ Կառավարենց, հայ երաժշտահան, երգահան: Կառավարենց հեղինակ է աւելի քան 500 երգի: Մհ. 1993-ին:

*Օն. Անտոնիո Ագրի, արժ. երաժշտահան, խմբավար եւ ջութակահար: Մհ. 1998-ին:

*Օն. Ալեքսանդր Գոհրը, անգլ. երաժշտահան:

*Օն. Ջոն Ուիլեամս, ԱՄՆ երաժշտահան, խմբավար եւ դաշնակահար:

1933 Օն. Մարիա Հելենա Ռոզա Ֆերնանդէս, բրգ. երաժշտահան, դաշնակահար, խմբավար եւ երաժշտագետ:

*Օն. Լուիս Էնրիկէս Պակալով, արժ. երաժշտահան: Մհ. 2017-ին:

*Օն. Օնրիխ Կորեզէ, լեհ երաժշտահան: Մհ. 2010-ին:

*Օն. Անտոն Գարսիա Աբրիլ, սպ. երաժշտահան: Մհ. 2021-ին:

*Օն. Քշիշտոֆ Պենդերեցկի, լեհ երաժշտահան եւ խմբավար: Մհ. 2020-ին:

*Օն. Լեօնարդո Պալատա, սպ. երաժշտահան:

1934 Օն. Հենրիկ դէ Գուրիդիբա, բրգ. երաժշտահան: Մհ. 2008-ին:

*Օն. Ուալդո դէ Լոս Ռիոս, արժ. երաժշտահան, խմբավար եւ մշակող: Մհ. 1977-ին:

*Օն. Ալիսիա Թերզեան, հայ երաժշտահան, խմբավար, երա-

ժրշտագետ: Հեղինակ է «Արժանթինեան երաժշտական մտքի զարգացումը» աշխատութեան:

*Օն. Մարիօ Դաւիդովսկի, արժ.-ԱՄՆ երաժշտահան: Մհ. 2019-ին:

*Օն. Սըր Փիթըր Մաքսուէլ Դէյվիս, անգլ. երաժշտահան եւ խմբավար: Մհ. 2016-ին:

*Օն. Ալֆրեդ Շնիդկէ, ռուս երաժշտահան: Մհ. 1998-ին:

*Օն. Անտոնիօ Ռուիզ Բիթօ, սպ. երաժշտահան եւ կիթառիստ: Մհ. 1997-ին:

1935 Օն. Ստեփան Շաքարեան, հայ երաժշտահան, մեկ.:

*Օն. Արվո Բեարթ, էստոնացի երաժշտահան:

1936 Օն. Ալեքսանդր Մնացականեան, հայ երաժշտահան, դասախօս-փրոֆ.: Մհ. 2013-ին:

*Օն. Սթիվ Ռիչ, ԱՄՆ երաժշտահան:

*Օն. Ժան Տէր-Մերկերեան, աշխարհահռչակ ջութակահար:

1937 Օն. Լորիս Ճգնաւորեան, հայ երաժշտահան, խմբավար:

*Օն. Հենրիկ Անասեան, հայ երաժշտահան, խմբավար եւ գրող: Ան յայտնի է իր դուդուկի եւ սիմֆ. նուագախումբի համար գրուած գործով, որ միակն է հայ երաժշտութեան մէջ:

*Օն. Ֆիլիփ Քլաս, ԱՄՆ երաժշտահան եւ դաշնակահար:

1938 Օն. Մարտինիօ դա Վիլա, բրզ. երաժշտահան, երգիչ:

*Օն. Մարտին Վարդազարեան, հայ երաժշտահան, դաշնակահար, ջազի վարպետ:

*Օն. Իլիաս Ռահպանի, լիբանանցի երաժշտահան, երգահան: Մհ. 2021-ին:

1939 Օն. Մարլոս Նոբրէ, բրզ. երաժշտահան:

*Օն. Ռուբեն Ալթունեան, հայ երաժշտահան, ալթահար,
փրոֆ.-տասախօս: Նշանաւոր Թաթուլ Ալթունեանի որդին:

*Օն. Ռոբերտ Ամիրխանեան, հայ երաժշտահան, երգահան:
Ֆիլմերու համար գրած է բազմաթիւ երաժշտութիւններ:

*Օն. Տիգրան Մանսուրեան, հայ երաժշտահան: Նշանաւոր է
ֆիլմերու համար գրած երաժշտութիւնները:

*Օն. Հինգ Հովիգար, զուից. երաժշտահան եւ հօպօիսթ:

1940 Օն. Էմմա Միհրանեան, հայ երաժշտահան եւ երգահան: Մհ.
1992-ին:

*Օն. Մարիա Թերեզա Լուէնգօ, արժ. երաժշտահան:

*Օն. Գրաջիէլա Պարասկէվայդիս (յոյն ծնողքէ), արժ. երա-
ժշտահան, գրող: Մհ. 2017-ին:

1941 Օն. Դոմինգուիներ, բրգ. երաժշտահան, սկորտիոնիսթ եւ
երգիչ: Մհ. 2013-ին:

*Օն. Սերխիօ Կալիգարիս, արժ. երաժշտահան, դաշնակա-
հար եւ մնկ.:

1942 Օն. Ժորժ դէ Ֆրէդաս Անտունես, բրգ. երաժշտահան:

*Օն. Խոզէ Նիէդօ, սպ. երաժշտահան, խմբավար, երգահան եւ
հարուածային գործիքներ նուագող:

1943 Օն. Ալմէյդա Պրադօ, բրգ. երաժշտահան եւ դաշնակահար:
Մհ. 2010-ին:

*Օն. Շահան Արծրունի, հայ երաժշտահան, դաշնակահար:

*Օն. Բրիան Ֆերնէյիուք, անգլ. երաժշտահան:

*Օն. Հինգ Կառլ Գրուբար, աւս. երաժշտահան:

*Օն. Մանոլօ Սանլուկար, սպ. երաժշտահան եւ կիթառիստ:

1944 Օն. Մարիսա Ռեզենդ, բրգ. երաժշտահան եւ մնկ.:

*Օն. Մայքլ Նէյման, անգլ. երաժշտահան:

*Օն. Ջոն Թավլըր, անգլ. երաժշտահան:

1945 Օն. Վանիա Դանտաս Լէյթ, բրգ. երաժշտագետ, դաշնակահար, խմբավար եւ մեկ.: Մհ. 2018-ին:

1946 Օն. Անտոնիո Կառլոս Բելչոր, բրգ. երգիչ եւ երաժշտահան: Մհ. 2017-ին:

*Օն. Կոնստանտին Պետրոսեան, հայ երաժշտահան, դաշնակահար եւ խմբավար:

*Բացուեցաւ Լոնդոնի Ռոյալ օփերա հաուզը:

1947 Օն. Կլաուդիո Կամունգուէլօ, բրգ. ֆլուրիսթ, երաժշտահան, պարող եւ երգիչ: Մհ. 2007-ին:

*Օն. Էգբերտօ Գիզմոնտի, բրգ. երաժշտահան, կիթարիստ եւ դաշնակահար:

*Օն. Երուանդ Երզնկեան, հայ երաժշտահան, դասախօս-փրոֆ., խմբավար:

*Օն. Պակօ դէ Լուսիա, սպ. երաժշտահան եւ կիթառիստ: Մհ. 2014-ին:

*Օն. Արամ Սաթեան, հայ երաժշտահան եւ խմբավար:

*Օն. Ջոն Ադամս, ԱՄՆ երաժշտահան եւ խմբավար:

1948 Օն. Ռոնալդօ Միրանադա, բրգ. երաժշտահան եւ փրոֆ.:

*Օն. Վահրամ Բաբայեան, հայ երաժշտահան, դաշնակահար, դասախօս-փրոֆ.:

*Օն. Ալֆրեդօ Խուան Ֆալու, արժ. երաժշտահան եւ կիթարիստ:

*Օն. Անդրիւ Լոյթ Ուէբըր, անգլ. երաժշտահան:

1949 Օն. Իդամար Ասումբլաու, բրգ. երաժշտահան, երգահան: Մհ. 2003-ին:

ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐ

ԴԱՇՆԱՍՈՒՐԸ

...Դարերու ընթացքին, մինչեւ մեր օրերը, ազգերու քաղաքակրթութեան եւ հոգիներու ազնուացման տեսակետէն՝ երաժշտութեան կատարած աստուածային յայտնի դերը մեզի ծանօթ ըլլալով, կը խորհինք թէ ամենակենսական պահանջք մըն են անոր ճանաչումն ու ուսուցումը, եւ թէ վերին աստիճանի բարձր է ծառայութիւնն այն անձերուն, որ եկած ու կոչուած են՝ մարդկութեան երաժշտութեան ճաշակը տալու, դէպի հոն քայլեր առաջնորդելով, կամ արթնցնելով բազում էակներու մէջ երաժշտական հոգին, որ, եթէ երբեմն թոյլ՝ բայց յաճախ այնքան պատրաստ է թրթրոտալու եւ սարսուտալու համար:

Եւ այս ծառայութիւնը, այս դժուարին ծառայութիւնը կարելի կ'ըլլայ՝ շնորհիւ զանազան երաժշտական գործիքներու զիտին, բայց մանաւանդ դաշնակին, որ իր ընծայած աւելի լիակատար ու բազմակողմանի առաւելութիւններուն պատճառաւ՝ կը ստանայ, բոլոր երաժշտական գործիքներուն մէջ նախապատուութիւն եւ կ'ըլլայ, իր կատարելիք բարձր դերին համար, արքայն նուագարաններուն: Անոր գոյութիւնը հմայած, դիւթած է արուեստագէտներ ու երգահաններ, որոնք անոր միջոցաւ իրենց հոգիին յուզումներն ու սարսուտները հաղորդած են մեզի, մեր ամբողջ էութիւնը խառնած, եւ ճանչցուցած՝ մարդկային կեանքի ամենաբարձր զգացումները, յոյզերն ու վայելքները:

Անշուշտ միայն դաշնակին բիրեղեայ ծիծաղները, մրմունչները կամ բամբալիքները չեն որ օրօրած եւ խռոված են արուեստագէտին հոգին: Ան յաճախ կ'իմանայ իր հոգիին մէջ՝ մարդկային

երկնագեղ ձայնը որ կ'երգէ, ջութակին հառաչները որ կը հեծեծեն, թաւջութակին արցունքները որ կ'իյնան, երգեհոնին վեհափառ աղօթքները որ կը բարձրանան, նուագախումբի մը ջրվեժները որ կը հոսին լուսագեղ եւ անոնց ալեկոծումը որ կը գահավիժի: Արւեստագետին խորքին մէջ առանձինն անոնք կ'ազդեն, եւ անոնց ամէն մէկուն համար ան այլապէս կը յուզուի եւ այլապէս կը ստեղծէ: Ու այս պատճառաւ է մանաւանդ որ ջութակի, երգի կամ թաւջութակի համար յղացուած մեղեդին պիտի չյարմարէր դաշնակին ոգիին ու բնութեան, ինչպէս դաշնակի համար սետղծուած կտոր մը պիտի չյարմարէր ուրիշ նուագարաններու նկարագրին. բայց արւեստագետին մէջ այսպէս իւրաքանչիւր նուագարան ունենալով գործին ստեղծման մէջ իր ազդեցութիւնը, աղետալի բան պիտի չըլլա՞ր երբ գոյութիւն ունեցած չըլլար դաշնակը, քանի որ այդ պատճառաւ իսկ գոյութիւն պիտի չունենային Շոպէնի գործերը, այդ սուրբ հրաշակերտները, նոքթիւրնները, էթիւդները, պալլատները, բոլորը. գոյութիւն պիտի չունենային Բեթհովէնի աստուածային սոնաթները, Լիստի դիւային ռաբսոտիկները, Շումանի, Շուբերտի, Գրիգի հրաշալի կտորները եւ տակաւին ա՛յնքան զմայելի գործերը Բախի, Մոցարտի, Հենդելի:

Դաշնակը սակայն չէ բաւականացած պատճառ ըլլալով իր բնոյթին եւ նկարագրին համաձայն ստեղծագործութեանց: Ան՝ շրբնորիւ իր ձայնաշարին ճոխութեան եւ շինուածային զանազան մասնայատկութեանց՝ մեզի ուրիշ գոհացումներու ալ առիթ տուած է: Ան մեր սալոններուն մէջ փոխադրած է երաժշտական այն գործերը որոնք ստեղծուած են արտայայտուելու համար բազմաթիւ նուագածուններով եւ զանազան նուագարաններով: Օրինակ, ան կրնայ մեզի ճանչցնել Բեթհովէնի համանուագ մը գոր Պոլսոյ մէջ

ապրողներն այնքան պիտի կրնային ճանչնալ, որքան մեր երկրագունտին մէջ ապրողները՝ Հրատ մոլորակը: Եւ դաշնակն իբր թարգման նուագախումբին՝ որքան ալ անբաւարար շատ աւելի որոշ ծանօթութիւն պիտի տար սակայն մեզի Բեթհովէնի մէկ համանուագին մասին, որքան գերմանական հսկայ եւ յաւակնոտ հեռադիտակ մը՝ Հրատին...:

Եւ երեւակայութիւն ունեցող անձեր մտիկ ընելով համանուագ տարբեր գործերը դաշնակով, երբ մանաւանդ նոյն գործերն ունկնդրած են նուագախումբով կամ գէթ նուագախումբի մը կազմութեան եւ անոր բաղկացուցիչ տարրերու մասին ծանօթութիւն են ունեցած, պիտի կրնան նոյն պահուն ունենալ նուագախմբական զգացողութիւն ու իբրեւ զայն ունկնդրել: Այսօր հոս ներկայ գտնուելով այնպիսիներ, որ կը լրացնեն առաջին պայմանը մանաւանդ, պիտի կրեն Վեբերի *Ֆրէյշիցին* ունկնդրութեան պահուն այդ տպաւորութիւնը:

Ուրեմն իբրեւ թարգման գուտ իրեն համար երկասիրուած գրլուխգործոցներու եւ բազմանուագեայ երկերու, իբրեւ երգի, ջութակի կամ թաւջութակի եւ ուրիշ նուագարաններու ընկերացող, պակասը լրացնող, մանաւանդ trio-ն՝ այս գեղեցիկ ամբողջութիւնը կարելի դարձնող գործիք: Դաշնակը պէտք է ապաքէն ճանչնալ իբր այն նուագարանը որ կոչուած է կատարելու երաժշտական ուսուցման եւ անոր զանազան սեռերու ուղղութեանց մէջ զարգացման դիրքութիւններ մատակարարող եզական մեկենասը, ուստի եւ իրաւամբ՝ արքայն նուագարաններու:

Երաժշտութեան այս դիրքական վեհաշուք գործիքին պէտք է սակայն մօտենալ երկիւղածութեամբ, եւ անոր ուսուցման յաւակնողք պէտք է կանգ առնեն վայրկեան մը եւ նկատեն թէ խորունկ

աշխարհի մը նախագաւիթն են, չափեն անոր հեռաւորութիւններն ու տարածութիւնները, խորհին թէ՛ հասնելու համար անոր դրախտային հորիզոններուն՝ սեպ ժայռեր ու խութեր կան, փոսեր, դարուփոսեր, անդունդներ, եւ կարելի է սխալ շարժումով մը գլորիլ, մոլորիլ անոնց մէջ ու կորսուիլ, խորհին թէ Շոպէնի աստուածային գործիքին նուիրուող մատաղ էակը, անձանօթ անոր ու ինքզինքին, գուցէ մին է ընտրուածներէն, որ օր մը պիտի ճանչնայ անոր դերանուրբ հոգին, պիտի զգայ անոր խռովքները, երջանկութիւնները, անոր տրտմութիւնները, պիտի ապրի զանոնք, ապրեցնէ, եւ հաղորդելով հոն բաբախող շունչը մարդկութեան պիտի ողողէ զանոնք երջանկութեան նոր արեւներով, եւ ինքն ալ պիտի ըլլայ ամենաերջանիկը, այո՛, վասն զի, ինչպէս կ'ըսէ Բեթհովէն. «Չկայ աւելի երջանիկ մարդ մը, քան այն որ մարդկային էակներ կ'երջանկացընէ»»:

Ստեփան Բաբելեան

Կ. Պոլիս, Սկիւտար, 1920

ՋՈՒԹԱԿԻ ՀՈԳԻՆ

...Ժան Տէր-Մերկերեանի *տեխնիկան* կատարեալ է, *վիրտուոզային*, բայց եւ երբեք՝ ինքնանպատակ: Իւրաքանչիւր *շտրիխ, դինամիկ* նշան, *ապլիկատուրա*, մանրակրկիտ մշակում է, գեղարուեստական իմաստ ստանում երաժշտութեան պահանջների համաձայն: Նա հեռու է *տեմպային* խեղաթիրումներից, որտեղ նահատակում է ինքը՝ երաժշտութիւնը:

Այսպէս, օրինակ, Պազանինիի *կապրիսները* նա դիտում է ոչ միայն որպէս *վիրտուոզային* նիւթ, որոնք ունկնդրին պէտք է զարմացնեն ջութակահարի մատների արագավազութեամբ, վեր ու վար ընթացող սրնթաց *պասսաժներով*: Ամէն մի *կապրիսում տեխնիկա*-կան նիւթը Տէր-Մերկերեանի կողմից անպայման երաժշտականացում է, յագեցում համապատասխան իմաստով եւ տրամադրութեամբ:

Երկերի բովանդակութեան բացայայտման մէջ ամենահիմնական յատկանիշը հնչիւնի որակն է (տոնը), որով պայմանաւորուած են հնչողութեան խորութիւնն ու գեղեցկութիւնը: Տէր-Մերկերեանի հնչիւնն ունի իր *կոլորիտը*, երգային է, պայծառ, երբեմն թախծոտ, քնարական է ու դրամատիկ: Աղեղի *տեխնիկան* աչքի է ընկնում մշակուածութեամբ, *շտրիխային* բարձր *կուլտուրայով*: Բնական է, որ այսպիսի արտայայտչականութեան նա հասնում է ոչ միայն աղեղի հմուտ տիրապետման, այլեւ *վիրքատոյի* ամենատարբեր յաճախականութիւնների օգտագործմամբ, որը նրա համար հանդիսանում է տարբեր հոգեվիճակների, յոյզերի արտայայտման միջոց:

Բնտոնացիայի առումով Տէր-Մերկերեանը հասել է կատար-

եալ «արտայայտչական ճշգրտութեան»: Եթէ ամբողջ երեկոյի ընթացքում նա թոյլ չի տալիս որեւէ *ինտոնիացիոն* անճշդութիւն, ապա այդ երեւոյթը պէտք է դիտել ոչ միայն որպէս ջութակի *գրիֆին* տիրապետելու *ֆիզիոլոգիական պրոցես*, մատնեւրի վարժանքի կատարելութիւն, այլեւ ստեղծագործական *ինտոնացիոն* առանձնայատկութիւնների, արտայայտչական, զգացմունքային խորքերի ճիշդ ըմբռնում:

Ջութակի *ապլիկատուրային* արուեստը վերջին տասնամեակներում զգալի առաջընթաց է ապրել, աւելի սերտօրէն է կապուել ձախ ձեռքի *տեխնիկական* վարպետութեան, իսկ ամենակարեւորը՝ երաժշտութեան արտայայտչականութեան խնդիրների հետ: Օգտագործելով այդ բնագաւառում իր անցած դպրոցի նուաճումները, Տէր-Մերկերեանը ինքն էլ է պրպտում, կատարման մեջ ներդնում *ապլիկատուրային* նոր տարբերակներ, որոնք երաժշտութիւնը հնչեցնում են առաւել իմաստալից, հարստացնում նոր երանգներով, հնչիւնային նոր որակներով:

.....

Մենք համառօտակի նկարագրեցինք Տէր-Մերկերեանի մի քանի արտայայտչամիջոցները մասնագիտական տեսանկիւնից: Սակայն համերգաքեմի վրայ ունկնդրի հակադրանքը անէանում է, յաղթահարուող սահանքները, այս կամ այն դժուարին դրուագը մընում են աննկատ: Մենք լսում ենք միայն երաժշտութիւն, մեզ դիւրում է կատարման ոգեշնչուածութիւնը:

Տէր-Մերկերեանի կատարման կերպը աչքի է ընկնում *արտիստական* ազատութեամբ: Երաժիշտը, որը նպատակ է դրել արտայայտելու կենդանի երաժշտութեան շունչը, չի կարող պարփակուել սուկ «մետրոնոմիական» *ռիթմի* շրջանակներում, չնայած ինքը

Տէր-Մերկերեանը, ընդհանրապէս նուագում է խիստ *ռիթմիկ*: Ինչպէս մարդկային կենդանի խօսքի արտայայտչութիւնը, այնպէս էլ երաժշտական *ֆրազա*ւորումը, թոյլ են տալիս (ի հարկէ, այն դէպքում, եթէ դա թելադրուած է երաժշտութեան պահանջներով) ուրմական շեղումներ, որոնք դրսեւորւում են *rubato*-ների միջոցով: Օրինակ, Ժանը այս կերպ է կատարում Բեթհովէնի *կոնցերտ*ի 1-ին մասի ջութակի նախանուագը, որը սկսելով մի փոքր հանգիստ, աստիճանաբար արագացնում է եւ դարձեալ իրար յաջորդող ալիքաձեւ արագացումներով հատուածը հասցնում է աւարտին:

.....

Տէր-Մերկերեանը մեծ նշանակութիւն է տալիս ստեղծագործութեան կատարման *տեմպ*ին. *տեմպ*ը նրա համար երաժշտութեան ոգին է, դրա էութիւնը: Գերի չմնալով հեղինակի *մետրոնոմ*իական ցուցումին՝ նա զարմանալիօրէն ճիշդ է զգում երաժշտութեան զարկերակը, որի շնորհիւ միշտ էլ համոզիչ են հնչում *տեմպ*ային բնութագրումները:

Վերը յիշուած առանձնայատկութիւնները որոշակիօրէն պայմանաւորուած են Տէր-Մերկերեանի՝ չափի կատարեալ զգացողութեամբ, ճաշակով, որոնք մշտապէս գտնւում են իրենց բարձրակետում: Նա այն արուեստագէտներից է, որը շատ լաւ զգում է տարբեր ժամանակաշրջանների ոճերի առանձնայատկութիւնը: *Կոնկրետ* երկը իւրացնելու, ոճին տիրապետելու ճանապարհին նա կատարում է արտայայտչամիջոցների խստիւ ընտրութիւն՝ ձեռի եւ բովանդակութեան տեսակետից: Ընտրուած *շտրիխ*ային բնութագրութիւնները հաղորդում են այս կամ այն ստեղծագործութեան ձայնային ուժգնութեան, *էքսպրես*ային, երանգաւորման ու *դինամիկ*այի ճիշդ պատկերը: Որպէս օրինակ վերցնենք Բախի, Մոցար-

տի, Բեթհովենի եւ Բրամսի ջութակի *կոնցերտները*: Ժամանակագրական տեսակետից դրանք մէկը միւսի շարունակութիւնն են ու տրամաբանական զարգացումը: Իւրաքանչիւրն արտացոլում է տուեալ ժամանակահատուածին բնորոշ ոճային երանգը, տարբերակիչ առանձնայատկութիւնը: Հենց վերջինիս դրսեւորման շնորհիւ է, որ Տէր-Մերկերեանը կարողանում է իր խորը անհատականութեամբ երկը վեր հանել մեկնաբանման միօրինականութիւնից: Այսպէս, օրինակ, Բախի ջութակի *կոնցերտներում* Տէր-Մերկերեանը շեշտում է մեծ *կոմպոզիտորի* երաժշտութեան վեհութիւնը, քնարական տրամադրութիւնների խորութիւնը, պարային կենսախինդ զգացումների բազմապիսիւթիւնը:

Տէր-Մերկերեանը ասել է. «Բախի երաժշտութիւնը նուազելիս չպէտք է գերի դառնալ եւ կառչել երաժշտական *տեքստի* «ընդունւած» *տեմպերի* «աւանդական» խստութեանը»:

Գուրգէն Գեորգեան

«Զութակի հոգին»

Երեւան, 2012

«Վերջին ժամանակներս, մոռացութեան են տրուել ջութակի գունագեղութեան, *խմայրովիզացիոն* ազատութեան հնարաւորութիւնները: Զութակի նուագացանկի նեղացումը հասարակայնութեանը զրկել է կարեւորից եւ անհրաժեշտից: Համերգատուները ամբողջ երեկոյի ընթացքում ունկնդիրներին «կերակրում են» *անատներով* եւ *կոնցերտներով*, համարելով, որ դա մեծ արուեստին մարդկանց հաղորդակից դարձնելու միակ ուղին է»:

Լէօնիդ Կոզան

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Երախտապարտ եմ ծնողքիս, երկա՛ր տարիներ մեր ընտանեկան յարկը, ամեն օր, լեցուն էր ազգային եւ միջազգային տարատեսակ երաժշտութեամբ:

Երաժշտութեան բոլոր հանգուցեալ ուսուցիչներուս, որոնք Հալէպի մէջ ինձի տուին երաժշտութեան սերը, սորվեցուցին հասուն դառնալ գեղեցիկին եւ բարիին:

Մաւսորօ Հենրիկ Անասեանին վերստուգման եւ խմբագրական աշխատանքին համար:

Տիկ. Հեղինէ Մուրադեանին վերստուգման եւ խմբագրական աշխատանքին համար:

Հայկ Երանոսեանին, գիրքի ներքին նկարներու ձեւաւորման եւ էջադրման համար:

ՅՈՎՍԷՓ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

(Համառոտ կենսագրություն)

(Գրականագետ-մատենագետ, գրող, թարգմանիչ,
պատմաբան, խմբագիր-հրապարակագիր, հրատարակիչ,
ազգային-հաս. գործիչ, բարերար)

Յովսեփ Նալպանտեան ծնած է Հալեպ 1958-ին: Աւարտել է եւր
տեղոյն Լազար Նաճարեան - Գ. Կիւլպէնկեան Կեդրոնական երկ-
րորդական վարժարանը կը մեկնի զինուորական պարտադիր ծա-
ռայութեան: Երկու տարի տասը ամիս եւ մէկ շաբաթ կը ծառայէ
Սուրիական բանակին: Մասնակցած է քաղաքացիական պատե-
րագմին եւ վիրաւորուած 11 անգամ:

1989-ին կ'աւարտէ Երեւանի Պետական Համալսարանի հայ-
կական բանասիրական բաժանմունքը: Այնուհետեւ աւելի քան 32
տարի զբաղած է մանկավարժութեամբ, դասաւանդած եւ դասախո-
սած է՝ հայոց լեզու, գրականութիւն, պատմութիւն, աշխարհագ-
րութիւն, երեք տարբեր երկիրներու մէջ:

1992-93 թթ. եղած է Հալեպի Մեսրոպեան վարժարանի
Տնօրէնը, այժմ փակ է դժբախտաբար:

Այժմ կը դասախօսէ Մաշտոց գոլէճի եւ Պէվրլի Հիլզ միջազ-
գային լեզուաբանական ինստիտուտի մէջ (ներկայիս լեզուներու
ուսման կեդրոն):

2005 Մեպտեմբերին կը հիմնէ «Յովսեփ եւ Գարովին Նալ-
պանտեան» մատենաշարը, որ ցարդ, նշեալ մատենաշարով, հրա-
տարակած է 68 հատոր գիրք:

3. Նախաձեռնության առաջին հայն է, որ 2011-ին ստեղծեց, Սփիւռքի տարածքին (իր ապրած երկրին), հայ գիրքերու մատենագիտութիւնը: Ան ունի մատենագիտութեան նուիրում 4 հատոր գիրք, վերջինը «Հայ գիրքը Ամերիկայի մէջ», հր. 2015-ին, եւ 2016-ին հր. նոյն հատորին յաւելումը:

Գիրքի հանդէպ պաշտամունք տածող այս հայը վերջին 22 տարիներուն -եւ վեց ամիսներ- հրատարակած է 79 հատոր գիրք: Ան հայկական դպրոցներուն (Հայաստան, Արցախ, Սփիւռքի 9 երկիրներ), Հայաստանի գոլէճներուն եւ համալսարաններուն, գրադարաններուն եւ գրողներուն նուիրած է աւելի քան 16,000 գիրք: Արշաւը կը շարունակէ:

Ազգային լուրջ հարցերով ելոյթ ունեցած է տարբեր հեռուստակայաններէն, վերջին 20 տարուան ընթացքին 94 անգամ: Բազմաթիւ ելոյթներ տարբեր ձայնասփիւններէ: Տարբեր երկիրներու բազմաթիւ քաղաքներու մէջ տեղի ունեցած է իր տարբեր գիրքերուն շնորհանդէսները: Ստեղծած եւ վարած է հեռուստացոյցի անհատական ծրագիր «Հայերը անցեալին, այսօր եւ ապագային»: Դիմատետրի վրայ ունի բազմաթիւ տեսահոլովակներ:

Վերջին 18 տարուայ ընթացքին Հայաստան-Արցախ այցելած է 21 անգամ: Այդ ընթացքին 8 համալսարաններուն մէջ կարդացած է դասախօսութիւններ աւելի քան 52 անգամ: Նիւթերը՝ Սփիւռքի ներկայ իրավիճակը: Հայութիւնը ո՞ր կ'երթայ... տարբեր մարտահրրաւերները ինչպէ՞ս պէտք է յաղթահարենք: Սփիւռքահայ գրականութեան դժուարութիւնները եւ այսօրուայ վիճակը: Սփիւռքահայ ամենօրեայ դպրոցներու իրավիճակը (վերջին 45 տարիներու ընթացքին փակած ենք 231 ամենօրեայ դպրոց): Սփիւռքի տարածքին հայերու մեծ մասը ինչո՞ւ իր մայրենին չի խօսիր: Սփիւռքահայ

պատմական տուեալներ: Սփիւռքի համար նոր ազգ. ռազմավարութիւն: Մեր մշակութային քաղաքականութեան բացակայութիւնը եւ անոր հետեւանքները: Հայոց պատմութեան հետ կապուած նոր փաստեր, տուեալներ: Հայ գիրքի իրավիճակը՝ հրատարակութիւն, ընթերցող, վաճառք: Գիրքի եւ համակարգիչի տարբերութիւնները, համեմատութիւններ, փաստեր, եւ այլն:

Յ. Նալպանտեանի ազգ. հաս. գործունէութեան, կրթական-գրական, հրատարակչական բեղուն աշխատանքներուն 35 ամեակին նուիրուած Արծրուն Ալեքսանեան կը հրատարակէ՝ «Հայ մշակոյթի նուիրեալը» գիրքը, Լոս Անճելըս, 2015, 211 էջ:

Յ. Նալպանտեան եղած է տարբեր միութիւններու՝ խորհուրդի անդամ, ատենադպիր, ատենապետ...երկա՛ր տարիներ:

Յովսէփ Նալպանտեան արժանացած է հետեւեալ շքանշաններուն՝ Սփիւռքի նախարարութեան «Մայրենիի դեսպան» եւ «Ոսկէ մետալ», Հայաստանի գրողներու միութեան «Գրական վաստակի մետալ», Հայաստանի Ազգային գրադարանի «Յակոբ Մեղապարտ մետալ»:

2017 թ.ի Մայիսին ստացած է «Մովսէս Խորենացի» պետական մետալ: 2016-ին Սեպտեմբերին Ստեփանակերտի Գրիգոր Նարեկացի համալսարանէն կ'արժանանայ «Պատուոյ Դոկտոր»ի կոչման: Ստացած է բազմաթիւ պատուոգրեր, շնորհակալագրեր, գնահատագրեր:

Իր եւ կոնջ անունով ՀՀ մէջ կայ երեք գրադարան:

Վարած է եւ կը վարէ բեղուն ազգային-հասարակական գործունէութիւն:

ՅՈՎՍԷՓ ԵՒ ԳԱՐՈՒԽՆ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

(Հիմնուած Մեպտ. 4, 2005)

Ցարդ լոյս ընծայուած են հետեւեալ հրատարակութիւնները

(Մինչեւ մատենաշարի հիմնումը «Լոյս» հանրագիտակի 1, 2, 3, 4
հատորները հրատարակուած են 11 անգամ):

1. Յովսէփ Նալպանտեան, «Լոյս. ընդհանուր գիտելիքներ», թիւ 3: Երեւան, 2006, 320 էջ, տպաքանակ՝ 1100:
2. Յովսէփ Նալպանտեան, «Լոյս. հանրագիտակ», թիւ 5: Երեւան, 2009, 366 էջ, տպաքանակ՝ 3000:
3. Յովսէփ Նալպանտեան, «Լոյս. հանրագիտակ», թիւ 6: Երեւան, 2009, 366 էջ, տպաքանակ՝ 3000:
4. Վազգէն Առաքելեան, «Շիրագ-Նամէ», չափածոյ վէպ: Երեւան, 2009, 196 էջ, տպաքանակ՝ 500:
5. Անի Յարութիւնեան, «Ուրերորդ երկինք», բանաստեղծութիւններ: Երեւան, 2009, 60 էջ, տպաքանակ՝ 500:
6. Ռոմանոս Սահակեան, «Ars Poetica», բանաստեղծութիւններ: Երեւան, 2009, 208 էջ, տպաքանակ՝ 600:

7. Վազգեն Շուշանեան, «Ընտրանի», գլխավոր խմբագիր Սուրեն Դանիելեան, խմբ. Քնարիկ Աբրահամեան: Երեւան, 2010, 394 էջ, տպաքանակ՝ 500:
8. Յովսէփ Նալպանտեան, «Ամերիկահայ գիրքի պատմութիւն. 1858-2011», մատենագիտութիւն: Լոս Անճելըս, 2011, 178 էջ, տպաքանակ՝ 300:
9. Յովսէփ Նալպանտեան, «Հայկական բառարաններու համառոտ պատմութիւն», մատենագիտութիւն: Լոս Անճելըս, 2011, 71 էջ, տպաքանակ՝ 300:
10. Ռուբէն Սաքապետոյեան, «Արեւմտահայերէն-արեւելահայերէն նոր բառարան»: Երեւան, 2011, 380 էջ, տպաքանակ՝ 1000:
11. Յովհաննէս Շիրազ, «Հայոց դանթեականը», պոեմ, կազմեց եւ խմբագրեց՝ Յովսէփ Նալպանտեան: Լոս Անճելըս, 2011, 162 էջ, տպաքանակ՝ 500:
12. Սամուէլ Սուրատեան, «Յովհաննէս Շիրազ. բանաստեղծը, մարդը»: Երեւան, 2012, 560 էջ, տպաքանակ՝ 1000:
13. «Հայոց լեզու», բանաստեղծութիւն եւ արձակ, կազմեց եւ խմբագրեց՝ Յովսէփ Նալպանտեան: Լոս Անճելըս, 2012, 377 էջ, տպաքանակ՝ 450:
14. Յովսէփ Նալպանտեան, «Ուղղագրութեան նիւթերու ժողովածու. բառարան»: Լոս Անճելըս, 2012, 154 էջ, տպաքանակ՝ 350:
15. «Մեսրոպ Մաշտոց. Մեծաւարանչը», բանաստեղծութիւն եւ արձակ, կազմեց եւ խմբագրեց՝ Յովսէփ Նալպանտեան: Լոս Անճելըս, 2013, 687 էջ, տպաքանակ՝ 350:
16. «Կամուրջ 2013. տարեգիրք», կազմեց եւ խմբագրեց՝ Անահիտ Բոտանջեան: Թբիլիսի, 2014, 480 էջ, տպաքանակ՝ 400:

17. Յովսէփ Նալպանտեան, «Կեանքի շարունակուող շաւիղներ», հրապարակագրութիւն: Լոս Անճելըս, 2015, 252 էջ, տպաքանակ՝ 350:
18. Ա. Զ., «Հայապատում», պոէմ: Լոս Անճելըս, 2015, 130 էջ, տպաքանակ՝ 400:
19. Յովսէփ Նալպանտեան, «Հայ գիրքը Ամերիկայի մէջ», մատենագիտութիւն: Լոս Անճելըս, 2015, 385 էջ, տպաքանակ՝ 300:
20. «Սիրոյ մատեան», բանաստեղծութիւն եւ արձակ, կազմեց եւ խմբագրեց՝ Յովսէփ Նալպանտեան: Լոս Անճելըս, 2016, 650 էջ, տպաքանակ՝ 350:
21. «101 աղօթք յիշատակի», Հայոց Յեղասպանութեան նուիրուած բանաստեղծութիւններու ընտրանի, կազմեցին՝ Արմէն Աւանեսեան եւ Ս. Կարապետեան: Երեւան, 2016, 144 էջ, տպաքանակ՝ 500:
22. Յովսէփ Նալպանտեան, «Հայ գիրքը Ամերիկայի մէջ. յաւելուած»: Լոս Անճելըս, Յունիս 2016, 75 էջ, տպաքանակ՝ 250:
23. «Բառը սահմանի վրայ», բանաստեղծութիւն եւ արձակ, կազմեց եւ խմբագրեց՝ Սոնա Համբարձումեան: Արցախ, Ստեփանակերտ, 2016, 240 էջ, տպաքանակ՝ 500:
24. «Հայկական պատմութիւններ», հատոր Ա., կազմեց եւ խմբագրեց՝ Յովսէփ Նալպանտեան: Լոս Անճելըս, 2016, 245 էջ, տպաքանակ՝ 350:
25. «Հայկական պատմութիւններ», հատոր Բ., կազմեց եւ խմբագրեց՝ Յովսէփ Նալպանտեան: Լոս Անճելըս, 2017, 243 էջ, տպաքանակ՝ 350:

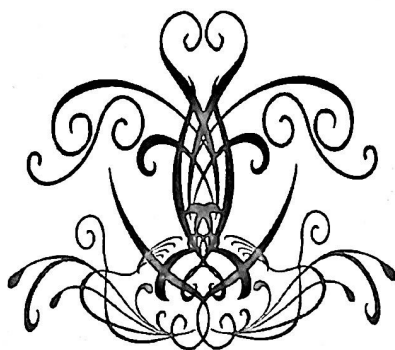
26. «Հայկական պատմուածքներ», հատոր Գ., կազմեց եւ խմբագրեց՝ Յովսէփ Նալպանտեան: Լոս Անճելըս, 2017, 299 էջ, տպաքանակ՝ 350:
27. Ժաննա Աբրահամեան, «Բուի ակնոցը», մանկական: Երեւան, 2017, 34 էջ, տպաքանակ՝ 500:
28. Աւետիս Ռազմիկ, «Կեանքի կարուսել. Հրապարակագրական էջեր»: Երեւան, 2017 362 էջ, տպաքանակ՝ 400:
29. Սոնա Համբարձում, «Գանգրահեր կարօտ», բանաստեղծութիւն: Ստեփանակերտ, 2017, 184 էջ, տպաքանակ՝ 400:
30. «Մփիւռքահայ պատմուածք», կազմեց եւ խմբագրեց՝ Յովսէփ Նալպանտեան: Լոս Անճելըս, 2018, 434 էջ, տպաքանակ՝ 350:
31. Ժաննա Աբրահամեան, «Ձմեռ պապին ու տղան», մանկական: Երեւան, 2018, 32 էջ, տպաքանակ՝ 500:
32. Վանօ Եղիազարեան, «Գրիգոր Նարեկացին եւ 10-րդ դարի հայ գրականութիւնը»: Երեւան, 2018, 560 էջ, տպաքանակ՝ 320:
33. Անահիտ Դանիէլեան, «Հայաստանը մենք ենք», բանաստեղծութիւն: Երեւան, 2018, 252 էջ, տպաքանակ՝ 500:
34. Ժաննա Աբրահամեան, «Վասն հոգու», բանաստեղծութիւն: Երեւան, 2018, 200 էջ, տպաքանակ՝ 350:
35. Յովսէփ Նալպանտեան, «Միջազգային պատմութիւն. Ժամանակագրութիւն (1789-2015 թթ.): Երեւան, 2018, 720 էջ, տպաքանակ՝ 300:
36. «Պորուչիկ Ալեկսէյ Կուլմակով, Պատմական հայկական վաշտը»: Անդրանիկի վերջին զօրամասի սիբիրեան վաշտը, թարգմանիչ՝ Կարօ Վարդանեան: Երեւան, 2018, 96 էջ, տպաքանակ՝ 300:

37. «Հայ երաժշտահաններ», կազմեց եւ խմբագրեց՝ Յովսէփ Նալպանտեան: Լոս Անճելըս, 2019, մեծադիր 45 էջ: Այս գրքոյկի հազար օրինակը նուէր պիտի բաժնուի դպրոցներուն եւ հայ երաժշտութեամբ հետաքրքրուողներուն:
38. Ժաննա Արրահամեան, «Երբ քսում է ցաւը հացին», արձակ եւ բանաստեղծութիւն: Երեւան, 2019, 128 էջ, տպաքանակ՝ 400:
39. Աննա Գեորգեան, «Հոգու թռիչք», բանաստեղծութիւն եւ արձակ: Երեւան, 2019, 136 էջ, տպաքանակ՝ 300:
40. Ժաննա Արրահամեան, «Փոստատար արագիլը», մանկական: Երեւան, 2019, 48 էջ, տպաքանակ՝ 500:
41. Գեղեցիկ Մարգարեան, «Քամիներից...», բանաստեղծութիւն: Երեւան, 2019, 222 էջ, տպաքանակ՝ 360:
42. «Յուշարձան մայրերուն», բանաստեղծութիւն եւ արձակ, կազմեց եւ խմբագրեց՝ Յովսէփ Նալպանտեան: Երեւան, 2019, 543 էջ, տպաքանակ՝ 350:
43. Վանօ Եղիազարեան, մասնակի աշխատանքով Թագուհի Ամիրխանեան, «Միփթար Գոշի ստակները», գրականագիտութիւն: Երեւան, 2019, 476 էջ, տպաքանակ՝ 350:
44. Յովհաննէս Շիրազ, «Անտիպ էջեր. գիրք Բ.», խմբագիր՝ Սամուէլ Մուրատեան: Երեւան, 2019, 296 էջ, տպաքանակ՝ 500:
45. Արսէն Մարմարեան (Լեւոն Թիւրինճեան, Վահան Թոթովենց), «Զօրավար Անդրանիկ եւ իր պատերազմները», Արձակ եւ բանաստեղծութիւն, կազմեց եւ խմբագրեց՝ Յովսէփ Նալպանտեան: Երեւան, 2019, 655 էջ, տպաքանակ՝ 250:
46. «Հայ երաժշտահաններ եւ երգահաններ», կազմեց եւ խմբագրեց՝ Յովսէփ Նալպանտեան: Լոս Անճելըս, 2020, մեծադիր 81 էջ: Այս

- գիրքի հազար օրինակը նուէր պիտի բաժնուի դպրոցներուն, համալսարաններուն եւ հայ երաժշտութեամբ հետաքրքրուողներուն:
47. Խաչիկ Մանուկեան, «Վերջին մեղրամիս», բանաստեղծութիւն, խմբագիր՝ Արմէն Աւանեսեան: Երեւան, 2020, 320 էջ, տպաքանակ՝ 400:
 48. Գագիկ Վարդանեան, «75 զարուն յաղթանակից յետոյ», յուշագրութիւն: Երեւան, 2020, 224 էջ, տպաքանակ՝ 200:
 49. Կարօ Վարդանեան, «Կորոնապատում», երգիծական: Երեւան, 2020, 246 էջ, տպաքանակ՝ 400:
 50. «Արեւմտահայ եւ սփիւռքահայ կին գրողներ», կազմեց եւ խմբագրեց՝ Յովսէփ Նալպանտեան, արձակ եւ բանաստեղծութիւն: Երեւան, 2020, 560 էջ, տպաքանակ՝ 200:
 51. Հենրիկ Բախչինեան, «Մայաթ-Նովայի կեանքը»: Երեւան, 2021, 248 էջ, տպաքանակ՝ 300:
 52. «Գրականագիտական հանդէս»: Երեւան, 2021, 232 էջ, տպաքանակ՝ 200:
 53. Հենրիկ Բախչինեան, «Հայ միջնադարեան բանաստեղծութիւնը. Ոսկեդարից մինչեւ Նարեկացի (5-10-րդ դդ.)», հտ. Ա.: Երեւան, 2021, 392 էջ, տպաքանակ՝ 200:
 54. Վանօ Եղիազարեան, «Յովհաննէս Թումանեանը եւ նրա եղբայր Ռոստոմի սպանութեան առեղծուածը»: Երեւան, 2021, 312 էջ, տպաքանակ՝ 400:
 - 55-56. Հրանդ Բ. Արմէն «Մարգպանը եւ Սպարապետը», «Հայկական գերագոյն ատեան. Վասակ Սիւնի (ամբաստանեալ)», պատմական: Կազմեց եւ խմբագրեց՝ Յովսէփ Նալպանտեան: Երեւան, 2021 628 էջ, տպաքանակ՝ 200:

57. Հենրիկ Բախչինեան, «Հայ միջնադարեան բանաստեղծութիւնը, մինչեւ Շնորհալի եւ յետոյ», հտ. Բ.: Երեւան, 2022, 304 էջ, տպաքանակ՝ 160:
58. Լիլիթ Նազարեան, «Նոր աշխարհ», վիպակներ եւ պատմուածքներ: Խմբագիր՝ Անի Փաշայեան, Երեւան, 2022, 156 էջ, տպաքանակ՝ 220:
59. Հենրիկ Բախչինեան, «Հայ միջնադարեան բանաստեղծութիւնը, հտ. Գ., Երզնկացի, Ֆրիկ, Թլկուրանցի»: Երեւան, 2022, 356 էջ, տպաքանակ՝ 160:
60. Հենրիկ Բախչինեան, «Հայ միջնադարեան բանաստեղծութիւնը, հտ. Դ., Սինչեւ Աղթամարցի եւ յետոյ»: Երեւան, 2022, 332 էջ, տպաքանակ՝ 160:
61. Ֆելիքս Մովսիսեան, «Հայ հասարակական միտքը 1800-1820-ական թուականների եւրոպական ազգային-ազատագրական շարժումների մասին. հայագիտական ուսումնասիրութիւններ»: Երեւան, 2022, 184 էջ, տպաքանակ՝ 200:
62. Ֆելիքս Մովսիսեան, «Հայ հասարակական միտքը 1830-1840-ական թուականների եւրոպական ազգային-ազատագրական շարժումների մասին. հայագիտական ուսումնասիրութիւններ»: Երեւան, 2022, 524 էջ, տպաքանակ՝ 200:
63. Ֆելիքս Մովսիսեան, «Հայ հասարակական միտքը 1850-1870-ական թուականների եւրոպական ազգային-ազատագրական շարժումների մասին. հայագիտական ուսումնասիրութիւններ»: Երեւան, 2022, 508 էջ, տպաքանակ՝ 200:

64. Հենրիկ Բախչինեան, «Հայ միջնադարեան բանաստեղծութիւնը, հտ. Ե. Մինչեւ Սայեաթ-Նովա»: Երեւան, 2022, 312 էջ, տպաքանակ՝ 160:
65. «Գրականագիտական հանդէս»: Երեւան, 2022, 384 էջ, տպաքանակ՝ 150:
66. Յովհաննէս Թլկուրանցի, «Տաղեր եւ գանձեր, գիտաքննական բնագրեր», աշխատասիրութեամբ Վանո Եղիազարեանի: Երեւան, 2022, 388 էջ, տպաքանակ՝ 160:
67. Յովսէփ Նալպանտեան «Միջազգային դասական երաժշտութիւն. համառոտ պատմութիւն»: Երեւան, 2022, 264 էջ, տպաքանակ՝ 200:

ՅՈՎԱԽՓ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՍԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

(ՀԱՄԱՌՈՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ)

«ՎՄՎ-ՊՐԻՆՏ»
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆ

Տպագրուել է «ՎՄՎ-ՊՐԻՆՏ» ՍՊԸ հրատարակչության տպարանում
Հասցեն՝ Ազատության 24/11, հեռ.+374 10 28 54 28
Էլ. փոստեր՝ vmv_print@yahoo.com, info@vmv-print.am
Կայք՝ www.vmv-print.am

HOVSEP NALBANDIAN

P.O.Box 4276
VALLEY VILLAGE
CA.91617, USA

ISBN 978-9939-60-757-3

9 789939 607573

